

ספר דברים
Deuteronomy

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת דברים
18	פרשת ואתחנן
37	פרשת עקב
55	פרשת ראה
77	פרשת שופטים
93	פרשת כי תצא
111	פרשת כי תבוא
129	פרשת נצבים
136	פרשת וילך
141	פרשת האזינו
152	פרשת וזאת הברכה
161	שירת הים ועשרת הדברות
161	עשרת הדברות בטעם עליון
161	האזינו
164	הפטרות
164	הפטרת דברים
166	הפטרת ואתחנן
168	הפטרת עקב
171	הפטרת ראה

172	הפטרת שופטים
174	הפטרת כי תצא
175	הפטרת כי תבוא
177	הפטרת נצבים
179	הפטרת וילך
181	הפטרת האזינו
184	הפטרת וזאת הברכה
187	מפטיר לשבת ראש חודש
187	הפטרת שבת ראש חודש
190	הפטרת שבת מחר חודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ט in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the keri and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

דברים
א

I THESE ARE the words which
Moses spoke unto all Israel beyond
the Jordan; in the wilderness, in the
Arabah, over against Suph, between
Paran and Tophel, and Laban, and
Hazereth, and Di-zahab.

אלה הדברים אשר דבר משה
אל כל ישראל בעבר הירדן
במדבר בערבה מול סוף בין
פארן ובין תפל ולבן וחצרת
ודי זחב:
ועל דעבדו עיגל דהב:
אלה הדברים אשר דבר משה
אל כל ישראל בעבר הירדן
במדבר בערבה מול סוף בין
פארן ובין תפל ולבן וחצרת
ודי זחב:
ועל דעבדו עיגל דהב:

2 It is eleven days journey from
Horeb unto Kadesh-barnea by the
way of mount Seir.

2 אחד עשר יום מחרב הר
הרשעיר עד קדש ברנע:
מחלב חד עשר יומין מחורב
אורח סירא דשעיר עד רקם
גיא:

3 And it came to pass in the fortieth
year, in the eleventh month, on the
first day of the month, that Moses
spoke unto the children of Israel,
according unto all that the LORD
had given him in commandment
unto them;

3 ויהי בארבעים שנה
עשר חדש באחד לחדש דבר
משה אל בני ישראל ככל
אשר צוה יהוה אתו אלהם:
והנה בארבעין שנין בחד
עשר ירחין בחד לירחא
מליל משה עם בני ישראל
ככל דפשיד יי יתיה לויהוה:

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן בזמנו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים, אתם הייתם שומעים מנן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותם, לכן כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כלמי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו מי יסן מותנו וגו' (שמות טו, ג): בערבה. בשביל הערצה, שחטאו בצעל פנור בשטים בערבות מואב: מול סוף. על מה שהמרו בים סוף בצואם לים סוף, שאמרו המצלי אין קצרים צמרים (שם יד, יא), וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר וימרו על ים צים סוף (תהלים קו, ז), כדאיתא בערכין (טו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרנו על כל המקרא, ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שחטפו על המן שהוא לבן, שאמרו ונפשונו קנה צלקס הקלקל (במדבר כא, ה), ועל מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. במחלוקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע (ספרי א), ואתם נדברתם במקום: ודי זחב. הוכיחן על העגל, שעשו בשביל רוב זה שהיה להם, שנאמר וקסף הרציתי לה ויהי עשו לצעל (הושע ב, י):

(2) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה, ראו מה גרמתם, אין לכם דרך קרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים. שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר ויהי צהנה השנית צהנש השני צעשירים צהנש וגו' (במדבר י, יא), ובכ"ט צסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע (תענית כט). לא מהם שלשים יום שעשו בקצרות התאווה, שאלו הוצרכו חדש ימים, ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה השכניה מתלצטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ושביל שקלקלתם, הסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה:

(3) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראו בני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעש אוי, ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חזירו רואהו ומתבייש ממנו כו', כדאיתא בספרי (ב), וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר הגני עניו צי (שמואל א ג, ג), וכן דוד את שלמה בנו (מ"א ב, א):

<p>4 after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;</p>	<p>בְּתֵר דְּמַחֵא יֵת סִיחוֹן מֶלֶךְ אֲמֹרֵאָה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבֹּן וְיֵת עֹג מֶלֶךְ דְּמַחֲנֹן דִּיתִיב בְּעֶשְׂתָּרוֹת בְּאֶדְרֵי:</p>	<p>אֲחֵרֵי הִכְתּוּ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹּן וְאֶת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרוֹת בְּאֶדְרֵי: 101</p>
<p>5 beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:</p>	<p>בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:</p>	<p>5 בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: 5</p>
<p>6 The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;</p>	<p>יְיָ אֱלֹהֵנָּה מְלִיל עִמָּנָה בְּחוֹרֵב לְמִימַר סִגִּי לְכוֹן דִּיתִיבְתוֹן בְּטוֹרָא הַדִּין:</p>	<p>6 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב-לָכֶם שָׁבַת בְּהָר הַזֶּה: 6</p>
<p>7 turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.</p>	<p>אֲתַפְּנוּ וְטוּלוּ לְכוֹן וְעוּלוּ לְטוֹרָא דְּאֲמֹרֵאָה וְלִכְל מְגִירוֹהִי בְּמִישְׁרָא בְּטוֹרָא וּבְשִׁפְלָתָא וּבְדִרוֹמָא וּבְסִפֶּר יָמָא אֶרֶע כְּנַעְנָאָה וְלִבְנֵן עַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פָּרַת:</p>	<p>7 פָּנּוּ וְסַעֲדוּ לָכֶם וּבֵאוּ הָרָא הָאֲמֹרִי וְאֶל-כָּל-שְׂכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבִגְבֹג וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבִּנוֹן עַד-הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרַת: 7</p>
<p>8 Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'</p>	<p>חִזּוּ דִּיהִבִּית קְדָמִיכוֹן יֵת אֶרֶעָא עוּלוּ וְאֲחִסִּינוּ יֵת אֶרֶעָא דְּקִיָּים יְיָ לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּן לְהוֹן וְלִבְנֵיהוֹן בְּתִרְיָהוֹן:</p>	<p>יֵרָאָה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת-הָאֶרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם: 102</p>

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו צא אלא לקנח ולמאז עילה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפנייהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספריג): סיחון וגר אשר יושב וגר. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו הייתה עיר אחרת וסיחון שרוי בחובה, הייתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (שם): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון זקוקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר וַיַּצֵּאֵם רָפָאִים צִעֲשָׁרֹת קֶרְנִים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. המחיל, כמו הגהה גא הואלפתי (בראשית יח, כז): באר את התורה. בשצעים לשון פירשה להם: (6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרצו גְּדֻלָּה לְכֶם וּשְׂכָר, על ישיבתכם בזה הזו, עשיתם משכן מנורה וכלים, קבלתם תורה, מנייתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושתי מאות: (7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד ומרמה: ובאו הר האמורי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאימא בספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שנזכר עם ארץ ישראל קורא גדול, משל הדיוט אומר, עזר מלך מלך, הדצק לשמור וישמחו לך, קרב לגבי דהיקא ואידהן (שבעות מז):

9 And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone;	וַאֲמַרְתִּי לָכֵן בְּעַדְנָא הָהוּא לְמִימַר לִית אֲנָא יָכִיל בְּלַחֲדִי לְסוּבְרָא יִתְכּוֹן:	9 וַאֲמַר אֲלֵכֶם בְּעַת הַהוּא לֹאֲמֹר לֹא־אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אַתֶּכֶם:
10 the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.—	10 יי אֱלֹהֵכֶן אֶסְגִּי יִתְכּוֹן וְהָא אִתִּיכּוֹן יוֹמָא דִּין כְּכּוֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסָגִי:	10 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהַנֶּכֶם הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:
11 The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!—	11 יי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְכֶן יוֹסִיף עֲלֵיכֶן כְּתִיכּוֹן אֱלָף זְמַנִּין וַיְבָרִיךְ יִתְכּוֹן כְּמָא דְמַלְלִל לָכֵן:	11 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֱלָף פַּעַמִּים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:
12 How can I myself alone bear your cumbrance, and your burden, and your strife?	12 אִיכְדִין אֶסְבֵּר בְּלַחֲדִי שׁוּרְחִיכּוֹן וְעַסְיִיכּוֹן וְדִינְכּוֹן:	12 אִיכָּה אֲשָׂא לְבַדִּי טָרְחַכֶּם וּמַשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם:
13 Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.'	13 הָבוּ לָכֵן גּוֹבְרִין חֲכָמִין וְנִבְנִיִּים וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאַמְנִינִין רִישֵׁין עֲלֵיכֶן:	13 הָבוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִיִּים וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאַשִׁימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם:

(8) ראה נתתי. צענייכם אתם רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו. אין מערער דדער, ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכין לכלי זיין: לאבתיכם. למה הזכיר שוב לאצרהם ליצחק וליעקב, אלא אצרהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מה לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקב"ה: לא אוכל לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהוויאם ממנרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגיו את השליו, לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל וְהָרִים אֶתְכֶם על דייניכם, נטל את העונש מכס ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה, פי מי יוכל לשפט את עמך הַקָּדֵד הָאֵל (מלכים"א ג, ט), אפשר מי שכתוב צו וַיִּקְצֹץ מִקֵּץ הַקָּדֵם (שם ה, יא), אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין צרך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדן, נפשות אני נתבע, שנאמר וְקָצַע אֶת קִצְעֵיהֶם נָקַשׁ (משלי כב, כג):

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי כוכבי השמים היו צאותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלצנה וכוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מה שוב ויצרך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כבר הצטיח הקב"ה את אצרהם אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לְמַנּוֹת וגו' (צראשית יג, טז), אמר להם זו משלי הוא, אצל הוא יצרך אתכם כאשר דבר לכם:

(12) איכה אשא לבדי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנין, היה אחד מהם רואה את צעל דינו נוטח בדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דיינין: ומשאכם. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה לנאח, אמרו מה ראה בן עמרם לנאח, שמא אינו שפוי בחוך ביתו, איחר לנאח, אמרו מה ראה בן עמרם שלא לנאח, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עזות רעות וחושב עליכם מחשבות (ס"א מלות וחשבות): וריבכם. מלמד שהיו רוגזים:

(13) הבו לכם. הזמינו עצמכם לדבר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים: חכמים. כסופים: ונבונים. מצינים דבר מתוך דבר. זהו ששאל אֲרִיֶּס את ר' יוסי, מה בין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר, כשמציאין לו דיגרין לראות רואה וכשאיין מציאין לו יושב ותוהה, נבון דומה לשולחני תגר, כשמציאין לו מעות לראות

- 14 And ye answered me, and said: 'The thing which thou hast spoken is good for us to do.' וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת:
- 15 So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe. וָאֶקַּח אֶת-רָאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים וְאֶתְּן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:
- 16 And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him. וְאֶצְוֶה אֶת-שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שִׁמְעוּ בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין-אִישׁ וּבֵין-אָחִיו וּבֵין גֵּרֹ:
- 17 Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.' לֹא-תִלְוִירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כִּקְטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְדְּרוּ מִפְּנֵי-אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרֹבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִיו:

רואה, וכשאינן מביאין לו הוא מתער ומביא משלו: וידועים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו, איני יודע מי הוא, ומאיזה שבט הוא, ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין זו, שאתם גדלתם אותו, לכך נאמר וידועים לשבטיכם: בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם, שמהיו נוהגין בהם כבוד ויראה: ואשמו. חסר יו"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרכ הישרה:

(14) ותענו אותו וגו'. חלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, רצינו משה, ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך שננטעת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם, שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דייני הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים (ספרי יד): לעשות. אם היית מתעלל, אתם אומרים עשה מהרה:

(15) ואקח את ראשי שבטיכם. משקטים בדברים, אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה, וכל לשון חבה: אנשים חכמים וידועים. אבל נבונים לא מנאחי, זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מנאח אלא שלשה, אנשים לדיקים, חכמים, וידועים (ספרי טו עין בחזקוני): ראשים עליכם. שתנהגו בהם כבוד, ראשים במקח, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מביאם לזה) אחרון ויואל ראשון: שרי אלפים. אחד ממנה על אלף: שרי מאות. אחד ממנה על מאה: ושוטרים. מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין ברכוה על פי הדיין:

(16) ואצוה את שפטיכם. אמרתי להם הו מתונים דין, אם בא דין לפניך פעם אחת שחיס ושלש, אל תאמר כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים זו (ספרי טו): בעת ההוא. משפטיים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם צרשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משועבדים ללצור (ספרי שס): שמוע. לשון הוה, אודני"ט בלע"ז (הערענד), כמו נכור (שמות כ, ז) וְשָׁמֹר (להלן ה, יב): ובין גרו. זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים, (ספרי) דבר אחר ובין גרו, אף על עסקי דירה, בין חלוקת אחים, אפילו בין תנור לכיריים (סנהדרין ז):

(17) לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להשיב הדיין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיבנו דיין, איש פלוני קרובי אושיבנו דיין בעיר, והוא אינו בקי בדיין, נמא מחייב את הזכאי ומזכה את החייב, מעלה אני על מי שמונהו כאלו

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וְאֶצְוָה אֹתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וְנִסַּע מִחֹרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹלָא הַהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם בְּדֶרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד-הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶיהָ רֶשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶל-תִּירָא וְאֶל-תַּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וְיַשְׁבּוּ אֲתָנוּ דְּבַר אֶת-תִּדְרֹךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:	שלישי

הכיר פנים בדין (ספרי יז): כקטן בגדול תשמעון. שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וצא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ח). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כחרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחזירו עשיר ומִנְהוּ לפרנסו, אזכה את העני ונמלא מתפרנס בנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דברך מפני איש, לשון אֶגֶר בְּקִיץ (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מזיקני להחזיר לו, נמלא שְׁהִיטָה עלי המשפט (סנהדרין ח): תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות כלפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול אֶנֶכִי רָקָה (שמואל א ט, יט), אמר לו הקב"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשצא למשוח את דוד, ויָרָא אֵת אֶלְיָאָב וַיֹּאמֶר אֵךְ נֶגֶד ה' מִשִּׁיחוֹ (שם טז, ו), אמר לו הקב"ה, ולא אמרת אנכי הרואה, אֵל פֶּצֶט אֵל מְרָאָהוּ (שם ז):

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י' דברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו בו נחשים כקורות, ועקרבים כקשמות:

(22) ותקרבון אלי כלכם. בערצוציא, ולהלן הוא אומר וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל רָאִשֵׁי שְׁבִיטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם, וַתֹּאמְרוּ הֵן הָרָאִינוּ וגו' (לקמן ה, כ), אותה קריבה היתה הוגנת, ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפנייהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפנייהם, אזל כהן, ותקרבון אלי כולכם, בערצוציא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. צאיזה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין זה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. מחלה לכבוש:

<p>23 And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe;</p>	<p>וַיִּטֵּב בְּעֵינַי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:</p>	<p>23 וַיִּטֵּב בְּעֵינַי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:</p>
<p>24 and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out.</p>	<p>וַאֲתַפְּנִיאוּ וסִלְקוּ לְטוֹרָא וְאָתוּ עַד נַחֲלָא דְאֶשְׁכּוֹל וְאֶלִּילוּ יָתָהּ:</p>	<p>24 וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחֲלֵי אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:</p>
<p>25 And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.'</p>	<p>וַנִּסִּיבוּ בְיַדֵּנוּ מֵאֲבָא דְאֶרְעָא וַנְּזַלְנוּ וַנְּשַׁבֵּי אֲתָנּוּ דְּבַר וַנֵּאמְרוּ טוֹבָה הָאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:</p>	<p>25 וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיִּזְרְדוּ אֵלֵינוּ וַיָּשֻׁבוּ אֲתָנּוּ דְּבַר וַנֵּאמְרוּ טוֹבָה הָאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:</p>
<p>26 Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God;</p>	<p>וְלֹא אָבִיתוֹן לְמַסַּק וְסָרִיבְתוֹן עַל מִצְוַת דִּי אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>26 וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>27 and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us.</p>	<p>וַתִּרְעַמְתוֹן בְּמִשְׁכְּנֵיכֶם וַאֲמַרְתוֹן בְּדַשְׁנֵי יְיָ יִתְנָא אֶפְקָא מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לְמַמְסַר יִתְנָא בְּיַד דְּאִמּוֹרִיָּה לְשִׁיחִיָּתָנָא:</p>	<p>27 וַתִּרְעַמְתוּ בְּאֹהֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתַת אֲתָנוּ בְּיַד הָאִמּוֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:</p>
<p>28 Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.'</p>	<p>לָאן אֲנַחְנָא סְלָקִין אֲחֵנָא תִּבְרוּ יֵת לְבָנָא לְמִימַר עִם רַב וַתִּשְׁרֹף מִנְּנָא קִרְוִין רַבְרָבִין וְכִרְיָכִין עַד צִית שְׁמַיָּא וְאֶף בְּנֵי גִבְרָא חֲזִינָא תַּמָּן:</p>	<p>28 אָנַחְנוּ אֲנַחְנוּ עַלִים אֲחֵינוּ הִמְסוּ אֶת-לִבְּנוּ לֵאמֹר עִם גָּדוֹל וְרַם מִפְּנֵי עָרִים גָּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עֲגֻלִּים רָאִינוּ שָׁם:</p>

(23) וייטב בעיני הדבר. צעיני ולא צעיני המקום, ואם צעיני משה היה טוב למה אמרה צמחכות, משל לאדם שאומר לחצירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן, צהרים וגבעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבו, בטוח הוא זה שלא אמלא בו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו מעתה, אף אני הודיתי לדברים, שמא תחזרו צבם כשתראו שאיני מעכב, ואחס לא חזרתם צבם: ואקח מכם. מן הצהרים שצבם, מן המסלטים שצבם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה שצט לוי עמהם (שם כה):

(24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו צה ארבעה אומנין שְׁתֵּי עָרָב (שם כז): (25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע וכלב (שם כג):

(26) ותמרו. לשון התרסה, התרסותם כנגד מאמרו: (27) ותרגנו. לשון הרע, וכן דְּבָרֵי נִרְגָּן (משלי יח, ח), אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אזל אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דְּבָלָךְךָ על דְּבָלָךְךָ מה דְּבָלָיָה עֲלֵךְ: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה הייתה, משל למלך צהר ודם שהיו לו שני צנים, ויש לו שתי שדות אחת של שְׁקִיָּא ואחת של בְּעַל, למי שהוא אוהב נותן של שְׁקִיָּא, ולמי שהוא שונא נותן לו של בְּעַל, ארץ מצרים של שְׁקִיָּא היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של בְּעַל, והוא צהר ממצרים לתת לנו את ארץ כנען:

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכתובים לשון הַצָּאִי:

29	Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them.	וַאֲמַרְתִּי לָכֵן לֹא תִתְבָּרֹן וְלֹא תִדְחַלּוּן מִנֵּהוּן:	וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא-תִעַרְצוּן וְלֹא- תִירְאוּן מֵהֶם:	29
30	The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes;	יְיָ אֱלֹהֵינוּ דְּמַדְבֵּר קִדְמֵינוּ מִימְרֵיהּ יִגִּית לָכֵן כָּכָל דְּעֵבַד עִמָּכֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵינוּ:	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:	30
31	and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place.	וּבְמִדְבָּרָא דְּחֻזִּיתָא דְּסוּבְרָךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ כְּמָא דְּמִסּוּבְרָ גוֹבְרָא יְתֵּ בְרִיהּ בְּכָל אוֹרְחָא דְּהִלִּיכְתוּן עַד מִיִּתְיָכוּן עַד אַתְרָא הַדִּין:	וּבְמִדְבָּרָא אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא-אִישׁ אֶת-בְּנוֹ בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד-בָּאֲכֶם עַד- הַמָּקוֹם הַזֶּה:	31
32	Yet in this thing ye do not believe the LORD your God,	וּבְפִתְגָמָא הַדִּין לִיִּתְיָכוּן מִהִימְנִין בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵינוּ:	וּבְדִבְרֵי הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	32
33	Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.'	דְּמַדְבֵּר קִדְמֵינוּ בְּאוֹרְחָא לְאַתְקְנָא לָכֵן אֶתְרָא בֵּית מִשְׁכְּנֵי לְאַשְׁרִיִּיתְכוּן בְּעִמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלֵילִיא לְאַחֲזִיִּיתְכוּן בְּאוֹרְחָא דְּתִתְיָכוּן בַּיּוֹם וּבְעִמּוּדָא דְּעִנְנָא בִּימָמָא:	הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לְחַנְתְּכֶם בְּאֵשׁ לַיְלָה לְרִאשְׁתְּכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ-בָּהּ וּבַעֲנָן יוֹמָם:	33
34	And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying:	וּשְׁמִיעַ קִדְם יְיָ יְתֵ קֶל פִּתְגָמֵינוּ וּרְגִיז וְקִיָּים לְמִימֵר:	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:	34
35	'Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers,	אִם יִחְזִי גִבֹּר בְּגוֹבְרִיא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הַדִּין יְתֵ אַרְעָא טְבָתָא דְּקִיָּיִמִית לְמִתָּן לְאַבְהָתְכוּן:	אִם-יִרְאֶה אִישׁ בְּאַנְשֵׁים הָאֵלֶּה הַדֹּר הַרְעָה הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתֵּיכֶם:	35

(29) לא תערצון. לשון שצירה כמרגומו, ודומה לו צעירין נקלים לשפן (איזל, ו), לשבור נחלים:

(30) ילחם לכם. צעזילנס:

(31) ובמדבר אשר ראית. מוסב על מקרא שלמעלה הימנו, ככל אשר עשה אחכם במצרים, ועשה אף במדבר אשר ראית אשר נשאך וגו'. כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירשתי אלל ויסע מלאך ה' להלך לפני משה ואל וגו' (שמות יד, יט), משל למהלך צדק וצניו, באו לסטים לשבותו וכו':

(32) ובדבר הזה. שהוא מצטייחכם להציאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו:

(33) לראותכם. כמו להראותכם, וכן לנחמם הדריך (שם יג, כא), וכן לשמע קול תודה (תהלים כו, ז), וכן ללכת לגיד צינרעאל (מלכים-ב ט, טו):

<p>36 save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.'</p>	<p>וְלִטִי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא־אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְדְּבָהּ וּלְבָנָיו אֲנִי אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרַי יְהוָה:</p>	<p>36 וְלִטִי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא־אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְדְּבָהּ וּלְבָנָיו אֲנִי אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרַי יְהוָה:</p>
<p>37 Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: Thou also shalt not go in thither;</p>	<p>אֲף עָלַי יְהוָה רָגַז מִן קִדְּם יִי בְּדִילְכוֹן לְמִימַר אֲף אִתָּ לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:</p>	<p>37 גַּם־בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלָכֶם לֵאמֹר גַּם־אַתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם:</p>
<p>38 Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it.</p>	<p>יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון דָּקָאִים קִדְּמָה הוּא יִיעוֹל לְתַמָּן יְתִיב תַּקְיָה אֲרִי הוּא יַחֲסִנְנָה לְיִשְׂרָאֵל:</p>	<p>38 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון הָעֹמֵד לִפְנֵיךְ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אֹתוֹ חֹזֵק בִּי־הוּא יַנְחִלָנָה אֶת־יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>39 Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it.</p>	<p>וְטַפְלְכוֹן דְּאַמְרָתוֹן לְבָזָא יְהוֹן וּבְנֵיכֶם דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין טַב וְכִישׁ אַנּוּן יִיעֲלוּן לְתַמָּן וְלֵהוֹן אֶתְנַנְנָה וְאַנּוּן יִירְשׁוּנָה:</p>	<p>וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָז יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הַמָּזָה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָתֶם אֶתְנַנְנָה וְהֵם יִירְשׁוּנָה:</p>
<p>40 But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.'</p>	<p>וְאַתּוֹן אֶתְפְּנוּ לָכוֹן וְטוּלוּ לְמַדְבָּרָא אוֹרַח יָמָא דְסוּף:</p>	<p>40 וְאַתֶּם פְּנוּ לָכֶם וְסַעוּ הַמִּדְבָּרָה דְרֹךְ יַם־סוּף:</p>
<p>Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country.</p>	<p>וְאַתִּיבַתּוֹן וְאַמְרָתוֹן לִי חֲבָנָא קִדְּם יִי אֲנַחְנָא נִסָּךְ וְנִגִּיתָ קָרֵב כָּכֵל דְּפִקְדָנָא יִי אֱלֹהֵנָּה וְזִרְיָתוֹן גְּבַר יִתְּמָנִי קָרְבִּיָּה וְשָׂרִיתוֹן לְמַסָּךְ לְטוּרָא:</p>	<p>41 וְתַעֲנִינוּ וְתֹאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאֵנוּ לִיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלָּחֲמֵנוּ כָּכֵל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְתַחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־כְּלָיו מִלְחָמָתוֹ וְתִהְיֶנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:</p>
<p>42 And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.'</p>	<p>וְאָמַר יִי לִי אֵימַר לְהוֹן לֹא תַסְקוּן וְלֹא תִגִּיחוּן קָרֵב אֲרִי לִית שְׂכִינָתִי בִּינִיכֶם וְלֹא תַתְּבִירוּן קִדְּם בְּעָלֵי דְבְּכִיכֶם:</p>	<p>42 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֹוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּ כִּי אֲנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגְּפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:</p>

(36) אשר דרך בה. חזרון, שנאמר ויצא עד קצרון (צמדזר יג, כז):

(37) התאנף. נחמלא רוגז:

(40) פנו לכם. אמרתי להעזיר אחכם דרך רוחצ ארץ אדום ללד נפון ליכנס לארץ, קלקלחם וגרמחם לכס עכוב: פנו

לכם. לאחרים, ותלכו צמדזר ללד ים סוף, שהמדזר שהיו הולכים צו לדרומה של הר שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר

שעיר, עתה המשכו ללד הים ותסצבו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:

(41) ותהינו. לשון הקנו ועלינו אל המקום (צמדזר יד, מ), זה הלשון שאמרם לשון הן, כלומר נודמנתם:

(42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכס אללא ירידה:

<p>43 So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country.</p>	<p>וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרְאוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלֹו הַהָרָה וַתַּעֲלֹו הַהָרָה:</p>	<p>43 וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרְאוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלֹו הַהָרָה וַתַּעֲלֹו הַהָרָה:</p>
<p>44 And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah.</p>	<p>וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי תִישָׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְּתוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֶרְמָה:</p>	<p>44 וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי תִישָׁב בְּהָר הַהוּא לְקִרְאָתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְּתוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֶרְמָה:</p>
<p>45 And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you.</p>	<p>וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:</p>	<p>45 וַתָּשָׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:</p>
<p>46 So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there.</p>	<p>וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיּוֹמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:</p>	<p>46 וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיּוֹמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:</p>
<p>II Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days.</p>	<p>וַנִּפֹן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יָם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנִּסָּב אֶת־הַר־שַׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)</p>	<p>II וַנִּפֹן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יָם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנִּסָּב אֶת־הַר־שַׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)</p>
<p>2 And the LORD spoke unto me, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:</p>	<p>חמישי ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:</p>
<p>3 'Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward.</p>	<p>רַב־לָכֶם סָב אֶת־הַהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:</p>	<p>3 רַב־לָכֶם סָב אֶת־הַהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:</p>
<p>4 And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore;</p>	<p>וְאֶת־הָעָם צִו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וַנִּשְׁמָרְתֶּם מְאֹד:</p>	<p>4 וְאֶת־הָעָם צִו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וַנִּשְׁמָרְתֶּם מְאֹד:</p>

(44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הזאת, כשהיא מכה את האדם מיד מטה, אף הם כשהיו נוגעים בכס מיד מתים:

(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכול עשיחס מדת רחמיו כאילו אכזרי:

(46) ותשבבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, בשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר ויגעס צמךך (שם לז, יג). כך מצאנו בסדר עולם:

(1) ונפן ונסע המדברה. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לנפנו, ובשציל שקלקלו, הפכו לנז המדבר, שהוא צין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אלל דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יריאתן ממזרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לנז המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:

(3) פנו לכם צפנה. סובו לכם לרוח מזרחית, מן הדרום לנפון פניכם לנפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית, וזהו שנאמר ויצא ממזרח שמש לארץ מואב (שופטים יא, יח):

<p>contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.</p>	<p>לֹא תִתְגַּדְּלוּ בָהֶן אֲרִי לֹא אֶתֵּן לָכֵן מֵאַרְעֵהוֹן עַד מִדְּרֹךְ פְּרֹסֶת רֶגֶל אֲרִי וְרוּתָא לַעֲשׂוּ יִהְיֶינָה יְת טוֹרָא דְשַׁעִיר:</p>	<p>אֶל־תִּתְגַּדְּלוּ בָּם כִּי לֹא־אֶתֵּן לָכֶם מֵאַרְצֵם עַד מִדְּרֹךְ כַּף־רֶגֶל כִּי־יִרְשֶׁה לַעֲשׂוּ נָתַתִּי אֶת־הָר שֶׁעִיר:</p>
<p>Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.</p>	<p>עֲבוּרָא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכִסְפָּא וְתִיכְלוּן וְאִף מֵא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכִסְפָּא וְתִשְׁתּוּן:</p>	<p>אָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְאָכְלֵתֶם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְשִׁתִּיתֶם:</p>
<p>For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.</p>	<p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ בִּרְכָךָ בְּכֹל עֹבְדֵי יָדְךָ סוּפִיק לָךְ צוּרְכֶךָ בְּמַחְכֶךָ יֵת מִדְּבָרָא רַבָּא תְדִין דְּנֹן אֲרַבְעִין שָׁנִין מִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ בְּסַעְדֶךָ לֹא חֲסַרְתָּא מִדָּעָם:</p>	<p>כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתֹּךָ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אֲרַבְעִים שָׁנָה יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חֲסַרְתָּ דָּבָר:</p>
<p>So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.</p>	<p>וַעֲבַרְנָא מִלֹּת אַחְנָא בְּנֵי עֲשׂוּ דִי־תִבְכִּין בְּשַׁעִיר מְאוֹרָח מִיִּשְׂרָא מְאִילַת וּמַעְצִין גְּבַר ס וְאַתְפְּנִינָא וַעֲבַרְנָא אוֹרָח מִדְּבָרָא דְמוֹאָב:</p>	<p>וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי־עֲשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֲרֵבָה מְאִילַת וּמַעְצִין גְּבַר (ס) וַנִּפְּן וַנַּעֲבֹר דְּרֹךְ מִדְּבָר מוֹאָב:</p>
<p>And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִצּוֹר עַל מוֹאָבָא וְלֹא תִתְגַּדְּלוּ לְמַעַבְד עִמּוֹהֹן קָרַב אֲרִי לֹא אֶתֵּן לָךְ מֵאַרְעֵהוֹן וְרוּתָא אֲרִי לְבְנֵי לוֹט יִהְיֶינָה יְת לְחֵית וְרוּתָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּצְרֹר אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְגַּדְּלוּ בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֵּן לָךְ מֵאַרְצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה:</p>
<p>The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;</p>	<p>אִימִתִּי מִלְּקַדְמִין יְתִיבוּ בָּה עַם רַב וְסִי וְתַקִּיף כְּגִבְרֵי־אֵל:</p>	<p>הָאֱמִיִּם לִפְנֵים יֻשְׁבוּ בָּה עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעִנְקִים:</p>

- (4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגורו בם:
 (5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מקשה לכם לעבור בארצם שלא צרשם. ומדרש אגדה (תנחומא ישן דברים הוספה ו), עד שיצא יוס דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר וְעָמְדוּ רָגְלֵי וְגו' (זכריה יד, 7): ירשה לעשו. מאברהם, עשרה עממים נחתי לו, שבעה לכם, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר (צ"ר מד, כג), אחד מהם לעשו, ושנים לבני לוט, בשכר שהלך אחר למצרים ושחק על מה שהיה אומר על אשתו אחותו היא, עשאו כצנו:
 (6) תכרו. לשון מקח, וכן נאמר פְּרִיתִי לִי (צראשית ג, ה), שכן צרכי הים קורין למכירה כירה (ר"ה כו).
 (7) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפרו) את טוֹבְתוֹ לְהִרְאוֹת כְּאִילוֹ אֲתָם עֲנִיִּים, אלא הראו עצמכם עשירים:
 (8) ונפן ונעבור. ללך נפון, הפכנו פנים להלך רוח מורחית:
 (9) ואל תתגר וגו'. לא חסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מִיִּנְיָאִים היו אותם ונראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתיב וַיִּגֵּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם (במדבר כג, ג), שהיו שוללים וצוזים אותם, אבל צבני עמון נאמר וְאֵל תִּקְרָרָם (להלן פסוק יט), שום גר, בשכר לניעות אדם, שלא פרממה על אציה כמו שעשתה הצבירה, שקראה שם צבנה מואב (צ"ק לה): ער. שם המדינה:

11	these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.	וְרֵפָאִים יִחְשְׁבוּ אֲחֵיהֶם כְּעַנְקִים וְהַמּוֹאָבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אַמִּים:	וְגִבְרִיָּא מִתְחַשְׁבִּין אַף אַנְכִּין כְּגִבְרִיָּא וּמוֹאָבָאִי קִרְן לְהוֹן אִימָתָנִי:
12	And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them.—	וּבְשֵׁעִיר יֵשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יְרֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם:	וּבְשֵׁעִיר יִתִּיבוּ חוֹרָאִי מִלְּקִדְמִין וּבְנֵי עֵשָׂו תְּרִיכּוּנּוֹן וַיִּשְׁחָדּוּם מִן קִדְמֵיהוֹן וַיִּתִּיבוּ בְּאֶתְרֵהוֹן כְּמֵא דְעַבְדֵּי יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יְרוּשָׁתָהּ דִּיהֶב יי לְהוֹן:
13	Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.	עַתָּה קִמּוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זֶרֶד וַנַּעֲבֹר אֶת־נַחַל זֶרֶד:	כְּעַן קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכוֹן יַת נַחְלָא דְזֶרֶד וְעִבְרָנָא יַת נַחְלָא דְזֶרֶד:
14	And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.	וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלַּכְנוּ מִקֶּדֶשׁ בָּרְנֶעַד עַד אֲשֶׁר־עִבְרָנוּ אֶת־נַחַל זֶרֶד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־אֵם כָּל־הַדּוֹר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם:	וַיּוּמָא דְהִלְכִנָּא מִקֶּדֶשׁ בָּרְנֶעַד עַד דְּעִבְרָנָא יַת נַחְלָא דְזֶרֶד תְּלָתִין וְתַמְנֵי שָׁנִין עַד דְּסָף כָּל דְּרָא גּוֹבְרֵי מְגִיחֵי קֶרְבָּא מִגּוּ מִשְׁרִיתָא כְּמֵא דְקָרִים יי לְהוֹן:
15	Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.	וְגַם יַד־יְהוָה הָיְתָה בָּם לְחַמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם:	וְאַף מִחָא מִן קֶדֶם יי הָיְתָה בְּהוֹן לְשִׁיחִייתָהוֹן מִגּוּ מִשְׁרִיתָא עַד דְּשָׁלִימוּ:
16	So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,	וַיְהִי כְּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: (ס)	וַהֲוָה כִּד שְׁלִימוּ כָּל גּוֹבְרֵי מְגִיחֵי קֶרְבָּא לְמוֹת מִגּוּ עָמָא:
17	that the LORD spoke unto me saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:	וּמִלִּיל יי לִי לְמִימַר:
18	'Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;	אֵתְּהָ עַבְרָה הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עַר:	אַתְּ עַבְרָה יּוּמָא דִּין יַת תְּחוּם מוֹאָב יַת לְחִית:

- (10) האמים לפנים וגו'. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתי לו לאזרחם, לפי שהאמים שהם רפאים ישבו זה לפנים, אזל לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני צני לוט, והושגתם תחתם:
- (11) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשדים אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מוטלת על הצריות, וכן ובשעיר ישבו החורים ונחתים לצני עשו:
- (12) יירשום. לשון הווה, כלומר נחתי בהם כח שהיו מורשישם אותם והולכים:
- (15) היתה בם. למהר ולהומם בתוך מ' שנה, שלא יגרמו לצנייהם עוד להטענב במדבר:
- (16) ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו'. אזל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה זו וידבר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חנה פנים אל פנים וישב הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים, אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מן עשרים שנה היונאים בלכא:

- 19 and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—
- 19 וְקִרְבְּתָּ מִוֶּלַבְנֵי עַמּוֹן אֶל-תִּצְרֶם וְאֶל-תִּתְגַּר בָּם כִּי לֹא-אֶתֶן מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי-לוֹט נָתַתִּיהָ יִרְשָׁה:
- 20 That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzummim,
- 20 אֶרֶץ רִפְאִים תַּחֲשַׁב אֶף-הִוא רִפְאִים יֵשְׁבוּ-בָהּ לִפְנִים וְהָעַמּוֹנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:
- 21 a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;
- 21 עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כַּעֲנָקִים וַיִּשְׁמִדֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:
- 22 as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;
- 22 כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עִשָׂו הַיִּשְׁבִּים בְּשֵׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת-הַחֹרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֻׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
- 23 and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphtorim, that came forth out of Caphtor, destroyed them, and dwelt in their stead.—
- 23 וְהָעַוִּים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצָרִים עַד-עֵזָה כִּפְתָּרִים הַיִּצְאִים מִכַּפְתֹּר הִשְׁמִידֵם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:
- 24 Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.
- 24 קוּמוּ סֹעֻו וְעִבְרוּ אֶת-נַחַל אַרְנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת-סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבּוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת-אֶרְצוֹ תִּחְלֶה רָשׁ וְהִתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה:
- 25 This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.'
- 25 הַיּוֹם הַזֶּה אֶחְלִי תַת פִּתְחֶךָ וַיִּרְאֲתֶךָ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שְׁמֶעְךָ וְרָגְזוּ וְחָלּוּ מִפְּנֶיךָ:

(18) אתה עובר היום את גבול מואב וגו' וקרבת מול בני עמון וגו'. מכאן שארץ עמון לצד צפון:
 (20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו צה לפנים, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם:
 (23) והעוים היושבים בחצרים וגו'. עוים מפלשתיים הם, שעמהם הם נחשבים כספר יהושע, (יג, ג) שנאמר קָמַשְׁת סַרְגִּי פִלְשְׁתִּים עַמִּי וְהַאֲשִׁדּוּדִי הָאֶשְׁקֹלֵנִי הַגָּשִׁי וְהָעֶקְרוּנִי וְהָעוִים, ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארס מידם (חולין ס:), והצאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם:

<p>26 And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:</p>	<p>ושלחתי אנגדין ממדבר קדמות סיון מלך חשבון דחשבון פתגמי שלמא למימר:</p>	<p>26 ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל-סיון מלך חשבון דברי שלום לאמר:</p>
<p>27 'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.</p>	<p>אעבר בארעה באורחא באורחא איזיל לא אסטי לימינא ולשמאלא:</p>	<p>27 אעברה בארעה בדרך בדרך אלך לא אסור ימין ושמאל:</p>
<p>28 Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;</p>	<p>עבורא בכסף תזבין לי ואיכול ומינא בכסף תתין לי ואשתי לחוד אעבר ברגלי:</p>	<p>28 אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן-לי ושתיתי רק אעברה ברגלי:</p>
<p>29 as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us. '</p>	<p>כמא דעבדו לי בני עשו דיתבין בשעיר ומואבאי דיתבין בלחית עד דאעבר ית ירדנא לארעא די אלהנא יחייב לנא:</p>	<p>29 כאשר עשו-לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער עד אשר-אעבר את-הירדן אל-הארץ אשר-יהנה אלהינו נתן לנו:</p>
<p>30 But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.</p>	<p>ולא אבא סיון מלך חשבון דחשבון למשבקנא למעבר בתחומיה ארי אקשי יי אלהך ית רוחיה ותקף ית לביה בדיל לממסריה בידך כיומא הדין:</p>	<p>30 ולא אבה סיון מלך חשבון העברנו בו כיהקשה יהנה אלהיך את-רוחו ואמן את-לבבו למען תתנו בידך כיום הזה: (ס)</p>
<p>31 And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'</p>	<p>ואמר יי לי חזי דשריתי לממסר קדמך ית סיון וית ארעיה שרי לתרכותיה למירת ית ארעיה:</p>	<p>ש' ג ויאמר יהנה אלי ראה תחלתי תת לפניך את-סיון ואת-ארצו תחל לש לרשת את-ארצו:</p>
<p>32 Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at Jahaz.</p>	<p>ונפק סיון לקדמותנא הוא וכל עמיה לאגחא קרבא ליהץ:</p>	<p>32 ויצא סיון לקראתנו הוא וכל-עמו למלחמה יהצה:</p>

(25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סיון), ונודע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"ז כה):

(26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוהי המקום לקרוא לסיון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשזא הקצה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיון בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח צוק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בְּמַחֲוֹן:

(29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארנא, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארעה:

(31) החלתי תת לפניך. קפה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה והדריכו על נוארו:

<p>And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people.</p>	<p>וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּגִּד אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוּ: וּמִסְרִיהָ יְיָ אֱלֹהֵנָּה קָדְמָנָּה וּמִחִינָּה יְתִיהָ וְיֵת בְּנוֹהֵי וְיֵת כָּל עַמֶּיהָ:</p>	<p>33</p>
<p>And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining;</p>	<p>וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאַרְנוּ שְׂרִיד:</p>	<p>34</p>
<p>only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken.</p>	<p>רַק הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ וְשָׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר לָקַדְנוּ: לְחוּד בַּעֲרִיא בָזָא לָנָּה וְעַדִּי קָרְנָא דַּכְּבִּשָׁנָּה:</p>	<p>35</p>
<p>From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us.</p>	<p>מִעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נָחַל אֲרָנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנָחַל וְעַד הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קָרְיָהּ אֲשֶׁר שָׂבָהּ מִמֶּנּוּ אֶת־הַגָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:</p>	<p>36</p>
<p>Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us.</p>	<p>רַק אֶל־אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל־יָד נָחַל יַבֹּק וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>37</p>
<p>Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei.</p>	<p>וַנִּפְּן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֶדְרֵעִי:</p>	<p>III</p>
<p>And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדִי נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:</p>	<p>2</p>

(32) ויצא סיחון. לא שלח בשביל עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו צריכין זה לזה:

(33) ואת בניו. צנו כמיצ, שהיה לו צן גבור כמוסו:

(34) מתם. אנשים, צביות סיחון נאמר בזונו לנו, לשון ביזה, שהיתה חציבה עליהם ובוזים איש לו, וכשצאו לצבית עוג כבר היו שבעים ומלאים, והיתה צויה בעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר צונו לנו לשון ציון, כך נדרש בספרי (צלק קלא) צפ' וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשָׁטִים (במדבר כה, א):

(37) כל יד נחל יבק. כל אלל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:

(1) ונפן ונעל. כלל נפון הוא עלייה:

<p>3 So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהוּ עַד־בְּלֹתֵי הַשָּׂאִיר־לּוֹ שָׂרִיד:</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהוּ עַד־בְּלֹתֵי הַשָּׂאִיר־לּוֹ שָׂרִיד:</p>
<p>4 And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.</p>	<p>וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל־חֶבְל אֲרָגָב מִמְּלַכֶּת עוֹג בְּבָשָׁן:</p>	<p>4 וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל־חֶבְל אֲרָגָב מִמְּלַכֶּת עוֹג בְּבָשָׁן:</p>
<p>5 All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwalled towns a great many.</p>	<p>כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דִּלְתִּים וּבָרִיחַ לְבַד מְעַרְי הַפְּרִזִּי הַרְבֵּה מְאֹד:</p>	<p>5 כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דִּלְתִּים וּבָרִיחַ לְבַד מְעַרְי הַפְּרִזִּי הַרְבֵּה מְאֹד:</p>
<p>6 And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.</p>	<p>וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:</p>	<p>6 וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַחֲרַם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:</p>
<p>7 But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.</p>	<p>וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בָּזָנוּ לָנוּ:</p>	<p>7 וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בָּזָנוּ לָנוּ:</p>
<p>8 And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—</p>	<p>וַנִּקַּח בְּעֵת הַהוּא יֵת אֲרֶעָא מִיַּד תְּרִין מַלְכֵי אַמּוֹרִיָּה דְּבַעְבָּרָא דִּירְדֵּנָא מִנְּחֵלָא דְּאֲרָנוֹן עַד טוֹרָא דְּחֶרְמוֹן:</p>	<p>8 וַנִּקַּח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִנְּחֵל אֲרָנוֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן:</p>
<p>9 which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—</p>	<p>צִידֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ־לּוֹ שֵׁנִיר:</p>	<p>9 צִידֹנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ־לּוֹ שֵׁנִיר:</p>

- (2) אל תירא אותו. (נדה טא.) ובסיחון לא הוֹרֵךְ לומר אל תירא אותו, אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם, שנאמר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (צראשית יד, ג), והוא עוג:
- (4) חבל ארגב. מתרגמין דית פֿלֶךְ טְרַכּוֹנָא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) בזמגלת אסתר קורא פלטין טרכונין. למדתי חבל ארגוב הפרכיא היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכים, אלא היכל מלך הֶרְגוֹ פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכים ב טו, כה), למדתי שכן נקראת שם ההפרכיא:
- (5) מערי הפרזי. פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן פְּרִזוֹת פֿֿשֶׁשׁ יְרוּשָׁלַם (זכריה ב, ח):
- (6) החרם. לשון הוה, הלך וכלות:
- (8) מיד. מרשות:
- (9) צידנים יקראו לחרמון וגר. ובמקום אחר הוא אומר ועד הר שִׁיחֹן הוא חֶרְמוֹן (לקמן ד, מח), הרי לו ארבעה שמות, למה הוֹרֵכוּ לכתב, להגיד שזו ארץ ישראל שהיו ארבע מלכויות מתפארות בכך, זו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי

- all the cities of the plain, and all
10 Gilead, and all Bashan, unto Salcah
and Edrei, cities of the kingdom of
Og in Bashan.—
- For only Og king of Bashan
11 remained of the remnant of the
Rephaim; behold, his bedstead was
a bedstead of iron; is it not in
Rabbah of the children of Ammon?
nine cubits was the length thereof,
and four cubits the breadth of it,
after the cubit of a man.—
- 12 And this land we took in possession
at that time; from Aroer, which is
by the valley of Arnon, and half the
hill-country of Gilead, and the
cities thereof, gave I unto the
Reubenites and to the Gadites;
- and the rest of Gilead, and all
13 Bashan, the kingdom of Og, gave I
unto the half-tribe of Manasseh; all
the region of Argob—all that
Bashan is called the land of
Rephaim.
- 14 Jair the son of Manasseh took all
the region of Argob, unto the
border of the Geshurites and the
Maacathites, and called them, even
Bashan, after his own name,
Havvoth-jair, unto this day.—
- 15 And I gave Gilead unto Machir.
- כָּל־עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד
וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָּה וְאֶדְרֵי
עָרֵי מַמְלַכְתּוֹ עוֹג בְּבָשָׁן׃
- כִּי־רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר
מִיִּתְרֵי הָרֶפָּאִים הִנֵּה עֲרֻשׁוֹ
עֲרֻשׁ בְּרָזֶל הֲלֹא הוּא בְּרֶבֶת
בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁעַ אַמּוֹת אָרְכָּהּ
וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת־
אִישׁ׃
- וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יְרִשְׁנוּ בְּעֵת
הַהוּא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל
אֲרֹנָן וְחֲצֵי הָר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו
נָתַתִּי לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי׃
- וְיִתֵּר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן
מַמְלַכְתּוֹ עוֹג נָתַתִּי לְחֲצֵי שֵׁבֶט
הַמְּנַשֶּׁה כָּל־חֶבְלֵי הָאֲרָגֹב
לְכָל־הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ
רֶפָּאִים׃
- יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־
חֶבְלֵי אֲרָגֹב עַד־גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי
וְהַמַּעַתִּית וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ
אֶת־הַבָּשָׁן חֲתוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם
הַזֶּה׃
- וְלִמְכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד׃ וְלִמְכִיר יְהִבִּית יֵת גִּלְעָד׃

יקרא: שניר. הוא שלג צלשון אשכנז (שנעט) וצלשון כנען;
(11) מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחזיריו צעשחרות קרניס, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר ויצא הפליט (צראשית
יד, יג), זהו עוג (נדה סא). באמת איש. צאמת עוג;
(12) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה למעלה, מנחל ארנון ועד הר חרמון: מערער אשר על נחל
ארנון. אינו מחובר לראשו של מקרא אלא לסופו, על נחמי לראובני ולגדי, אצל לענין ירושה עד הר חרמון היה;
(13) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אותה שנחמי לאצרהס:

<p>And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even 16 unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;</p>	<p>וְלִרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגַבְלֹל וְעַד יַבֶּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:</p>	<p>16 וְלִרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגַבְלֹל וְעַד יַבֶּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:</p>
<p>the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from 17 Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.</p>	<p>וּמִיִּשְׂרָאֵל וּיְרֵדְנָא וּתְחוּמֶיהָ מִגִּינֹסֶר וְעַד יַמָּא דְּמִיִּשְׂרָאֵל יָמָא דְּמַלְחָא תַּחְתּוֹ מִשְׁפַּד מִי רְמַתָּא מְדִנְחָא:</p>	<p>17 וְהָעֲרָבָה וְחִירְבֵן וְגַבְלֹל מִכְּנֶרֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־הָפְסְגָה מִזֶּרְחָה:</p>
<p>And I commanded you at that time, saying: 'The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.</p>	<p>וּפְקִידִית יִתְכוֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר יִי אֱלֹהֵכוֹן יְהִי לְכוֹן יִתְ אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ מְזֻרִין תַּעֲבִירוּן קֳדָם אַחֵיכוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מְזֻרֵי חֵילָא:</p>	<p>18 וְאַצּוּ אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבִירוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל:</p>
<p>But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;</p>	<p>לְחוּד נְשִׁיכוֹן וְשַׁפְלָכוֹן וּבְעִירְכוֹן יֵדְעֵנָא אֲרִי בְעִיר סְגִי לְכוֹן יִתְבוֹן בְּקִרְיֵיכוֹן דִּיהֶבִית לְכוֹן:</p>	<p>19 רַק נְשִׁיכֶם וְשַׁפְכֶם וּמִקְנֶכֶם יֵדְעֵתִי כִּי־מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְעִירֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.</p>	<p>עַד דִּינִיחַ יִי לְאַחֵיכוֹן כְּנֻתְכוֹן וְיִירְתוּן אֶף אֲנִי יִתְ אַרְעָא דִּי אֱלֹהֵכוֹן יְהִיב לְהוֹן בְּעִבְרָא דִּירְדְנָא וּתְחוּבוֹן גְּבַר לִירוּתָתִיהּ דִּיהֶבִית לְכוֹן:</p>	<p>מַפְטִיר עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וְיָרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׁבָתָם אִישׁ לִירוּשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>And I commanded Joshua at that time, saying: 'Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.</p>	<p>וְיִתְ יְהוֹשֻׁעַ פְּקִידִית בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר עֵינֶךָ חֲזָאָה יִתְ כָּל דְּעֵבַד יִי אֱלֹהֵכוֹן לְחִרְיִן מְלָכֵיָא הָאֵלִין כֹּן יַעֲבִיד יִי לְכָל מְלָכוֹתָא דְּאַתָּה עֹבֵר לְתַמָּן:</p>	<p>21 וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאֵת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֹּן יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>

- (16) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפחו, כלומר עד ועד צללל ויותר מכאן;
 (17) מכנרת. מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחב הירדן כנגדם ועוד מעבר לשפחו עד כנרת, וזהו שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעבר לו;
 (18) ואצו אתכם. לבני ראובן ובני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואיזים נופלים לפניהם, שנאמר וטקף ורוע סף קדקד (לקמן לג, כ):

22 Ye shall not fear them; for the LORD your God, He it is that fighteth for you.'

ק' פסוקים
לא תיראום כי יהוה אלהיכם לא תדחלון מנהון ארי יי
הוא הנלחם לכם: (ס)
אלהכון מימריה מגית לכון:

The Haftarah is Isaiah 1:1 - 1:27 on page 164.

23 And I besought the LORD at that time, saying:

ואתחנן אליהוה בעת ההוא וצליתי קדם יי בעדנא ההוא
ד לאמר:

24 'O Lord GOD, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts?

24 אדני יהוה אתה החלולת להראות את-עבדך את-גדלך ואת-ידך החזקה אשר מי-אל בשמים ובארץ אשר-יעשה כמעשיך וכגבורתך:
יי אלהים את שריתא לאחזא ית עבדך ית רבותך וית ידך תקיפתא דאתה הוא אלקא דשכינתך בשמיא מקעילא ושלילא בארעא לית דיעבד פעובדך וכגבורתך:

25 Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon.'

25 אעברה-נא ואראה את-הארץ הטובה אשר בעבר הירדן החר הטוב הזה והלבנון:
אעבר פון ואחזי ית ארעא שבתא דבעברא דירדנא טורא טבא הדין ובית מקדשא:

26 But the LORD was wroth with me for your sakes, and hearkened not unto me; and the LORD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter.'

לוי ויתעבר יהוה בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יהוה אלי רב לך אל-תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה:
והוה רגז מן קדם יי עלי בדילכון ולא קביל מני ואמר יי לי סגי לך לא תוסף למללא קדמי עוד בפתגמא הדין:

(23) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אע"פ שיש להם לנדיקים לחלות במעשיהם הטובים, אין מזקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, לפי שאמר לו ופנתי את אשר אתן (שמות לג, יט), אמר לו כלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת חפלה, כדאיתא בספרי (כו): בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמייתי שמא הוטר הנדר (ספרי ס): לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום, איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו:

(24) ה' אלהים. חוס דין: אתה החלולת להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי, שאמרת לי ועשה הניסה לי (שמות לב, י), וכי חופס הייתי בך, אלא לפתוח פתח שזי היה תלוי להתפלל עליהם (ספרי כז), כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר, ועשה יגדל נא פח פלדני (במדבר יד, יז): ואת ידך. זו ימינך, שהיא פשוטה לכל באי עולם: החזקה. שאתה כובש ברחמים את מידת הדין החזקה: אשר מי אל וגו'. איך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקפדריין, הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעזור על מדותיו, אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותצטל גזירתך. ולפי פשוטו, אתה החלולת להראות את עבדך, מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב ראה הבלתי פת לנגיף (דברים ב, לא), הראני מלחמת ל"א מלכים:

(25) אעברה נא. אין נא אלא לשון בקשה: החר הטוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש (יומא לט): (26) ויתעבר ה'. נתמלא חמה (ספרי כט): למענכם. צעילכם, אחס גרמתי לי, וכן הוא אומר, וינקפו על מי מריצה ויעזר למשה בעבורם (תהלים קו, לב): רב לך. שלא יאמרו הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרבן מפניו. דבר אחר רב לך, הרבה מזה שמור לך, רב טוב הנפון לך (ספרי פנחס קלה):

<p>27 Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.</p>	<p>סָם לְרִישׁ רְמָתָא וּמִקַּף עֵינֶיךָ לְמַעְרָבָא וּלְצָפוֹנָא וּלְדָרוֹמָא וּלְמִדְנָחָא וְחִזִּי בְעֵינֶיךָ אֲרִי לֹא תַעֲבֹר יַת יַרְדֵּנָא הַדִּין:</p>	<p>27 עָלָהּ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשֹׂא עֵינֶיךָ יָמָה וְצָפָנָה וְתִמְנָנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ כִּי-לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:</p>
<p>28 But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.'</p>	<p>וּפָקִיד יַת יְהוֹשֻׁעַ וְתַקִּיפוּהִי וְעֲלִימָהִי אֲרִי הוּא יַעֲבֹר קֳדָם עַמָּא הַדִּין וְהוּא יַחֲסִין יְתֵהוֹן יַת אֲרֻעָא דְתַחֲזִי:</p>	<p>28 וְצִוּ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקֵהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי-הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>
<p>29 So we abode in the valley over against Beth-peor.</p>	<p>וַיִּתְּכֵנָא בְּחֻלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר:</p>	<p>29 וַנֵּשֶׁב בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר: (פ)</p>
<p>IV And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.</p>	<p>וְכַעַן יִשְׂרָאֵל שְׁמַע לְקִיּוּמֵיךָ וּלְדִינֵיךָ דְאַנָּא מִלִּיף יִתְכוֹן לְמַעֲבַד בְּדִיל דְתִיחֹן וְתִשְׁלֹן וְתִירְתֹן יַת אֲרֻעָא דִּי אֱלֹהֵא דְאַבְהֵתְכוֹן יִהִיב לָכוֹן:</p>	<p>IV וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבֹאתֶם יְרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:</p>
<p>2 Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.</p>	<p>לֹא תִסְפּוֹן עַל פְּתוּקָא דְאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוֹן וְלֹא תִמְנַעוֹן מִנִּיהּ לְמַשֵּׁר יַת פְּקוּדֵיךָ דִּי אֱלֹהֵיכוֹן דְאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוֹן:</p>	<p>2 לֹא תִסְפוּ עַל-הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם:</p>
<p>3 Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.</p>	<p>עֵינֵיכוֹן חֲזָוָה יַת דְּעַבְדִּי בְּפִלְחֵי בַעַל פְּעוֹר אֲרִי כָל גּוֹבְרָא דְחִלְיָה בְּתַר בַּעַל פְּעוֹר שִׁיבִייה יְיָ אֱלֹהֵיךָ מִבֵּינֶךָ:</p>	<p>3 עֵינֵיכֶם הִרְאֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָי בַּעַל-פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ מִקֵּרְבְּךָ:</p>

(27) וראה בעיניך. נקשת ממני ואראה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנאמר ויִרְאֶהוּ ה' אֵת כָּל הָאָרֶץ (לקמן לד, א);

(28) וצו את יהושע. על הטרדות ועל המשאות, ועל המריצות: וחזקוהו ואמצוהו. בדברך, שלא ירך לבו לומר, כשם שנענש רצי עליהם כך סופי ליענש עליהם, מצטיחו אני, כי הוא יעצור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אִם יַעֲבֹר לִפְנֵיהֶם יִנְחֹלוּ, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא יָשָׁב, ויָפּוּ מִקֵּם אֲנָשֵׁי דְעֵי וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו, אמר לו קָם לָךְ (שם פסוק י), קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אִם הוּא עוֹבֵר עוֹבְרִין ואם לאו אֵין עוֹבְרִין:

(29) ונשב בגיא וגו'. ונאמדתם לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו):

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בלולב, וחמש זיזיות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פז):

- 4 But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day. וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם: וְאַתֶּן דְּאֲדִבִּיקְתֶּן בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהִיכֶן קִיְיִמִין כּוּלְכֶן יוֹמָא דִּין:
- 5 Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it. רְאֵהוּ לִמְדַּתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּנִי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חָזוּ דְאֵלִיפִית יִתְכוֹן קִיְיִמִין וְדִינִין כְּמָא דְפִקְדֵנִי יְיָ אֱלֹהֵי לְמַעַבְדָּא כֵּן בְּגוּ אֶרֶעָא דְאַתֶּן עָלֵין לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ:
- 6 Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.' וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חָכָם וְנָבוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה: וְתִטְרוּן וְתַעֲבִדוּן אֲרֵי הִיא חֲכַמְתְּכוֹן וְסוֹכְלַתְנוּתְכוֹן לְעֵינֵי עַמְמֵיָא דִּישְׁמְעוּן יֵת כָּל קִיְיִמָא הָאֵלִין וְיִימְרוּן לְחוּד עִם חָכִים וְסוֹכְלָתֶן עֲמָא רַבָּא הַדִּין:
- 7 For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whensoever we call upon Him? כִּי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קְרָאֵנוּ אֵלָיו: אֲרֵי מָאן עִם רַב דְּלִיה אֱלֹהֵי קְרִיב לִיה לְקַבְּלָא צְלוֹתֵיה בְּעֵדֵן עֲקָתִיה כִּי אֱלֹהֵנָא בְּכָל עֵדֵן דְאַנְחָנָא מְצַלֵן קְדָמוּדֵי:
- 8 And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day? וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּכֵל תַּתוּרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: וּמֵן עִם רַב דְּלִיה קִיְיִמִין וְדִינִין קְשִׁיטִין כָּכֵל אוּרִיתָא הָדָא דְאַנָּא יְהִיב קְדָמִיכוֹן יוֹמָא דִּין:
- 9 Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children; לֶרֶק הִשָּׁמֶר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מֵאֲד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בָנֶיךָ: לְחוּד אִסְתָּמֶר לָךְ וְטֵר נַפְשְׁךָ לְחֻדָּא דְלִמָּא תַתְנָשִׁי יֵת פִּתְגָמֵיָא דְחֻזָּא עֵינְךָ וְדְלִמָּא יַעֲדוּן מִלְבָּד כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ וְתַהוֹדְעֶנּוּן לְבָנְךָ וּלְבְנֵי בָנְךָ:

(6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. זאת תִּקְשְׁצוּ חכמים ונבונים לעיני העמים:

(8) חקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקוצלים:

(9) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. או, כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעומו אותם מתוך שכחה, תִּקְשְׁצוּ שוטים:

<p>the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'</p>	<p>יֹאמַר דְּסַמְתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב כַּד אָמַר יְיָ לִי כְּנֹשׁ קְדָמִי יְתַעַמָּא וְאֲשַׁמְעֶנּוּ יְתַתְּנֵנִי דִּילְפֹּון לְמַדְחַל קְדָמִי כָּל יוֹמָא דְּאֵנּוּן קִיָּמִין עַל אַרְעָא וְיִתְּ בְּנֵיהֶון יְלָפֹון:</p>	<p>יּוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאָמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל־לִי אֶת־הָעָם וְאֲשַׁמְעֵם אֶת־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאָרֶץ וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:</p>
<p>And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.</p>	<p>וּקְרִיבְתוּן וְסַמְתוּן בְּשַׁפְּוֹלֵי טוֹרָא וְטוֹרָא כְּעַר בְּאִישְׁתָּא עַד צִית שְׁמִיָּא חֲשׁוּכָא עֲנָנָא וְאִמְטָתָא:</p>	<p>וַתִּקְרְבוּן וַתַּעֲמִדוּן תַּחַת הַהָר וְהָהָר בָּעַר בְּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרְפָל:</p>
<p>And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עֲמֻכּוֹן מִגּוֹ אִישְׁתָּא קַל פְּתֻגְמִין אֶתוֹן שְׁמַעִין וְדַמּוּ לִיתִיכּוֹן חֲזוֹן אֱלֹהִין קָלָא:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שָׁמַעִים וְתִמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוּלָּתִי קוֹל:</p>
<p>And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.</p>	<p>וְחַוִּי לְכוֹן יְתַקִּימִיה דְּפָקִיד יִתְכוֹן לְמַעַבְד עֲשֵׂרָא פְתֻגְמִין וּכְתַבְנוּן עַל תַּרְיִן לוחֵי אֲבִנָּא:</p>	<p>וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְ�נֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>
<p>And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.</p>	<p>וַיְתִי פָקִיד יְיָ בְּעַדְנָא הָהוּא לְאַלְפָּא יִתְכוֹן קִיָּמִין וְדִינִין לְמַעַבְדְכוֹן יְתַהוֹן בְּאַרְעָא דְּאֶתוֹן עֲבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֲתֶכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתְכֶם אֲתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—</p>	<p>וְתִסְתַּמְרוּן לְחֻדָּא לְנַפְשְׁתְכוֹן אַרִי לֹא חֲזִיתוּן כָּל דְּמוּ בְיוֹמָא דְּמִלִּיל יְיָ עֲמֻכּוֹן בְּחֹרֵב מִגּוֹ אִישְׁתָּא:</p>	<p>וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל־תִּמוּנָה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:</p>
<p>lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,</p>	<p>דְּלִמָּא תַחְבְּלוּן וְתַעֲבְדוּן לְכוֹן צִילִם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְּמוּת דְּכַר אוֹ נֻקְבָּא:</p>	<p>פֶּן־תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תִּמוּנַת כָּל־סֶמֶל תִּבְנִית זָכָר אוֹ נְקִבָּה:</p>

(10) יום אשר עמדת. מוסד על מקרא שלמעלה ממנו, אשר ראו עיניך, יוס אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדו. ילפון לעצמם: ילמדו. ילפון לאחרים: (14) ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. מורה בעל פה:

17	the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven,	תִּבְנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תִּבְנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוּף בַּשָּׁמַיִם:	17
18	the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth;	תִּבְנִית כָּל־רֶמֶשׂ בָּאֲדָמָה תִּבְנִית כָּל־דָּגָה אֲשֶׁר־בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	18
19	and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven.	וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיִמָה וְרָאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָה וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַּדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל־הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:	19
20	But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day.	וְאַתֶּכֶם לָקַח יְהוָה וַיּוֹצֵא אֹתְכֶם מִכּוּר הַבְּרָזֹל מִמִּצְרַיִם לִהְיוֹת לִי לְעָם נַחֲלָה כִּיּוֹם הַזֶּה:	20
21	Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance;	וַיִּהְיֶה הַתְּאֵנָה־בִּי עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת־ הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:	21
22	but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land.	כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וַיִּרְשֶׁתֶם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:	22

(16) סמל. זורה:

(19) ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר, ולתת לז לשז לטעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר, לא להיות, לא מנעו מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הצליה לטורדם מן העולם (ע"ז נה.), וכן הוא אומר, כִּי הִקְלִיךְ אֱלֹוֹיָנוּ עֵינֵינוּ לְמַצָּא עֲוֹנוֹ לְשָׂנֵא (תהלים לו, ג):

(20) מכור. הוא כלי שמזקקים בו את הזהב:

(21) התאנף. נתמלא רוגז: על דבריכם. על אודותיכם על עסקיכם:

(22) כי אנכי מת וגו' אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף עמומי אינם עוזרין:

<p>Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.</p>	<p>הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֲלֵהֶיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>23</p>
<p>For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא אֵל קָנָא:</p>	<p>24</p>
<p>When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;</p>	<p>כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנֶתֶם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיֵּסוֹ:</p>	<p>25</p>
<p>I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.</p>	<p>הָעִידְתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבֹד תֵּאבְדוּן מִהַר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֹאדְרִיכּוּ יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמְדוּן:</p>	<p>26</p>
<p>And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.</p>	<p>וְהַפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שְׁמָה:</p>	<p>27</p>
<p>And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.</p>	<p>וַעֲבַדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יֵרְאוּ וְלֹא יִשְׁמְעוּ וְלֹא יֹאכְלוּ וְלֹא יִרְחִחוּ:</p>	<p>28</p>

(23) תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוה ד'. אשר צוה שלא לעשות:

(24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט בלע"ז (אייפער) מתקרה על רוגזו להפרע מעכ"ס:

(25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלס לסוף

שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים זהם כי אצד תאצדון, וזהו שנאמר, וישקד ה' על הקעה

ויציאה עלינו פי דקיקה' אלהינו (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להציאה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח.):

(26) העידתי בכם. הנני מזמינס להיות עדים התרימי בכם:

(28) ועבדתם שם אלהים. כתרוממו, משאתם עובדים לעובדיהם, כאילו אתם עובדים להם:

<p>But from thence ye will seek the LORD thy God; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.</p>	<p>וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה וְתִתְּבָעוּן מִתִּמְנוֹן יְת דַּחֲלִיתָא דִּי אֱלֹהֵי וְתִשְׁכַּח אַרִי תִבְעֵי מִן קַדְמוֹהִי בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשֶׁךְ:</p>	<p>29 וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה וְתִתְּבָעוּן מִתִּמְנוֹן יְת דַּחֲלִיתָא דִּי אֱלֹהֵי וְתִשְׁכַּח אַרִי תִבְעֵי מִן קַדְמוֹהִי בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשֶׁךְ:</p>
<p>30 In thy distress, when all these things are come upon thee, in the end of days, thou wilt return to the LORD thy God, and hearken unto His voice;</p>	<p>כִּד תִּיעוֹזֵק לָךְ וְנִשְׁכַּחוּנָךְ כָּל פְּתִגְמֵי אֱלֹהִין בְּסוֹף יוֹמֵיךָ וְתִתְּוֹב לְדַחֲלִיתָא דִּי אֱלֹהֵי וְתִקְבִּיל לְמִימְרֵיהּ:</p>	<p>30 בְּצָר לָךְ וּמִצְאוּךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ:</p>
<p>31 for the LORD thy God is a merciful God; He will not fail thee, neither destroy thee, nor forget the covenant of thy fathers which He swore unto them.</p>	<p>אַרִי אֱלֹהֵי רַחֲמָנָא יִי אֱלֹהֵי לֹא יִשְׁכַּחְךָ וְלֹא יִחְבַּלְךָ וְלֹא יִתְּנִשִׁי יְת קִימָא דְאַבְהֲתָךְ דְּקִיָּים לְהוֹן:</p>	<p>31 כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p>
<p>32 For ask now of the days past, which were before thee, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven unto the other, whether there hath been any such thing as this great thing is, or hath been heard like it?</p>	<p>אַרִי שְׁאַל כְּעֵן לְיוֹמֵיךָ קְדָמָי דִּהּוּ קְדָמָךְ לְמֵן יוֹמָא דְבְרָא יִי אָדָם עַל אֶרֶעָא וְלְמַסְפִּי שְׁמֵיךָ וְעַד סִפִּי שְׁמֵיךָ הֵהוּהּ כְּפִתְגָמָא רַבָּא דְדִין אוֹ הֲשִׁתְּמַע דְּכֹתִיחָא:</p>	<p>32 כִּי שְׁאַל־נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לִפְנֶיךָ לְמֵן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ וְלִמְקוֹצָה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קוֹצָה הַשָּׁמַיִם הַנְּהוּהָ כְּדַבֵּר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הִנֵּשְׁמַע כְּמֹהוּ:</p>
<p>33 Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire, as thou hast heard, and live?</p>	<p>הֲשָׁמַע עַמָּא קֹל מִימְרָא דִּי מְלִיל מְגוֹ אִישְׁתָּא כְּמָא דְשָׁמַעְתָּ אֶת וְאַתְקִיָּים:</p>	<p>33 הֲשָׁמַע עַם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיֵּחִי:</p>
<p>34 Or hath God assayed to go and take Him a nation from the midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders, and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched arm, and by great terrors, according to all that the LORD your God did for you in Egypt before thine eyes?</p>	<p>אוֹ נִסִּין עֲבַד יִי לְאַתְגְּלָחָה לְמִפְּרָק לִיָּה עִם מְגוֹ עִם בְּנִסִּין בְּאִתִּין וּבְמוֹפְתִין וּבְקִרְבָּא וּבִיד תְּקִיפָא וּבִדְרָעָא מְרָמָא וּבְחֻזְוָנִין רַבְּרִבִּין כָּל דְּעֲבַד לְכוֹן יִי אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵינוּ:</p>	<p>34 אוֹ הִנֵּשָׁה אֱלֹהִים לָבוֹא לְקַחַת לֹא גוֹי מִקְּרִב גוֹי בְּמִסְתָּ בְּאִתִּת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבְזִרְעוּשׁ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִּים כָּל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךָ:</p>

(31) לא ירפך. מלהחזיקן צידיו, ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאללו, וכן חֲסִינִי וְלֹא חֲרָפְנוּ (שיר השירים ג, ד), שלא ננקד חֲרָפְנוּ. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו הֲרָפָה לָהּ (מלכים-ב ד, כז), תן לה רפיון, הֲרָפָה מִמֶּנִּי (לקמן ט, יד), הֲרָפָה מִמֶּנִּי: (32) לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצבואים אשר מקצה אל קצה, זהו פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב.), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהיה כדבר הגדול הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגו':

35 Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.	אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: מנייה:	אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: 35
36 Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.	מן השמים השמיעך את-קולו ליסרך ועל-הארץ הראך את-אשן הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:	מן השמים השמיעך את-קולו ליסרך ועל-הארץ הראך את-אשן הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש: 36
37 And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,	ותלך ארי רחים ית אבהתך ואתרעי בבניהון בתריהון ואפקד במימריה בחיליה רבא ממצרים:	ותחת כי אהב את-אבותיך ויבחר בנרעו אחריו ויוצאך בפניו בכחו הגדל ממצרים: 37
38 to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;	להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה כיום הזה:	להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה כיום הזה: 38
39 know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.	וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:	וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד: 39
40 And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.	ושמרת את-חקיו ואת-מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על-האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל-הימים: (פ)	ושמרת את-חקיו ואת-מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על-האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל-הימים: (פ) 40

(34) הנסה אלהים. הכי עשה נסים שום אלוה לנא לקחת לו גוי וגו', כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכן נקודות הן צמח"ץ פת"ח, הנהיה, הנשמע, הנקסה, השמע: במסורת. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון התפאר עלי (שמות ח, ה), אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. צסימנין, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מה זה בן-דך (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהציא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. צים, שנאמר כי ה' ילקחם להם (שם יד, כה): (35) הראת. כמרגומו אספיקא, כשנתן הקד"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכן נאמר אתה הראת לדעת: (37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בפניו. כאדם המנהיג צנו לפניו, שנאמר ויפגע מלאך האלהים בהלך וגו' ויגף מאספיקא (שם יד, יט), דבר אחר ויוציאך בפניו, בפני אבותיו, כמו שנאמר נגד אבותם עשה קלל (תהלים עח, יצ), ואל תתמה על שהזכירם צלשון יחיד, שהרי כתבם צלשון יחיד, ויבחר בזרעו אחריו: (38) ממך מפניך. סרסו ודרשו, להוריש מפניך, גוים גדולים ועזומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום:

41	Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrising;	אִזּוּ יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ׃ בְּכִין אֶפְרַיִם מֹשֶׁה תָּלַת קָרוֹן בְּעֵבֶר אֲדָמָה שָׁמֶשׁ׃	שלישי ה
42	that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:	לָנוֹס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצֶה אֶת־רֵעֵהוּ בְּכַל־דַּעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֹשָׁם וְנוֹס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחָי׃ לְמַעַן לְתַמֵּן קָטוּל דִּיקָטוּל יֵת חֲבֵרִיהַ בְּלֹא מִדַּעִיהַ וְהוּא לֹא שָׂנֵי לִיהַ מֵאַתְּמָלִי וּמִדְּקִמּוּהִי וְיִעְרוֹק לְחָדָא מִן קָרוֹנָא הָאֵלֶּין וְיִתְקַיֵּם׃	42
43	Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.	אֶת־בְּצֵר בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָן הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמַנַּשֵּׁשׁ׃ יֵת בְּצֵר בַּמִּדְבָּרָא בְּאַרְעַ מִישֹׁרָא לְשִׁיבֵט רְאוּבֵן וְיֵת רָאמֹת בְּגִלְעָד לְשִׁיבֵט גָּד וְיֵת גּוֹלָן בְּמַתָּנָן לְשִׁבְטָא דְּמַנַּשֶׁה׃	43
44	And this is the law which Moses set before the children of Israel;	וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וְדָא אֲוִרִיתָא דְּסֵדֵר מֹשֶׁה קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃	44
45	these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;	אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם׃ אֵלֶּין סִהֲדוּתָא וּקְיָמָא וְדִינָא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַפְקָהוֹן מִמִּצְרַיִם׃	45
46	beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;	בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּנֵיָא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאַרְצָן סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם׃ בְּעֵבֶר אֲדָמָה בְּחֶשְׁבּוֹן בְּחֶשְׁבּוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן אֲמֹרִיתָא דְּיִתִּיב בְּחֶשְׁבּוֹן דְּמָחָא מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַפְקָהוֹן מִמִּצְרַיִם׃	46
47	and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrising;	וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ׃ וַיִּירְשׁוּ וַיִּרְתּוּ יֵת אֲרַעִיהַ וְיֵת אֲרַע עוֹג מֶלֶךְא דְּמַתָּנָן תְּרִין מַלְכֵי אֲמֹרִיתָא דְּבְעֵבֶר אֲדָמָה מִדְּנַח שָׁמֶשׁ׃	47

- (41) אז יבדיל. נתן לז להיות חרד לְדָבָר שִׁיזְדִּילֵס, ואף על פי שאינן קולטות עד שיזדלו אותן שצאֵרֶן כנען, אמר משה, מִזֵּה שֶׁאִפְשֶׁר לְקִיּוּמָהּ, אֲקִיּוּמָהּ (מכות י.). בעבר הירדן מזרחה שמש. צאותו עזר שצמורו של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק נקודה ר"ש צמטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש: (44) וזאת התורה. זו שהוא עמיד לסדר אחר פרשה זו: (45) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר צאֵרֵם ממזרים, חזר ושנאה להם צערות מואב: (47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמזרם, שהעבר השני היה צמערב:

48 from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—
מִעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נַחֲלֹ אֲרֹנָן וְעַד-הָהָר שִׂיֹּאן הָהוּא הַרְמוֹן:

49 and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.
וְכָל-הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִדְּנָחָא וְעַד יָמָא דְּמִישְׁרָא תַּחַת מִשְׁפַּד מִרְמָתָא:

V And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.
וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וְלַמַּדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:

2 The LORD our God made a covenant with us in Horeb.
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:

3 The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.
לֹא אֶת-אַבְתֵּינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִיחֵנוּ אֵלֶּה הֵם הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים:

4 The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—
פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

5 I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .
אֲנִי עָמַד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בְּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת-דְּבַר יְהוָה כִּי יִרְאֹתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: (ס)

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 161.

- (3) לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ. בְּלִבֵּי כֹחַ ה' וְגו', כִּי אֲתָנוּ:
(4) פָּנִים בְּפָנִים. אָמַר רַבִּי זְרַכְיָה, כִּךְ אָמַר מֹשֶׁה, אֵל תֹּאמְרוּ אֲנִי מִטְעָה אֲתֻכֶּם עַל לֹא דַבֵּר, כַּדְרֵךְ שֶׁהִקְרָסוּר עוֹשֶׂה צִין הַמוֹכֵר לְלוֹקָם, הִרִי הַמוֹכֵר עֲלֵמוֹ מִדְּבַר עִמְכֶם:
(5) לֵאמֹר. מוֹסֵס עַל דְּבַר ה' עִמְכֶם זֶה מִתּוֹךְ הָאֵשׁ לֵאמֹר אֲנִי ה' וְגו' וְאֲנִי עוֹמֵד צִין ה' וְצִינִיכֶם:

6	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	6
7	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי:	7
8	Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth.	לֹא-תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תַּמּוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְמַיִם בְּמַתְחַת הָאָרֶץ:	8
9	Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me,	לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם כִּי אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֲוֹן אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׂנְאֵי:	9
10	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי (כ) מִצְוֹתַי (ס)	10
11	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֹה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: (ס)	11
12	Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee.	שָׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	12
13	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתֶךָ:	13

(7) על פני. ככל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פרשתי:
 (12) שמור. וזכרונות הוא אומר זכור, שניהם דבור אחד ונתיצה אחת נאמרו, ובשמיעה אחת נשמעו (מכילתא צחדש פ"ו): כאשר צוך. קודם מתן תורה צמרה (שבת פז):

<p>but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; that thy man-servant and thy maid-servant may rest as well as thou.</p>	<p>וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֻתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אִתָּךְ וּבִרְךָ וּבִרְתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְתוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל בְּעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ דְּבִקְרָנְךָ בְּדִיל דִּינִיחַ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ כְּנֻתְךָ:</p>	<p>וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אִתָּךְ וּבִנְךָ־וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ־ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל־ בְּהֶמְתְּךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לִמְעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ:</p>
<p>And thou shalt remember that thou was a servant in the land of Egypt, and the LORD thy God brought thee out thence by a mighty hand and by an outstretched arm; therefore the LORD thy God commanded thee to keep the sabbath day.</p>	<p>וְתִדְכַּר אֲרִי עֲבָדָא הָיִיתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְאַפְקִיךָ יי אֱלֹהֶךָ מִתַּמֶּן בְּיַד תְּקִיפָא וּבִזְרֹעַ מְרֻמָּם עַל כֵּן פְּקֻדְךָ יי אֱלֹהֶךָ לִמְעַבְדַּי יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא:</p>	<p>וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְדִּי הָיִיתָ בְּאַרְצָא מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל־כֵּן צֻוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס)</p>
<p>Honour thy father and thy mother, as the LORD thy God commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>יְקַר יֵת אָבוּךָ וְיֵת אִמְךָ כְּמָא דְּפִקְדְּךָ יי אֱלֹהֶךָ בְּדִיל דִּי־רַכּוֹן יוֹמְךָ וּבְדִיל דִּי־יֵטֵב לָךְ עַל אֶרְעָא דִּי־אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ:</p>	<p>כְּבָד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צֻוֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִמְעַן יָאֲרִיכּוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)</p>
<p>Thou shalt not murder. Neither shalt thou commit adultery. Neither shalt thou steal. Neither shalt thou bear false witness against thy neighbour.</p>	<p>לֹא תִקְטוֹל נַפֶּשׁ וְלֹא תִגְוֶה וְלֹא תִגְנוֹב וְלֹא תִסְהִיד בְּחִבְרְךָ סְחָדוּתָא דְּשִׁקְרָא:</p>	<p>לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא תִנְאַף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס) וְלֹא־תַעֲנֶה בְּרַעְיָךְ עַד שְׁוֹא: (ס)</p>
<p>Neither shalt thou covet thy neighbour's wife; neither shalt thou desire thy neighbour's house, his field, or his man-servant, or his maid-servant, his ox, or his ass, or any thing that is thy neighbour's.</p>	<p>וְלֹא תַחְמִיד אֶתְּ חִבְרְךָ וְלֹא תִדּוּג בֵּית חִבְרְךָ חֲקִלְיָה וְעַבְדִּיָּה וְאִמָּתִיָּה תוֹרִיָּה וְחִמְרִיָּה וְכָל דְּלַחְבְּרְךָ:</p>	<p>וְלֹא תַחְמִיד אִשְׁתִּי רַעְיָךְ (ס) וְלֹא תַחְמֹל בֵּית רַעְיָךְ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹרוֹ וְחִמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיָךְ: (ס)</p>

- (15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, ששהיה לו עזד ותשמור מצותיו:
 (16) כאשר צוך. אף על כיבוד אב ואם נטונו צמרה (סנהדרין נו:), שנאמר שם שם לו חק ומשפט (שמות טו, כה):
 (17) ולא תנאף. אין לשון ניאוף אלא באשת איש:
 (18) ולא תתאוה. אף הוא לשון חמדה, כמו נחמד למראה (בראשית ב, ט), דמרגמינ דמרגג למתנז:

These words the LORD spoke unto
all your assembly in the mount out
19 of the midst of the fire, of the
cloud, and of the thick darkness,
with a great voice, and it went on
no more. And He wrote them upon
two tables of stone, and gave them
unto me.

And it came to pass, when ye heard
20 the voice out of the midst of the
darkness, while the mountain did
burn with fire, that ye came near
unto me, even all the heads of your
tribes, and your elders;

and ye said: 'Behold, the LORD our
21 God hath shown us His glory and
His greatness, and we have heard
His voice out of the midst of the
fire; we have seen this day that God
doth speak with man, and he liveth.

Now therefore why should we die?
22 for this great fire will consume us; if
we hear the voice of the LORD our
God any more, then we shall die.

For who is there of all flesh, that
23 hath heard the voice of the living
God speaking out of the midst of
the fire, as we have, and lived?

Go thou near, and hear all that the
24 LORD our God may say; and thou
shalt speak unto us all that the
LORD our God may speak unto
thee; and we will hear it and do it.'

את־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־כָּל־קְהֵלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ הָעֲנָן וְהָעֲרֵפֶל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת
אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלַי:

וַיְהִי כַשְּׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל
מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בָּעַר
בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי
שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:

וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאָנוּ יְהוָה
21 אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ
וְאֶת־קוֹל שְׁמֵעֵנו מִתּוֹךְ הָאֵשׁ
הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:

וַעֲתֵּה לָּמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ
22 הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפִּים
אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתָנוּ:

כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל
23 אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־
הָאֵשׁ כַּמֶּנּוּ וַיֵּחִי:

קָרַב אֶתְּהָ וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר
24 יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר
אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וַעֲשִׂינוּ:

את־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־כָּל־קְהֵלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ הָעֲנָן וְהָעֲרֵפֶל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת
אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלַי:

וַיְהִי כַשְּׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל
מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בָּעַר
בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי
שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:

וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאָנוּ יְהוָה
21 אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ
וְאֶת־קוֹל שְׁמֵעֵנו מִתּוֹךְ הָאֵשׁ
הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:

וַעֲתֵּה לָּמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ
22 הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסְפִּים
אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתָנוּ:

כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל
23 אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־
הָאֵשׁ כַּמֶּנּוּ וַיֵּחִי:

קָרַב אֶתְּהָ וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר
24 יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר
אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וַעֲשִׂינוּ:

(19) ולא יסף. מתרגמין ולא פסק, [לפי שמדת צער ודס אינו יכול לדבר כל דבריו צנשימה אחת, ונריך להפסיק, ומדת הקציה אינו כן, לא היה פוסק, ומשלל היה פוסק לא היה מוסיף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף, ולא הוסיף להקלות צלותו פומדי:]
(24) ואת תדבר אלינו. הפסק את כחי כנקה, שננטערת עליוס ורפיתס את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אלינו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה, ולא ללמוד ממני:

<p>And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שָׁמָעְתִּי אֶת־קוֹל דְּבָרַי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיִךְ הִיטִיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:</p>	<p>25</p>
<p>Oh that they had such a heart as this alway, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!</p>	<p>לִּי דִּיּוּהִי לִפְנֵי הָהוּן לְמַדְחַל קְדָמִי וּלְמִטָּר יֵת כָּל פְּקוּדֵי כָל יוֹמֵיָא בְּדִיל דִּיִּטֵּב לָהוּן וּלְבְנֵיהוֹן לְעָלָם:</p>	<p>26</p>
<p>Go say to them: Return ye to your tents.</p>	<p>אֵינִיל אֵימַר לָהוּן תּוּבוּ לְכוּן לְמִשְׁכְּנֵיכֶם:</p>	<p>27</p>
<p>But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'</p>	<p>וְאַתָּה הָכָא קוּם קְדָמִי וְאִמְלִיל עִמָּךְ יֵת כָּל תַּפְסִידָתָא וּקְוִמֵּיָא וְדִינֵיָא דְתַלְפִּינוֹן וְעִבְדוֹן בְּאַרְעָא דְאַנָּא יְהִיב לָהוּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>28</p>
<p>Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.</p>	<p>וְתִטְרוּן לְמַעַבְד כְּמָא דְפִקִּיד יִי אֱלֹהֵכֶן יִתְכוּן לֹא תִסְטוֹן לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאלָא:</p>	<p>29</p>
<p>Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.</p>	<p>בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהֵאָרַכְתֶּם יָמִים בְּאַרְץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן:</p>	<p>30</p>
<p>Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—</p>	<p>וְנָתַתְּ הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאַרְץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>	<p>VI</p>

<p>that thou mightest fear the LORD thy God, to keep all His statutes and His commandments, which I command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged.</p>	<p>בְּדִיל וְתִדְחַל קִדְם יי אֱלֹהֶיךָ לְמַטֵּר ית כָּל קִימוֹהִי וּפְקוּדוֹהִי דְאָנָא מִפְּקִיד לָךְ אִתּוּ וּבְרָךְ וּבְרָךְ כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ וּבְדִיל דִּי־רַכּוֹן יוֹמֶךָ:</p>	<p>לְמַעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁמֹר אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבְנֵי־בְנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכוּ יְמֶיךָ:</p>
<p>Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וּתְקַבִּיל יִשְׂרָאֵל וְתִטַּע לְמַעַבְד דִּי־טַב לָךְ וְדִתְסַגּוֹן לְחֻדָּא כְּמָא דְמַלִּיל יי אֱלֹהָא דְּאֲבִתְהָךְ לָךְ אֶרֶע עֲבָדָא חֵלֶב וְדַבֵּשׁ:</p>	<p>וּשְׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטַב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדַבֵּשׁ: (פ)</p>
<p>HEAR, O ISRAEL: THE LORD OUR God, THE LORD IS ONE.</p>	<p>שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵנָּא יי חַד:</p>	<p>שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:</p>
<p>And thou shalt love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.</p>	<p>וְתִרְחַם ית יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל גְּבֻרָתְךָ:</p>	<p>וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:</p>
<p>And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;</p>	<p>וַיְהוֹן פְּתֻגְמֵינָא הָאֵלִין דְּאָנָא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין עַל לִבְךָ:</p>	<p>וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לִבְבְּךָ:</p>
<p>and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.</p>	<p>וְתִתְּנֵינּוּ לְבְנֶךָ וְתַמְלִיל בְּהוֹן בְּמִיתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְמַדְבָּרְךָ בְּאוֹרְחָא וּבְמִשְׁכַּבְךָ וּבְמִקְוֶיךָ:</p>	<p>וְשִׁנַּנְתָּם לְבְנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:</p>

- (4) ד' אלהינו ד' אחד. ה' שהוא אלהינו עתה, ולא אלהי האומות עוזדי אלילים, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר פי ק'ז אֶפְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׁפָה דְּרוּרָה לְקַרָּא כָּלֶם בְּשֵׁם ה' (זפניה ג, ט), ונאמר צִיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד (זכריה יד, ט):
- (5) ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אצל רבו מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו (ספרי לז): בכל לבבך. בשני יצריך. דבר אחר ככל לצדך, שלא יהיה לצד חלוק על המקום (ספרי שם): ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשך: ובכל מאודך. בכל ממונך, יש לך אדם שממונו חציב עליו מגופו, לך נאמר ובכל מאדך (ברכות סא). דבר אחר ובכל מאדך, בכל מדה ומדה שמודד לך, בין במדה טובה בין במדת פורענות, וכן בדוד הוא אומר, פֹּסֵם יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וגו' (תהלים קטז, יג) צָרָה וַיִּגְוֹן אֶמְצָא וגו' (שם ג):
- (6) והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שממך כן אתה מכיר בהקצ"ה ומדבק בדרכיו (ספרי לג): אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו צעריך קדישקמא ישנה שאין אדם סופקנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי שם). דיוטקמא מנות המלך הצאה במכתב:
- (7) ושננתם. לשון חדוד הוא, שיהיו מחודדים צפריך, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם בו, אלא אמור לו מיד (ספרי לד. קידושין ל). לבניך. אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים בנים, שנאמר בְּנֵי אֶשָּׁם לַה' אֱלֹהֵיכֶם (לקמן יד, א), ואומר בְּנֵי הַצִּיּוֹנִים אֶשָּׁר צִית אֵל (מלכים ב, יג), וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם בנים,

8	And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וְקָשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְחִוּי לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ:	וְתִקְטְרָנָן לְאוֹת עַל יָדְךָ וַיְחִו לְתַפְלִין בֵּין עֵינֶיךָ:
9	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: (ס)	וְתִכְתְּבֵנּוּ עַל מְזוּזֵי בֵיתְךָ וּתְקַבְּעֵנּוּ בְּסַפִּי בֵיתְךָ וּבִתְרַעְדְךָ:
10	And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת וְשָׁבַת אֲשֶׁר לֹא־בָנִיתָ:	וַיְהִי אֲרִי יְשִׁילְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאֶרֶץ דְּמוּיִם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָךְ קְרוֹיִן רַב־רֶבֶן וְשָׁבַן דְּלֹא בָנִיתָ:
11	and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou the didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—	וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל־טוֹב אֲשֶׁר לֹא־מְלֵאתָ וּבְרֵת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חָצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נִטְעַתָּ וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ:	וּבָתִּין מֶלֶן כָּל טוֹב דְּלֹא מְלִיתָ וּגּוּבִין פְּסִילִין דְּלֹא פְּסִלְתָּ פְּרָמִין וְזֵיתִין דְּלֹא נִצְבַּתָּ וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע:
12	then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	אִסְתָּמֶר לָךְ דְּלִמָּא תִּתְנָשִׁי יְת דְּחִלְתָּא דִּי דַּפְקָךְ מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִיתָא:
13	Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשְׁבַּע:	יְת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּדְחַל וּקְדָמוֹתֵי תַפְלַח וּבִשְׁמֵיהּ תִּקְיִים:
14	Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;	לֹא תֵלְכוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיכֶם:	לֹא תַחֲכוּן בְּתַר טַעוֹת עַמְמֵיָא מִטַּעוֹת עַמְמֵיָא דְּבִסְחָרְנִיכוּן:

שנאמר צַי עָפָה אֶל תַּשְׁלוּ (דברי הימים-ב כט, יא), וכשם שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אחס לה' אלהיכם, כך הרב קרוי אב, שנאמר אָבִי אָבִי רָבֵב יִשְׂרָאֵל וגו' (מלכים-ב, יב): ודברת בהם. שלא יהא עיקר דבורך אלא צם, עֲשֶׂם עיקר ואל תַעֲשֶׂם טפל (ספרי-לד): ובשבבך. יכול אפילו שכנ צחאי היום, תלמוד לומר ובקומך, יכול אפילו עמד צחאי הלילה, תלמוד לומר בשצתן ציתך ובלכתך צדך, דרך ארץ דברה תורה (ספרי-ס), זמן שכיבה וזמן קימה:

(8) וקשרתם לאות על ירך. אלו תפילין שצורוע: והיו למטפת בין עיניך. אלו תפילין שצראש, ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת, טט כחפשי שמים, פת צאפריקי שמים (סנהדרין-ד:):

(9) מזוזות ביתך. מזוזת כתיב, שאין צריך אלא אחת: ובשערך. לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עיירות (יומא-יא):

(11) חצובים. לפי שהיו מקום מרשין וסלעים, נופל בו לשון חציצה:

(12) מבית עבדים. כהרגומו מזית עזרותא, ממקום שהייתם שם עזדים:

(13) ובשמו תשבּע. אם יש כך כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוצד אותו, אז בשמו תשבּע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשבועתך, ואם לאו לא תשבּע:

(14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לחוקים, אלא לפי שאתה רואה את מצבותיך תועים אחריהם, הוצרך להזהיר עליהם ציור:

15	for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.	כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי אֵל קַנָּא יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן־יִחַרְה אֶף־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידֶךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)
16	Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.	לֹא תִנְסֹו אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה: לֹא תִנְסֹוּ קִדָּם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם כִּמָּא דְנִסִּיתוּן בְּנִסְיָתָא:
17	Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.	שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדּוֹתָיו וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: מִטְר תִּטְרוּן יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֵיכֶם וְסִדְרֹתֶיהָ וְקִימוֹתֶיהָ דְּפִקְדָּךְ:
18	And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,	וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטֹּוב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּבָאתָ וַיְרִשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם: וְתַעֲבִיד דְּכָשֵׁר וּדְתִקִּין קִדָּם יְיָ בְּדִיל דְּיֵיטֵב לָךְ וְתִיעוּל וְתִירֵת יֵת אֲרַעָא טַבְתָּא דְּקַיִים יְיָ לְאַבְרָהָם:
19	to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.	לְהִדָּחַף אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפְּנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס) לְמַחֲבֹר יֵת כָּל בְּעָלֵי דְבִקְךָ מִן קִדְמָךְ כִּמָּא דְּמַלִּיל יְיָ:
20	When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?	כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעִדּוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: אֲרִי יִשְׁאַלְנָךְ בְּרַךְ מָחָר לְמִימַר מָה סִדְרֹתָא וְקִימוֹתָא וְדִינָא דְּפִקְדֵי יְיָ אֱלֹהֵנָא יִתְכוּן:
21	then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.	וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיַּצִּיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: וְתִימַר לְבְרַךְ עֲבָדִין הָוִינוּא לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַאֲפָקֵנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא:
22	And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.	וַיִּתֵּן יְהוָה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וַיִּהְיֶה יְיָ אֲתִין וּמוֹפְתִין רַבִּרְבִּין וּבִישׁוּן בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל אָנָּשׁ בֵּיתֶיהָ לְעֵינֵנָא:
23	And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.	וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֵת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: וַיִּתֵּן אֲפִיק מַתָּמָן בְּדִיל לְאֶעְלֹא יִתֵּן לָנוּ אֶת אֲרַעָא דְּקַיִים לְאַבְרָהָם:

(16) במסדה. כשילאו ממזרים שנסוהו צמים, שנאמר ה'ש' ה' צקקנו (שמות יז, 1):

(18) הישר והטוב. זו פשרה לפנינו משורת הדין:

(19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי את כל העם וגו' (שמות כג, 1):

(20) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:

24	And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.	וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל-הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כִּתְּיוֹם הַיּוֹם הַזֶּה:	24
25	And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'	וְנִצְדָּקָה תִּהְיֶה-לָּנוּ כִּי-נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוֵּנוּ: (ס)	25
VII	When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;	כִּי יָבִיאוֹךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָמַרְתָּה בְּאֶ-שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם-רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחֲתִי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצּוּמִים מִמֶּךָ:	שבעי
2	and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;	וּנְתַתָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהַפִּיתָם הַחֶרֶם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תַחֲנֹם:	2
3	neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.	וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּהֶן בְּרִיתְךָ לֹא תִתִּין לְבָרְיָהּ וּבְרִיתָהּ לֹא תִסָּב לְבָרְךָ:	3
4	For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.	כִּי-יָסִיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידָךָ מְהֵרָה:	4

- (1) ונשל. לשון השלכה והתזה, וכן ונשל הצרעל (לקמן יט, ה):
 (2) ולא תחנם. לא תתן להם סון, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה בארץ (עבודה זרה כ):
 (4) כי יסיר את בנך מאחרי. צנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, למדנו שכן בתך הזא מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך הזא מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא צנה, שהרי לא נאמר על צנו, לא מקח כי מסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח):

<p>But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.</p>	<p>כִּי־אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצֻּבֹתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשֵׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בְאֵשׁ׃</p>	<p>5 כִּי־אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצֻּבֹתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשֵׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בְאֵשׁ׃</p>
<p>For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.</p>	<p>כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרָךְ בְּתָרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהֵיוֹת לְךָ לְעָם סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה׃</p>	<p>6 כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרָךְ בְּתָרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהֵיוֹת לְךָ לְעָם סִגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה׃</p>
<p>The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—</p>	<p>לֹא מִדְּסֻגִּיאוֹן אֶתּוֹן מִכָּל־עַמֻּמְיָא צָבִי יְיָ בָּכֹן וְאֶתְרַעִי בָכֹן אֲרִי אֶתּוֹן זְעִירִין מִכָּל־עַמֻּמְיָא׃</p>	<p>7 לֹא מִדְּסֻגִּיאוֹן אֶתּוֹן מִכָּל־הָעַמִּים חֲשַׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי־אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל־הָעַמִּים׃</p>
<p>but because the LORD loved you, and because He would keep the oath which He swore unto your fathers, hath the LORD brought you out with a mighty hand, and redeemed you out of the house of bondage, from the hand of Pharaoh king of Egypt.</p>	<p>כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצֵא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדֵּי מִצְרַיִם מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם׃</p>	<p>8 כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצֵא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וַיַּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדֵּי מִצְרַיִם מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם׃</p>
<p>Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;</p>	<p>וַתֵּדַע אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים אֶלְהָא מְהִימָנָא נָטַר קִימָא וְחֻסְדָּא לְרַחֲמוּהִי וּלְנָטְרִי פְקוּדוּהִי לְאַלְף־דְּרִין׃</p>	<p>וַיֵּדַעְתָּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שָׁמַר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוָתוֹ לְאַלְף־דּוֹר׃</p>

מפטיר

(5) מזבחותיהם. של צנין: ומצבותם. אצן אחת: ואשיריהם. חילנות שעוזדין אותן (עבודה זרה מח). ופסיליהם. גלמים:

(7) לא מרבכם. כפשוטו. ומדרשו, לפי שאין אחס מגדלים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (חולין פט.). כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר וְאֶנְכִי עֹפֵר וְאַפְרָיִם (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו וְנָקְנוּ מָה (שמות טז, ז), לא כנצודנצר שאמר אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן (ישעיה יד, יד), וסנחריב שאמר מִי צָלָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת (שם לו, כ), וחירש שאמר אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁצָפִי (יחזקאל כח, ז). כי אתם המעט. הרי כי משמש צלשון דהא: (8) כי מאהבת ד'. הרי כי משמש צלשון אלא, לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אתכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:

(9) לאלף דור. ולהלן הוא אומר לְאַלְפִים (לעיל ה, י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושין מיראה, הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל לאהבי העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאלפים (סוטה לא). לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:

<p>and repayeth them that hate Him 10 to their face, to destroy them; He will not be slack to him that hateth Him, He will repay him to his face.</p>	<p>וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו טָבֹון דְּאַנּוֹן עֲבָדִין קְדָמוּהִי בְּחִייהוֹן לְאַבְדֵיהוֹן לֹא מֵאַחַר עוֹבֵד טָב לְשֹׂנְאָיו טָבֹון דְּאַנּוֹן עֲבָדִין קְדָמוּהִי בְּחִייהוֹן מִשְׁלָם לְהוֹן:</p>	<p>וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֶל-פָּנָיו 10 לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשֹׂנְאֹ אֶל-פָּנָיו יִשְׁלֶם-לּוֹ:</p>
<p>Thou shalt therefore keep the 11 commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them.</p>	<p>וְתִטֵּר יְת תַּפְקִידָתָא וְיֵת קִימָא וְיֵת דִּינָא דְאַנָּא מִפְקִיד לָךְ יֻמָּא דִּין לְמַעֲבִדהוֹן:</p>	<p>וְשִׁמְרָתָּ אֶת-הַמִּצְוָה וְאֶת- קכז הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים פסוקים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: (פ)</p>
<p>And it shall come to pass, because ye 12 hearken to these ordinances, and keep, and do them, that the LORD thy God shall keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto thy fathers,</p>	<p>וְיְהִי חֶלֶף דְּתַקְבְּלוֹן יְת דִּינָא הָאֵלִין וְתִטְרוֹן וְתַעֲבְדוֹן יְתְּהוֹן וְיִטֵּר יְי אֱלֹהֶךָ לָךְ יְת קִימָא וְיֵת חֶסֶדָא דְקִימָא לְאַבְהֵתָךְ:</p>	<p>וְהָיָה עִקֵּב תִּשְׁמָעוֹן אֶת קכז הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרָתֶם ז וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת- הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ:</p>
<p>and He will love thee, and bless 13 thee, and multiply thee; He will also bless the fruit of thy body and the fruit of thy land, thy corn and thy wine and thine oil, the increase of thy kine and the young of thy flock, in the land which He swore unto thy fathers to give thee.</p>	<p>וְיִרְחַמְנֶךָ וְיִבְרַכְנֶךָ וְיִסְגִּינֶךָ וְיִבְרִיךְ וְלֵדָא דְמַעֲדָא וְאַבָּא דְּאַרְעָךָ עֲבוּרָךְ וְחִמְרָךְ וּמִשְׁחָךְ בְּקִרְי תוֹרָךְ וְעִדְרֵי עֶנְךָ עַל אֲרֻעָא דְקִימָא לְאַבְהֵתָךְ לְמַתָּן לָךְ:</p>	<p>וְאַתְּבָרְךָ וְיִבְרַכְךָ וְיִהְיֶה וְיִבְרַכְךָ 13 בְּרִי-בְטָנְךָ וּבְרִי-אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שְׂגֵר-אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ לָתֶת לָךְ:</p>
<p>Thou shalt be blessed above all 14 peoples; there shall not be male or female barren among you, or among your cattle.</p>	<p>בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים 14 לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עָקָר וְעִקְרָה וּבְבִיעִיךָ:</p>	<p>בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים 14 לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עָקָר וְעִקְרָה וּבְבִיעִיךָ:</p>

(10) ומשלם לשנאיו אל פניו. צחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הזה:

(11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הזה ליטול שכרם:

(12) והיה עקב תשמעון. אם המצוות הקלות שאלם דש צקציו תשמעון: ושמר ה' וגו'. ישמור לך הצטחתו:

(13) שגר אלפיך. ולדי צקרך, שהנקה משגרת ממעיה: ועשרות צאנך. מנחם פירש אצ"רי צָשָׁן (תהלים כז, יג),

מבחר הזאן, כמו עֲשָׂלֶת קִרְנִים (בראשית יד, ה) לשון חזק, ואונקלוס תרגם וְעִדְרֵי עֶנְךָ ורבותינו אמרו (חולין פד: למה

נקרא שם עשירות, שמעשרות את צעליהן:

(14) עקר. שאינו מוליד:

<p>15 And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee.</p>	<p>וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּנּוּ כָּל-חֲלִי וְכָל-מַדּוּי מִצָּרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָ לֹא יִשְׁמֹם בָּךְ וְנִתְּנָם בְּכָל-שְׂנְאֶיךָ:</p>	<p>15 וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּנּוּ כָּל-חֲלִי וְכָל-מַדּוּי מִצָּרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָ לֹא יִשְׁמֹם בָּךְ וְנִתְּנָם בְּכָל-שְׂנְאֶיךָ:</p>
<p>16 And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee.</p>	<p>וְחָגַמְרָ יָת כָּל עַמּוּמֵי דִי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לֹא תַחוּס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶן וְלֹא תַפְלַח יָת שְׁעוֹתֵהוֹן אֲרִי לְתַקְלָא יְהוֹן לָךְ:</p>	<p>16 וְאָכַלְתָּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא-תַחוּס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: (ס)</p>
<p>17 If thou shalt say in thy heart: 'These nations are more than I; how can I dispossess them?'</p>	<p>אֲרִי תִימַר בְּלִבִּי סְגִיאוֹן עַמּוּמֵי הָאֱלֹוִן מִנִּי אֵיכָדִין אֲכֹוֹל לְתַרְכֻּוֹתֵהוֹן:</p>	<p>17 כִּי תֹאמַר בְּלִבִּי רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוֹכֵל לְהוֹרִישָׁם:</p>
<p>18 thou shalt not be afraid of them; thou shalt well remember what the LORD thy God did unto Pharaoh, and unto all Egypt:</p>	<p>לֹא תִדְחַל מִנְּהוֹן אֲדַכְרָא תִדְכַּר יָת דְּעַבֵּד יְיָ אֱלֹהֶךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָאִי:</p>	<p>18 לֹא תִירָא מֵהֶם זָכַר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל-מִצְרָיִם:</p>
<p>19 the great trials which thine eyes saw, and the signs, and the wonders, and the mighty hand, and the outstretched arm, whereby the LORD thy God brought thee out; so shall the LORD thy God do unto all the peoples of whom thou art afraid.</p>	<p>נִסִּין רַבִּרְבֵּן דִּחְזָאָה עֵינֶךָ וְאִתִּיא וּמִוִּפְתִּיא וִידָא תְּקִיפָתָא וְדִרְעָא מִרְמָא דְּאַפְקָד יְיָ אֱלֹהֶךָ כֵּן יַעֲבִיד יְיָ אֱלֹהֶךָ לְכָל עַמּוּמֵי דְּאֵת דִּחִיל מִן קְדָמֵיהוֹן:</p>	<p>19 הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֵתוֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְרַע הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֵּן-יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים אֲשֶׁר-אֵתָה יִרָא מִפְּנֵיהֶם:</p>
<p>20 Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee.</p>	<p>וְאַף יָת עֲרֵעִיתָא יִגְרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּהוֹן עַד דְּיִיבְדִּין דְּאַשְׁתָּאֲרוּ וְדִאֲשְׁמְרוּ מִן קְדָמֶךָ:</p>	<p>20 וְגַם אֶת-הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-אֲבָד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֵיךָ:</p>
<p>21 Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful.</p>	<p>לֹא תִתַּבַּר מִן קְדָמֵיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ שְׂכִינְתוֹהָ בֵּינְךָ אֱלֹהָא רַבָּא וְדִחִילָא:</p>	<p>21 לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:</p>

(17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמא תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא ימנע לפרש צאח משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם: (19) המסות. נסיונות. והאותות. כגון ויהי לנקש (שמות ז, ג), ויהי לזם ציצצש (שם ט): והמפלות. המכות המופלאות: והיד החזקה. זה הדבר: והזרוע הנטויה. זו המרצ של מכת צבורות: (20) הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת צהם מרה ומסרסתן ומסמאָה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם (סוטה לו.):

<p>22 And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.</p>	<p>וַיִּתְּרֶיךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ יְתַּעַמְמֵינָא הָאֲלִין מִן קִדְמָךָ זֵעִיר זֵעִיר לֹא תִכּוֹל לְשִׁיצִייתָהוֹן בְּפָרִיעַ דְּלִמָּא תִסְגִּי עֲלֶיךָ חֵית בְּרָא:</p>	<p>וְנָשַׁל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֶיךָ מַעַט מַעַט לֹא תֹכַל כִּלְתָם מִהֵר פֶּן־תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה:</p>
<p>23 But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.</p>	<p>וַיִּמְסְרֵנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ קִדְמָךָ וַיִּשְׁגִּישְׁנֵנּוּ שְׂגוּשׁ רַב עַד דִּישְׁתִּיצוֹן:</p>	<p>וְנָתַנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:</p>
<p>24 And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.</p>	<p>וַיִּמְסַר מַלְכֵיהוֹן בְּיָדְךָ וְתוֹכִיד יְתַּשְׁמְחוּן מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא יִתְעַתַּד אָנָּשׁ קִדְמָךָ עַד דִּתְשִׁיצִי יְתָהוֹן:</p>	<p>וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהָאֲבֵדְתָּ אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְנַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה אֲתָם:</p>
<p>25 The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not covet the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.</p>	<p>צִלְמֵי טַעֲוִיתָהוֹן תִּיקְדוֹן בְּנוּרָא לֹא תַחֲמִיד פִּסְפָּא וְדִהֲבָא דְעִלְיָהוֹן וְתִסָּב לָךְ דְּלִמָּא תַחֲסִיל בֵּיה אַרִי מְרַחֵק קִדְם יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	<p>פִּסְלֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ לֹא־תַחֲמִיד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ פֶּן תִּקָּשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֵבֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>
<p>26 And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.</p>	<p>וְלֹא תַעֲלֵל דְּמִרְחָק לְבֵיתְךָ וְתִהִי חֲרָמָא כְּנִתִּיהָ שִׁקְצָא תִשְׁקִצְנִיהָ וְרַחֲקָא תִרְחִקְנִיהָ אַרִי חֲרָמָא הוּא:</p>	<p>וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חֲרָם כְּמֹהוּ שִׁקֵּץ וְתִשְׁקִצְנּוּ וְתַעֲב וְתִתְעַבְנוּ כִּי־חֲרָם הוּא: (פ)</p>
<p>VIII All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.</p>	<p>כָּל תַּפְקִידָתָא דְאַנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין תִּשְׁרוּן לְמַעַבְד בְּדִיל דְּתִיחֹן וְתִסְגֹּן וְתִיעֲלֹן וְתִירְתּוּן יְתַּאֲרֵא דְקִיָּים יְיָ לְאַבְהָתְכוֹן:</p>	<p>VIII כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּן וְיִרְבְּתֶם וּבִאתֶם וְיִרְשֶׁתֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם:</p>

(22) פֶּן תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה. והלא אס עושין רָעוּנוּ של מְקוֹם אֵין מִתִּירָאִין מִן הַחֵיה, שְׁנֵאֲמַר וְחֵית הַשָּׂדֶה הִקְלָמָה לָךְ (אִיזָה, כג), אֵלֹא גְלוּי הִיָּה לִפְנֵי שַׁעֲתִידִין לַחֲטוֹא:

(23) וְהָמָם. נְקוּד קמ"ן כולו, לִפְנֵי שֶׁאֵין מ"ס אַחֲרֹנָה מִן הַיִּסוּד, וְהִרִי הוּא כְּמוֹ וְהֵם אוֹתֵם, אֲבָל וְהָמָם גִּלְגָּל עֲגָלָתוֹ (יִשְׁעִיה כח, כח), כּוּלּוֹ יִסוּד, לִפְיֶכָּה חֲזִיו קמ"ן וְחֲזִיו פת"ח, כִּשְׁאֵר פֻּעַל שֶׁל שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת:

(1) כָּל הַמִּצְוָה. כִּפְשׁוּטוֹ. וּמִדְרַשׁ אֲגִדָּה (תַּנְחוּמָא עֲקָב 1), אִם תִּתְחַלֵּט בְּמִצְוָה גְּמוּרָה אוֹתָהּ, שֶׁאִינָה נִקְרָאת הַמִּצְוָה אֵלֹא עַל שֶׁם הַגְּמוּרָה, שְׁנֵאֲמַר וְאֵת עֲמֻתָּה יוֹסֵף הִשָּׁר הִשָּׁר הִשָּׁר הִשָּׁר הִשָּׁר (יִהוֹשֻׁעַ כד, לד), וְהֵלֹא מִשֶּׁה לְבָדוֹ נִתְעַסֵּק בָּהֶם לְהַעֲלוֹתָם, אֵלֹא לִפְנֵי שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְגוֹמְרָהּ וּגְמוּרָהּ יִשְׂרָאֵל, נִקְרָאת עַל שֵׁמָם:

<p>And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldest keep His commandments, or no.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לִמְעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו אִם-לֹא:</p>	<p>2 וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לִמְעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו אִם-לֹא:</p>
<p>And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.</p>	<p>וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ יֵת מִנָּה דָּלָא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ כִּדִּיל לְהוֹדִיעוֹתְךָ אֲרִי לֹא עַל לֶחֶם בְּלֻחֲדוּהִי מִתִּשְׁבִּים אֲנָשָׁא אֲרִי עַל כָּל אִפְסוֹת מִימַר מִן קֶדֶם יְיָ חַיִּי אֲנָשָׁא:</p>	<p>3 וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמָּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל-לֶחֶם לִבְדּוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יַחֲיֶה הָאָדָם:</p>
<p>Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.</p>	<p>כְּסוּתְךָ לֹא בִלִּיאַת מָנָה וּמַסְנַךְ לֹא יָחִיפוּ דָּנָן אַרְבָּעִין שָׁנִין:</p>	<p>ישראל שְׂמֻלְתְּךָ לֹא בִלְתָּה מֵעֲלֶיךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצָקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>
<p>And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.</p>	<p>וְיָדַעְתָּ עִם-לִבְּךָ אֲרִי כִמָּא דְּמַלִּיךְ גּוֹבְרָא יֵת בְּרִיהִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מַלִּיךְ לָךְ:</p>	<p>5 וְיָדַעְתָּ עִם-לִבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִיַּסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיַּסְרֶךָ:</p>
<p>And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.</p>	<p>וְחָטַר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַחֲךָ בְּאֻרְחֵן דִּתְקַנָּן קְדָמוּהִי וּלְמַדְחֵל יְתִיה:</p>	<p>6 וְשָׁמַרְתָּ אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵלְכַת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ:</p>
<p>For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;</p>	<p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מַעִיל לָךְ לְאַרְעָא טַבְתָּא אֲרַע נָגְדָא נְחָלִין דְּמִיין מְבוּעֵי עֵינִין וְתַהוֹמִין נָפְסִין בְּבִקְעֵן וּבְטוּרִין:</p>	<p>7 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֶךָ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נְחָלִי מַיִם עֵינֹת וְתַהוֹמֹת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר:</p>
<p>a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;</p>	<p>אֲרַע חֲטִין וּשְׂעִרִין וּגְוִפְנִין וְתִינִין וְרִמּוֹנִין אֲרַעָא דְּזִיתָהָא עֲבָדִין מִשְׁחָא וְהִיא עֲבָדָא דְּבִש:</p>	<p>8 אֶרֶץ חֲטָה וּשְׂעִרָה וּגְפִן וְתַאנָּה וְרִמּוֹן אֶרֶץ-זֵית שְׁמֵן וְדִבְש:</p>

- (2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו;
 (4) שמלתך לא בלתה. ענני כבוד היו שפין צבקות ומגהצים אותם כמין כלים מגהצים, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים
 היה גדל לצושן עמהם, כלצוש הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כצנף, כדרך הולכי יתף שרגליהם נפוחות:
 (8) זית שמן. זיתים העושים שמן:

<p>a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.</p>	<p>אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא-תִחָסֵר כָּל כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרֹזָל וּמִטִּירָהּ תִּפְסֹל נְחָשָׁא:</p>	<p>9 אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא-תִחָסֵר כָּל כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרֹזָל וּמִטִּירָהּ תִּחְצֹב נְחָשֶׁת:</p>
<p>And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.</p>	<p>וְתִכּוֹל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל אֶרֶץ טֹבָתָא דִּיהִב לָךְ:</p>	<p>10 וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ וּבִרְכַּתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ:</p>
<p>Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּחְנָשִׁי יְיָ דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטֵּר פְּקוּדֵיהִי וְדִינוּהִי וּקְיֻמוּהִי דְּאִנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:</p>	<p>שני השָׁמַר לָךְ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֵּיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנָה הַיּוֹם:</p>
<p>lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;</p>	<p>דְּלִמָּא תִכּוֹל וְתִשְׂבַּע וּבְתִין שְׁפִירִין תִּבְנִי וְתִתִּיב:</p>	<p>12 פֶּן-תֹאכַל וְשִׂבַּעְתָּ וּבְתִים טֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ:</p>
<p>and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;</p>	<p>וְתוֹרֶךְ וְעֵגֶד יִסְגּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִסְגּוּ לָךְ וְכָל דְּלָךְ יִסְגֵּי:</p>	<p>13 וּבִקְרָךְ וּצֹאֲנֶךָ יִרְבּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה-לָּךְ וְכָל אֲשֶׁר-לָךְ יִרְבֶּה:</p>
<p>then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;</p>	<p>וְיִירָם לְבָבְךָ וְתִחְנָשִׁי יְיָ דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְּאִפְקֵי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיהֶם:</p>	<p>14 וְרָם לְבַבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;</p>	<p>דְּדִבְרֶךְ בְּמִדְבָּרָא רַבָּא וְדַחִילָא אֲתֵר דְּחִינוּן קַלֵּן וְעִקְרֵינִין וּבֵית צְהוּנָא אֲתֵר דְּלִית מֵיָּא דְּאִפִּיק לָךְ מֵיָּא מִטְּנָרָא תִּקְיָפָא:</p>	<p>15 הַמוֹלִיכְךָ בְּמִדְבָּרוֹ הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחַשׁ וְשָׂרָף וְעִקְרָב וּצְמָאוֹן אֲשֶׁר אֵין-מַיִם הַמוֹצִיא לָךְ מַיִם מִצּוּר הַחֲלָמִישׁ:</p>
<p>who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;</p>	<p>דְּאוֹכַלְךָ מִנָּא בְּמִדְבָּרָא דְּלֹא יָדְעוּ אֲבֹהֶיךָ בְּדִיל לְעִנּוּיָךְ וּבְדִיל לְנִסּוּיָךְ לְאוֹטָבָא לָךְ בְּסוֹפָךְ:</p>	<p>16 הַמֵּאֲכִילְךָ מִן בְּמִדְבָּר אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְּתֶךָ לְהִיטִבָּהּ בְּאַחֲרֵיתָךְ:</p>
<p>and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'</p>	<p>וְתִימַר בְּלִבְךָ חִילִי וְתִקּוּף יָדִי קִנָּא לִי יְיָ נִכְסֵיָא הָאֵלִין:</p>	<p>17 וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה:</p>

<p>But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַהוּא: (פ)</p>	<p>18</p>
<p>And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.</p>	<p>וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעַדְתִּי בְכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדָּ תִּאבְדּוּן:</p>	<p>19</p>
<p>As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.</p>	<p>כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יִהְיֶה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תִּאבְדּוּן עַקֵּב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)</p>	<p>20</p>
<p>Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself, cities great and fortified up to heaven,</p>	<p>שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנִּי עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמַיִם:</p>	<p>ח</p>
<p>a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'</p>	<p>עַם־גָּדוֹל וָרָם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק:</p>	<p>2</p>
<p>Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.</p>	<p>וַיֵּדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא־הָעֹבֵר לִפְנֶיךָ אִשׁ אֹכֶלֶת הוּא יִשְׁמִדֵם וְהוּא יִכְנִיעֵם לִפְנֶיךָ וְהוֹרֶשֶׁתָם וְהִאֲבַדְתָם מִהֵרָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לְךָ:</p>	<p>3</p>

(1) גדולים ועצומים ממך. אתה ענוס, והם ענומים ממך:

שלישי

4 Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.

5 Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.

6 Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.

7 Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.

8 Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.

9 When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.

אל-תאמר בלבבך בהנך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את-הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך: לא תימר בלבבך בדיחך יי אלהיך יתהון מן קדמך למימר בזכותי אעלני יי למירת ית ארעא הדא ובחובי עממיא האלן יי מתריך להון מן קדמך:

לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את-ארצם כי ברשעתו הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את-הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב: לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את-ארצם כי ברשעתו הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את-הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:

וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את-הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה-עורף אתה: וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את-הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה-עורף אתה:

זכר אל-תשכח את אשר-הקצפת את-יהוה אלהיך במדבר למן-היום אשר-יצאתו מארץ מצרים עד-באכם עד-המקום הזה מקרים הייתם עם-יהוה: זכר אל-תשכח את אשר-הקצפת את-יהוה אלהיך במדבר למן-היום אשר-יצאתו מארץ מצרים עד-באכם עד-המקום הזה מקרים הייתם עם-יהוה:

ובחרב הקצפתם את-יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם: ובחרב הקצפתם את-יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם:

בעלתי תהרה לקחת לוחות האבנים לוחות הבדית אשר-כרת יהוה עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי: בעלתי תהרה לקחת לוחות האבנים לוחות הבדית אשר-כרת יהוה עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי:

(4) אל תאמר בלבבך. נדקתי ורשעתי הגויס גרמו:

(5) לא בצדקתך וגר אתה בא לרשת וגר כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש נלשון אלל:

<p>And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַל־יָהֱם כְּכֹל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא:</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַל־יָהֱם כְּכֹל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא:</p>
<p>And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.</p>	<p>וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים לְחֹת הַבְּרִית:</p>	<p>וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים לְחֹת הַבְּרִית:</p>
<p>And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רַד מִהֵר מִזֶּה כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרָיִם סֵרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסֵּכָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רַד מִהֵר מִזֶּה כִּי שָׁחַת עַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרָיִם סֵרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסֵּכָה:</p>
<p>Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹאֲמֹר רֵאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קִשְׁיָה עֲרָף הוּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹאֲמֹר רֵאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קִשְׁיָה עֲרָף הוּא:</p>
<p>let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'</p>	<p>אֲנִי בַעֲדֹתְךָ מִן קְדָמִי וְאַשְׁחִיבֵנִי וְאֶמְחֶה יֵת שׁוֹמְהוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָא וְאֶעֱבִיד יְתֶךָ לְעַם תַּקִּיף וְסָגִי מִנְּהוֹן:</p>	<p>הֲרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאֶמְחֶה אֶת־שִׁמְם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי־עָצוּם וְרַב מִמֶּנִּי:</p>
<p>So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands.</p>	<p>וַאֲתַפְּנִיתִי וַנְּחַתִּית מִן טוֹרָא וְטוֹרָא בָּעַר בְּאִישָׁתָא וְתַרְיִן לוחֵי קִיּוֹא עַל תְּרֵתִין יָדַי:</p>	<p>וַאֲפֹן וְאֶרַד מִן־הָהָר וְהָהָר בָּעַר בְּאֵשׁ וְשְׁנֵי לוחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:</p>
<p>And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you.</p>	<p>וַחֲזוֹתִי וְהִנֵּה חֲבַתוֹן קָדָם יְיָ אֶלְחָכוֹן עֲבַדְתוֹן לָכוֹן עֵיגֹל מִסֵּכָה סֵרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּה יְהוָה אֶתְכֶם:</p>	<p>וַאֲרָא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה אֶלְחִיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֹל מִסֵּכָה סֵרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּה יְהוָה אֶתְכֶם:</p>

(9) ואשב בהר. אין ישיבה חלל לשון עבדה (מגילה כא.).

(10) לוחת. לחת כמיב, ששמיהן שוות:

<p>17 And I took hold of the two tables, and cast them out of my two hands, and broke them before your eyes.</p>	<p>וְאַתָּפֶשֶׁל בְּשֵׁנַי הַלֹּחֶת וְאֶשְׁלַכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֶשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם:</p> <p>וְאֶחָדִית בְּתָרִין לֹחֵי אֶתֶּם וְרַמִּיתָנֹן מֵעַל תַּרְתֵּינִי יָדַי וְתִבְרַתָּנֹן לְעֵינֵיכֹן:</p>	<p>17 וְאַתָּפֶשֶׁל בְּשֵׁנַי הַלֹּחֶת וְאֶשְׁלַכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֶשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם:</p>
<p>18 And I fell down before the LORD, as at the first, forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water; because of all your sin which ye sinned, in doing that which was evil in the sight of the LORD, to provoke Him.</p>	<p>וְאֶתְפַּטַּחִית קֶדֶם יְיָ כַּד בְּקִדְמִיתָא אַרְבַּעַיִן יָמִין וְאַרְבַּעַיִן לַיְלֹן לֶחֱמָא לֹא אֲכָלִית וּמִיָּא לֹא שְׁתִּיתִי עַל כָּל חֻבַּתְכוֹן דְּחִבַּתָּנוּן לְמַעַבְד דְּבִיש קֶדֶם יְיָ לְאַרְגָּזָא קִדְמוּהִי:</p>	<p>18 וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כְּרֹאשֹׁנָה אַרְבַּעַיִם יוֹם וְאַרְבַּעַיִם לַיְלָה לֶחֶם לֹא אֲכָלְתִּי וּמַיִם לֹא שְׁתִּיתִי עַל כָּל־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר חָטַאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ:</p>
<p>19 For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also.</p>	<p>אֲרִי דְחִילִית מִן קֶדֶם רוּגָזָא וְחַמָּתָא דְרִגּוּ יְיָ עָלֵיכֹן לְשִׁיזְמִיד אַתְכֶם וְיִשְׁמַע יְהוָה צְלוֹתִי אִף בְּזִמְנָא הַהוּא:</p>	<p>19 כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף יְהוָה עָלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא:</p>
<p>20 Moreover the LORD was very angry with Aaron to have destroyed him; and I prayed for Aaron also the same time.</p>	<p>וְעַל אַהֲרֹן הָיָה רִגּוּ מִן קֶדֶם יְיָ לְחַדָּא לְשִׁיזְמִידָהּ וְצָלִיתִי אִף עַל אַהֲרֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא:</p>	<p>20 וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנֵּף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם־בְּעַד אַהֲרֹן בַּעַת הַהוּא:</p>
<p>21 And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.—</p>	<p>וְיַת חֻבַּתְכוֹן דְּעִבַּדְתִּינוּן יַת עֲגֹלָא נְסִיבִית וְאֻקִּידִית יְתִיה בְּנוֹרָא וְשִׁפִּית יְתִיה בְּשׁוּפִינָא יְאוּת עַד דְּהָיָה דָּקִיק לְעִפְרָא וְרַמִּית יַת עִפְרִיה לְנַחְלָא דְנַחֲתִית מִן טוֹרָא:</p>	<p>21 וְאֶת־חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר־עֲשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֹל לְקַחְתִּי וְאֶשְׂרַף אֹתוֹ בָּאֵשׁ וְאָכַת אֹתוֹ טָחֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעֹפָר וְאֶשְׁלַף אֶת־עֹפָרוֹ אֶל־הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן־הַהָר:</p>
<p>22 And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth.</p>	<p>וּבְדִלִיקְתָּא וּבְנִסִּיתָאוּבְקִבְרִי דְמִשְׁאֲלֵי מְרִגְזִין הָוִיתָן קֶדֶם יְיָ:</p>	<p>22 וּבְתַבְעֵרָה וּבְמִסָּה וּבְקִבְרֹת הַתְּאֻוָּה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת־יְהוָה:</p>

(18) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר וְעַתָּה אֵל ה' אֹלֵי אֶכְפָּרָה (שמות לז, ל), באותה עלייה נמנענתי ארבעים יום, נמנעו כלים כ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, זו ביום נמנעה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פֶּסֶל לָךְ שָׁנִי לַחַם (שם לד, א), עשה עוד מי יוס, נמנעו כלים ביום הכפורים, זו ביום נמנעה הקדוש לישראל בשמחה ואמר לו למשה סֶלֶתָּסִי כְּדָדָךְ (במדבר יד, כ), לכך הוקצו למחילה ולסליחה, ומנין שנמנעה בראון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות וְאֶנְכִּי עִמָּדָי צָהָר פִּימִים הָרָאשִׁיִּים (לקמן י, י), מה הראשונים בראון אף אחרונים בראון, אמור מעתה, אמתעיים היו צנעם:

(20) ובאהרן התאנף ה'. לפי ששמע לכס: להשמידו. זה פלוי צנים, וכן הוא אומר וְאֶשְׁמִיד פָּרִיז מִמֶּעַל (עמוס ב, ט): ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחסה, ומתו שנים ונשארו השנים: (21) טחון. לשון הווה, כמו קלוף (בראשית יב, ט) וקלות (דברים כה, לב). מולאנ"ט צלע"ו:

- 23 And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: 'Go up and possess the land which I have given you'; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.
- 24 Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—
- 25 So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.
- 26 And I prayed unto the LORD, and said: 'O Lord GOD, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.
- 27 Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;
- 28 lest the land whence Thou broughtest us out say: Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.
- 29 Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'
- וּבְשַׁלַּח יְהוָה אֶתְכֶם מִקֶּדֶשׁ בְּרַנֶּעַל לֵאמֹר עָלוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וּתְמַרּוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא תֵאֱמַנְתֶּם לֹא וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקֹלוֹ:
- מִמָּרִים הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם:
- וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה אֶת־אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת־אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפַּלְתִּי כִּי־אָמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם:
- וְאֶתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְאָמַר אֲדֹנָי יְהוָה אֵל־תִּשְׁחַת עַמֶּךָ וְנַחֲלִיתֶךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְלֶךָ אֲשֶׁר־הוֹצָאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה:
- זָכֹר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב אֵל־תִּפֶּן אֶל־קִשְׁיֵי הָעָם הַזֶּה וְאֵל־רָשָׁעוֹ וְאֵל־חַטָּאתוֹ:
- פֶּן־יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִמִּצְרַיִם וְכָל־יְהוָה לְהַבְיֵאֵם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתָנוּ אוֹתָם הוֹצִיאֵם לְהַמָּתָם בְּמַדְבָּר:
- וְהֵם עַמֶּךָ וְנַחֲלִיתֶךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכֹחֶךָ הַגָּדֹל וּבְזֹרְעֶךָ הַנְּטוּיָה: (פ)
- וְכַד שָׁלַח יְיָ וַיִּתְּכֹן מִרְקָם גִּיאָה לְמִימְרֵם סָקוּ וְאַחֲסִינוּ יְתֹ אֶרְעָא דִּיהִבִּית לְכוֹן וְסָרִיבְתוֹן עַל מִימְרָא דִּי אֶלְהָכוֹן וְלֹא הִימָנְתוֹן לִיהִ וְלֹא קִבִּילְתוֹן לְמִימְרֵיהִ:
- מִסָּרְבִּין הָוִיתוֹן קִדָּם יְיָ מִיּוֹמָא דִּידַעִית וַיִּתְּכֹן:
- וְאַשְׁתַּטַּחִית קִדָּם יְיָ יְתֹ אֶרְבָּעִין יָמִין וְיְתֹ אֶרְבָּעִין לַיְלָן דְּאַשְׁתַּטַּחִית אֲרִי אָמַר יְיָ לְשִׁיצָאָה וַיִּתְּכֹן:
- וְצִלִּיתִי קִדָּם יְיָ וְאָמַרְתִּי יְיָ אֱלֹהִים לֹא תַחֲבִיל עַמֶּךָ וְאַחֲסִנְתֶּךָ דְּפִרְקִתָּא בְּתוּקְפֶךָ דְּאַפִּיקְתָּא מִמִּצְרַיִם בְּיַד תְּקִיפָא:
- אֲדַכֵּר לְעַבְדְּךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב וְלֹא תִתְּפְנִי לְקִשְׁיוֹת עַמָּא הַדִּין וּלְחֻבִּיָּהוֹן וּלְחַטָּאֵיהוֹן:
- דְּלִמָּא יִימְרוּן דִּיִּרִי אֶרְעָא דְּאַפִּיקְתָּא מִתַּמָּן מִדְּלִית וַיִּכְלָא קִדָּם יְיָ לְאַעֲלוֹתְהוֹן לְאַרְעָא דְּמַלִּיל לְהוֹן וּמִדְּשָׁנִי יְתָהוֹן אִפִּיקְנוּן לְקַטְלוֹתְהוֹן בְּמַדְבָּרָא:
- וְאַנְוִן עַמֶּךָ וְאַחֲסִנְתֶּךָ דְּאַפִּיקְתָּא בְּחִילְךָ רַבָּא וּבִזְרָעֶךָ מִרְמָמָא:

(25) ואתנפל וגו'. אלו הן עצמם האמורים למעלה, וכפלן כאן, לפי שכחז כהן סדר תפלתו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו':

<p>x At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.</p>	<p>בַּעֲתֵּי הַהוּא אָמַר יְהוָה אֵלַי בְּעֲדָנָא הָהוּא אָמַר יְיָ לִי פֶסֶל לָךְ תִּרְוֶן לִוְחֵי אֲבָנִיָּא כְּרָאשֵׁנִים וְעִלָּה אֵלַי הִתְּרָה וְעָשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֵץ:</p>	<p>רביעי ט</p>
<p>2 And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'</p>	<p>וְאֶכְתֹּב עַל לִוְחֵי יֵת פְּתֻמָּיָא דִּתְּוּ עַל לִוְחֵי קִדְמָאֵי דִתְּבִרְתָּא וְתַשְׁוִּינוּן בְּאֲרוֹנָא:</p>	<p>2 וְאֶכְתֹּב עַל-הַלְחֹת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלְחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וְשָׂמַתָּם בְּאֲרוֹן:</p>
<p>3 So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.</p>	<p>וַעֲבַדְתִּי אֲרוֹנָא דְאָעִי שִׁטִּין וּפְסֻלִית תִּרְוֶן לִוְחֵי אֲבָנִיָּא כְּרָאשֵׁנִים וְסֻלִּיקִית לְטוּרָא וְתִרְוֶן לִוְחֵיָא בִּידֵי:</p>	<p>3 וַאֲעַשׂ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וְאֶפְסַל שְׁנֵי-לִחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁנִים וְאָעַל הִתְּרָה וּשְׁנֵי הַלְחֹת בִּידֵי:</p>
<p>4 And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.</p>	<p>וְכָתַב עַל לִוְחֵיָא כְּכַתְּבָא קִדְמָאֵה יֵת עֲשָׂרָא פְּתֻמִּין דְּמִלִּיל יְיָ עִמָּכֻן בְּטוּרָא מִגֹּו אִישָׁתָא בְּיוֹמָא דְקִהְלָא וַיִּתְּבֵנוּן יְיָ לִי:</p>	<p>4 וַיִּכְתֹּב עַל-הַלְחֹת כְּכַתְּבָהּ הָרִאשֹׁן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֹּהֵל וַיִּתֶּנֶם יְהוָה אֵלַי:</p>
<p>5 And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—</p>	<p>וְאַחֲפָנִיתִי וַנְּחַתִּית מִן טוּרָא וְשׁוּיִיתִי יֵת לִוְחֵיָא בְּאֲרוֹנָא דְעַבְדִּית וְהוּוּ תִמָּן כְּמָא דִּפְקִדְנִי יְיָ:</p>	<p>5 וְאַפִּן וְאַרְדִּי מִן-הָהָר וְאַשֵׁם אֶת-הַלְחֹת בְּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִיו שָׁם כְּאֲשֶׁר צֻוֵּי יְהוָה:</p>
<p>6 And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָטְלוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסֶרָה שָׁם מֵת אַהֲרֹן וַיִּקְבְּרוּ שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו:</p>	<p>6 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרֵת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסֶרָה שָׁם מֵת אַהֲרֹן וַיִּקְבְּרוּ שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו:</p>

(1) בעת ההיא. לסוף מ' יום נתרצה לי, ואמר לי פסל לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאבא והלווחות בידי היכן אחנס, ולא זה הוא הארון שעשה צלאל, שהרי משכן לא נחמסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי ברדתו מן ההר נזה להם על מלכת המשכן, וצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזה שהיה יוצא עמם למלחמה, ואותו שעשה צלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונצפה:

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה. מה ענין זה לכאן, ועוד וכי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא ממוסרות באו לבני יעקן, שנאמר וַיִּסְעוּ מִמֹּסְרוֹת וגו' (במדבר לג, א), ועוד שם מת אהרן, והלא זהר ההר מת, לא וחסוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן התוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן זהר ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, וְרָאִיתָ לָכֵן מִלְחָמָה מִלֵּךְ עַד, וְנִפְתָּק רֹאשׁ לַחֲזוֹר לַמִּזְרֵחַ, וחזרתם לאחוריים שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו לכס בני לוי והרגו מכס ואחם מהם, עד שהחזירו אחכם בדרך חזרתכם, ומשם חזרתם

- 7 From thence they journeyed unto
7 Gudgod; and from Gudgod to
Jotbah, a land of brooks of water.—
7 מִשָּׁם נָסְעוּ הַגִּדְגָּדָה וּמִן־
הַגִּדְגָּדָה יִטְבַּתָּה אֶרֶץ נַחֲלֵי
מַיִם:
- 8 At that time the LORD separated
8 the tribe of Levi, to bear the ark of
the covenant of the LORD, to stand
before the LORD to minister unto
Him, and to bless in His name,
unto this day.
8 בְּעֵת הַהִוא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת־
שִׁבְט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת־אֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה
לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם
הַזֶּה:
- 9 Wherefore Levi hath no portion
9 nor inheritance with his brethren;
the LORD is his inheritance,
according as the LORD thy God
spoke unto him.—
9 עַל־כֵּן לֹא־הָיָה לְלֵוִי חֵלֶק
וְנַחֲלָה עִם־אֶחָיו יְהוָה הוּא
נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹר:
- 10 Now I stayed in the mount, as at
10 the first time, forty days and forty
nights; and the LORD hearkened
unto me that time also; the LORD
would not destroy thee.
10 וְאֲנֹכִי עֲמַדְתִּי בְּהָר פְּנִימִים
הָרִאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם
וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהִוא לֹא־אַבְּה
יְהוָה הַשְׁחִיתָךְ:
- 11 And the LORD said unto me: 'Arise,
11 go before the people, causing them
to set forward, that they may go in
and possess the land, which I swore
unto their fathers to give unto
them.'
11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם לֵךְ
לְמַסַּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאֵל וַיִּירָשׁוּ
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי
לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם: (פ)

הגדגדה הוא חר הגדגד:

(7) ומן הגדגדה וגו'. וזמורה עשיתם אצל כד על מיתחו של אהרן שגרמה לכס זאת, ונדמה לכס כאילו מת שם, וסמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות, לומר שקשה מיתחו של נדיקים לפני הקב"ה כיום שנשחצו בו הלוחות, ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. מוסד לענין הראשון: בעת ההוא. בשנה הראשונה לנאחכס ממזרים, וטעיתם בעגל, וזני לוי לא טעו הצדילים המקום מכס. וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף צוה לא טעו צוה בני לוי, אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלויס: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפים:

(9) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוצדלו לעבודת מזבח ואינן פנויים לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזומן מבית המלך:

(10) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות, ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד צהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל צה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם צדקן אף אלו צדקן, אבל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם, היו צדקם:

(11) ויאמר ה' אלי וגו'. אע"פ שסרתם מאחריו וטעיתם בעגל, אמר לי לך נקה את הקעס וגו' (שמות לב, לד):

<p>12 And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;</p>	<p>וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם-לְיִרְאָהוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹּת בְּכָל- דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָהוּ אֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>	<p>חמישי</p>
<p>13 to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?</p>	<p>לְשָׁמֹר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת- חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:</p>	<p>13</p>
<p>14 Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.</p>	<p>הֵן לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַי הַשָּׁמַיִם הָאֶרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ:</p>	<p>14</p>
<p>15 Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.</p>	<p>הָק בְּאַבְרָהָם חֶשֶׁק יְהוָה לְאַהֲבָהוּ אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּנִזְרָעָם אֲחֵרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּי־זֶה הַיּוֹם:</p>	<p>15</p>
<p>16 Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.</p>	<p>וּמְלֹתֶם אֶת עַרְלַת לִבְבְּכֶם וְעִרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:</p>	<p>16</p>
<p>17 For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא- יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:</p>	<p>17</p>
<p>18 He doth execute justice for the fatherless and widow, and loveth the stranger, in giving him food and raiment.</p>	<p>עֹשֶׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאוֹהֵב גֵּר לָתֵת לוֹ לֶחֶם וּשְׂמָלָה:</p>	<p>18</p>

- (12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחצתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו': כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, הכל צדיק שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:):
- (13) לשמור את מצוות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
- (14) הן לה' אלהיך. הכל, ואעפ"כ רק צדקותיך חשק ה' מן הכל:
- (15) בכם. כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה:
- (16) ערלת לבבכם. אונס לזככם וכיסויו:
- (17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להציל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד. לפייסו בזמון:
- (18) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גזורה, אלל גזרתו אתה מואל ענותו (מגילה לא:). ואוהב גר לתת לו

19	Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְאָהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	וְתִרְחַמְנוּ יְתֵי גֵיזְרָא אֲרֵי דִי־רִין הֵוִיתִן בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אַתָּה תַעֲבֹד וּבֹ תִדְבֹק וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:	יְי אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדַמֹּהִי תִפְלַח וּלְדַחֲלִיתִי תִתְקַרֵּב וּבִשְׁמִי תִקְיִים:
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	הוא תהלתך והוא אלהיך אשר־עָשָׂה אִתָּךְ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאִת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:	הוּא תוֹשִׁבְחָתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ דַּעֲבַד עִמָּךְ יְתֵי רַבְרַבְתָּא וְיְתֵי חֲסִינְתָא הָאֵלִין דִּחְזָזָה עֵינֶךָ:
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	בְּשִׁבְעִים נָפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה וְעַתָּה שְׁמֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:	בְּשִׁבְעִין נַפְשִׁין נַחְתּוּ אֲבֹתְךָ לְמִצְרַיִם וְכַעַן שְׁמִיךָ יְי אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסֻגִּי:
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, always.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקָּתָיו וּמִצְוֹתָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים:	וְתִרְחַם יְתֵי יְי אֱלֹהֶיךָ וְתִשְׁמַר מִשְׁרַת מִימְרֵיהּ וּקְדַמֹּהִי וְדִינוּהִי וּפְקוּדוּהִי כָּל יוֹמָיָא:
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וַיַּדְעֶתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה:	וְתִדְעוּן יוֹמָא דִּין אֲרֵי לֹא יְתֵי בְּנִיכּוֹן דְּלֹא יָדְעוּ וְדְלֹא חֲזּוּ יְתֵי אוּלְפָנָא דִּי אֱלֹהִיכּוֹן יְתֵי רַבּוּתִיהּ יְתֵי יָדִיהּ תְּקִיפָתָא וְדַרְעִיהּ מְרֻמָּא:
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלִכְל־אֶרֶצוֹ:	וְיְתֵי אֲתָתֵיהּ וְיְתֵי עֲוֹבְדוּהִי דַּעֲבַד בְּגוֹ מִצְרַיִם לְפָרְעָה מֶלְכָּא דְּמִצְרַיִם וְלִכְל אֶרְעִיהּ:
4	and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבּוֹ אֲשֶׁר הֲצִיף אֶת־מִי יָם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרִדְפָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּאֲבָדוּ יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	וְדַעֲבַד לְמִשְׁרֵית מִצְרַאֲי לְסוּסוֹתֵהוֹן וּלְרֶתְכֵיהֵן דְּאִשְׁיַף יְתֵי מִי יָמָא דְּסוּף עַל אִפִּיהֵן בְּמִרְדַּפְהֵן בְּתִרְכִיכּוֹן וַאֲבִידוּן יְי עַד יוֹמָא הַדִּין:

לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב אבינו על זה התפלל, וְנָסַן לִי לֶחֶם לְלֶכֶל וּגְדָל לְבָשׁ (בראשית כח, כ):

(19) כי גרים הייתם. מוס שכן אל מאמר לחזק:

(20) את ה' אלהיך תירא. ומעבוד לו ומדבק בו, ולאחר שיהיו כך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:

(2) וידעתם היום. מנו לצדעם ולהצין ולקבל מוכחתי: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו, שיוכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו ככל זה:

5	and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד-בָּאֲכֶם עַד-הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וְדַעְבַּד לָכֹן בַּמִּדְבָּר עַד מִיָּתִיכֹן עַד אֶתְרָא הַדִּין:
6	and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן-רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת-בְּתִיָּהֶם וְאֶת-אֹהֲלֵיהֶם וְאֶת כָּל-הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל-יִשְׂרָאֵל:	וְדַעְבַּד לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן דִּפְתַּחַת אֶרֶץ יִת פּוּמָהּ וּבִלְעָתָנָן וַיִּת אָנֹשׁ בְּתִיָּהוּ וַיִּת מִשְׁכְּנֵיהוּן וַיִּת כָּל יְקוּמָא דְעַמָּהוּן בְּגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל:
7	but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.	כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאִית אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:	אֲרִי עֵינֵיכֹן חֲזָאָה יִת כָּל עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דַּעְבַּד:
8	Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְמַעַן תַּחֲזִקוּ וּבִאתֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וּתְטַרֹּן יִת כָּל תַּפְקִידָתָא דְאֵנָא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין בְּדִיל דְתַתְּקַפּוֹן וְתִיעֲלוֹן וְתִירְתּוּן יִת אֶרֶץ דְּאֵתוֹן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:
9	and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.	וּלְמַעַן תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְתֵת לָהֶם וּלְיִזְרְעֵם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ: (ס)	וּבְדִיל דְתִירְכוּן יוֹמִין עַל אֶרֶץ דְּקַיִם יִי לְאַבְרָהָם לְתַמָּן לְהוֹן וּלְבְנֵיהוֹן אֶרֶץ עֹבְדָא חֶלֶב וְדִבְשׁ:
10	For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;	כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִית בְּרַגְלֶךָ כְּגַן הָיִרְק:	אֲרִי אֶרֶץ דְּאֵת עֲלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם הִיא דְנִפְקְתּוֹן מִתַּמָּן דְּתִזְרַע יִת זֶרְעֶךָ וּמִשְׁקִית לִיָּה בְּרַגְלֶךָ כְּגַנָּת יִרְקָא:

שעי
י

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורח, הארץ נזקעת מתחתיו וצולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וּשְׁפַח הָאָרֶץ קֶת פִּיָּה (במדבר טו, לב), ולא פיוּתִיה, אמר לו ומה אני מקיים צָרַב כָּל יִשְׂרָאֵל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הצקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (פסחים קט.).

(7) כי עיניכם הראוּת. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם הראוּת וגו':

(10) לא בארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה הצטחה זו לישראל צִיָּאָתָם מִמִּצְרַיִם, שהיו אומרים שמה לא נצא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול בגנותה הכתוב מדבר, וכך אמר להם לא בארץ מצרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וְצָבְרוֹן שָׁנָה שָׁנָה לְפָנֵי גוֹי (במדבר יג, כב), אדם אחד צנאן, וחס צנה צנאן, וחס צנה צנאן, דרך ארץ אדם צונה את הנאה ואחר כך צונה את הפעור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן צנאן, ובכל מקום החציב קודם,

- 11 but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down; וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמִטְרַת הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מֵיָם: וְאֶרְעָא דְאַתּוֹן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ אֶרֶע טוּרִין וּבִקְעָן לְמִטְרַת שָׁמַיָא שְׁתִּיָא מִיָּא:
- 12 a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year. . אֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (ס) אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ תִּבְעֵי יְתָה תְּדִירָא עֵינֵי יי אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מְרִישָׁה דְשָׁתָא וְעַד סוּפָה דְשָׁתָא:
- 13 And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul, וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וְיְהִי אִם קִבְּלָא תִקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵי דְאַנָּא מִפְּקִיד יְתָכוֹן יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יְתָי אֱלֹהֶיכוֹן וּלְמַפְלַח קְדָמוּהִי בְּכָל לְבָכוֹן וּבְכָל נַפְשָׁכוֹן:
- 14 that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil. וְנָתַתִּי מִטְר-אַרְצְכֶם בְּעֵתָהּ יוֹרֵהָ וּמִלְקוֹשׁ וְאַסְפֹּת דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְאֶתִּין מִטְר אֶרְעָכוֹן בְּעֵדְנִיהָ בְּכִיר וּלְקִישׁ וְתַכְנוּשׁ עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךָ:

הא למדת שחזרון יפה מזוען, ומארים משוכחת מכל הארצות, שנאמר קָנָן ה' קָרָן מִנְרִים (בראשית יג, י), וזוען שזח מארים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיוּ צִלְעֵן שָׁרִיו (ישעיה ל, ד), וחזרון פסולתה של ארץ ישראל, לכך הקנינה לקצורת מתים, ואע"פ כן היא יפה מזוען (ספרי לו). ובכחוצות (דף קיב). דרשו בענין אחר, אפשר אדם בונה בית לבנו הקטן ואח"כ לבנו הגדול, אלא שְׁמִצּוּנָה על אחד משצעה צלוען: אשר יצאתם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישבתם בה, והיא צמיטצ ארץ מארים, שנאמר צְמִיטצ קָרָן וגו' (בראשית מז, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מארים היית צריך להציא מים מנילוס ברגלך, ולהשקותה צריך אהה לנגד מִשְׁקָתָה ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואהה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשתה מים, אהה ישן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאחת: כגן הירק. שאין די לו בגשמים ומשקין אותה ברגל ובכתף:

(11) ארץ הרים ובקעות. משוכחת ההר מן המישור, שהמישור צבית כור אהה זורע כור, אבל ההר, צית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו ואחד צראשו: ובקעות. הן מישור:

(12) אשר ה' אלהיך דורש אותה. והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר לְהַמְטִיר עַל אֶרֶץ לֹא אֵישׁ (איוב לח, כו), אלא כציון אינו דורש אלא אותה, וע"י אותה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש בה גזרות, עמים לטובה ועמים לרעה כו', כדאיתא צר"ה (דף יז:): מרשית השנה. מר"ה נדון מה יהא צפופה (ר"ה ח.א.):

(13) והיה אם שמוע. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמע ציון תשמע צדק (סוכה מו:). וכן אם שָׁלַח תִּשְׁפָּח (דברים ח, יט), אם תחלחל לשכוח, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב צמגלה אם תעצני יום יומים אעזבך: מצוה אחתם היום. שהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם צו ציון (ספרי ראה נח): לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד צבציל שאהיה עשיר, צבציל שאקרא רב, צבציל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לצא (נדרים סב:). ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא צלצ, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר אֱלֹהֶיךָ דִּי אֵתְּ פֶלֶא לָהּ בְּדִירָא (דניאל ו, יז), וכי יש פולחן צבציל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וְכוּיִן פְּסִיקָן לָהּ וגו' (שם יא), וכן צדוד הוא אומר, תפון תפלת קטנות לקנין (תהלים קמא, צ): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כבר הזהיר בכל לצבן ובכל נפשך, אלא אזהרה ליחיד אזהרה לציבור:

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מא): בעתו. צלילות, שלא יעריחו

- 15 And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied. וְנָתַתִּי עֵשְׂבַת בְּשָׂדֶךָ לְבִהֶמְתֶּךָ וְאָכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ: וְאֶתִּין עֵשְׂבָא בְּחֻקְךָ לְבִעִירְךָ וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע:
- 16 Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them; אֲסַתְּמְרוּ לְכוֹן דְּלִמָּא יִטְעוּ לְבַבְכוֹן וְתַסְטוֹן וְתַפְלִחוּן לְטִיעוֹת עַמּוּזָא וְתַסְגְּדוּן לַהוֹן: הַשְׁמַרְנוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:
- 17 and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you. וַיִּתְּקֵף רִגְזָא דִּי בָכוֹן וַיִּיחּוּד יְת שְׁמַיָּא וְלֹא יְהִי מִטְרָא וְאַרְעָא לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: אֶת־הַשְׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם:
- 18 Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes. וְתַשּׁוּנוּן יְת פְּתַגְמֵי אֱלִין עַל לְבַבְכוֹן וְעַל נַפְשְׁכוֹן וְתַקְטְרוּן יְתַהוֹן לְאֵת עַל יַדְכוֹן וַיְהוֹן לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכֹן: וְשַׁמַּתֶּם אֶת־דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרֹתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל־יְדֹכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם:

אחש. דבר אחר בעתו, בלילי שבתות (ספרי מז), שהכל מציין צבתיסה: יורה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שְׁמִרָה אח הארץ ואת הזרעים (תענית ו). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התצואה בקשיה (שס), ולשון מלקוש דבר המאוחר, כדמתרגמין וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלֶצֶן (בראשית לז מז), לְקִשָּׁא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שזירדת על המלילות ועל הקשין (שס): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הצית ולא אויבך, כענין שנאמר אִם תִּפְּן אֶת דְּגַנְךָ וְגו' כִּי מֵאֲסָפִיו יֵאָכְלוּ (ישעיה סז, חט), ולא כענין שנאמר וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְגו' (שופטים ו, ג): (15) ונתתי עשב בשדך. שלא תטרוך להוליכה למדבריות. דבר אחר, שמהיה גוֹזוּ תצואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינה פוחתת מְדַגְגָּה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו צרכה אחרת, שמהא צרכה מצייה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמר לך. כיון שמהו אוכלים ושצעים, השמר לך שלא תצטע, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך שציעה, שנאמר פֶּן תֵּאָכַל וְשָׂבַעְתָּ (דברים ח, יב), וְהָקֵדְךָ וְלֹאֲנֶךָ יִרְצֶין (שס יג), מה הוא אומר אחריו, וְכֵן לְצִדְקָה וְשָׂבַעְתָּ (שס יד): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועצדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעצודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, כִּי גִרְשֹׁנִי הָיִים מִהֶסֶסֶפֶחַ צְנִלְתָּ ה' לֹאֲמַר לִךְ עֶזְדָּ וְגו' (שמואל"א כו, יט), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעצוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, לזעק אליו ואינו עונהו (ספרי מג), נמלא עשוי לו כנכרי:

(17) את יבולך. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וְרַעְשָׁם הִרְבֵּה וְהָצִא מִעֵט (חגי א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח צנו לצית המשחה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יתור מנכרך שחצא נקי לציחק, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושחה יתור מנכרו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו צידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שס): מהרה. איני נותן לכם אֶרְקָא, ואם תאמרו והלא נתנה אֶרְקָא לדור המבול, שנאמר וְהָיָה יָמִיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (בראשית ו, ג), דור המבול לא היה להם ממנו ללמוד, ואתם יש לכם ממנו ללמוד (ספרי שס):

(18) ושמתם את דברי. אף לאחר שמגלו היו מציינים צמזות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשחזרו, וכן הוא אומר הִצִּיבִי לְךָ יְצִיָּים (ירמיה לא, כ ספרי שס):

19 And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.

19 וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם וְתִלְפֹנוּ יִתְחֹן יֵת בְּנִיכֹן
לְדַבֵּר בָּם בְּשַׁבְתָּהּ בְּבֵיתָהּ לְמַלְאָ כְּהֹן בְּמִתְכַּהֵן
וּבְלִכְתָּהּ בְּדָרֶךְ וּבְשֻׁכְכָהּ וּבְמִשְׁכָּנָהּ וּבְמִקְדָּשָׁהּ וּבְמִשְׁכַּן מוֹעֵד וּבְמִשְׁכַּן מוֹעֵד:

20 And thou shalt write them upon
the door-posts of thy house, and
upon thy gates;

וְכִתְבֹתָם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וְכִתְּבֵנִי עַל בְּסִפֵּי בֵּיתְךָ וּבִשְׁעֶיךָ:

that your days may be multiplied,
21 and the days of your children, upon
the land which the LORD swore
unto your fathers to give them, as
the days of the heavens above the
earth.

לְמַעַן יִרְפוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם
עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לֵאבֹתֵיכֶם לֵתֵת לָהֶם
כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ:
(בספרי תימן הָאָרֶץ: בַּצִּדְדִּי
גְדוּלָּה) (ס)

22 For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,

כִּי אִם-שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת-כָּל-
הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוֶּה
אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהּ אֶת-
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לִלְכֹּת בְּכָל-
דְּרָכָיו וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ:

23 then will the LORD drive out all
these nations from before you, and
ye shall dispossess nations greater
and mightier than yourselves.

וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם
הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיכֶם וִירְשֶׁתֶם גּוֹיִם
גְּדֹלִים וַעֲצֻמִּים מִכֶּם:

וַיִּתְּרֶיךָ יְיָ יֵת כָּל עֲמֻמָּא
הָאֵלִין מִן קְדָמִכוֹן וַתִּרְתֵּן
עֲמֻמִּין רַבְרָבִין וַתִּשְׁפִּין
מִנְכּוֹן:

(19) לְדַבֵּר בָּם. משעה שהזן יודע לדבר למדהו תורה זוה לנו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אצוי מסיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדחם אותם את בניכם לדבר בם וגו'.

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירצו, ואם לאו לא ירצו, שדצרי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו: לתת להם. לתת לכם אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן מצינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרון. אזהרת שמירות הרצה, להזהר בתלמודו שלא ישמח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחוס ואמהא רחוס, הוא גומל חסדים ואמה גומל חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אם אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאליו נדבקה זו:

(23) והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם, חף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גבורים והם גבורים מכם, שאתם לא שיתרלו גבורים, מה השבח ההוא שמשבח את האמוריים לומר ועצומים מכם, אלא אתם גבורים משאר האומות, והם גבורים מכם:

24 Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.

כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כָּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן־הַנָּהָר נָהָר־פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרִים יִהְיֶה גְבֻלְכֶם:

25 There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.

לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פָּחַדְכֶם וּמוֹרָאֲכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תֵּדְרֹכּוּ כִּי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס)

The Haftarah is Isaiah 49:14 - 51:3 on page 168.

26 Behold, I set before you this day a blessing and a curse:

רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:

27 the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;

אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם:

28 and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.

וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם: (ס)

(25) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה כשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, א"כ מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך הצנן (ספרי נז): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים, ומוראכם על הרחוקים: פחד. לשון צעיתת פתאום: מורא. לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דבר, א"ת אימתי אשלח לך וגו' (שמות כג, כז):

(26) ראה אנכי נותן. ברכה וקללה. האמורות צהר גריזים וצהר עיזל:

(27) את הברכה. על מנת אשר תשמעו:

(28) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת, שכל העווד עבודת אלילים, הרי הוא סר מכל הדרך שנשטוו ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעבודת אלילים ככופר בכל התורה כולה (ספרי נד):

<p>29 And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.</p>	<p>וְהָיָה כִּי יָבִיֹאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הַר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הַר עֵיבָל:</p>	<p>29 וְהָיָה כִּי יָבִיֹאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הַר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְּלָלָה עַל-הַר עֵיבָל:</p>
<p>30 Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?</p>	<p>הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיֹּשֵׁב בְּעֵבֶר־הַמֶּוֹל הַגִּלְגָּל אֵצֶל אֱלוֹנֵי מֹרָה:</p>	<p>30 הֲלֹא-הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיֹּשֵׁב בְּעֵבֶר־הַמֶּוֹל הַגִּלְגָּל אֵצֶל אֱלוֹנֵי מֹרָה:</p>
<p>31 For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.</p>	<p>אֲרִי אַתֶּם עֹבְרִים יַם הַיַּרְדֵּן לְמִיַּעַל לְמִירַת יְת אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וְיִשְׁבְּתֶם-בָּהּ:</p>	<p>31 כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וְיִשְׁבְּתֶם-בָּהּ:</p>
<p>32 And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.</p>	<p>וְחֻטְרוֹן לְמַעַבְד יְת כָּל קִמְיָא וְיִת דִּינֵיָא דְאַנָּא יְהִיב קְדָמִיכֹן יוֹמָא דִּין:</p>	<p>וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:</p>
<p>XII These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.</p>	<p>אֵלֶּין קִמְיָא וְדִינֵיָא דְחֻטְרוֹן לְמַעַבְד בְּאֶרֶץ דִּי יְהִיב אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְמִירַתָּה כָּל יוֹמֵיָא דְאַתּוֹן קִימִין עַל אֶרֶץ:</p>	<p>XII אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה:</p>

(29) ונתתה את הברכה. כמרגמו, ית מצריא, את המצריים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים. הופכים פניהם, ופתחו צדכיה צדק האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל הארורים שצפרשה אמרו תחלה צלשון צדק, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו צקללה (סוטה לז):

(30) הלא המה. נתן זהם סימן: אחרי העצרת הירדן הרצה והלאה למרוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לצד מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקדו שני טעמים, אחרי נקוד צפשמא, ודרך נקוד צמשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי צמפגרת צשופר הפוך, ודרך צפשמא ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלוני מורה. הוא שכם, שנאמר עד מקום שכם עד אלון מורה (צראשית יב, ו):

(31) כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שחצוהו ומירשו את הארץ:

<p>2 Ye shall surely destroy all the places, wherein the nations that ye are to dispossess served their gods, upon the high mountains, and upon the hills, and under every leafy tree.</p>	<p>אֲבַד תֹּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עֲבָדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתָּם אֶת־ אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְּמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רֹעֵן:</p>	<p>2 אֲבַד תֹּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּשִׁים אֲשֶׁר עֲבָדוּ־שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אִתָּם אֶת־ אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים הַרְּמִים וְעַל־הַגְּבוּעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רֹעֵן:</p>
<p>3 And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.</p>	<p>וְנִתְּצוּם וְשִׁבְרֵתֶם וְשִׁבְרֵתֶם אֶת־מִצְבֹּתֵם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תַּגְדֵּעוּן וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>	<p>3 וְנִתְּצוּם וְשִׁבְרֵתֶם וְשִׁבְרֵתֶם אֶת־מִצְבֹּתֵם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תַּגְדֵּעוּן וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:</p>
<p>4 Ye shall not do so unto the LORD your God.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן כֵּן קִדְם יי אֱלֹהֵכֶן:</p>	<p>4 לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>5 But unto the place which the LORD your God shall choose out of all your tribes to put His name there, even unto His habitation shall ye seek, and thither thou shalt come;</p>	<p>אֱלֹהִין לֹא־תִרְעִי יי אֱלֹהֵכֶן מִכָּל־שְׁבִיכֹן לֹא־שָׂרָא שְׁכִינְתִּיהָ תִּמְן לְבֵית שְׁכִינְתִּיהָ תִּתְּבַעֵן וְתִיתּוֹן לְתִמְן:</p>	<p>5 כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁבִיכֶם לְשׁוֹם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לְשָׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבֵאתָ שָׁמָּה:</p>
<p>6 and thither ye shall bring your burnt-offerings, and your sacrifices, and your tithes, and the offering of your hand, and your vows, and your freewill-offerings, and the firstlings of your herd and of your flock;</p>	<p>וְתִיתּוֹן לְתִמְן עֹלֹתֵכֶן וְנִכְסֵי קוֹדְשִׁיכֶן וְיֵת מַעֲשְׂרֵיכֶן וְיֵת אֶפְרָשֵׁי יִדְכֶן וְנִדְרֵיכֶן וְנִדְבָחֵיכֶן וּבְכוּרֵי תוֹרֵיכֶן וְעִגְלֹתֶיכֶם:</p>	<p>וְהִבֵּאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וּזְבִיחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשְׂרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יָדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָחֵיכֶם וּבְכֹרֶת בְּקָרְכֶם וּצְאֹנְכֶם:</p>

ישראל

- (2) אבד תאבדון. אצל, ואח"כ תאבדון, מכאן לעוקר עדות גלולים שצריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה): את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאבדון מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:
- (3) מזבח. של אצנים הרבה: מצבה. של אצן אחת, והיא צימוס ששנויה צמנה (שם מ:), אצן שחצה מתחלתה לצימוס: אשרה. אילן הנעצד (שם מה). ואבדתם את שמם. לנכות להם שם לגנאי, צית גליא קורין לה צית כריא, עין כל עין קין (שם מו):
- (4) לא תעשון כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יצחר. דבר אחר ונתתם את מזבחותם ואבדתם את שמם לא תעשון כן, אזירה למוחק את השם ולנותן אצן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישראל נתתין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיהם למקדש אבותיהם שיחריב (ספרי סא):
- (5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי סב):
- (6) זבחיכם. למים של חוצה: מעשרותיכם. מעשר צהמה ומעשר שני לאכול לפניו מן החומה: תרומת ידכם. אלו הזכורים, שנאמר צהם וְלָקַח הַפֶּהן הַטֶּגֶף מִיָּדְךָ (לקמן כו, ד): ובכרת בקרבם. למתם לכהן ויקריצו שם:

7 and there ye shall eat before the LORD your God, and ye shall rejoice in all that ye put your hand unto, ye and your households, wherein the LORD thy God hath blessed thee.	וְאָכַלְתֶּם-שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדֵכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: וְתִיכְלוּן תַּמָּן קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְתַחֲדוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדְכוֹן אֹתוֹן וְאִנֹּשׁ בְּתִיכֶן דְּבִרְכָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ:	7 וְאָכַלְתֶּם-שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדֵכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: וְתִיכְלוּן תַּמָּן קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְתַחֲדוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדְכוֹן אֹתוֹן וְאִנֹּשׁ בְּתִיכֶן דְּבִרְכָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
8 Ye shall not do after all that we do here this day, every man whatsoever is right in his own eyes;	לֹא תַעֲשׂוּן כְּכָל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי-הַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו: לֹא תַעֲבֹדוּן כְּכָל דַּאֲנַחְנָא עֲבָדִין כֹּא יוֹמָא דִּין גִּבֵּר כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעֵינֵהוּ:	8 לֹא תַעֲשׂוּן כְּכָל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי-הַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו: לֹא תַעֲבֹדוּן כְּכָל דַּאֲנַחְנָא עֲבָדִין כֹּא יוֹמָא דִּין גִּבֵּר כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעֵינֵהוּ:
9 for ye are not as yet come to the rest and to the inheritance, which the LORD your God giveth thee.	כִּי לֹא-בָאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: אֲרִי לֹא אֲתִיתוֹן עַד כְּעַן לְבֵית נִיחָא וְלֹא-חֲסִנְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:	9 כִּי לֹא-בָאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: אֲרִי לֹא אֲתִיתוֹן עַד כְּעַן לְבֵית נִיחָא וְלֹא-חֲסִנְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:
10 But when ye go over the Jordan, and dwell in the land which the LORD your God causeth you to inherit, and He giveth you rest from all your enemies round about, so that ye dwell in safety;	וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנַחֵל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַתֶּם-בְּטָח: וְתַעֲבְרוּן יַם יַרְדֵּנָא וְתִתְּבוּן בְּאֶרֶץ דִּי אֱלֹהֵיכֶם מַחְסִין יַחְכוּן וְיָנִיחַ לָכוֹן מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְיָכוֹן מִסְּחוֹר סְחוֹר וְתִתְּבוּן לְרוּחָצֵן:	10 וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנַחֵל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַתֶּם-בְּטָח: וְתַעֲבְרוּן יַם יַרְדֵּנָא וְתִתְּבוּן בְּאֶרֶץ דִּי אֱלֹהֵיכֶם מַחְסִין יַחְכוּן וְיָנִיחַ לָכוֹן מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְיָכוֹן מִסְּחוֹר סְחוֹר וְתִתְּבוּן לְרוּחָצֵן:
11 then it shall come to pass that the place which the LORD your God shall choose to cause His name to dwell there, thither shall ye bring all that I command you: your burnt-offerings, and your sacrifices, your tithes, and the offering of your hand, and all your choice vows which ye vow unto the LORD.	וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֹתֵיכֶם וְתִרְמַת יְדֵכֶם וְכָל מִבְּחָר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה: וְהָיָה אֵתְרָא דִּיתְרָעִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בֵּיהּ לְאִשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ תַּמָּן לְתַמָּן תִּיתוֹן יַת כָּל דַּאֲנָא מִפְּקִיד יַחְכוּן עֲלוֹתֵיכֶן וְנִכְסֵת קוֹדֵשִׁיכֶן מַעֲשְׂרֵיכֶן וְאִפְרָשׁוֹת יְדְכוֹן וְכָל שְׁפָר נְדָרֵיכֶן דִּתְדָרוּן קֹדֶם יְיָ:	11 וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֹתֵיכֶם וְתִרְמַת יְדֵכֶם וְכָל מִבְּחָר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה: וְהָיָה אֵתְרָא דִּיתְרָעִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בֵּיהּ לְאִשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ תַּמָּן לְתַמָּן תִּיתוֹן יַת כָּל דַּאֲנָא מִפְּקִיד יַחְכוּן עֲלוֹתֵיכֶן וְנִכְסֵת קוֹדֵשִׁיכֶן מַעֲשְׂרֵיכֶן וְאִפְרָשׁוֹת יְדְכוֹן וְכָל שְׁפָר נְדָרֵיכֶם דִּתְדָרוּן קֹדֶם יְיָ:

(7) אשר ברכך ה'. לפי הצרכה הָצָא (ספרי סד):
 (8) לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו'. מוסב למעלה על כי אתם עוזרים את הירדן וגו', כשתעזרו את הירדן, מיד מותרים אתם להקריב צבמה כל י"ד שנה של כבש וחלוק, וצבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום צמשכן, שהוא עמסם ונמשח, והוא כשר להקריב צו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל צבמה אין קרב אלא הנידר והנידב, והוא איש כל הישר בעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להציאם, ולא ע"י חובה, אותם תקריבו צבמה (זחחים קיז):
 (9) כי לא באתם. כל אותן י"ד שנה: עד עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה (שם קיט): הנחלה. זו ירושלים:

(10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלוקה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כבש וחלוק ומנוחה הגוים הָשָׁר הָנִיחַ לָכֶם לְנַפְשׁוֹתָם (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז:
 (11) והיה המקום וגו'. צנו לכם בית הצחירה בירושלים, וכן הוא אומר בדוד, וְהָיָה כִּי יֵשֶׁב הָעָמָל בְּבֵיתוֹ וְהָנִיחַ לוֹ מִסְּבִיב מִכָּל אֹיְבָיו, וַיֵּאמֶר הָעָמָל לֵאמֹר הִנֵּה אֵין אֶנֶּכִּי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֶרְצִים וְאֶרְצוֹן הָעָלְהִים יֵשֶׁב בְּתוֹךְ הָאֶרֶץ (שמואל-ב ז, א-ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכן חלקם הכתוב, ליתן היתר בין זו לזו, משחרצה שילה ובאו לנוז וחרצה נוז ובאו לגבעון, היו הצמות מותרות, עד שצאו לירושלים (שם): מבחר נדריכם. מלמד שיציאו

- 12 And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.
- 13 Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;
- 14 but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.
- 15 Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.
- 16 Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.
- 17 Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;
- וְשִׂמְחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבָנֹתֶיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וַאֲמָהֹתֵיכֶם וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:
- הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:
- כִּי אִם-בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבַטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֻצְוֶיךָ:
- רַק בְּכָל-אַזְתֹּנֶת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבִרְפֹּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֻנוּ כִּצְבִי וְכֵאֵיל:
- רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֻנוּ כַּמַּיִם:
- לֹא-תֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכְלֹת בָּקָרְךָ וְצֹאנְךָ וְכָל-נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְּר וְנִדְבֹתֶיךָ וְתִרְוַמֹת יָדְךָ:

מן המוזכר:

- (13) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר (ספרי ע): בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אזל אתה מקריב ע"פ נביא, כגון אליהו זהר הכרמל:
- (14) באחד שבטיך. בחלקו של בנימין, ולמעלה (פסוק ה) הוא אומר מִכָּל שְׁבָטֵיכֶם, הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מִלְּרֹנָה היבוס, גזה הזהב מכל השבטים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה:
- (15) רק בכל אות נפשך. צמה הכתוב מדבר, אם צבצר תאווה, להחירה להם בלא הקרבת אימורים, הרי אמור במקום אחר, פי יקריב ה' לְלֵהֶיךָ אֶת גִּזְלֶיךָ וְאֶת מִקְרָם אֶלְהֵיךָ צָבָר וְגו' (פסוק כ), צמה זה מדבר, בקדשים שנפל צהם מוס, שיפדו ויאכלו בכל מקום (ספרי עא), יכול יפדו על מוס עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך צהם היתר גזיה וקֶלֶב, אלא אכילה על ידי זביחה (בכורות טו:). הטמא והטהור. לפי שבאו מכל קדשים שנאמר צהם וְהַצָּבָר אֲשֶׁר יָגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל (ויקרא ז, יט), הוֹרֵךְ להחיר צו שטמא וטהור אוכלין בקדשה אחת (יבמות עג:). כצבי וכאיל. שאין קרבן צה מהם: כצבי וכאיל. לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקצה:
- (16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם צמזמה, לא תאכלנו: תשפכו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי (חולין פד.). דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי עא):

<p>but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the</p> <p>18</p>	<p>אֱלֹהֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּפֶנֶי ה' אֱלֹהֶיךָ תֵּאָכְלֵנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָתָהּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>	<p>כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֵּאָכְלֵנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָתָהּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p> <p>18</p>
<p>Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.</p> <p>19</p>	<p>אֲסַתֵּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּרְחִיק יָת לֵיזָאָה כָּל יוֹמֶךָ עַל אֶרְעָךָ:</p>	<p>הַשְּׁמַר לָךְ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-חִלּוֹי כָּל-יְמֶיךָ עַל-אֲדָמְתְּךָ: (ס)</p> <p>19</p>
<p>When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.</p> <p>20</p>	<p>אֲרִי יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִתְּחַוֶּמֶךָ כְּמֵא דְמִלִּיל לָךְ וְתִימַר אֵיכּוֹל בְּשָׂרָא אֲרִי תִתְרַעֵי נַפְשְׁךָ לְמִיכַל בְּשָׂרָא בְּכָל רְעוּת נַפְשְׁךָ תִּיכּוֹל בְּשָׂרָא:</p>	<p>כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בָּשָׂר כִּי-תִאֱוָה נַפְשְׁךָ לֹאֲכַל בָּשָׂר בְּכָל-אֹת נַפְשְׁךָ תֵּאָכְל בָּשָׂר:</p> <p>יא</p>
<p>If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.</p> <p>21</p>	<p>אֲרִי יִתְרַחַק מִנֶּךָ אֶתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹאֲשַׂרְאָה שְׂכִינְתִּיהָ תִמֶן וְתִכּוֹס מִתּוֹךְךָ וּמִעֲנֶךָ דִּיהֵב יְיָ לָךְ כְּמֵא דְפַשְׁיָדְךָ וְתִיכּוֹל בְּקִרְוֶךָ בְּכָל רְעוּת נַפְשְׁךָ:</p>	<p>כִּי-יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזִבַּחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָךְ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ:</p> <p>21</p>
<p>Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.</p> <p>22</p>	<p>בָּרִם כְּמֵא דְמִתְאַכִּיל בָּשָׂר טְבִיא וְאִילָא בֶן תִּיכְלִיָּה מִסְּאָבָא וְדִכְיָא כְּחָדָא יִיכְלִיָּה:</p>	<p>אֵךְ כְּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת-הָאֵילָן כֵּן תֵּאָכְלֵנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו יֵאָכְלֵנּוּ:</p> <p>22</p>

- (17) לא תוכל. צא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל. רבי יהושע בן קרחה אומר, יכול אתה, אצל אינך רשאי. כיצא צו, ואת הַצִּבִּי יִשְׁעֵי יְרוּשָׁלַם לא יכלו צני יהודה להורישם (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאינן רשאים, לפי שכרת להם אברהם צריח כשלקח מהם מערת המכפלה, ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס, כך מפורש צפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר כי אם הַצִּבִּיךָ הַעֲוָרִים וְהַפְּסָחִים (שמואל-ב ה, ו), כלמים שכחצו עליהם את השזועה: ובכרת בקרך. אזרה להניס: ותרומת ירך. אלו הצכורים:
- (18) לפני ה'. לפני מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך למח לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:
- (19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אצל בגולה אינך מזהר עליו יותר מעניי ישראל:
- (20) כי ירחיב וגר. למדה חורה דרך ארץ, שלא יתאזהר אדם לאכול בשר, אלא מתוך רחצת ידיים ועושר (חולין פד): בכל אות נפשך וגר. אצל צמדצר נאסר להם בשר חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:
- (21) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגר כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזיחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כח):
- (22) אך כאשר יאכל את הצבי וגר. אינך מזהר לאכול בטהרה, אי מה צבי ואיל חלבן מותר אף חולין חלבן מותר,

23	Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.	23	רק חֶזֶק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:
24	Thou shalt not eat it; thou shalt pour it out upon the earth as water.	24	לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם:
25	Thou shalt not eat it; that it may go well with thee, and with thy children after thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.	25	לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:
26	Only thy holy things which thou hast, and thy vows, thou shalt take, and go unto the place which the LORD shall choose;	26	רק קִדְשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתְ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה:
27	and thou shalt offer thy burnt-offerings, the flesh and the blood, upon the altar of the LORD thy God; and the blood of thy sacrifices shall be poured out against the altar of the LORD thy God, and thou shalt eat the flesh.	27	וְעָשִׂיתָ עַל-תִּידֶךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל:
28	Observe and hear all these words which I command thee, that it may go well with thee, and with thy children after thee for ever, when thou doest that which is good and right in the eyes of the LORD thy God.	28	שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לַמַּעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)

תלמוד לומר אך:

(23) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק, אמה למד שהיו שטופים צדס לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה, רבי שמעון בן עזאי אומר, לא צא הכתוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אמה צריך להתחזק במצוות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזקך באזהרתו, ק"ו לשאר מצוות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאצר מן החי (חולין קצ):

(24) לא תאכלנו. אזהרה לדם התמימים:

(25) לא תאכלנו. אזהרה לדם האיצרים: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו וזכה לו ולבניו אחריו, ק"ו לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם (מכות כג):

(26) רק קדשך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן צשעריך בלא הקרבה, אלא הציאם לצית הצחירה:

(27) ועשית עלהיך. אם עולות הם, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח מחלה, ואח"כ והבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עו) רק קדשך, שנא ללמד על הקדשים שצחוה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריצו (בכורות יד):

(28) שמור. זו משנה, שאתה צריך לשמרה בצטנך שלא תשכח, כענין שנאמר, פי נעים פי תשמרם צצטנך (משלי כב, יח), ואם שניק, אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה (ספרי עט): את כל הדברים. שמהא

<p>29 When the LORD thy God shall cut off the nations from before thee, whither thou goest in to dispossess them, and thou dispossesest them, and dwellest in their land;</p>	<p>כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיִּרְשֶׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁבֹּתָ בְּאַרְצָם:</p>	<p>שלישי</p>
<p>30 take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'</p>	<p>אִם־תִּמְרָ לֵךְ דֹּלְמָא תִּתְּקִיל בְּתַרְיָהוֹן בְּתַר דִּישְׁתִּיצוֹן מִן קְדָמְךָ וְדֹלְמָא תִּתְּבַע לְטַעוֹתָהוֹן לְמִימַר אֵיכָדִין פְּלַחִין עַמֻּמַּיָּא הָאֵלִין יְתַטְּעוֹתָהוֹן וְאֶעֱבִיד כֵּן אִף אֲנִי:</p>	<p>30 השָׁמַר לְךָ פֶּן־תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאמֹר הֵיכֵם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:</p>
<p>31 Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.</p>	<p>לֹא תַעֲבִיד כֵּן קִדְם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרִי כָל דְּמַרְחָק קִדְם יְיָ דְּשִׁנִּי עֲבָדִין לְטַעוֹתָהוֹן אֲרִי אִף יְתַבְּנִיחוֹן וְיָתַ בְּנִתָּהוֹן מוֹקְדִין בְּנוֹרָא לְטַעוֹתָהוֹן:</p>	<p>31 לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם־אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בְּאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:</p>
<p>XIII All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.</p>	<p>יְתַ כָּל פְּתִיגָא דְּאֲנֵא מִפְּקִיד יִתְּכוֹן יְתִיָּה תִּטְרוֹן לְמַעֲבַד לֹא תִּסְפּוֹן עֲלוּהִי וְלֹא תִּמְנַעוֹן מִנִּיהִ:</p>	<p>XIII אֶת כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסְף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (פ)</p>
<p>2 If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,</p>	<p>אֲרִי יָקוֹם בִּינְךָ נְבִיא אוֹ חֲלִים חֲלָמָא וְיִתִּין לְךָ אֵת אוֹ מוֹפֶת:</p>	<p>יֵא* כִּי־יָקוֹם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא אוֹ חֲלִים חֲלֹם וְיָתֵן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֶת:</p>

חזיצה עליך מזה קלה כמזוה חמורה (ספרי שם): הטוב. עיני השמים: והישר. צעני אדם: (30) פן תנקש. אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, ואֶרְכָּשָׁה דָּא לְדָא נֶקֶשׁ (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פן תנקש אחריהם, פן תטרף אחריהם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן נֶקֶשׁ נוֹשָׂה לְכָל אִשָּׁר לוֹ (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממנו: אחרי השמדם מפניך. אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיהם, אף אמה לא תעשה כן, שלא יצואו אחרים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא ענש על עבודת אלילים, אלא על זבח וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב בַּלְטִי לֵה' לְבָדוֹ (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגבוה. זא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעצדה דבדד אחר, כגון פוער לפעור וזורק אצן למרקולים, זו היא עבודתה וחייה, אבל זבח וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב: (31) כי גם את בנייהם. גם, לרבות את אצותיהם ואמותיהם. אי"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכתפו לאציו לפני כלבו, ואכלו:

- (1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים בפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תסך עלי. חמשה טופפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע צרכות בצרכת כהנים (ספרי פב):
- (2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון וְעָשִׂיתָ לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי קָא חֲרֵב קָל הַגֹּזָה וגו' (שם

<p>and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them';</p>	<p>וּבֹא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלַיךְ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעַתֶּם וְנַעֲבֹדֵם:</p>	<p>וּבֹא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלַיךְ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעַתֶּם וְנַעֲבֹדֵם:</p>
<p>thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.</p>	<p>לֹא תִשְׁמָע אֶל־דִּבְרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹזְלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לִדְעוֹת הֲיִשָּׁכֶם אֹתָם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:</p>	<p>לֹא תִשְׁמָע אֶל־דִּבְרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹזְלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לִדְעוֹת הֲיִשָּׁכֶם אֹתָם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:</p>
<p>After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.</p>	<p>בְּתֵר פּוֹלְחָנָא דִּי אֱלֹהֵינוּ תִּתְּנוּ וְיִתִּיָּה תִּדְחֲלוּ וְיִתִּיָּה פִּקּוּדֵיהִי תִּשְׁרֹנוּ וְלִמִּימְרֵיהִי תִּשְׁבָּלוּ וּקְדָמוּהִי תִּפְלְחוּ וּלְדַחֲלִיתִיה תִּתְּקַרְבוּ:</p>	<p>אֶחָדִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ וְאֹתוֹ תִּירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹלֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְכֹו תִדְבָּקוּ:</p>
<p>And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהַנְּבִיא הַהוּא אוֹ חֹזֶ' הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר־סִרְיָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶת מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן־הַיָּדִיד אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךְ לַלְכֹת בָּהּ וּבַעֲרֹת הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (ס)</p>	<p>וְהַנְּבִיא הַהוּא אוֹ חֹזֶ' הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר־סִרְיָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶת מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן־הַיָּדִיד אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךְ לַלְכֹת בָּהּ וּבַעֲרֹת הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (ס)</p>
<p>If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;</p>	<p>אֲרִי יִמְלִכְנָה אַחִיךָ בֶּן־אִמֶּךָ אוֹ בֶּרֶךְ אוֹ בִּרְתֶּךָ אוֹ אִתָּה קִימָךְ אוֹ חֲבֵרְךָ דִּכְנַפְשֶׁךָ בְּסִתְרָא לִמִּימַר נִהְיָ וְנִפְלַח לְשַׁעוֹת עִמָּמִיא דְלֹא יִדְעָתָ אֶת־וְאִבְהָתְךָ:</p>	<p>כִּי יִסִּיתְךָ אֶחָיְךָ בֶּן־אִמֶּךָ אוֹ בֶּרֶךְ אוֹ־בִרְתְּךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כְּנַפְשֶׁךָ בְּסִתְרָא לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָ אֶתָּה וְאִבְהָתְךָ:</p>

(ט): או מופת. צאריך, דכתיב אס על יהיה על הגזה לצדה ועל כל הארץ חרצ) אע"פ כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקצ"ה ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אחכם: (5) ואת מצותיו תשמורו. תורת משה: ובקולו תשמעו. צקול הנציאים (ספרי פה): ואותו תעבדו. צמקדשו: ובו תדבקו. הדצק דדרכיו, גמול חסדים, קצור מתים, צקר חולים, כמו ששעה הקצ"ה (סוטה יד): (6) סרה. דצר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נצרא ולא צויתו לדבר כן, דיטודר"א צלע"ו: והפדך מבית עבדים. אפילו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו (ספרי פו):

<p>8 of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;</p>	<p>מִשְׁעוֹת עַמִּיָּא דְּבִסְחָרְנִיכּוֹן דְּקָרִיבִין לָךְ אוּ דְּרַחֲקִין מִן־קֶדֶם מִסִּפֵּי אֶרֶץ אֲרָעָא וְעַד סִפֵּי אֶרֶץ:</p>	<p>8 מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם הַקְרִיבִים אֵלַיִךְ אוּ הַרְחֵקִים מִמֶּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:</p>
<p>9 thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;</p>	<p>לֹא תִיבִי לֵיהּ וְלֹא תִקְבִּיל מִנִּיהּ וְלֹא תַחֲסֹם עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא תִרְחִים וְלֹא תִכְסִי עָלָיו:</p>	<p>9 לֹא־תֹאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֲסֹם עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמֹל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:</p>
<p>10 but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.</p>	<p>אֲרִי מִקְטֵל וְתִהְיֶה יָדְךָ תְּחִילָה בְּקַדְמִיתָא לְמִקְטֵלֵיהּ וְיָדָא דְּכָל עַמָּא בְּבִתְרִיתָא:</p>	<p>10 כִּי הָרֹג תִּהְרַגְנוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרֹנָה:</p>
<p>11 And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.</p>	<p>וְתִרְגְּמֶנְיָהּ בְּאֲבָנִים וְיָמוּת אֲרִי בְּעָא לְאַטְעִייתָךְ מִדְּחֻלָּתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְּאַפְקָד מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִיתָא:</p>	<p>11 וּסְקִלְתוֹ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדְיֹחַךְ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>12 And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.</p>	<p>וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִדְחֻלוּ וְלֹא יִסְפּוּ לַעֲשׂוֹת כַּדְּבַר הַזֶּה בִּישָׁא הָדִין בֵּינְךָ:</p>	<p>12 וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִירָאוּ וְלֹא־יִסְפּוּ לַעֲשׂוֹת כַּדְּבַר הַזֶּה תִּהְיֶה בְּקִרְבְּךָ: (ס)</p>
<p>13 If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:</p>	<p>אֲרִי תִשְׁמַע בְּחֹדָא מִן קִרְבְּךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לְמִתְבַּ תִּמְן לְמִימָר:</p>	<p>13 כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְתְּךָ שֶׁם לְאֻמָּר:</p>

(7) כי יסיתך. אין הסתה אלא גרוי, שנאמר אם ה' יסקיך צי (שמואל-א כו, יט), אמיטר"א בלע"ז שמיאלו לעשות כן: אחיד. מאב: או בן אמן. מאס: חיקך. השוכנת בחיקך ומחקה צך, אפקייט"א בלע"ז וכן ומסיק ה'רמב"ם (יחזקאל מג, יד), מיסוד המקצוע צריך: אשר כנפשו. זה אצרך, פירש לך הכתוב את החציצין לך, ק"ו לאחרים: בסתר. דבר הכתוב בהווה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן הוא אומר, צנשך צערכ יום צאישון לילה ופלה (משלי ז, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתך. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך עוז מה שמסרו לך אבותיך:

(8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבן של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולבנה ואבא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(9) לא תאבה לו. לא תאהב לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר וְהָעָם לְרַעַף פְּמוֹךְ (ויקרא יט, יח), את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. בהתחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֲזַב טַעַם עַמּוֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעזוב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תעמד על דם רעך (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, איך רשאי לשמוק:

(10) כי הרג תהרגנו. (אם יאבא מצ"ד זכאי החזירהו לחובה) יאבא מצ"ד חייב, אל תחזירהו לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מנהי ציד הניסת להמיתו, לא מת צידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':

<p>14 'Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known';</p>	<p>נִפְקוּ גִוְבָרִין בְּנֵי רָשָׁע מִבֵּינְךָ וְאַטְעִיאוּ יָת יְתִבִּי קִרְתְּהוֹן לְמִימַר נִהְיָ וְנִפְלַח לְטַעוֹת עִמָּמָא דְלֹא יִדְעָתוּן:</p>	<p>14 יִצְאוּ אָנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּגְדִּיחוּ אֶת-יִשְׁבֵּי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתֶם:</p>
<p>15 then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;</p>	<p>וְתִתְבַּע וְתִבְדּוֹק וְתִשְׁאַל יְאוֹת וְהָא קוֹשְׁטָא פִּינּוֹן פִּתְגָמָא אֲתַעֲבִידַת תּוֹעִיבָתָא הָדָא בֵּינְךָ:</p>	<p>15 וְדִרְשֵׁת וְחִקְרֶת וּשְׁאַלְתָּ הַיֵּטֵב וְהִנֵּה אָמַת נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֵׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:</p>
<p>16 thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.</p>	<p>מִמָּחָא תִמְחִי יָת יְתִבִּי קִרְתָּא הֵחִיא לְפִתְגָם דְּחָרֵב גַּמַּר יִתָּה וְיָת כָּל דְּבִיהָ וְיָת בְּעִירָהּ לְפִתְגָם דְּחָרֵב:</p>	<p>16 הִכָּה תִּכָּה אֶת-יִשְׁבֵּי הָעִיר הַהִוא לְפִי-חָרֵב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-בְּהֶמְתָּהּ לְפִי-חָרֵב:</p>
<p>17 And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.</p>	<p>וְיָת כָּל עֲדָאָה תִּכְנוֹשׁ לָגוֹ פִּתְגָמָה וְתִסְקִיד בְּנוֹרָא יָת קִרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָאָה גַּמִּיר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ וְתִהִי תֵל חָרוֹב לְעֹלָם לֹא תִבְנֶי עוֹד:</p>	<p>17 וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל-תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשִׂרְפֶתָּ בָאֵשׁ אֶת-הָעִיר וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:</p>
<p>18 And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;</p>	<p>וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעָם מִן חֶרֶם אֲדִיל דִּיתוֹב יי מִתְקוֹף רַחֲמִיָּה וְיִתִּין לָךְ רַחֲמִין וַיִּרְחִים עֲלֶיךָ וַיַּסְגִּינְךָ כְּמָא דְקִיָּים לְאַבְרָהָם:</p>	<p>18 וְלֹא-יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוֹמָה מִן-הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְיִתֶּן-לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמִנֶּךָ וְהִרְבֶּךָ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:</p>
<p>19 when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.</p>	<p>אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּיי אֱלֹהֶיךָ לְמַטַּר יָת כָּל פְּקוּדוֹהִי דְאַנָּא מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַעַבֵּד דְּכִשֵּׁר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>19 כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִנֵּךְ בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>

- (13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נתנה לדירה (ספריצב): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יאלו וגו':
 (14) בני בליעל. צלי עול, שפרקו עולו של מקום (ספריצב): אנשים. ולא נשים יושבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחיה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא):
 (15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שצב חקירות, מריצוי המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה והיטב, ושאלת אינו מן המניין וממנו למדו צדיקות, וצמקום אחר הוא אומר ודקשו השפטים היטב (דברים יט, יח), ועוד צמקום אחר הוא אומר ודקשו היטב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שזה, ליתן האמור של זה זה:
 (16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם צמיתם הכחוצה צה, המיתם צאחרת (צבא מניעא לא):
 (17) לה' אלהיך. לשמו ובשצילו:
 (18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעבדות אלילים בעולם, חרון אף בעולם:

XIV	Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.	בְּנֵי אֱלֹהִים לִיהְיוֹתָם אַתֶּם וְלֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁמְמוּ קַרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:	רביעי יב
2	For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.	כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לְהִיְתוֹת לֹא לְעַם סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: (ס)	2
3	Thou shalt not eat any abominable thing.	לֹא תֹאכַל כָּל-תוֹעֵבָה: לֹא תִיכּוֹל כָּל דְּמָרְחָק:	3
4	These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat, the hart, and the gazelle, and the roebuck, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.	זֵאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹאכְלוּ שׁוֹר שֶׁה כְּשָׂבִים וְשֶׁה עֲזִים: דִּין בְּעִירָא דְּתִיכְלוּן תּוֹרִין אֲמָרִין דְּרַחֲלִין וְגָרִין דְּעֲזִין: אֵיל וְצָבִי וְיַחְמוּר וְאֵקוּ וְדִישָׁן אֵיל וְזִמְרָה: אֵילָא וְשִׁבְיָא וְיַחְמוּרָא וְיַעֲלָא וְרִימָא וְתוֹרֵבְלָא וְדִישָׁא:	4
6	And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסָּה פְּרִסָּה וְשִׁסְעַת שְׁסַע שְׁתֵּי פְּרִסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ: וְכָל בְּעִירָא דְּסָדִיקָא פְּרִסָּתָהּ וּמִטְּלָפִין טְלָפִין תִּרְתִּין פְּרִסָּתָהּ מִסְּקָא פִּשְׁרָא בְּבְעִירָא יִתָּה תִיכְלוּן:	6
7	Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;	אֲךָ אֵת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִסֵי הַפְּרִסָּה הַשְּׂסוּעָה אֶת-הַגִּמְלָה וְאֶת-הָאֲרִנְבָּת וְאֶת-הַשָּׁפָן כִּי-מַעֲלָה גֵרָה תִמָּה וּפְרִסָּה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם: בְּרִם יֵת דִּין לֹא תִיכְלוּן מִמִּסְקֵי פִשְׁרָא וּמִסְדִּיקֵי פְּרִסָּתָא מִטְּלָפֵי טְלָפִיָּא יֵת גִּמְלָא וְיֵת אֲרִנְבָּא וְיֵת טְבִזָּא אֲרֵי מִסְקֵי פִשְׁרָא אֲנִין וּפְרִסָּתָהוֹן לֹא סָדִיקָא מִסְאָבִין אֲנִין לָכֹון:	7

(1) לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט צנשרכם על מנת, כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם צניז של מקום, ואתם ראויין להיות נאים, ולא גודדים ומקורחים: בין עיניכם. אלל הפדחת, וצמקום אחר הוא אומר, לא יקקחו קקקה צלאשם (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש כצין העינים:

(2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאבותיך, ועוד וכן צמר ה':

(3) כל תועבה. כל שחעבתי לך, כגון צרם אוזן צכור כדי לשחטו צמדדיה, הרי דבר שחעבתי לך כל מוס לא יהיה צו, וצא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס, צשל צשר צחלצ הרי דבר שחעבתי לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):

(4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהיה צכלל צמהה (שם עא), ולמדנו שהזהמה ויהיה טמאה מרובה מן הטהורה, צכלל מקום פורט את המועט (שם סג:):

(5) ואקו. מתורגס יעלא, יעלי קלע (איז לט, א), הוא אשטנצו"ק: ורתאו. תורצל"א, תור היער, צאל"א יער צלשון ארמי:

(6) מפרסת. סדוקה כחרגומו: פרסה. פלאנט"ה: ושסעת. חלוקה צשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שנמצא צמהה אכול, מכאן אמרו (חולין סט). שהשליל נותר צשחיתת אמו:

<p>8 and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.</p>	<p>וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי סָדִיק פִּרְסָתָא הוּא וְלֹא פֶשֶׁר מִסָּאב הוּא לְכוֹן מִבְּשָׂרָהוֹן לֹא תִכְלֹן וּבְנִבִילַתְהוֹן לֹא תִקְרֹבִין:</p>	<p>8 וְאֶת־תַּחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס פֶּרֶסָה הוּא וְלֹא גִרָה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ: (ס)</p>
<p>9 These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;</p>	<p>יֵת דִּין תִּכְלֹן מִכָּל דְּבַמְיָא פֶל דְּלִיה צִיצִין וְקַלְפִין תִּכְלֹן:</p>	<p>9 אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לּוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת תֹאכְלוּ:</p>
<p>10 and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.</p>	<p>וְכָל דְּלִית לִיה צִיצִין וְקַלְפִין לֹא תִכְלֹן מִסָּאב הוּא לְכוֹן:</p>	<p>10 וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לּוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם: (ס)</p>
<p>11 Of all clean birds ye may eat.</p>	<p>כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִכְלֹן:</p>	<p>11 כָּל־צִפּוֹר טָהוֹרָה תֹאכְלוּ:</p>
<p>12 But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the ospray;</p>	<p>וְדִין דְּלֹא תִכְלֹן מִנְהוֹן נֶשֶׁרָא וְעֵר וְעֹזִיא:</p>	<p>12 וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַעֲזַיָּה וְהַעֲזִיזָה:</p>
<p>13 and the glede, and the falcon, and the kite after its kinds;</p>	<p>וּבֵת כַּנְפָא וְטַרְפִּיתָא וְדִיתָא לְזִנְיָה:</p>	<p>13 וְהִרְאֵה וְאֶת־הָאֵיָה וְהַדִּיָּה לְמִינֶיהָ:</p>
<p>14 and every raven after its kinds;</p>	<p>וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה:</p>	<p>14 וְאֵת כָּל־עוֹרֵב לְמִינוֹ:</p>
<p>15 and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;</p>	<p>וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפּוֹר שִׁחָפָא וְנֶצֶא לְזִנְיָה:</p>	<p>15 וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתְּחֻמָּם וְאֶת־הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַנֶּגֶץ לְמִינֵיהֶם:</p>
<p>16 the little owl, and the great owl, and the horned owl;</p>	<p>וְקִדְיָא וְקַפּוּפָא וּבּוֹתָא:</p>	<p>16 אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף וְהַתְּנִשְׁמָת:</p>
<p>17 and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;</p>	<p>וְקַתָּא וִירְקִיקָא וְשְׁלִינִנְיָא:</p>	<p>17 וְהַקָּאֵת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשְּׁלִיךְ:</p>

(7) השסועה. צריה היא שיש לה שני גזין ושני שדראות (גדה כד.), אמרו רבותינו, למה נשנו צבהמות מפני השסועה, ובעופות מפני הראה (חולין סג:), שלא נאמרו צת"כ:

(8) ובגבלתם לא תגעו. רבותינו פירשו (תו"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטער את עצמו צרגל, יכול יהיו מוזהרים בכל השנה, תלמוד לומר לומר אל הפהקים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהגיס מוזהרים ואין ישראל מוזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה טז:):

(11) כל צפור טהורה תאכלו. להסיר משולחת עצמורע (קידושין נז:).

(12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוטא:

(13) והרעה ואת האיה וגו'. היא ראה, היא איה, היא דיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ציור, ולמה הזהירך בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יאה האוסרה קורא אותה ראה, והבא להסיר אומר, וזו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג:):

(16) התנשמת. קלצ"א שורי"ץ:

18	and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat.	וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְחֹרִיתָא וְאֵבֹוּ לְזִנָּה וְנֹגֵר וְהַדּוּכִיפַת וְהָעֵטְלָף: טוֹרָא וְעֵטְלִיפָא:	18
19	And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten.	וְכָל־שָׂרָץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ: וְכָל־רֶחֶשׂא דְעוֹפָא מְקַאב הוּא לָכּוֹן לֹא יִתְאָכְלוּ:	19
20	Of all clean winged things ye may eat.	כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כָּל עוֹף דְּכִי תִיכְלוּ:	20
21	Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	לֹא תֹאכְלוּ כָל־נֶבֱלָה לָגֵר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנֹכְרִי כִּי עִם קְדוּשָׁה אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֵלֶב אִמּוֹ: (פ)	21
22	Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year.	עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: עֲשֹׂרָא תַעֲשֹׂר יֵת כָּל עֲלִילַת זֶרְעֶךָ דִּי־פִיק חֲקֵלָא שָׁנָא שָׁנָא:	חמישי 22
23	And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always.	וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֶׂר דִּגְנְךָ תִּירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכּוּרֵת בְּקִרְךָ וּצְאֻנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: וְתִיכּוֹל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּי־תִרְעִי לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ תִּמְן מַעֲשֶׂר עֲבוּרְךָ חֲמֻרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּבִכּוּרֵי תוֹרְךָ וְעֹנְךָ בְּדִיל דְּתִילַף לְמִדְּחַל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ כָּל יוֹמֵי־א:	23

- (17) שלך. השולה דגים מן הים (שס):
- (18) דוכיפת. הוא תרנגול הצר, וצלע"ו הרופ"א, וכרצלחו כפולה:
- (19) שרץ העוף. הם הנמוכים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וצרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ:
- (20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, צא ליתן עשה על לא תעשה, וכן צזהמה אותה תאכלו ולא צזהמה טמאה, לאו הצא מכלל עשה עשה, לעצור עליהם צעשה ולא חעשה:
- (21) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לה'. קדש את עצמן צמות לך (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נוהגים צהם איסור, אל תחירס צפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולצהמה טמאה (חולין קיג):
- (22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אל זה, אמר להם הקצ"ה לישראל, אל תגרמו לי לצלל גדיים של תצואה עד שהן צמעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר וישדפה לפני קמה (מלכים ב' יט, כו), וכן לענין צבורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה):
- (23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מֵאֵת צְנִי יִשְׂרָאֵל וגו' (צמדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא:

<p>And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;</p>	<p>וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּנּוּ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל לְשָׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>24</p>
<p>then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בִּידְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>	<p>25</p>
<p>And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.</p>	<p>וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף כֹּל־אֲשֶׁר־תִּאֲוָה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבִיָּין וּבִשְׂכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמַּחְתָּ אִתָּהּ וּבֵיתְךָ:</p>	<p>26</p>
<p>And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.</p>	<p>וְחִלּוֹי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)</p>	<p>27</p>
<p>At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.</p>	<p>מִקְצָהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כֹּל־מַעֲשֶׁר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִיא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	<p>28</p>
<p>And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.</p>	<p>וְבָא חִלּוֹי כִּי אֵין־לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשִׂבְעוּ לִמְעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)</p>	<p>29</p>

(24) כי יברכך. שמהם המצואה מרובה לשאת:
(26) בכל אשר תאווה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירונין כו):
(27) וחלוי וגר לא תעזבו. מליטן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. ילאו לקט שמהם ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמון, ואינן חייבין צמעשר:
(28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיצערס מן הצית בשלישית:
(29) ובא הלוי. ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אמה צירושלים כדרך שנוקמת לאכול מעשר שני של שמי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו', ואמה מוליך לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהם היתם, ומתוך זה נקרא מן הצית (דברים כו, יג),

XV	At the end of every seven years thou shalt make a release.	מסוף שבע שנים תעביר שמיטתא:	מקץ שבע שנים תעשה שמיטה:	שמי
2	And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD'S release hath been proclaimed.	וזו דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כיקרא שמיטה ליהנה:	ודין פתגם שמיטתא דישמיט כל גבר מרי רשו דירשי בחבריה לא יתבע מן חבריה ומן אחוהי ארי קרא שמיטתא קדם יי:	2
3	Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.	את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך תשמיט ידך:	מן פר עממין תתבע ודיהי לך עם אחיך תשמיט ידך:	3
4	Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—	אפס כי לא יהיה בך אביון כיברך יברכך יהוה בארץ אשר יהנה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה:	לחוד ארי לא יהי בך מסכניא ארי ברקא וברכנך יי בארעא דיי אלהיך יהיב לך אחסנא למירתה:	4
5	if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.	רק אם שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום:	לחוד אם קבלא תקביל למימרא דיי אלהיך למטר למעבד ית כל תפקידתא הדא דאנא מפקיד לך יומא דין:	5
6	For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.	כי יהנה אלהיך בברכך באשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובה לא ימשלו: (ס)	ארי יי אלהיך ברכך כמא דמליל לך ותונוף לעממין סגיאין ואת לא תונוף ותשלוט בעממין סגיאין ובה לא ישלטון:	6

כמו שמפורש צכי תכלה לעשר (שם יז):

- (1) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אתה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוות כל אחד ואחד, היאך היא קרצה, הא למדת ז' שנים למנין השמיטות:
- (2) שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו של כל בעל משה:
- (3) את הנכרי תגש. זו מצוה עשה (ספרי קיג):
- (4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אציון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים באחרים ולא צדק, וכשאינן אתם עושים רצונו של מקום אציונים צדק: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאב לכל דבר:
- (5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צד אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרבה:
- (6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צדוק אפס צעיר (לקמן כח, ג): והעבטת. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל, כגון והלווית, והעבטת, ואם היה אומר ועבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שחאה ליה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואם לא תעבט: ומשלת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשלו:

<p>7 If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;</p>	<p>אָרִי יְהִי בְךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחַד בְּחֻדָּא מִקְרוֹךְ בְּאַרְצֶךָ דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לֹא תַחֲסִיר יָת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ יָת יָדְךָ מֵאַחֲוֶךָ מִסְכִּינָא:</p>	<p>יג כִּי־יְהִי־בְךָ אֲבִיּוֹן מֵאַחַד אַחֲיֶיךָ בְּאַרְצֶךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִאָּמֵץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאַחֲוֶיךָ הָאֲבִיּוֹן:</p>
<p>8 but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.</p>	<p>אָרִי מִפְּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לֵיהּ וְאוֹזַפָּא תּוֹזַפְנִיה כְּמִסַּת חוֹסְרִינִיה דְּחֹסִיר לֵיהּ:</p>	<p>8 כִּי־פָתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:</p>
<p>9 Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: 'The seventh year, the year of release, is at hand'; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דִּלְמָא יְהִי פְתָגָם עִם לְבָבְךָ בְּרָשָׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְשְׁבִיעִיתָא שְׁתָּא דְשְׁמִטָּתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחֲוֶךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תַתִּין לֵיהּ וְיִקְרִי עָלְךָ קָדָם יי וְיִהִי בְךָ חוֹבָא:</p>	<p>9 הִשָּׁמֶר לָךְ פְּרִי־יְהוָה דְּבָר עִם־ לִבְּךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר קְרִיבָה שְׁנַת־הַשְּׁבִיעִי שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאַחֲוֶיךָ הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֱלֹהֵינָה וְיָהִי בְךָ חָטָא:</p>
<p>10 Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>מִתָּן תַּתִּין לֵיהּ וְלֹא יִבְאֵשׁ לְבָבְךָ בְּמִתְּנֶךָ לֵיהּ אָרִי בְּדִיל פְּתִיגָמָא הָדִין יִבְרַכְנֶךָ יי אֱלֹהֶךָ בְּכָל עוֹבְדֶךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ:</p>	<p>10 נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְּךָ בְּתִתֶנּוּ לוֹ כִּי בְּגִלְגַּל הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־ מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מְשָׁלַח יָדְךָ:</p>
<p>11 For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אָרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מְגוֹ אַרְעָא עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לָךְ לְמִימַר מִפְּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לְאַחֲוֶיךָ לְעִנְיָךָ וּלְמִסְכִּינְךָ בְּאַרְעֶךָ:</p>	<p>11 כִּי לֹא־יִחְדָּל אֲבִיּוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנֹכִי מְצַוֶּךָ לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לְאַחֲוֶיךָ לְעִנְיָךָ וּלְאַבְיֶינְךָ בְּאַרְצֶךָ: (ס)</p>

(7) כי יהיה בך אביון. המאז תאז קודם: מאחד אחיך. אחיך מאזיך קודם לאחיך מאמך: שעריך. עניי עריך קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמנטער אס יתן אס לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ, יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לכך נאמר ולא תקפוצ: מאחיד האביון. אס לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אציון:

(8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הרי כי משמש צלשון אלא: והעבט תעביטנו. אס לא רצה צמתנה תן לו צהלוה: די מחסורו. ואי אמה מנוה להעשירו (כתובות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו (שם): לו. זו אשה, וכן הוא אומר אֶעֱשֶׂה לוֹ עֹר כְּגִדּוֹ (צראשית צ, יח) (שם)

(9) וקרא עליך. יכול מנוה, תלמוד לומר ולא יקרא (לקמן כד, טו ספרי קי): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממנהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:

(10) נתון תתן לו. אפילו מה פעמים: לו. צינו וציניך: כי בגלל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אמה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה:

(11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני משיאך (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה אס, לעני: לעניך. צייד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך צניי יודיין שני ענייין:

- 12 If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.
- 13 And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;
- 14 thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.
- 15 And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.
- 16 And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;
- 17 then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.
- כִּי־יִמְכַר לְךָ אֶתִּיךָ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבַדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְ�נֵהָ הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ:
- וְכִי־תִשְׁלַחֲנּוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחֲנּוּ רֵיקָם:
- הַעֲנִיֵּק תַעֲנִיֵּק לּוֹ מִצֹּאֲנֶךָ וּמִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יִהְיֶה אֵלֶיךָ תִּתֶּן־לוֹ:
- וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנִכִּי מְצֻוֶּה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:
- וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֶצֵּא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהֱבֶךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לּוֹ עִמָּךְ:
- וְלָקַחְתָּ אֶת־הַמַּרְצֵעַ וּנְתַתָּהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלַת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאֵף לְאַמְתָּךְ תַּעֲשֶׂה־בּוֹ:
- וְתָסַב יָת מַרְצָעָא וְתַתִּין בְּאוֹדְנִיהּ וּבִדְשָׁא וְהָיָה לְךָ עֶבֶד פֶּלַח לְעֹלָם וְאֵף לְאַמְתָּךְ תַּעֲבִיד בּוֹ:

(12) כי ימכר לך. על ידי אחרים, במכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר כי תקנה עבד עברי (שמות כא, ז) ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנחדשו כאן, אחד שכתוב או העבריה אף היא תלא בשש, ולא שמכרוהו בית דין שאין האמה נמכרת בגנבה, שנאמר בגנבתו ולא בגנבה (סוטה כג:), אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם ילאו שש שנים קודם שחביא סימניו, תלא, ועוד חידוש כאן העניק תעניק:

(14) העניק תעניק. לשון עדי, בגובה ובמראית העין, דבר שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו: מצאנך מגרנד ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלבד, תלמוד לומר אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה, ילאו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קידושין (יז) בגזירה שוה, כמה נותן לו מכל מין ומין:

(15) וזכרת כי עבד הייתי. והענקתי ושניתני לך מציאות מנרים וביזת הים, אף אחת הענק ופגה לו:

(17) עבד עולם. יכול כשממעו, תלמוד לומר ושבסם איש אל חסותו ואיש אל משפחתו פשעו (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יוצל (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר ואם אומר יאמר העבד (שמות כא, ה), עבד נרצע ואין אמה נרצעת:

<p>18 It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hireling hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.</p>	<p>לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעֲמֶךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שָׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָּךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (פ)</p>	<p>18 לא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעֲמֶךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שָׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָּךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (פ)</p>
<p>19 All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.</p>	<p>כָּל־הַבְּכֹרֹת אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרְךָ וּבְעֵגֶלךָ דִּכְרִין תִּקְדִּישׁ קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַפְלַח בְּבֹכֶרָא דִּתְוֹרְךָ וְלֹא תִגְזֹז בֹּכֶרָא דִּעֵגֶלךָ:</p>	<p>שניעי כָּל־הַבְּכֹרֹת אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרְךָ וּבְעֵגֶלךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזֹז בְּכֹר צֹאנְךָ:</p>
<p>20 Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.</p>	<p>קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּכְלְלֶנּוּ שָׁנָא בְּשָׁנָא בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֵת וְאִנְשׁ בֵּיתְךָ:</p>	<p>20 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ:</p>
<p>21 And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.</p>	<p>וְאִי־יְהִי בֵּיהּ מוּמָא חֲגִיר אוֹ עוֹיֵר כָּל מוּם בִּישׁ לֹא תִכְסִּינָה קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>21 וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוּם פֶּסֶחַ אוֹ עוֹר כָּל מוּם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>22 Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.</p>	<p>בְּקִרְוֶיךָ תִּכְלְלֶנּוּ מִסְּאֵבָא וּדְכִיָּא כַּחֲדָא כְּבָשָׂר טָבִיא וְאִילָא:</p>	<p>22 בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יִחְדּוּ כַּצִּבִּי וְכֹאֵיל:</p>
<p>23 Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.</p>	<p>לֶחֶד יִתְּ דַּמֶּיהָ לֹא תִיכּוֹל עַל אֲרֶעָא תִישְׁדֹּגֶיהָ כְּמֵיָא:</p>	<p>23 רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כְּמֵיִם: (פ)</p>

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עבד עברי עובד צין ציוס וצין צלילה, וזה כפלים שבעצודת שכירי יום, ומהו עצודתו צלילה, רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו.).

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. ובמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אך צכור אֲשֶׁר יִצְבֹּר לֵה' וגו' (ויקרא כז, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמנוה לומר הרי אתה קדוש לזכורה. דבר אחר, א"א לומר תקדיש שכר נאמר לא יקדיש, וא"א לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אתה הקדש עלוי, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שזו (ערכין כט.). לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזו וגו'. אף החילוף למדו רבותינו שאסור (חולין קלז.), אלא שדבר הכתוב צהווה:

(20) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכר מצינו שהוא ממתנות כהונה אחד תס ואחד בעל מוס, שנאמר וּבְשָׂרָם וְהִיָּה לָךְ וגו' (במדבר יח, יח צכורות כח.). שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכול יהא פסול משעברה שנתו, כבר הוקש למעשר, שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויִהְיֶה לְךָ וּבְכֹרֹת צִקְרָךְ וְאִנְךָ (לעיל יד, כג), מה מעשר שני אינו נפסל לחצרתה, אף צכור אינו נפסל, אלא שמנוה תוך שנתו. שנה בשנה. אם שחטו צסוקף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד (שס כז: ספרי קכה):

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חזר וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שנגלוי ואינו חוזר:

(23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו היתר הבא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיין ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

<p>XVI Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.</p>	<p>שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעָשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרָיִם לַיְלָה: טר ית ירחא דאביבא ותעביד פסחא קדם יי אלהיך ארי בירחא דאביבא אפקד יי אלהיך ממצרים ועבד לך נסין בליליא:</p>	<p>XVI שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעָשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרָיִם לַיְלָה:</p>
<p>2 And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.</p>	<p>וּזְבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם: ותכוס פסחא קדם יי אלהיך מן בני ענא ונקסת קודשיא מן תורי באתרא דיתרעי יי לאשראה שכנתיה תמן:</p>	<p>2 וּזְבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם:</p>
<p>3 Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.</p>	<p>לֹא תֹאכַל עִלּוֹי חֻמֵּי שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹי מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִין יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לָמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: לא תיכול עלוהי חמיע שבועא יומין תיכול עלוהי פטירא לחים עניי ארי בבחילו נפקתא מארשא דמצרים בדיל דתדכר ית יום מפקד מארשא דמצרים כל יומי חייך:</p>	<p>3 לֹא־תֹאכַל עִלּוֹי חֻמֵּי שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹי מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִין יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לָמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:</p>
<p>4 And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.</p>	<p>וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלָּךְ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יֵלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר: ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך שבועא יומין ולא יבית מן בשרא דתכוס ברמשא ביומא קדמאח לצפרא:</p>	<p>4 וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלָּךְ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יֵלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:</p>

- (1) שמור את חודש האביב. מקודם צואו שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב צו את מנחת העומר, ואם לאו עָזַר את השנה: ממצרים לילה. והלא ציוס ילאו, שנאמר מִמִּצְרַיִם הֶפְסַח יָצָא דְּנִי יִשְׂרָאֵל וגו' (צמדבר לג, ג), אלא לפי שזלילה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וגו' (שמות יב, לא):
- (2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מִן הַכֶּזְשִׁים וּמִן הָעוֹשִׁים תִּקְחוּ (שמות יב, ה): ובקר. תזבח לחגיגה (ספרי קנט), שאם נמנו על הפסח חזורה מרובה, מציאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השזע (פסחים ע.). ועוד למדו רבותינו דצרים הרבה מפסוק זה:
- (3) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנתענו צמארים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק צֶנֶק להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה, אלא של מצרים, שכן הוא אומר וַתִּזְכַּרְנוּ מִצְרַיִם עַל הָעָם וגו' (שמות יב, לג): למען תזכר. על ידי אכילת הפסח והמנחה, את יום תלאת:
- (4) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזרה למותיר צפסת דורות, לפי שלא נאמר אלא צפסת מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאת אמר אֵךְ צִיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁצִּדְתוּ שָׁאֵר מִצְרַיִם (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מנחה ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הוצרך לפרש בציוו זכיחה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צבל תותירו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ציוס הראשון. דבר אחר, בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, ציו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ציו"ט הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (עא):

<p>5 Thou mayest not sacrifice the passover-offering within any of thy gates, which the LORD thy God giveth thee;</p>	<p>לֹא תִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעֶיךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>	<p>5 לֹא תִזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעֶיךָ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>
<p>6 but at the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell in, there thou shalt sacrifice the passover-offering at even, at the going down of the sun, at the season that thou camest forth out of Egypt.</p>	<p>כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹוא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>6 כִּי אִם-אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת-הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹוא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>7 And thou shalt roast and eat it in the place which the LORD thy God shall choose; and thou shalt turn in the morning, and go unto thy tents.</p>	<p>וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקֶר וְהֵלַכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:</p>	<p>7 וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקֶר וְהֵלַכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:</p>
<p>8 Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the LORD thy God; thou shalt do no work therein.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֵרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>	<p>8 שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֵרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>
<p>9 Seven weeks shalt thou number unto thee; from the time the sickle is first put to the standing corn shalt thou begin to number seven weeks.</p>	<p>שִׁבְעָה שָׁבֻעִים תִּמְנִי לָךְ מִשִּׁירֵיית מְגֹלָא בְּחֶצֶד עֲמָרָא דְאַרְמוּתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי שִׁבְעָה שָׁבֻעִים:</p>	<p>9 שִׁבְעָה שָׁבֻעִים תִּסְפֹּר-לָךְ מִהַחֲל חֲרַמְשׁ בַּקֹּמָה תַּחֲל לְסַפֵּר שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת:</p>
<p>10 And thou shalt keep the feast of weeks unto the LORD thy God after the measure of the freewill-offering of thy hand, which thou shalt give, according as the LORD thy God blesseth thee.</p>	<p>וְעֲשִׂיתָ חֹג שָׁבֻעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>10 וְעֲשִׂיתָ חֹג שָׁבֻעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>

(6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, צערז משש שעות ולמעלה זמנהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד זאתך שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאל לזית השריפה (ספרי קלג):

(7) ובשלת. זהו עלי אש, שאף הוא קרוי צישול: ופנית בבקר. לצקרו של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):

(8) ששת ימים תאכל מצות. וזמקום אחר הוא אומר שצעת ימים (שמות יב, טו), שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מנה בשביעי שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת ימים, שהרי שביעי בכלל היה, ויאל מן הכלל ללמד שאין אכילת מנה זו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהחוב קצו חובה, שנאמר קצו חובה (שם יח פסחים קכ). עצרת לה' אלהיך. עזר עצמך מן המלאכה. דבר אחר, קנפיא של מאכל ומשחה, לשון נענקה גא אוקף (שופטים יג, טו):

(9) מזהחל חרמש בקמה. משנקצר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו):

(10) מסת נדבת ירך. די נדבת ירך, הכל לפי הנדבה, הנא שלמי שמחה, וקצש קרואים לאכול:

- And thou shalt rejoice before the LORD thy God, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are in the midst of thee, in the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.
- 11 וְשִׂמְחָתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֹלְמֻנָּה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:
- And thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt; and thou shalt observe and do these statutes.
- 12 וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמְרָתָּ וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (פ)
- Thou shalt keep the feast of tabernacles seven days, after that thou hast gathered in from thy threshing-floor and from thy winepress.
- 13 חֹג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאֹסֶפֶךָ מִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ:
- And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.
- 14 וְשִׂמְחָתָּ בַּחֹג אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֹלְמֻנָּה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:
- Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.
- 15 שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֹל לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אִךְ שְׂמֵחַ:

- (11) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, זנך וזנתך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך:
- (12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתיך שמשמור ותעשה את החקים האלה:
- (13) באספך. בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב (סוכה יב):
- (15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון זוי אלא לשון הצטחה, ולפי תלמודו (שם מח). למדו מכאן, לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

<p>Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;</p>	<p>שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוֹרְךָ אֶת-פָּנָיו יִהְיֶה אֵלֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בַּחֹג הַמִּצּוֹת וּבַחֹג הַשָּׁבֻעוֹת וּבַחֹג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת- פָּנָיו יִהְיֶה רִיקָם:</p>	<p>16</p>
<p>every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee.</p>	<p>אִישׁ כַּמֶּתְנֶת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֵלֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ: (ס) גְּבֵר כַּמֶּתְנֶת יָדָיו כְּבִרְכַּת יְיָ אֱלֹהֶיךָ דִּיהֵב לְךָ:</p>	<p>קנו פסוקים</p>

The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5 on page 171. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 187. Most read the Haftarah for Rosh Hodesh when that occurs, but read this Haftarah even on Erev Rosh Hodesh.

<p>Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment.</p>	<p>שֹׁפְטִים וְשָׁטְרִים תִּתֵּן-לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֵלֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת-הָעָם מִשְׁפַּט-צֶדֶק:</p>	<p>שופטים יד</p>
<p>Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous.</p>	<p>לֹא-תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶל עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִם:</p>	<p>19</p>
<p>Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדּוּף לְמַעַן תַּחְיֶה וְיָרַשְׁתָּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֵלֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) קוֹשֵׁט קוֹשֵׁט תִּרְדּוּף בְּדִיל דְּתִיחִי וְתִירַת יֵת אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֵב לָךְ:</p>	<p>20</p>

- (16) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הצא עלות ראייה ושלמי חגיגה:
 (17) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרצה ונכסים מרובים, יצא עלות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ח):
 (18) שופטים ושוטרים. שופטים, דיינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מלות, שמכין וכופתין במקל וצרלועה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שערך. בכל עיר ועיר (סנהדרין טז): לשבטיך. מוסב על חתן לך, שופטים ושוטרים חתן לך לשבטיך בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דיינין מומחים ונדיקים לשפוט צדק:
 (19) לא חטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף צעשת הטענות, אזוהרה לדיין שלא יאחר לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה שהדיין מכבד את חבירו, מסתמנין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפוט צדק (ספרי קמל): כי השחד יעור. משקבל שחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו אליו להפך צדקותו (כתובות קה): דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת:
 (20) צדק צדק תרדוף. הלך אחר צדק דין יפה (ספרי קמל סנהדרין לז): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינין הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיבין על אדמתן (שם):

<p>21 Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee.</p>	<p>לֹא־תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֶצֶל מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לְךָ: לֹא תִצְבֹּב לְךָ אֲשִׁירַת כָּל אֵילָן בְּסֹטֶר מִדְּבַחַת דֵּינִי אֱלֹהֶיךָ דִּתַּעֲבִיד לְךָ:</p>	<p>לֹא־תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֶצֶל מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לְךָ: לֹא תִצְבֹּב לְךָ אֲשִׁירַת כָּל אֵילָן בְּסֹטֶר מִדְּבַחַת דֵּינִי אֱלֹהֶיךָ דִּתַּעֲבִיד לְךָ:</p>
<p>22 Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth.</p>	<p>וְלֹא־תָקִים לְךָ מִצְבֵּה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) וְלֹא תָקִים לְךָ קִמָּא דִּרְחִיק יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>וְלֹא־תָקִים לְךָ מִצְבֵּה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) וְלֹא תָקִים לְךָ קִמָּא דִּרְחִיק יי אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>XVII Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס) לֹא תִכּוֹס קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ תֹּר וְאָמַר דִּיהִי בֵּיה מוֹמָא כָּל מִדְּעָם בִּישׁ אָרִי מִרְחַק קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	<p>לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס) לֹא תִכּוֹס קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ תֹּר וְאָמַר דִּיהִי בֵּיה מוֹמָא כָּל מִדְּעָם בִּישׁ אָרִי מִרְחַק קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>
<p>2 If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,</p>	<p>כִּי־יִמָּצָא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְעֵבֶר בְּרִיתוֹ: אָרִי וְשִׁתְכַח בֵּינְךָ בְּחֻדָּא מִן קִרְבְּךָ דֵּינִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ גִּבּוֹר אוֹ אִתָּא דִּי־עֲבִיד יֵת דְּבִישׁ קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ לְמַעַבֵּר עַל קִימִיה:</p>	<p>כִּי־יִמָּצָא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְעֵבֶר בְּרִיתוֹ: אָרִי וְשִׁתְכַח בֵּינְךָ בְּחֻדָּא מִן קִרְבְּךָ דֵּינִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ גִּבּוֹר אוֹ אִתָּא דִּי־עֲבִיד יֵת דְּבִישׁ קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ לְמַעַבֵּר עַל קִימִיה:</p>
<p>3 and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;</p>	<p>וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי: וַאֲזַל וּפְלַח לְטַעֲוֹת עַמִּיָּא וּסְגִיד לַהוֹן וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ לְסִיָּהֲרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שָׁמַיָּא דִּלֹּא פְקִידִית:</p>	<p>וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי: וַאֲזַל וּפְלַח לְטַעֲוֹת עַמִּיָּא וּסְגִיד לַהוֹן וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ לְסִיָּהֲרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שָׁמַיָּא דִּלֹּא פְקִידִית:</p>
<p>4 and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and, behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לְךָ וְשָׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בִּישְׂרָאֵל: וַיִּתְחַנּוּ לְךָ וְתִשְׁמַע וְתִתְבַּע יֵאוֹת וְהָא קוּשְׁטָא כִּיּוֹן פְּתִגְמָא אֶתְעַבִּידַת תּוֹעִיבְתָא הָדָא בִּישְׂרָאֵל:</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לְךָ וְשָׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הִיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בִּישְׂרָאֵל: וַיִּתְחַנּוּ לְךָ וְתִשְׁמַע וְתִתְבַּע יֵאוֹת וְהָא קוּשְׁטָא כִּיּוֹן פְּתִגְמָא אֶתְעַבִּידַת תּוֹעִיבְתָא הָדָא בִּישְׂרָאֵל:</p>

(21) לא תטע לך אשרה. לחייבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עצדה, עוצר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנטוע אילן ולזנוה בית זהר הבית: (22) ולא תקים לך מצבה. מנצח אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שוא. מזבח אבנים ומזבח אדמה נזה לעשות, ואת זו שוא, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה אהובה לו צימי האצות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאוהו אלו חק לעבודת אלילים:

- (1) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים ע"י דבור רע (ספרי קמז). ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים (זכמים לו:).
- (2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' איתכם שלא לעבוד אלילים:
- (3) אשר לא צוית. לעצדם (מגילה ט:).
- (4) נכון. מכון העדות:

<p>then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.</p>	<p>וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהִיא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הַרָע הַזֶּה אֵל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה וְסָקַלְתָם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>	<p>וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה הַהִיא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הַרָע הַזֶּה אֵל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אוֹ אֶת-הָאִשָּׁה וְסָקַלְתָם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>
<p>At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.</p>	<p>עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמָּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי אֶחָד:</p>	<p>עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמָּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי אֶחָד:</p>
<p>The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה-בּוֹ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (פ)</p>	<p>יָד הָעֵדִים תִּהְיֶה-בּוֹ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרֹנָה וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (פ)</p>
<p>If there arise a matter too hard for thee in judgment, between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke, even matters of controversy within thy gates; then shalt thou arise, and get thee up unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּרֵּשׁ מִנְּךָ פִּתְגָמָא דְּדִינָא בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ לְמַכְתָּשׁ סְגִירוֹ פִּתְגָמֵי פְלֹגָת דִּינָא בְּקִרְבְּךָ וּתְקוּם וְתִסַּק לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ:</p>	<p>כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם לְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבּוֹת בְּשַׁעְרֶיךָ וּקְמַת וְעֹלִית אֵל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>
<p>And thou shall come unto the priests the Levites, and unto the judge that shall be in those days; and thou shalt inquire; and they shall declare unto thee the sentence of judgment.</p>	<p>וְתִיתִי לָוִת פְּהִינָא לְיוֹנָי וּלְוִת דִּינָא דִּיהִי בְּיוֹמֵי הָאֲנֹנִי וְתִתְבַּע וּיְחֹזִין לָךְ יְיָ פִּתְגָמָא דְּדִינָא:</p>	<p>וּבֹאֲתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשַׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:</p>

(5) והוצאת את האיש ההוא וגר' אל שעריך וגר'. המתרגם אל שעריך, לקרע צית דינך, טועה, שכן שנינו אל שעריך זה שער שעבד בו, או אינו אלא שער שדון בו. נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה, מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו, ותרגמו לקריוך:

(6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזומו כולם (מכות ה:):

(8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הצדלה ופרישה, שהדבר נצדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. צין דם טמא לדם טהור (נדה יט ספרי קנב): בין דין לדין. צין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. צין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבוב. שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזהר: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):

(9) הכהנים הלויים. הכהנים שיצאו משבט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אמה צריך לשמוע לו (ספרי קנב), אין לך אלא שופט שצימך (ר"ה כה:):

<p>And thou shalt do according to the tenor of the sentence, which they shall declare unto thee from that place which the LORD shall choose; and thou shalt observe to do according to all that they shall teach thee.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדִּבָּר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶוּךָ:</p>	<p>10</p>
<p>According to the law which they shall teach thee, and according to the judgment which they shall tell thee, thou shalt do; thou shalt not turn aside from the sentence which they shall declare unto thee, to the right hand, nor to the left.</p>	<p>עַל מִימַר אוֹרֵייתָ דִּילְפֹנֶךָ וְעַל דִּינָא דִּימִירוֹן לָךְ תַּעֲבִיד לֹא תִסָּטֵי מִן פִּתְגָמָא דִּיחִוּוֹן לָךְ לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא:</p>	<p>ישראל 11</p>
<p>And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְגוֹבֵרָא דִּי עֲבִיד בְּרָשָׁע בְּדִיל דִּלָּא לִסְבָּלָא מִן כְּהֵנָּא דְקָאִים לְשִׁמְשָׁא תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוּ מִן דִּינָא וְיִתְקַטִּיל גּוֹבֵרָא הַהוּא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	<p>12</p>
<p>And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּ וְיִדְחִלוּ וְלֹא יִזְדִּינוּ עוֹד:</p>	<p>13</p>
<p>When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>אֲרִי תִיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְתִירְתָּהּ וְתִתִּיב בָּהּ וְתִימַר אֲמִנִי עָלַי מַלְכָּא כְּכָל עַמֻּמָּא דְּבִסְחָרְנִי:</p>	<p>שני טו 14</p>
<p>thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>מִנְּאָה תִּמְנִי עָלֶיךָ מַלְכָּא דִּי תִירְשִׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ מִגּוֹ אַחֶיךָ תִּמְנִי עָלֶיךָ מַלְכָּא לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְּאָה עָלֶיךָ גִּבֹּר נִבְכְּרָא דִּלָּא אַחֶיךָ הוּא:</p>	<p>15</p>

(11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:
(13) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל (סנהדרין פט.).

<p>Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'</p>	<p>לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרָיִם לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִי וְאָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:</p>	<p>רק לא ירבה-לו סוסים ולא ישיב את-העם מצרימה למען הירבות סוס ויהיה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד:</p>
<p>Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.</p>	<p>וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ וַיִּכְסֹף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מָאֹד:</p>	<p>ולא ירבה-לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד:</p>
<p>And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.</p>	<p>וַיְהִי כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלָכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר מִלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:</p>	<p>והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את-משנה התורה הזאת על-ספר מלפני הכהנים הלויים:</p>
<p>And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;</p>	<p>וְהָיָה עִמּוֹ וְהָיָה קָרִי בִּיהַ כָּל יְמֵי חַיָּוִהוּ בְּדִיל דְּיִלְךָ לְמַדְחַל קֳדָם יי אֱלֹהֵיהָ לְמַטַּר יֵת כָּל פְּתֻגָּמֵי אוֹרֵיתָא הָדָא וְיֵת קִימָא הָאֵלִין לְמַעַבְדֵּהוּן:</p>	<p>והיתה עמו וקרא בו כל-ימי חייו למען ילמד ליראה את-יהוה אלהיו לשמר את-כל-דברי התורה הזאת ואת-החקים האלה לעשותם:</p>
<p>that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.</p>	<p>בְּדִיל דְּלֹא יִרְם לְבִיהַ מֵאַחֵוֵהוּ וּבְדִיל דְּלֹא יִסְטִי מִן תַּפְסִידֵתָא לִימִינָא וּלְשִׁמְאַלָא בְּדִיל דְּיִרְיֵךְ יוֹמִין עַל מַלְכוּתִיהַ הוּא וּבְנוֹהֵי בְּגוּ יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>לבלתי רום-לבבו מאחיו ולבלתי סור מן-המצווה ימין ושמאל למען יאריך ימים על-ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל: (ס)</p>

(16) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה, ופעלה ופעלה מקצצה ממזרזים צעש מאות פסוקים וסוסים צעשמים ומאה (מלכים-א י, כט סנהדרין כא):

(17) ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמנינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואספקה לך פקעה ופקעה (שמואל-ב יז, ח): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (ס"א לאפסניא) (סנהדרין סז):

(18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתתקיים מלכותו: את משנה התורה. שמי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת בצית גזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין סז), ואונקלוס תרגם פתשגן, פסטר משנה לשון שנון ודבור: (19) דברי התורה. כמשעו:

(20) ולבלתי סור מן המצווה. אפילו מצוה קלה של נביא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מנינו בשאול, שאמר לו שמואל שבעת ימים תחל עד צאי אליך (שמואל-א י, ח), להעלות עלות וגו', וכתיב ויחל שבעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הצטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו נקלקל לא שםקס וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שצביל מצוה קלה של נביא, נענש: הוא ובניו. מגיד שאם צנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא):

XVIII	<p>The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.</p>	<p>לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שֶׁבֶט לֵוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ וְאֶחָדָם יֵאָכְלוּ:</p>	<p>שלישי לא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שֶׁבֶט לֵוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ וְאֶחָדָם יֵאָכְלוּ:</p>
2	<p>And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.</p>	<p>וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקִרְבֹּ אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו: (ס)</p>	<p>2 וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקִרְבֹּ אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו: (ס)</p>
3	<p>And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.</p>	<p>וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחָיִים וְהַשְׁקָבָה:</p>	<p>3 וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחָיִים וְהַשְׁקָבָה:</p>
4	<p>The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.</p>	<p>רִאשִׁית דִּגְנְךָ תִּירְשָׁךָ וּצִהְרְךָ וּרְאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֵּן־לָו:</p>	<p>4 רִאשִׁית דִּגְנְךָ תִּירְשָׁךָ וּצִהְרְךָ וּרְאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֵּן־לָו:</p>
5	<p>For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.</p>	<p>כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ס)</p>	<p>5 כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ס)</p>

(1) כל שבט לוי. בין תמימין בין בעלי מומין: חלק. בציוה: ונחלה. בארץ: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגבול, תרומות ומעשרות, אצל נחלה גמורה, לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. ונחלת שאר. בקרב אחיו, ונחלת (גירסת הרמב"ן: שבעה) חמשה, ואיני יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיוחן ועוג שני עממים, אמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנתנו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קט). שז נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסינן בספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שבעה, נחלת חמשה שבעים ונחלת שבעה שבעים, ומתוך שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבעים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחזי שבע מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחזי שבע מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאלהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד:

(2) כאשר דבר לו. צארכס לא תנקל גו' חזי חלקך (במדבר יח, כ):
(3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכוב עד כף של יד שקורין אשפלדון: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד, שנאמר וינקח רמח בידו (במדבר כה, ו). לחיים, תחת תפלה, שנאמר ויעמד פינקס ויפלל (תהלים קו, לו). והקבה, תחת האשה קל קבה (במדבר כה, ח חולין קלד):

(4) ראשית דגנך. וז תרומה, ולא פירש זה שיעור, אצל רבותינו נתנו זה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, ציונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר ויששקס האשה מקמר העפרים (יחזקאל מה, יג). ששית האופה חזי סאה, כשאתה נותן חזי סאה לכור הרי א' מששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך ככל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז): נתנו זה שיעור א' מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וקמט צאן עשויות (שמואל א' כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז ששים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

<p>6 And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;</p>	<p>וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גָר שָׁם וּבָא בְּכָל־אַוֹת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:</p>	<p>רביעי</p>
<p>7 then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.</p>	<p>וְשָׁרַת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>7</p>
<p>8 They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses. .</p>	<p>חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לֶבֶד מִמֶּנְהֶם עַל־הָאָבוֹת: (ס)</p>	<p>8</p>
<p>9 When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.</p>	<p>כִּי אֲתָה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם:</p>	<p>9</p>
<p>10 There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,</p>	<p>לֹא־יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף:</p>	<p>10</p>
<p>11 or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.</p>	<p>וְחָבֵר חֶבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי וְחָבֵר חֶבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי וְחָבֵר חֶבֶר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי:</p>	<p>11</p>

- (5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:
- (6) וכי יבא הלוי. יכול צנזלוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יאלו לויס שאין ראוי לשרת (ספרי קסח): ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת. למד על הכהן, שזא ומקריב קרבנות נדבחו או חוצתו ואפילו במשמר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הזאים לרגל, שמקריבין במשמר ועוזבין בקרבנות הזאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם:
- (8) חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין בעורות וצזשר שעירי חטאות, יכול אף צדצרים הזאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שזת ונדריס ונדבות, תלמוד לומר לצד ממכריו על הזאות, חוץ ממה שמכרו הזאות צימי דוד ושמואל, שנקצעו המשמרות, ומכרו זה לזה טול אתה שצצק ואני אטול שצתי:
- (9) לא תלמד לעשות. אצל אתה למד להצין ולהורות (סנהדרין סח.), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לצניך לא תעשה כן וכך שזה הוא חוק העוזדי כוכבים:
- (10) מעביר בנו ובתו באש. היא עזודת המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעבירו צין שתייהם (סנהדרין סד): קסם קסמים. איזהו קוסם, האוחז את מקלו ואומר אש אלך לא אלך, וכן הוא אומר עמי צעצו יצאל ומקלו יציד לו (הושע ד, יב): מעונו. רבי עקיבא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להחטיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה): מנחש. פתו נפלה מפיו, צצי הפסיקו צדק, מקלו נפל מידו (סנהדרין שס):
- (11) וחבר חבר. שמנרץ נחשים או עקצצים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעצ): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס, ומדבר משקצו ומעלה את המת צצית השחי שלו: וידעוני. מכניס עזס חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר העזס ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה צזכרותו, והנשאל צנגולת:

12	For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֲבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה וּבִגְלָל־הַתּוֹעֲבַת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנֶיךָ: אֲרִי מֵרַחֵק קִדְּם יי כָּל עֲבִיד אֱלֹוֹ וּבְדִיל תוֹשִׁיבָתָא הָאֱלֹוֹ יי אֱלֹהֶיךָ מֵתַרְיֵךְ יִתְהוֹן מִן קִדְמָךְ:	12
13	Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: שְׁלִים תִּהְיֶה בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:	13
14	For these nations, that thou art to dispossess, hearken unto soothsayers, and unto diviners; but as for thee, the LORD thy God hath not suffered thee so to do.	כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנִיִּים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אֲרִי עַמְמֵיָא הָאֱלֹוֹ דְּאַתָּה יִרִית יִתְהוֹן מִן מַעֲנֵיָא וּמִן קִסְמֵיָא שְׁמַעִין וְאַתָּה לֹא כֵן יִהְיֶה לָךְ יי אֱלֹהֶיךָ:	חמישי טו*
15	A prophet will the LORD thy God raise up unto thee, from the midst of thee, of thy brethren, like unto me; unto him ye shall hearken;	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמוֹנִי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֱלֹוֹ תִשְׁמָעוּן: נָבִיא מִבִּינְךָ מֵאַחֶיךָ דִּכְוֹתֵי יָקִים לָךְ יי אֱלֹהֶיךָ מִנִּיהַ תִּשְׁמָעוּן:	15
16	according to all that thou didst desire of the LORD thy God in Horeb in the day of the assembly, saying: 'Let me not hear again the voice of the LORD my God, neither let me see this great fire any more, that I die not.'	כָּל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹם הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אֶסָּף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאַתָּה־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אַרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת: כָּל דְּשָׁאִילָתָא מִן קִדְּם יי אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹמָא דְּקָהָלָא לֵמִימַר לֹא אוֹסִיף לְשָׁמַע יְת קֹל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי וְיִת אִישְׁתָּא רַבָּתָא דְּדָא לֹא אֲחִזִּי עוֹד וְלֹא אָמוּת:	16
17	And the LORD said unto me: 'They have well said that which they have spoken.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְּרוּ: וַאֲמַר יי לִי אַתְּקִינוּ דְּמַלְּלוּ:	17
18	I will raise them up a prophet from among their brethren, like unto thee; and I will put My words in his mouth, and he shall speak unto them all that I shall command him.	נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקִּרְבִּי אֲחִיהֶם כְּמוֹךָ וְנִתְּתִי דְּבָרִי בְּפִיו וְדִבֶּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּנּוּ: נָבִיא אֲקִים לָהֶן מִגֹּו אֲחִיהֶן כְּוֹתֵךְ וְאַתִּין פִּתְגָמֵי נְבוּאָתִי בְּפִוְמִיהַ וְיִמְלִיל עִמָּהֶן יְת כָּל דְּאַפְקִדְנִיהַ:	18
19	And it shall come to pass, that whosoever will not hearken unto My words which he shall speak in My name, I will require it of him.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשִׁמִּי אֲנִכִּי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ: וְיִהְיֶה גוֹבָרָא דְּלֹא יִקְבִּיל לְפִתְגָמֵי דִּימְלִיל בְּשִׁמִּי מִימְרֵי יִתְבַּע מִנִּיהַ:	19

- (12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחד מהן (ספרי קעג):
 (13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. המהלך עמו צחמיימות ותנפפה לו, ולא תחקור אחר העמידות, אלא כל מה שיצוא עליך קבל צחמיימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:
 (14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעונינים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים:
 (15) מקרבך מאחריך כמוני. כמו שאני מקרבך מאחריך, יקום לך תחתי, וכן מנביא לנביא:

<p>20 But the prophet, that shall speak a word presumptuously in My name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, that same prophet shall die.'</p>	<p>אֶךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדָּר לְדַבֵּר דְּבָר בְּשִׁמִּי אֵת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבֹר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְמָת הַנְּבִיא הַהוּא:</p>	<p>20 אך הנביא אשר יזדר לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא:</p>
<p>21 And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'</p>	<p>וְאִרִּי תִימַר בְּלִבִּי אֵיכָדֵינּוּ נֵדַע אֵת הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְּרוּ יְהוָה:</p>	<p>21 וכי תאמר בלבבי איכה נדע את הדבר אשר לא דברו יהוה:</p>
<p>22 When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.</p>	<p>דִּימְלִיל נְבִיא בְּשֵׁם דִּי וְלֹא יְהִי פִתְגָּמָא וְלֹא יִתְקַנֵּים הוּא פִתְגָּמָא דְּלֹא מְלִיָּה יִי בְּרִשְׁעָא מְלִיָּה נְבִיא לֹא תִדְחִלִין מִנֵּיהּ:</p>	<p>22 אשר ידבר הנביא בשם יהוה ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו יהוה בזדון דברו הנביא לא תגור ממנו: (ס)</p>
<p>XIX When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;</p>	<p>אֲרִי יִשְׁיָצִי יִי אֶלְהֶךָ יֵת עַמֻּמֵּיָא דִּי אֶלְהֶךָ יְהִיב לָךְ יֵת אֲרַעְהוֹן וְתִירְתֶּנּוּן וְתִשְׁבְּתָם בְּעָרֵיהֶם וּבִבְתֵּיהֶם:</p>	<p>XIX כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶת־אֲרָצָם וּיְרִשְׁתָּם וְיִשְׁבְּתָם בְּעָרֵיהֶם וּבִבְתֵּיהֶם:</p>
<p>2 thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy GOD giveth thee to possess it.</p>	<p>תִּלְת קָרוּיִן תַּפְרִישׁ לָךְ בְּגוֹ אֲרַעְךָ דִּי אֶלְהֶךָ יְהִיב לָךְ לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>2 שְׁלוֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>3 Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.</p>	<p>תַּחְקִין לָךְ אוֹרְחָא וְתַחְלִית יֵת תְּחוּם אֲרַעְךָ דִּיחִסְגְּנֶךָ יִי אֶלְהֶךָ וְיְהִי לְמַעַרְק לְתַמָּן כָּל קָטוּל:</p>	<p>3 תַּכְיִן לָךְ תִּדְרֹךְ וּשְׁלֹשֶׁת אֶת־גְּבוּל אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְגוֹס שְׁמָה כָּל־רָצֹחַ:</p>

(20) אשר לא צויתיו לדבר. אצל זוימי לחצירו (סנהדרין פט.): ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומת. צחק, שלשה מיתתן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחצירו, והמתנבא בשם עבודת אלילים. אצל הכוזב את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עממו, מיתתן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג):

(21) וכי תאמר בלבבך. עמידין אחס לומר, כשיצא חנניה בן עוזר ומתנבא, הגה כלי צית ה' מושבים מנצלה עקה מהרה (ירמיה כז, טז), וירמיהו עומד וטווח אל העמדים ועל הים, ועל יתר הפלים (שם יט) שלא גלו עם יכניה, צנצלה יוצא (שם כב) עם גלות נדקיהו:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לצא עליכם (ספרי קעח), וטראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אותו. ואם תאמר, זו מתנבא על העתידות, הרי שצא ואמר עשו כך וכך ומפי הקב"ה אני אומר, כבר נטוו, שאם בא להדיחך מאחזת מכל המצות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אא"כ מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו צהר הכרמל, שהקריב צבחה בשעת איסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרעה. לכן נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חוצה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

<p>4 And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;</p>	<p>וְזֶה דְּבַר הַרְצָח אֲשֶׁר־יָנוּס שָׁמָּה וְחֵי אֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p>	<p>4 וְזֶה דְּבַר הַרְצָח אֲשֶׁר־יָנוּס שָׁמָּה וְחֵי אֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p>
<p>5 as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;</p>	<p>וְדִיעוּל עִם חֲבֵרִיהּ בְּחוּר־שָׂא לְמַשְׁן אַעִין וְתַתְּמָרִיג יָדִיהּ בְּבִרְזָלָא לְמַקְצִיָּה אַעָא וְיִשְׁתַּלִּיף בְּרִזְלָא מִן אַעָא וְיִשְׁכַּח יֵת חֲבֵרִיהּ וְיָמוּת הוּא יַעְרוֹק לַחְדָּא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין וְיִתְקַיִם:</p>	<p>5 וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוּ בְּעֵרֹ לַחֲטָב עֲצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגִּרְזֵן לְכַרֵּת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רַעְהוּ וְנָתַתּוּ הָעָרִים־הָאֵלֶּה יָחוּי:</p>
<p>6 lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.</p>	<p>דְּלִמָּא יִרְדּוּף גְּאִיל דְּמָא בְּתַר קְטוּלָא אַרִי יִיחַם לְבִיָּהּ וְיִדְבַקְנִיָּה אַרִי יִסְגִי אוּרְחָא וְיִקְטִלְנִיָּה נַפְשָׁא וְלִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל אַרִי לֹא שְׂנִי הוּא לִיָּהּ מִאֲתַמְלִי וּמִדְּקַמּוּהִי:</p>	<p>6 פֶּן־יִרְדּוּף גְּאִיל תְּדָם אַחֲרֵי הַרְצָח כִּי־יִיחַם לְכַבּוֹ וְהַשִּׁיגוּ כִּי־יִרְבֶּה תִּדְרֹךְ וְיַחַדְהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט־מוֹת כִּי לֹא שָׂנֵא הוּא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p>
<p>7 Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'</p>	<p>עַל כֵּן אֲנִי מְפַשֵּׁד לָךְ לְמִימַר תִּלַּת קְרוּיִן תַּפְרִישׁ לָךְ:</p>	<p>7 עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוֶּה לְאֹמֶר שְׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ:</p>
<p>8 And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—</p>	<p>וְאִם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תַּחוּמֶיךָ כְּמָא דְּקָרִיִם לְאַבְהֶתְךָ וְיִתִּין לָךְ יֵת כָּל אֶרֶצָא דְּמַלְלִיל לְמַתִּין לְאַבְהֶתְךָ:</p>	<p>8 וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְתֶּיךָ:</p>

(3) תבין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כחוצ על פרשת דרכים (מכות י:). ושלשת את גבול ארצך. שיהא מתחלת הגבול, עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

(5) ונדחה ידו. כשצא להפיל הגרזן על העץ, ותרגמו ויתקמריג ידיה, לשון ונשמה ידו להפיל מכת הגרזן על העץ, כי שָׁמָּה הַבְּקָר (שמואל ב' 1, 1) תרגם יונתן אֲרִי מְרַגֵּזִי פוֹרְקָא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרבותינו אומרים נשמת הברזל מקפו, ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נזזה והרגה (מכות ז:):

(6) פן ירדף גאל הדם. לכן אני אומר להכין לך דרך וערי מקלט רבים:

(8) ואם ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקנוי וקדמוני:

<p>if thou shalt keep all this commandment to do it, which I command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;</p>	<p>כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה תְּהִי־נָה לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וַיִּסְפֹּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p> <p>אֲרִי תִטֵּר יָת כָּל תִּפְקִידָתָא הָדָא לְמַעַבְדָּה דְּאַנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יָת יי אֱלֹהֶךָ וּלְמַהֲךָ בְּאוֹרְחָן דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי כָּל יוֹמָא וְתוֹסִיף לָךְ עוֹד תִּלָּת קְרוּיָן עַל תִּלָּת אֱלִין:</p>	<p>כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה תְּהִי־נָה לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וַיִּסְפֹּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p>
<p>that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִתְּנָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p> <p>וְלֹא יִשְׁתַּפִּיךְ דָּם זָכָאי בְּגוּ אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ אַחְסָנָא וְהִי עָלֶךָ חוֹבַת דִּין דְּקָטוּל:</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִתְּנָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>
<p>But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;</p>	<p>וְאֲרִי יְהִי גִבֵּר שְׁנֵי לְחֻבְרִיהָ וַיִּכְמֹן לִיה וַיִּקּוּם עָלָיו וַיִּקְטְלֵהָ נֶפֶשׁ וַיָּמוּת וַיִּעְרוֹק לְחֹדָא מִן קְרוּיָא הָאֱלִין:</p> <p>וְאֲרִי יְהִי גִבֵּר שְׁנֵי לְחֻבְרִיהָ וַיִּכְמֹן לִיה וַיִּקּוּם עָלָיו וַיִּקְטְלֵהָ נֶפֶשׁ וַיָּמוּת וַיִּעְרוֹק לְחֹדָא מִן קְרוּיָא הָאֱלִין:</p>	<p>וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וַקָּם עָלָיו וַהֲפָהוּ נֶפֶשׁ וַמָּת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.</p>	<p>וַיִּשְׁלַחוּן סָבִי קְרֻבִיָּה וַיִּדְּבִירוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גְּאִיל דְּמָא וַיָּמוּת:</p> <p>וַיִּשְׁלַחוּן סָבִי קְרֻבִיָּה וַיִּדְּבִירוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וַיִּמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גְּאִיל דְּמָא וַיָּמוּת:</p>	<p>וַיִּשְׁלַחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וַלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וַנִּתְּנוּ אֹתוֹ בְּיַד גְּאִל הַדָּם וַיָּמוּת:</p>
<p>Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.</p>	<p>לֹא תַחֲסוּם עֵינֶךָ עָלָיו וְתַפְּלִי אֲשֶׁר־יָדָם זָכָאי מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּיטֹב לָךְ:</p> <p>לֹא תַחֲסוּם עֵינֶךָ עָלָיו וְתַפְּלִי אֲשֶׁר־יָדָם זָכָאי מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּיטֹב לָךְ:</p>	<p>לֹא־תַחֲסוּם עֵינֶךָ עָלָיו וְתַפְּלִי דָם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ: (ס)</p>
<p>Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.</p>	<p>לֹא תִשְׁנִי תְּחֻמָּא דְּחֻבְרָךְ דְּתַחֲמִימוּ דְּקִדְמָא בְּאַחְסָנִתְךָ דְּתַחֲסִין בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לְמִירְתָּהּ:</p> <p>לֹא תִשְׁנִי תְּחֻמָּא דְּחֻבְרָךְ דְּתַחֲמִימוּ דְּקִדְמָא בְּאַחְסָנִתְךָ דְּתַחֲסִין בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>לֹא תִסֹּג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבֻלוֹ רַאשֵׁינִים בְּנַחֲלֹתֶךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יִתְּנָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)</p>

(9) ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שבעצר הירדן, וג' שצארץ כנען, וג' לעתיד לזא:
(11) וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאתו הוא צא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שבער על לא תִסָּג (ויקרא יט, ז), סופו לזא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שנא לרעהו וגו', שהיה לו לכחוצ וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:
(13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כצר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמנא שני ישראלים הרוגים (ספרי קפז):
(14) לא תסיג גבול. לשון נסגו אָחֹר (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חבירו, למען הרחיצ את שנו, והלא כצר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר נחלך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:

15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־ עוֹן וְלִכְל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשֶׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר:
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי־יָקוּם עַד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:
17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעַמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים הָהֵם:
18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְּאָחִיו:
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבְעֵרֶת הָרָע מִקִּרְבְּךָ:
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא־ יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:

(15) עד אחד. זה בנה אב, כל עד שצמורה שנים, אלא אם כן פרט לך צו אחד (קוטה צ): לכל עון ולכל חטאת. להיות חצירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קס הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר לחצירו תן לי מנה שהלוייתך, אי"ל אין לך זידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתצו עדותם באגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים (סס):

(16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כי"ד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדות מעומד (שבועות ל). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר צֶקֶק צֶקֶק צֶלָהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פז, א): אשר יהיו בימים ההם. יפתח צדורו כשמואל צדורו (ראש השנה כה:), צריך אתה לנהוג צו כבוד: (18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזימין אותם, שבדקים וחוקרים את הצאים להזימם צדרישה ובחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, צננים הכתוב מדבר:

(19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה): לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צח כהן נשואה שאינם צעריפה, אלא צמיפתה בצועל שהוא צחנק, שנאמר צֶאֱשׁ תִּשְׁקֹרֶף (ויקרא כא, ט), היא ולא בצועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין צמיתתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה כמיתת בצועל:

(20) ישמעו ויראו. מכאן שצריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמנו צב"ד:

2I

וְלֹא תַחֲוֶה עֵינֶיךָ נַפְשָׁא חֻלְף
נַפְשָׁא עֵינָא חֻלְף עֵינָא שְׂנֵא
חֻלְף שְׂנֵא יָדָא חֻלְף יָדָא רִגְלָא
חֻלְף רִגְלָא:

21

XX

אָרִי תִפּוֹק לְאַנְחָא קֶרְבָּא עַל
בְּעָלֵי דְבִבְכָּה וְתַחֲזִי סוּסוֹן
וְרַתְּכִין עִם סִגֵּי מִנְּךָ לֹא
תִדְחַל מִנְּהוֹן אֲרִי יִי אֱלֹהֶךָ
מִיִּמְרֵיהּ בְּסַעֲדָךְ דְּאַסְקֶךָ
מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם:

XX

2

וַיְהִי כִּמְקַרְבָּכוֹן לֹא־נָחַת
קָרְבָּא וַיִּתְקַרֵּב כְּהֵנָּה וַיִּמְלִיל
עִם עַמָּא:

2

3

וַיִּמְרָ לָהוֹן שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן
מִתַּקְרְבֵיךָ יוֹמָא דִּין לְאַנְחָא
קָרְבָא עַל בְּעָלֵי דְבִכּוֹן לָא
יוֹזֵעַ לִפְכוֹן לָא תִדְחִלוֹן וְלֹא
תִתְבַּעְתּוֹן וְלֹא תִתְבְּרוֹן מִן
קִדְמֵיהוֹן:

3

4

אָרִי יי אַלְהֶכּוֹן דִּמְדַּפֵּר
קְדַמִּיכּוֹן לְאַנְחָא לְכוֹן קָרֵב
עִם בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן לְמַפְרָק
יִתְכוֹן:

4

(21) עין בעין. ממון, וכן שן בשן וגו':

(1) כי הצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, ולמר לך, שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר, ולמר לך, אם עשית משפט נדק, אחת מובטח שאם תצא למלחמה אחת נוצה, וכן דוד הוא אומר, עשיתי משפט ונדק כל שפניתי לעשקי (תהלים קיט, קכא): על אויבך. יהיו בעיניך כאיזים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב. בעיני כולם כסוס אחד, וכן הוא אומר והפיק את מדני קאיש אפד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר פי צא סוס פקעה (שמות טו, יט): עם רב ממך. בעיניך הוא רב, אבל בעיני אינו רב:

(2) בקרבכם אל המלחמה. סמוך לאתכם מן הספר מגדול ארצכם: ונגש הכהן. המשוך לכך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז.): ודבר אל העם. צלשון הקודש (שם):

(3) שמע ישראל. (סם) אפילו אין צום זכות אלל קריאת שמע בלבד, כדאי אחס שיושע אתכם (סם): על אויביכם. אין אלו אחים, שאס תפלו צידס אינס מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר ויקמו האנשים אשר נקצו בשמות ויסזקרו בצבצה וכל מערמיהם הלגישו מן השלל וילבשו ויעלו ויאכלו וישקו וינהלו ויתמרים לכל פולל ויצויחו ירחו עיר הקמרים אלל חמיהם וישבו שמרון (דברי הימים-ב כה, טו), אלל על אויביכם אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבע דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינוסו, ורומסים בסוסיהם ומזהלין אותם, להשמיע קול שעטת פרסות סוסיהם, ולווחין בקולם ותוקעין בשופרות ומייני משמעי קול (סוטה סם): אל ירך לבבכם. מזהלת סוסים: אל תיראו. מהגפת המרסיץ: ואל תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הזוועה:

<p>And the officers shall speak unto the people, saying: 'What man is there that hath built a new house, and hath not dedicated it? let him go and return to his house, lest he die in the battle, and another man dedicate it.</p>	<p>וַדְּבָרוּ הַשְּׁטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֹדֶשׁ וְלֹא חָנְכוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחַנְכֶנּוּ:</p>	<p>5</p>
<p>And what man is there that hath planted a vineyard, and hath not used the fruit thereof? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man use the fruit thereof.</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִחַלְלֶנּוּ:</p>	<p>6</p>
<p>And what man is there that hath betrothed a wife, and hath not taken her? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man take her.'</p>	<p>וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחֶנָּה:</p>	<p>7</p>
<p>And the officers shall speak further unto the people, and they shall say: 'What man is there that is fearful and faint-hearted? let him go and return unto his house, lest his brethren's heart melt as his heart.'</p>	<p>וַיִּסְפוּ הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַאֲמָרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרֵא וְהַחֲלָל וְהַיֵּלֵךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לִבּוֹ אֲחִיו בְּלִבּוֹ:</p>	<p>8</p>
<p>And it shall be, when the officers have made an end of speaking unto the people, that captains of hosts shall be appointed at the head of the people.</p>	<p>וַיְהִי כֹד וַיִּשְׁצֹן סָרְכִיָּא לְמַלְלָא עִם עֲמָא וַיִּמְנֹן רִבְנֵי חֵילָא בְּרִישׁ עֲמָא:</p>	<p>9</p>
<p>When thou drawest nigh unto a city to fight against it, then proclaim peace unto it.</p>	<p>אֲרִי תִקְרַב לְקִרְתָּא לְאַגְחָא קִרְבָּא עָלָה וְתִקְרִי לָהּ מָלִין דְּשָׁלָם:</p>	<p>שזיעי טז</p>

(4) כי ה' אלהיכם וגו'. הם צאים בנצחוננו של צהר ודס ואחס צאים בנצחוננו של מקום, פלשתיים צאו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מצ). ההולך עמכם. זה מחנה הארון:
(5) ולא חנכו. לא דר צו, חנוך לשון התחלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:
(6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלים:
(7) פן ימות במלחמה. ישוץ פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:
(8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושוני ושוני כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג). הירא ורך הלבב. רצי עקיזא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רצי יוסי הגלילי אומר, הירא מעצירות שצידו, ולכך תלמה לו תורה לחזור על בית וכרס ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עצירות שצידם, שלא יצינו שהם בעלי עצירה, והרואה חוזר אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה (סוטה מד):
(9) שרי צבאות. שמעמידין וקפין מלפניהם ומאחריהם וכשילים של צרול בידיהם, וכל מי שרואה לחזור, הרשות בידו לקפח את שוקיו. וקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים, שזו אל המלחמה ולא תנוסו, שמתלת נפילה ניסה (שם):

<p>And it shall be, if it make thee answer of peace, and open unto thee, then it shall be, that all the people that are found therein shall become tributary unto thee, and shall serve thee.</p>	<p>וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפִתַּחְתָּ לָּךְ וְהָיָה כָּל-עַמָּא דִּישְׁתַּכַּח בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמַס וְעַבְדוּךָ וַיִּפְלְחוּנֶךָ׃</p>	<p>וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפִתַּחְתָּ לָּךְ וְהָיָה כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמַס וְעַבְדוּךָ׃</p>
<p>And if it will make no peace with thee, but will make war against thee, then thou shalt besiege it.</p>	<p>וְאִם לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְתַעֲבִיד עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָת עָלֶיהָ׃</p>	<p>וְאִם-לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְתַעֲבִיד עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָת עָלֶיהָ׃</p>
<p>And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;</p>	<p>וּנְתַתָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְהַכִּיתָ אֶת-כָּל-זָכוּרָהּ לְפָנֶיךָ׃</p>	<p>וּנְתַתָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְהַכִּיתָ אֶת-כָּל-זָכוּרָהּ לְפָנֶיךָ׃</p>
<p>but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל-אֲשֶׁר יִהְיֶה בְעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֹתָהּ שְׁלָל אִיבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָּךְ׃</p>	<p>רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל-אֲשֶׁר יִהְיֶה בְעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֹתָהּ שְׁלָל אִיבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָּךְ׃</p>
<p>Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.</p>	<p>כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרוֹנִיָּא דִּרְחִיקִין מִנֶּךָ לְחֻדָּא דְלֹא מִקְרָנִי עַמֻּמֵּיָּא הָאֲלִין אֲנִין׃</p>	<p>כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים הָרְחֹקֹת מִמֶּךָ מֵאֲדָּא אֲשֶׁר לֹא-מִעָרֵי הַגּוֹיִם-הָאֵלֶּה הֵנָּה׃</p>
<p>Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,</p>	<p>רַק מִקְרָנִי עַמֻּמֵּיָּא הָאֲלִין דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ אַחֲסָנָא לֹא תִשָּׁמָה כָּל נִשְׁמָא׃</p>	<p>רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָל-נִשְׁמָה׃</p>
<p>but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee;</p>	<p>אֲרִי גְמָרָא תִגְמְרִנּוּן חִתָּי וְאַמּוֹרָאִי כְנַעֲנָאִי וּפְרִזְזָאִי חִוִּי וְיִבּוּסָאִי כְמָא דִּפְקֻדָּהּ דִּי אֱלֹהֶךָ׃</p>	<p>כִּי-תַחַרֵּם תַּחֲרִימֵם תַּחֲרִי וְהָאֲמֹרִי תִכְנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי תַחֲרִי וְהַיְבוּסִי כַאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃</p>

(10) כי תקרב אל עיר. צמלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש צענין, כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו':

(11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מוצא זה משצעה אומות שנצטויות להחרימם, אתה ראוי לקיימם (ספרי ר):

למס ועבדוך. עד שיקבלו עליהם מקיס ושעבוד (שם):

(12) ואם לא תשלים עמך ועשיתה עמך מלחמה. הכתוב מבשרך, שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם בך אם תניחנה ומלך; וצרת עליה. אף להרעיבה ולהזמיאה ולהמיתה מיתת מחלואים:

(13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה צידך:

(14) והשף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, בגדולים:

(17) כאשר צוּךְ. לרצות את הגרגשי:

<p>that they teach you not to do after 18 all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.</p>	<p>לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא-יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֵבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְנִחַטְאֲתֶם לִיהְנוֹה אֱלֹהֵיכֶם: (ט) אֲרִי תִצּוֹר עַל קִרְתָּא יוֹמִין סְגִיאִין לֹאֲגָחָא קִרְבָּא עֲלֵהּ לְמַכְבֵּשָׁה לֹא תַחֲבִיל יֵת אֵילָנָה לְאַרְמָא עֲלוּהִי בְרִזְלָא אֲרִי מְנִיה תִּיכּוּל וְיִתִּיה לֹא תְקוּץ אֲרִי לֹא כְאִנְשָׁא אֵילָן חֻקְלָא לְמִיעַל מִן קִדְמָךְ בְּצִירָא:</p>	<p>18</p>
<p>When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it 19 to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?</p>	<p>כִּי-תִצּוֹר אֶל-עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא- תִשְׁחִית אֶת-עֵצֶיהָ לְנִדָּח עָלֶיהָ גִּרְזֹן בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לִבָּא מִפְּנֵיהָ בַּמָּצוֹר: אֲרִי תִצּוֹר עַל קִרְתָּא יוֹמִין סְגִיאִין לֹאֲגָחָא קִרְבָּא עֲלֵהּ לְמַכְבֵּשָׁה לֹא תַחֲבִיל יֵת אֵילָנָה לְאַרְמָא עֲלוּהִי בְרִזְלָא אֲרִי מְנִיה תִּיכּוּל וְיִתִּיה לֹא תְקוּץ אֲרִי לֹא כְאִנְשָׁא אֵילָן חֻקְלָא לְמִיעַל מִן קִדְמָךְ בְּצִירָא:</p>	<p>19</p>
<p>Only the trees of which thou 20 knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.</p>	<p>לֹא עֵץ אֲשֶׁר-תֵּדַע כִּי-לֹא-עֵץ מֵאֲכָל הוּא אִתּוֹ תִשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנִית מְצוֹר עַל-הָעִיר אֲשֶׁר- הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ) לְחוֹד אֵילָן דְּתֵדַע אֲרִי לֹא אֵילָן דְּמִיכַל הוּא וְיִתִּיה תַּחֲבִיל וְתְקוּץ וְתַבְנִי פְּרָקוּמִין עַל קִרְתָּא דְּהִיא עֲבָדָא עִמָּךְ קִרְבַּ עַד דְּתַכְבֵּשָׁה:</p>	<p>20</p>
<p>If one be found slain in the land XXI which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;</p>	<p>כִּי-יִמָּצֵא חָלָל בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר XXI יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נִפֹל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ: אֲרִי יִשְׁתַּכַּח קְטִילָא בְּאֲדָעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ לְמִירְתָּהּ רְמִי בַחֲקִילָא לֹא יָדִיעַ מִן קְטִילָה:</p>	<p>XXI</p>
<p>then thy elders and thy judges shall 2 come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.</p>	<p>וַיָּצֵאוּ זִקְנֵיהּ וּשְׁפֹטֵיהּ וּמִדְּרוֹ 2 אֶל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחֲלָל: וַיָּצֵאוּ זִקְנֵיהּ וּשְׁפֹטֵיהּ וּמִדְּרוֹ לְמִשְׁחוֹן לְקִרְוֵיָא דְּבִסְחָרְנוֹת קְטִילָא:</p>	<p>2</p>
<p>And it shall be, that the city which 3 is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.</p>	<p>וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִיבָה אֶל-הַחֲלָל 3 וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא-עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא-מִשְׁכָּה בָעַל: וְהָיָה קִרְתָּא דְּקִרְיָבָא לְקְטִילָא וַיִּסְבּוּן סְבִי קִרְתָּא הַהִיא עֹגֶלֶת תּוֹרִין דְּלֹא אִתְּפַלַּח בָּהּ דְּלֹא נִגְדַת בְּנִיר:</p>	<p>3</p>

(18) למען אשר לא ילמדו. האס עשו משונה והתגייירו, אתה ראשי לקבלם:
(19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן אמרו, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג). ולמד, שפומה בשלוש שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, וישב צד צלקלג ימים שנים (שמואל-ב א, א), וזמלחמות הרשות הכמוז מדצ (ספרי שם): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש בשון דלמא, שמה האדם עץ השדה להכנס בחור המזור מפניך להתיימר ציטורי רעז ואמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו:
(20) עד רדתה. לשון רדוי, שמהא כפופה לך:
(2) ויצאו זקניך. מיוחדים שצזקניך (סוטה מד:), אלו סנהדרי גדולה: ומדרו. ממקום שהחלל שוכז: אל הערים אשר סביבות החלל. לכל זד, לידע איזו קרובה:

<p>4 And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.</p>	<p>וַיִּחְתּוּן סָבִי קִרְתָּא הִיא יֵת עֲגֻלָּתָא לְנַחַל בִּיר דְּלֵא אֲתַפְּלַח בֵּיהּ וְלֹא יִזְדַּרַע וַיִּקְפּוּן תַּמָּן יֵת עֲגֻלָּתָא בְּנַחֲלָא:</p>	<p>4 וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־הָעֵגְלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ־שָׁם אֶת־הָעֵגְלָה בְּנַחַל:</p>
<p>5 And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.</p>	<p>וַיִּתְקַרְבוּן כֹּהֲנֵי בְנֵי לֵוִי אַרְי בְּהוֹן אֲתַרְעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְשׁוּתֵיהּ וּלְבִרְכָא בְּשֵׁמָא דִּי וְעַל מִימְרֵהוֹן יְהִי כָל דִּין וְכָל מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ:</p>	<p>5 וַנִּגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי כֵם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁרְתּוֹ וּלְבִרְכָּךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נִגַע:</p>
<p>6 And all the elders of that city, who are nearest unto the slain man, shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the valley.</p>	<p>וְכָל סָבִי קִרְתָּא הִיא דְּקַרְיָבִין לְקַשְׁיָלָא יִסְחוּן יֵת יְדֵיהֶן עַל עֲגֻלָּתָא דְּנִקְיָא בְּנַחֲלָא:</p>	<p>6 וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְרָבִים אֶל־הַחֲלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנַחַל:</p>
<p>7 And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.</p>	<p>וַיִּתְּבוּן וַיִּמְרוּן יְדֵנָא לֹא אֲשָׁדָא יֵת דְּמָא דְּדִין וְעֵינָנָא לֹא חֲזָא:</p>	<p>מפטיר וְעַנּוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא (כ') שִׁפְכָה [ק'] שִׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:</p>
<p>8 Forgive, O LORD, Thy people Israel, whom Thou hast redeemed, and suffer not innocent blood to remain in the midst of Thy people Israel.' And the blood shall be forgiven them.</p>	<p>כֹּהֲנֵי יִמְרוּן כִּפּוּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל דְּפִרְקָתָא יְיָ וְלֹא תַחֲיִן חֹבֶבֶת דָּם זָכָאי בְּגוֹ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּכַפֵּר לָהֶון עַל דְּמָא:</p>	<p>8 כִּפּוּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תַּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:</p>
<p>9 So shalt thou put away the innocent blood from the midst of thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.</p>	<p>וְאַתָּה תַּפְּלִי אֲשָׁדֵי דָם זָכָאי מִבֵּינָךְ אַרְי תַּעֲבִיד דְּכֶשֶׁר קָדָם יְיָ:</p>	<p>15 פסוקים וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)</p>

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 172.

<p>10 When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands, and thou carriest them away captive,</p>	<p>אַרְי תַּפּוֹק לְאַנְחָא קִרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְּבִבְךָ וַיִּמְסְרֵנּוּן יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּידֶיךָ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיהֶון:</p>	<p>כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ וַיִּתְּנֶנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיו:</p>
--	---	--

- (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעצד (סוטה מה). וערפו. קוץ ערפה צקופץ, אמר הקד"ה תצא עגלה צת שנתה שלא עשתה פירות, ומערף צמקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו).
(7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לצ שזקני צית דין שפכי דמים הם, אלף לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לויה (שם מה). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:
(8) ונכפר להם הדם. הכתוב מצטרף, שמשעשו כן יכופר להם העון (שם מו).
(9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמלץ ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לו:), והוא הישר בעיני ה':

- and seest among the captives a
 11 woman of goodly form, and thou
 hast a desire unto her, and wouldest
 take her to thee to wife;
 ותחזי בשביה אשה יפת־תאר
 ריו ותתרעי בה ותסבה לך
 לאתו:
 then thou shalt bring her home to
 12 thy house; and she shall shave her
 head, and pare her nails;
 ותעלנה לגו ביתך ותגלח ית
 רישה ותרכי ית טופרהא:
 and she shall put the raiment of her
 captivity from off her, and shall
 13 remain in thy house, and bewail her
 father and her mother a full
 month; and after that thou mayest
 go in unto her, and be her husband,
 and she shall be thy wife.
 ותסירה את־שמלת שביה
 מעליה וישבה בביתך ובכתה
 את־אביה ואת־אמה ירח ימים
 ואחר כן תבוא אליה ובעלתה
 והיתה לך לאשה:
 And it shall be, if thou have no
 delight in her, then thou shalt let
 14 her go whither she will; but thou
 shalt not sell her at all for money,
 thou shalt not deal with her as a
 slave, because thou hast humbled
 her.
 והיה אם־לא חפצת בה
 ושלחתה לנפשה ומכר לא־
 תמכרנה בכסף לא־תתעמר
 בה תחת אשר עניתה: (ס)
 If a man have two wives, the one
 15 beloved, and the other hated, and
 they have borne him children, both
 the beloved and the hated; and if
 the first-born son be hers that was
 hated;
 ארי יהיו לגבר תרתי נשין
 תדא רחומתא ותדא שנואתא
 וילידו בנים האהובה
 והשנואה והיה הבן הבכר
 לשנואת:
 then it shall be, in the day that he
 16 causeth his sons to inherit that
 which he hath, that he may not
 make the son of the beloved the
 first-born before the son of the
 hated, who is the first-born;
 והיה ביום הנחילו את־בניו את
 אשר־יהיה לו לא יוכל לבכר
 את־בן־האהובה על־פני בן־
 השנואה הבכר:

(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכחוז מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושצית שציו, שהרי כבר נאמר לא תסיה קל קמה (לעיל כ, טז): ושבת שבו. לרצות כנענים שצמחה, ואע"פ שהן משצעה אומות:
 (11) ולקחת לך לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא מתיירה, ישאנה צאיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא):
 (12) ועשתה את צפרניה. תגדלס כדי שמתנוול:
 (13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צנותיהם מתקשטות צמלחמה, בשציל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צצית שמתמש צו, נכנס ונתקל צה, יוצא ונתקל צה, רואה צצכייתה, רואה צנוולה, כדי שמתגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שמהא צת ישראל שמה וצו עזבה, צת ישראל מתקשטת וצו מתנוולת:
 (14) והיה אם לא חפצת בה. הכחוז מצקך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשתמש צה, צלשון פרסי קורין לעצדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רצי משה הדרשן למדתי כן:

17	but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.	כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יִפִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ בִּיְהוָה רֵאשִׁית אָנֹכִי לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)	אֲרִי יֵת בּוֹכֶרָא פֶר שְׂנוּאָתָא יִפְרִישׁ לְמִתָּן לִיה תִּרְיִן חוּלְקִין בְּכָל דִּישְׁחַכָּח לִיה אֲרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפִיָּה לִיה חֲזִיָּא בְּכִירוּתָא:
18	If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;	יִשְׂרָאֵל כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָד אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמָע אֲלֵיהֶם:	אֲרִי יְהִי לְגִבֹּר בֶּר סָטִי וּמוֹרָד לִיתְהוּי מְקַבִּיל לְמִימַר אָבוּהוּי וּלְמִימַר אִמּוּהּ וּמִלְפִין יִתִּיה וְלֹא מְקַבִּיל מִנְהוֹן:
19	then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;	וְתִפְשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְדָּמוֹ:	וַיִּחְדְּדוּן בֵּיה אָבוּהוּי וְאִמּוּהּ וַיִּפְקְדוּן יִתִּיה לְקֹדֶם סָבִי קִרְתִּיה וּלְתַרְע בֵּית דִּין אֶתְרִיה:
20	and they shall say unto the elders of his city: 'This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard.'	וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרָד אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ זֹלָל וְסָבָא:	וַיִּמְרוּן לְסָבִי קִרְתִּיה בְּרִנָּא דִּין סָטִי וּמוֹרָד לִיתְהוּי מְקַבִּיל לְמִימַרְנָא זָלִיל בֶּשֶׁר וְסָבִי חֲמֹר:
21	And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.	וְרָגְמוּהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וְמוֹת וּבַעֲרַת הָרָע מִקִּרְבָּךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּ וַיִּירָאוּ: (ס)	וְרָגְמוּנִיה כָּל אָנָּשֵׁי קִרְתִּיה בְּאֲבָנִיָּא וַיָּמוּת וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּן וַיִּדְחִלוּן:
22	And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;	וְכִי־יִהְיֶה בָאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמָת וְתִלִּית אוֹתוֹ עַל־עֵץ:	וְאֲרִי יְהִי בְּגִבֹּר חוֹבֵת דִּין דְּקִטּוֹל וְיִתְקַטִּיל וְתַצְלוּב יִתִּיה עַל צְלִיבָא:

(17) פי שנים. כנגד שני אחים (צא צהרא קצב): בכל אשר ימצא לו. מכאן שאין הצבור נוטל פי שנים, צראוי לצא לאחר מיתת האב, כצמוחזק:

(18) סורר. סר מן הדרכי: ומורה. מסר צדברי אצוי, לשון ממרים: ויסרו אותו. מתרין צו צפני שלשה ומלקין אותו (סנהדרין עא). בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר צשר וישתה חצי לוג יין, שנאמר וזלל וסוּבָא, ונאמר אֶל־סָהִי צָסָדָי יִין וְזָלְלִי צָשָׁר לָמוֹ (משלי כג, כ), ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו (סנהדרין עב), הגיעה תורה לסוף דעמו, סוף שמכלה ממנו אציו ומצקש לימודו ואינו מואל, ועומד צָפָרָשֶׁת דרכים ומלסָטס את הצריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

(21) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שזריך הכרזה צ"ד, פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה (עיין סנהדרין סט). (22) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרשיות מגיד, שאם חסים עליו אציו ואמו, סוף שיצא לתרצות רעה ויעבור עזירות ויתחייב מיתה צבית דין: ותלית אותו על עץ. רבותינו אמרו (סנהדרין מה): כל הנסקלין נתלין, שנאמר כי קללת אלהים תלוי, והמזכך ה' צסקילה:

<p>his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.</p>	<p>לא תִּלֵּין נִבְלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבוּר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי-קָלָלָת אֱלֹהִים תִּלְוֶי וְלֹא תִטְמָא אֶת-אֲדָמְתָךְ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ט)</p>	<p>23</p>
<p>XXII Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.</p>	<p>לא תִּחְזֶי יֵת תּוֹרָא דְאַחֲוָךְ אוֹ יֵת אֲמִרְיָה דְטָעֵן וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶתְבָּא תַּתִּיבְנוֹן לְאַחֲוָךְ:</p>	<p>XXII לא-תִּרְאֶה אֶת-שׁוֹר אֲחִיךָ אוֹ אֶת-שׁוֹ נִבְלָתוֹ וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הֲשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאַחֲוָיָךְ:</p>
<p>And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.</p>	<p>וְאִם לֹא קָרִיב אֲחִיךָ לְוִתְךָ וְלֹא יָדַעְתָּ לִיָּה וְתִכְנָשְׁנֶיהָ לְבֵיתְךָ וְיָחִי עִמָּךְ עַד דְּיִתְבַּע אֲחִיךָ יָתִיה וְתִתִּיבְנֶיהָ לִיָּה:</p>	<p>2 וְאִם-לֹא קָרִיב אֲחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יָדַעְתָּ וְאִסְפָּתוּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרִשׁ אֲחִיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוֹ לוֹ:</p>
<p>And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.</p>	<p>וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵדֹת אֲחִיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצֹּאֲתָהּ לֹא תוֹכֵל לְהִתְעַלֵּם: (ס)</p>	<p>3 וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֵדֹת אֲחִיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצֹּאֲתָהּ לֹא תוֹכֵל לְהִתְעַלֵּם: (ס)</p>
<p>4 Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.</p>	<p>לֹא תִּחְזֶי יֵת חֲמֹרָא דְאַחֲוָךְ אוֹ תּוֹרִיָּה רָמֵן בְּאוֹרְחָא וְתִכְבּוֹשׁ מִנְהוֹן אֶקְמָא תְּקִים עִמֶּיהָ:</p>	<p>4 לא-תִּרְאֶה אֶת-חֲמֹר אֲחִיךָ אוֹ שׁוֹרוֹ נִפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם תְּקִים תְּקִים עִמּוֹ: (ס)</p>
<p>5 A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לֹא יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֵלֶיךָ כָּל-עֲשֵׂהָ אֱלֹהִים: (פ)</p>	<p>5 לא-יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שִׁמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֵלֶיךָ כָּל-עֲשֵׂהָ אֱלֹהִים: (פ)</p>

(23) כי קללת אלהים תלוי. וזולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם צניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל וזולו, כמו והוא קללני קללה נמרצת (מלכים-א ב, ח):

(1) והתעלמת. כונש עין כאילו אינו רואה: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתעלם ממנו, זה פשוטו. ורבותינו אמרו, (בבא מציעא ל). פעמים שאתה מתעלם וכו':

(2) עד דרש אחיד. וכי תעלה בלצנך שימנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח). והשבותרו לו. שמהא צו השנה, שלא יאכל צביצך כדי דמיו ותחזעם ממנו, מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):

(3) לא תוכל להתעלם. לכונש עיניך כאילו אינך רואה אותו:

(4) הקם תקים. זו טעינה (בבא מציעא לז), להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מזה, אם רנית לטעון, טעון, פטור (בבא מציעא סז):

<p>6 If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;</p>	<p>אֲרִי תִּפְּרַע קָנָא דְּצִפְרָא קִדְמָךְ בְּאוֹרְחָא בְּכָל אֵילָן אוֹ עַל אֲרֻעָא אֶפְרוּחִין אוֹ בִיעִין וְאִמָּא רְבִיעָא עַל אֶפְרוּחִין אוֹ עַל בִּיעִין לֹא תִּסָּב אִמָּא עַל בְּנֵיהּ:</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בקורף גדולה) קן-צפור לִפְנֵיהֶּ בִּדְרֹךְ בְּכָל-עֵץ אוֹ עַל-הָאָרֶץ אֶפְרוּחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל-הָאֶפְרוּחִים אוֹ עַל-הַבִּיצִים לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים:</p>	<p>יז</p>
<p>7 thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמֶיךָ: (ס)</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרַכְתָּ יָמֶיךָ: (ס)</p>	<p>7</p>
<p>8 When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.</p>	<p>אֲרִי תִּבְנֶה בֵּיתָא חֲדָשָׁא וְתַעֲבִיד תִּיקָא לְאַגְרֹךְ וְלֹא תִשְׁנִי חוֹבֶת קְטוֹל בְּבֵיתְךָ אֲרִי יִפּוֹל דְּנִפִּיל מִנֵּיהּ:</p>	<p>כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגְתְּךָ וְלֹא-תִשְׁם דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי-יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>9 Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.</p>	<p>לֹא תִזְרַע פְּרֻמָּךְ עִירֻבִין דְּלִמָּא תִּסְתָּאֵב דְּמַעַת זֶרְעָא דִּתְזַרַּע וְעַלְלַת פְּרֻמָּא:</p>	<p>לֹא-תִזְרַע פְּרֻמָּךְ כְּלָאִים פֶּן-תִּקְדַּשׁ הַמְּלֶאכָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֶת הַפָּרֶם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>10 Thou shalt not plow with an ox and an ass together.</p>	<p>לֹא תִרְדִּי בְּתוֹרָא וּבַחֲמֹר בְּחֻדָּא:</p>	<p>לֹא-תִחְרַשׁ בְּשׁוֹר-וּבַחֲמֹר יַחְדָּו:</p>	<p>10</p>
<p>11 Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together. .</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ עִמָּךְ וְכִתָּן מְחוּבֵּר בְּחֻדָּא:</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צִמְרִי וּפְשָׁתִים יַחְדָּו: (ס)</p>	<p>11</p>

(5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים (ספרי רכוז נזיר נט.), שאין זו אלא לשם ניאוף; ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב בין הנשים. דבר אחר, שלא יסיר שער הערוה ושער של צית השחי: כי תועבת לא אסרה תורה אלא לצוש המציא לידי תועבה:

(6) כי יקרא. פרט למזומן: לא תקח האם. צעודה על צניה (חולין קמ:):

(7) למען ייטב לך וגו'. אם מזה קלה שאין צה חסרון כים, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למתן שכון של מזה חמורות (חולין קמב:):

(8) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מזה שלוח הקן, סופך לצנות צית חדש ותקיים מזה מעקה, שמהא גוררת מזה, ותגיע לכרס וסדה ולצגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תִּיקָא, כגון תיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנפול. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תחגלגל מיתחו על ידך, שמגלגלן זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב:

(9) כלאים. חטה ושעורה וחרצן צמפולת יד (קידושין לט. חולין פז:): פן תקדש. כתרומו תסתאב, כל דבר הנחשב על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תגש צי כי קדשתיך (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ותוספת שהזרע מוסיף:

(10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שצעולם, (צבא קמא נד:) והוא הדין להנהיגם יחד קשורים זוגים שהולכת שום משא:

12	Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה-בָּהּ: (ס)	כְּרוּסְפָּדִין תַּעֲבִיד לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפֵי כְּסוּתְךָ דָּתְתַכְפִּי בָּהּ:
13	If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ:	אִרִי יֹסֵב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיֵּינְעוּל לִוְתָּהּ וַיִּשְׁנִינָהּ:
14	and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וְשֵׁם לָהּ עֲלִילָת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְבֵּב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:	וַיִּשְׁנִי לָהּ תִּסְקוּפֵי מַלְיָן וַיַּפִּיק עָלֶיהָ שׁוֹם בִּישׁ וַיִּימַר יֵת אֶתְתָּא הָדָא נְסִיבִית וְעִלִּית לִוְתָּהּ וְלֹא אִשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:
15	then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וְלָקַח אָבִי הַנַּעֲרָ וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת-בְּתוּלֵי הַנַּעֲרָ אֶל-זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׁעָרָה:	וַיֹּסֵב אָבוּהָא דְּעוּלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיַּפְּקוּן יֵת בְּתוּלֵי עוּלִימָתָא לְקִדְם סְבִי קַרְתָּא וְלַתְּרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:
16	And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָ אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:	וַיִּימַר אָבוּהָא דְּעוּלִימָתָא לְסְבִיא יֵת בְּרַתִּי יְהִבִית לְגוֹבְרָא הַדִּין לְאִתּוּ וַיִּשְׁנָהּ:
17	and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהִנֵּה-הוּא שֵׁם עֲלִילָת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא-מָצָאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְתִי וַיַּפְּרְשׁוּ הַשְּׂמֹלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:	וְהָא הוּא שְׁנֵי תִּסְקוּפֵי מַלְיָן לְמִימַר לֹא אִשְׁכַּחִית לְבִרְתִּי בְּתוּלִין וְאֵלִין בְּתוּלֵי בְרַתִּי וַיַּפְּרְסוּן שׁוֹשְׁפָא קִדְם סְבִי קַרְתָּא:
18	And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִוא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ:	וַיִּדְּבְרוּן סְבִי קַרְתָּא הַהִיא יֵת גּוֹבְרָא וַיִּלְקוּן יְתִיָּהּ:

(11) שעשני. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי ונוז:

(12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך סמכן הכמוצ (יצמות 7. ספרי רלג):

(13) ובא אליה ושנאה. סופו:

(14) ושם לה עלילת דברים. עזירה גוררת עזירה, עזר על לא תשגא (ויקרא יט, יז) סופו לצא לידי לשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין (ספרי רלז):

(15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, ימצאו עליה (שם רלה):

(16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (שם):

(17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה (שם רלז):

(18) ויסרו אותו. מלקות:

<p>And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.</p>	<p>וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יֻכַּל לְשַׁלְּחָה כָּל-יָמֶיהָ: (ס)</p>	<p>19</p>
<p>But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel;</p>	<p>וְאִם-קוֹשֵׁטָא הָיָה פְתִימָא הָדִין לֹא אֲשַׁתְּכֶחוּ בְתוּלִין לְעוֹלִימָתָא:</p>	<p>20</p>
<p>then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַנַּעֲרָה אֶל-פֶּתַח בֵּית-אָבִיהָ וְסָקְלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי-עָשְׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)</p>	<p>21</p>
<p>If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel.</p>	<p>כִּי-יִמָּצָא אִישׁ שֹׁכֵב עִם-אִשָּׁה בַּעֲלַת-פֶּעַל וּמֹתוֹ גַּם-שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם-הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>22</p>
<p>If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her;</p>	<p>כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה מְאֻרָּשָׁה לְאִישׁ וּמָצְאוּהָ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּה:</p>	<p>23</p>
<p>then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהוֹצִאתֶם אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וְסָקְלִיתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת-הַנַּעֲרָה עַל-דְּבַר אֲשֶׁר לֹא-צָעָקָה בָּעִיר וְאֶת-הָאִישׁ עַל-דְּבַר אֲשֶׁר-עָנָה אֶת-אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)</p>	<p>24</p>

- (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והתראה, שזנתה לאחר אירוסין (כתובות מד:):
- (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלחם (שם מה:). וסקלוה אנשי עיריה. צמעמד כל אנשי עירה (ספרי רמ:). לזנות בית אביה. כמו צנית אציה:
- (22) ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים (ספרי רמא) שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הנאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גם שניהם, לרצות את הולד, שאם הייתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז).
- (23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכזעמה, פרעה קוראה לגנב, הא אלו ישנה צביתה לא אירע לה (ספרי רמז:).

25	But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die.	וְאִם-בַּחֲקֵלָא יִשְׁכַּח גּוֹבֶרֶת יֵת עוֹלִימְתָא דְּמֶאֱרָסָא וַיִּתְּקֶיף בָּהּ גּוֹבֶרֶת וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַיִּתְּקֵטִיל גּוֹבֶרֶת דְּשָׁכִיב עִמָּה בְּלַחֲדוּדָהּ:	וְאִם-בַּשָּׂדֶה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרֻשָּׁה וַהֲחִזִּיק-בָּהּ הָאִישׁ וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַיָּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר-שָׁכַב עִמָּה לְבָדּוֹ:	25
26	But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.	וְלַעֲוִלִּימְתָא לֹא תַעֲבִיד מִדָּעַם לִית לְעוֹלִימְתָא חֻבַּת דִּין דְּקָטוּל אָרִי קָמָא דִּיקוּם גּוֹבֶרֶת עַל חֲבֵרֶיהָ וַיִּקְטְלֶיהָ נַפֶּשׁ כֵּן פִּתְגָמָא הַדִּין:	וְלַנַּעֲרָה לֹא-תַעֲשֶׂה דְּבָר אֵין לַנַּעֲרָה חַטָּא מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ וַיִּרְצַחֵהוּ נַפֶּשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:	26
27	For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.	אָרִי בַּחֲקֵלָא אֲשַׁכַּח צֹנַחַת עוֹלִימְתָא דְּמֶאֱרָסָא וְלִית דְּפָרִיק לָהּ:	כִּי בַשָּׂדֶה מָצָאָה צֹעָקָה הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרֻשָּׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: (ס)	27
28	If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;	אָרִי יִשְׁכַּח גִּבֵּר עוֹלִימְתָא בְּתוּלָתָא דְּלֹא מֶאֱרָסָא וַיַּחֲדֹנָהּ וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַיִּשְׁתַּכְּחוּן:	כִּי-יִמָּצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרֻשָּׁה וַתִּפְשָׁהּ וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וְנִמְצְאוּ:	28
29	then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.	וַיִּתֵּן גּוֹבֶרֶת דְּשָׁכִיב עִמָּה לְאַבּוּהָא דְּעוֹלִימְתָא חֲמִשִּׁין סֶלְעִין דְּכֶסֶף וְלִיהָ תְּהִי לְאִתּוֹ חֲלָף דְּעִנְיָיָהּ לִית לִיהָ רִשּׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹתֶיהָ:	וְנָתַן הָאִישׁ הַשָּׁכַב עִמָּה לְאָבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלֹו-תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא-יִכָּל שְׁלַחָה כָּל-יָמָיו: (ס)	29
XXIII	A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.	לֹא יִסַּב גִּבֵּר יֵת אֶתֶּת אָבּוּהּ וְלֹא יִגְלִי כִנְפָא דְּאַבּוּהּ:	לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כִנֶּף אָבִיו: (ס)	XXIII
2	He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.	לֹא יֵדְכִי דְּפָסִיק וְדִמְחָבֵל לְמִיעַל בְּקִהְלָא דִּין:	לֹא-יָבֵא פְצוּעֵ-דָּכָא (ברוב ספרי אשכנז דָּכָה) וּכְרוֹת שְׁפָכָה בְּקִהְלֵ יְהוָה: (ס)	2

(26) כי כאשר יקום וגר. לפי פשוטו זה משמעו, כי אנוסה היא וצחוקה עמד עליה, כאדם העומד על חזירו להרגו. ורבותינו דרשו צו, (סנהדרין עג. פסחים כה:) הרי זה צא ללמד וגמלא למד וכו':

(1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין חופסין זה (קידושין סז:). ולא יגלה כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר מזהר עליה משום עֲקוּת אֶפְיָא (ויקרא יח, יד), אלא לעצור על זו בשני לאוין, ולסמוך לה לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות ד"ז, שאין צעריות מיתת ד"ז שאין זה כרת:

(2) פצוע דכה. שנפצעו או נדכאו ציגים שלו (יצמות עה.). וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושזב אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושותם (שם:) ואינו מוליד:

<p>3 A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>לֹא יָבִיא מְזֻזָּר בְּקִהְלֵי יְהוָה גַּם דֹּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבִיא לֹו בְּקִהְלֵי יְהוָה: (ס)</p>	<p>3 לֹא יָבִיא מְזֻזָּר בְּקִהְלֵי יְהוָה גַּם דֹּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבִיא לֹו בְּקִהְלֵי יְהוָה: (ס)</p>
<p>4 An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;</p>	<p>לֹא יָבִיא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי לְמִיֶּעַל בְּקִהְלֵי דִי אֶף דָּרָא עֲשִׂירָא לֹא יָבִיא לְמִיֶּעַל בְּקִהְלֵי דִי עַד עַלְמָא:</p>	<p>4 לֹא יָבִיא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקִהְלֵי יְהוָה גַּם דֹּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבִיא לָהֶם בְּקִהְלֵי יְהוָה עַד־עוֹלָם:</p>
<p>5 because they met you not with bread and with water in the way, when ye came forth out of Egypt; and because they hired against thee Balaam the son of Beor from Pethor of Aram-naharaim, to curse thee.</p>	<p>עַל עִסֵּק דָּלָא עָרְעוּ יִתְכּוֹן בְּלֶחֱמָא וּבִמְיָא בְּאֻרְחָא בְּמַפְקוֹן מִמְצָרִים וְדִאָגֵר עֲלֵךְ יִת בְּלָעָם בֶּר בַּעֲוֹר מַפְתּוֹר אֲרַם דְּעַל פֶּתַח לְקִטְוֹתָךְ:</p>	<p>5 עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קָדְמוּ אִתְּכֶם בְּלֶחֶם וּבִמְיָם בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בְּלָעָם בֶּן־בַּעֲוֹר מַפְתּוֹר אֲרַם נַחְרַיִם לְקַלְלֶךָ:</p>
<p>6 Nevertheless the LORD thy God would not hearken unto Balaam; but the LORD thy God turned the curse into a blessing unto thee, because the LORD thy God loved thee.</p>	<p>וְלֹא אָבִיא יְיָ אֱלֹהֶךָ לְסַבְּלָא מִן בְּלָעָם וַיִּפְּדֵךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ לֵךְ יִת לְנִשְׁיוֹן לְבָרְכֶן אֲרִי רִיחְמֵךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ:</p>	<p>6 וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמַע אֶל־בְּלָעָם וַיִּהְיֶה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵךְ אֶת־הַקְלָלָה לְבָרְכָה כִּי אֲהַבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>7 Thou shalt not seek their peace nor their prosperity all thy days for ever.</p>	<p>לֹא תִתְּבַע שְׁלָמָהוֹן וְשִׁבְתָּהוֹן כָּל יוֹמֶךָ לְעַלְמָא:</p>	<p>7 לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְשִׁבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעוֹלָם: (ס)</p>
<p>8 Thou shalt not abhor an Edomite, for he is thy brother; thou shalt not abhor an Egyptian, because thou wast a stranger in his land.</p>	<p>לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמִי אֲרִי אַחֻדְהוּ הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאִי אֲרִי דִיִּיר תְּוִיתָא בְּאַרְעֵיהּ:</p>	<p>רצעי 8 לֹא־תִתְּעַב אֲדָמִי כִּי אֲחִיךָ הוּא לֹא־תִתְּעַב מִצְרִי כִּי־גֵר תֵּהְיֶה בְּאַרְצוֹ:</p>
<p>9 The children of the third generation that are born unto them may enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>בְּנֵי דִיִּתְּלִידוֹן לְהוֹן דָּרָא תְּלִיתָא יָבִיא לְהוֹן לְמִיֶּעַל בְּקִהְלֵי דִי:</p>	<p>9 בְּנִים אֲשֶׁר־יוֹלְדוּ לָהֶם דֹּוֹר שְׁלִישִׁי יָבִיא לָהֶם בְּקִהְלֵי יְהוָה: (ס)</p>

(3) לא יבא ממזר בקהל ה'. לא יבא ישראלית:

(4) לא יבא עמוני. לא יבא ישראלית:

(5) על דבר. על הענה (ספרי רנ) שיענו אחתם להחטיא אתם: בדרך. כשהייתם צטורין:

(7) לא תדרש שלום. מכלל שנאמר עמך יגש בקרבך (פסוק יז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרש שלום (שם רנא):

(8) לא תתעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך לתעבו שניא נחמד לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו וזכריס ליאור, מה טעם, שהיו לכם אחסניא בשעת הדחק. לפיכך:

(9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד, הא למדת, שהחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו,

10	When thou goest forth in camp against thine enemies, then thou shalt keep thee from every evil thing.	יח כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רָע:	אֲרִי תִפּוֹק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ וְתִסְתָּמַר מִכָּל מַדְעָם בִּישׁ:
11	If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.	יח כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקֶּרֶה לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:	אֲרִי יִהְיֶה בְךָ גִּבֹּר דֹּלָא יִהְיֶה דְכִי מִקְרֵי לַיְלָא וַיִּפּוֹק לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לֹא יֵיעוֹל לְגוֹ מִשְׁרִיתָא:
12	But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp.	יח וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְתֵּץ בַּמַּיִם וַיִּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:	וְיִהְיֶה לְמַפְנֵי רִמְשָׁא יִסְחִי בַמַּיָא וְכַמְיַעַל שִׁמְשָׁא יֵיעוֹל לְגוֹ מִשְׁרִיתָא:
13	Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad.	יח וַיְהִי תַחֲתֶיהָ לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:	וְאַתָּר מְתוּשָׁן יִהְיֶה לְךָ מִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא וְתִפּוֹק תָּמָן לְבִרָא:
14	And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee.	יח וַיְהִי תַחֲתֶיהָ לְךָ עַל־אֲזֻנְךָ וְהָיָה בְשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָּהּ וְשָׁבַתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צִאֲתָךְ:	וְסִפְתָּא תַחֲתֵי לְךָ עַל זִינְךָ וְיִהְיֶה בְּמַחְבֶּךָ בְּבִרָא וְתַחֲפֹר בָּהּ וְתַתִּיב וְתַכְסִּי יָת מַפְקָתָךְ:
15	For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee.	יח כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתַת אִיבֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בְךָ עֲרֹנָת דְּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ שְׂכִינִתִּיהָ מִתְּהַלְכָא בְּגוֹ מִשְׁרִיתָךְ לְשִׁיבּוֹתָךְ וּלְמַמְסַר שְׁנֵאָךְ קִדְמָךְ וְתַחֲתֵי מִשְׁרִיתָךְ קִדְיָשָׁא וְלֹא יִתְחַזֵּי בְךָ עֲבִירַת פְּתָגָם וְיִתִּיב מִימְרֵיהָ מְלֵאִיטְבָא לְךָ:
16	Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee;	יח לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלָיךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:	לֹא תִמְסַר עֶבֶד עַמְּמִין לֵיד רַבּוּנִיהָ דִּישְׁתִּיב לְוֹתָךְ מִן קִדָּם רַבּוּנִיהָ:

שהורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיא מוֹאִילָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא, לְפִיכָךְ אֲדוּם שְׁקִדְמָס בְּחֶרֶב לֹא נִמְעַב, וְכֵן מִזְרִים שְׂטָנִים, וְאֵלּוּ שֶׁהִחְטִיאוּם נִמְעָבוּ:

(10) כִּי תֵצֵא וְגו' וְנִשְׁמַרְתָּ. שֶׁשֶּׁטֶן מִקְטָרֵג בְּשַׁעַת הַסִּכָּנָה:

(11) מִקְרָה לַיְלָה. דִּיבֵר הַכְמוּצָה בַּהוּוּ: וַיֵּצֵא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. זוּ מִזֵּמַת עֲשֵׂה: לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה. זוּ מִזֵּמַת לֹא תַעֲשֶׂה, וְאִסּוּר לְהַכְנִס לְמַחֲנֶה לוֹיָהּ וְכָל שָׂכָן לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה (פְּסָחִים סח):

(12) וְהָיָה לַפְּנוֹת עֶרֶב. סוּמוֹךְ לְהַעֲרֵב שִׁמְשׁוֹ יִטְבֹּל, שְׂאִינוּ טָהוֹר בְּלֹא הַעֲרֵב הַשֶּׁמֶשׁ:

(13) וַיִּד תַּחֲתֶיהָ לְךָ. כְּתֻבָּה, כְּמוֹ אִישׁ עַל יָדוֹ (בְּמִדְבָר ב, יז): מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. חוּץ לַעֲנָן:

(14) עַל אֲזִנְךָ. לְבַד מִשְׁאֵר כְּלֵי תַשְׁמִישֶׁךְ: אֲזִנְךָ. כְּמוֹ כְּלֵי זִינְךָ:

(15) וְלֹא יֵרָאֶה בְךָ. הַקְצִי"ה, עֲרוּם דְּבָר:

(16) לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד. כְּתֻבָּה. דְּבָר אַחֵר, אִפְּלוּ עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁבָרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (גִּיטִין מה):

17	עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר בְּאַחַד שְׁעֵרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: (ס)	17
18	לֹא-תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-יִהְיֶה קְדָשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	18
19	לֹא תָבִיא אֶתְנֶן זֶנֶה וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל- נָדָר כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ גַּם-שְׂנֵיהֶם: (ס)	19
20	לֹא-תִשִּׁיךְ לְאֶחֱיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶכֶל נֶשֶׁךְ כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ:	20
21	לְנִכְרִי תִשִּׁיךְ וּלְאֶחֱיךָ לֹא תִשִּׁיךְ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל- הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	21
22	כִּי-תֹדַר נָדָר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי-דָרַשׁ יְדָרְשׁוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמָּךְ וְהָיָה בְּךָ חֲטָא:	22
23	וְכִי תִחְדָּל לְנָדָר לֹא-יִהְיֶה בְּךָ חֲטָא:	23

(18) לא תהיה קדשה. מופקרת, מקודשת ומוזמנת לזנות: ולא יהיה קדש. מוזמן למשכב זכור (סנהדרין נד:), ואונקלוס תרגם לא תהא אחתא מזנת ישראל לגבר עצדא, שאף זו מופקרת לצעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין מופסין לו זה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר שבו לכם פה עם החמור (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מזני ישראל אחתא אמא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל צעילותיו בעילות זנות, שאין קדושין מופסין לו זה:

(19) אתנן זונה. נתן לה טלה צאתנה פסול להקדשה: ומדחיר כלב. החליף שה כלכל: גם שניהם. לרבות שנוייהם (צא קמא סה:), כגון חטים ועשן סלת:

(20) לא תשיך. אזהרה ללוה שלא יתן רצית למלוה (צא מציא עה:), ואח"כ אזהרה למלוה, אף כסף לא תפן לו בנשך (ויקרא כה, לו ספרי רסב):

(21) לנכרי תשיך. ולא לאחיק (צא מציא ע:), לאו הצא מכלל עשה, עשה, לעצור עליו צני לאוין ועשה:

(22) לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים, ולמדוהו רבותינו מן המקרא (ראש השנה ד:):

<p>That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; 24 according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.</p>	<p>24 מוֹצֵא שְׁפָתַיִךְ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: (ס) אִפְקוֹת שְׁפּוֹתֶיךָ תִּטְרַח וְתַעֲבִיד כִּמָּא דְנִדְרָתָא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ נִדְבָתָא דְמַלִּילָתָא בְּפּוּמֶיךָ:</p>
<p>When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel. 25</p>	<p>תַּמִּישִׁי כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֹשֶׁךָ שִׁבְעָה וְאֵל-כֵּלֶיךָ לֹא תִתֵּן: (ס) אֶרֶי תַתְּגַר בְּכֶרֶם אֶרֶבְרָךְ וְתִיכּוֹל עֲנָבִין כִּנְפֹשֶׁךָ שִׁבְעָה וְלִמְנָךְ לֹא תִתֵּן:</p>
<p>When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn. 26</p>	<p>כִּי תִבֵּא בְּקִמַּת רֵעֶךָ וְקִטַּפְתָּ מְלִילֹת בִּידְךָ וְחָרְמַשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַּת רֵעֶךָ: (ס) אֶרֶי תַתְּגַר בְּקִמַּתָּא דְחֶבְרָךְ וְתִקְטוֹף דְּמִלִּין בִּידְךָ וּמַגְלָא לֹא תִרִים עַל קִמַּתָּא דְחֶבְרָךְ:</p>
<p>When a man taketh a wife, and marieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house, and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife, XXIV 2</p>	<p>כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבִעֻלָּהּ וְהָיָה אִם-לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי-מִצָּא בָּהּ עֲרֹנָת דְּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלָּכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ-אַחֵר: 2 אֶרֶי יִסֵּב גִּבֵּר אֶתְתָּא וַיִּבְעֻלְנָה וַיְהִי אִם לֹא תִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיהּ אֶרֶי אֲשַׁכַּח בָּהּ עֲבִירַת פְּתָגָם וַיִּכְתּוֹב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וַיִּפְטְרָנָה מִבֵּיתָהּ:</p>
<p>and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife; 3</p>	<p>וַיִּשְׁנֹאָהָ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר-לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: 3 וַיִּשְׁנִינָה גּוֹבְרָא בְּתִרְאָה וַיִּכְתּוֹב לָהּ גִּט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וַיִּפְטְרָנָה מִבֵּיתָהּ אוֹ אֶרֶי יָמוּת גּוֹבְרָא בְּתִרְאָה דְּנִסְבָּה לִיהּ לְאִתּוֹ:</p>

- (24) מוצא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא מעשה (שס.ו):
 (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכמוז מדצר (צצא מציעא פז): כנפשך. כמה שמרצה: שבעך. ולא אכילה גסה (שס): ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה חורה אלא צעעת הצניע, בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית (שס), אזל אם צא לעדור ולקשקש, אינו אוכל (שס פט):
 (26) כי תבא בקמת רעך. אף צפועל הכמוז מדצר (צ"מ פז):
 (1) כי מצא בה ערות דבר. מצוה עליו לגרשה, שלא תמצא חן בעיניו (פ"א מצוה שלא תמצא חן בעיניו):
 (2) לאיש אחר. אין זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו, וזה הכניסה (גיטין פז):
 (3) ושנאה האיש האחרון. הכמוז מצשרו שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרתו, שנאמר או כי ימות:

her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.

לֹא־יוּכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־ שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִזּוֹת לּוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמֵאָה כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)

When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצֹּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר גָּזִי יְהִיָּה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשִׂמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: ששי

No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.

לֹא־יִחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב כִּי־נֶפֶשׁ הוּא חֵבֵל: (ס) 6

If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.

כִּי־יִמָּצָא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְר־בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגֹּנֵב הַהוּא וּבִעֲרִיתָ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (ס) 7

Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.

הַשֹּׁמֵר בַּנֶּגַע־הַצֹּרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֹתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: 8

(4) אחרי אשר הטמאה. לרבות סוטה שנסתרה (יצמות יא):

(5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד): ולא יעבור עליו. דבר הנצא: לכל דבר. הוא צורך הנצא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אצל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה בית ולא חנכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי רעא סוטה מד): יהיה לביתו. אף בשביל ביתו, אם צנה בית וחנכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל כרכי המלחמה: לביחו. זה ביתו (ספרי סס): יהיה. לרבות את כרמו: ושמח. ישמח את אשתו, ותרגמו ויטעו ית אפסיה, והמתרגם ויטעו ית אפסיה, טועה הוא, שאין זה תרגום של ושמח אלא של ושמח:

(6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חוצו צ"ד, לא ימשכנו צדצרים שעושים צהן אוכל נפש (צנא מניעא קיג): רחים. היא התחמונה: ורכב. היא העליונה:

(7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שבתורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:

(8) השמר בנגע הצרעת. שלא תמלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הצרעת (מכות כז): ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטהר:

9	Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ מִצְרָיִם: (ס)
10	When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	כִּי-תִשֶׁה בִּרְעֶךָ מִשְׁאֵת מְאוֹמָה לֹא-תִבֵּא אֶל-בֵּיתוֹ לִעֲבֹת עִבְטוֹ:
11	Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֵׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת-הָעֲבֹט הַחוּצָה:
12	And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	וְאִם-אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בְּעִבְטוֹ:
13	thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.	הָשִׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֲבֹט כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךְ וְלֹךְ תִּתֶּנָּה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)
14	Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.	לֹא-תַעֲשֹׂק שָׂכִיר עֲנִי וְאֲבִיּוֹן מֵאֲחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץךָ בְּשַׁעְרֶיךָ:
15	In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.	בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שָׂכָרוֹ וְלֹא-תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נָשָׂא אֶת-נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל-יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֵטָא: (ס)

- (9) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. אם זאת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה בנאחיה ולקחה בנגעים (ספרי רעה):
- (10) כי תשה ברעך. תחוב צחצחך: משאת מאומה. חוב של כלום:
- (12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב ועצטו אלנך:
- (13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירהו צקר, וכבר כתוב בואלה המשפטים עד זא השמש תשיצנו לו (שמות כז, כה), כל היום תשיצנו לו, וכזא השמש תחטנו (בזא מניעא קיד:): וברכך. ואם אינו מצרכך, מכל מקום ולן תהיה לזדקה:
- (14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעזור על האציון בשני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואציון, ועל העשיר כבר הוזהר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. התאז לכל דבר (ויקרא רבה לד, ו): מגרך. זה גר זדק: בשערך. זה גר מושב האוכל נצילות: אשר בארצך. לרבות שכר בהמה וכלים:
- (15) ואליו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בזכש ונמלה צאלן (בזא מניעא קיד:): והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממהרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):

<p>16 The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.</p>	<p>16 לֹא-יָוִמְתּוּ אָבוֹת עַל-בָּנִים לֹא יָמוּתוּן אֲבֹתָן עַל פֹּהַם בָּנֵין וּבָנִים לֹא-יָוִמְתּוּ עַל-אָבוֹת אִישׁ בְּחַטָּאוֹ יוּמָתוּ: (ס)</p>
<p>17 Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.</p>	<p>17 לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגָד אֶלְמָנָה: לֹא תִצְלִי דִין גֵּיזֹר יִיתָם וְלֹא תִסָּב מִשְׁכֹּנָא פְּסוּת אֶרְמָלָא:</p>
<p>18 But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.</p>	<p>18 וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל-כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)</p>
<p>19 When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.</p>	<p>כ בִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְּשִׂדְךָ וְשִׁכַחְתָּ עֹמֶר בְּשִׂדְּהָ לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֹא-לְמָנָה יִהְיֶה לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ: (ס)</p>
<p>20 When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.</p>	<p>20 כִּי תַחַבֵּט זֵיתֶךָ לֹא תִפְאֵר אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֹא-לְמָנָה יִהְיֶה: אֲרִי תַחַבֹּט זֵיתְךָ לֹא תִפְלִי בְּתֵרְךָ לַגֵּיזֹרָא לַיְתָמָא וְלֹא-רַמְלָתָא יְהִי:</p>
<p>21 When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.</p>	<p>21 כִּי תִבְצֹר פְּרֻמְךָ לֹא תַעֲוִלֵּל אַחֲרֶיךָ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֹא-לְמָנָה יִהְיֶה: אֲרִי תִקְטֹף פְּרֻמְךָ לֹא תַעֲלִיל בְּתֵרְךָ לַגֵּיזֹרָא לַיְתָמָא וְלֹא-רַמְלָתָא יְהִי:</p>

(16) לא יומתו אבות על בנים. עדות זנים, ואם תאמר צעון זנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צעון אציו, והקטנים מתים צעון אבותם בידי שמים:

(17) לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הוזהר, לא תטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעצור עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה:

(18) וזכרת. על מנת כן פדיתיך, לשמור חוקים אפילו יש חסרון כים בדבר:

(19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"א), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שם פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ שצאת לידו שלא צמחכין, ק"ו לעושה צמחכין, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומנאה עני ונתפרנס זה, הרי הוא מצדך עליה (ספרי רפג):

(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שם):

(21) לא תעולל. אם מנאח צו עוללות לא תקחנה. ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כתף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לנצל הצית (פאה פ"ו מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ז ה"ג), איזו היא כתף, פסיגין זה על גב זה, נטף, אלו התלויות שזדורה ויורדות:

<p>22 And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-פְּנֵי אֲנֹכִי מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)</p>	<p>22 וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-פְּנֵי אֲנֹכִי מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)</p>
<p>XXV If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,</p>	<p>כִּי-יְהִי רִיב בֵּין אָנָשִׁים וְנָגְשׁוּ אֶל-הַמִּשְׁפָּט וְשֹׁפְטִים וְחֹדְדִּיקוּ אֶת-הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת-הָרָשָׁע:</p>	<p>XXV כִּי-יְהִי רִיב בֵּין אָנָשִׁים וְנָגְשׁוּ אֶל-הַמִּשְׁפָּט וְשֹׁפְטִים וְחֹדְדִּיקוּ אֶת-הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת-הָרָשָׁע:</p>
<p>2 then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.</p>	<p>וְהָיָה אִם-בֶּן הַפֹּת הָרָשָׁע וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכְהוּ לִפְנָיו כְּדִי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:</p>	<p>2 וְהָיָה אִם-בֶּן הַפֹּת הָרָשָׁע וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכְהוּ לִפְנָיו כְּדִי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:</p>
<p>3 Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.</p>	<p>אֲרַבְעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף דִּלְמָא יוֹסִיף לְאַלְקִייתָהּ עַל אֲלִין מִחָא רַבָּא וְיִשְׁקַל אַחֲוָה לְעֵינֶיהָ:</p>	<p>3 אֲרַבְעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן-יֹסִיף לְהַכְתּוֹ עַל-אַלְהָ מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחֲוָה לְעֵינֶיהָ:</p>
<p>4 Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.</p>	<p>לֹא תִיחָוֵד פֹּהם תוֹרָא בְּדִישָׁה:</p>	<p>4 לֹא-תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)</p>
<p>5 If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.</p>	<p>כִּי-יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין-לּוֹ לֹא-תִהְיֶה אִשְׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לֹא לְאִשָּׁה יִבְמָה:</p>	<p>5 כִּי-יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין-לּוֹ לֹא-תִהְיֶה אִשְׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּהּ לֹא לְאִשָּׁה יִבְמָה:</p>

(1) כי יהיה ריב. סופס להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מחוך מריצה, מי גרס ללוט לפרוש מן הצדיק, הוי אומר זו מריצה (ספרי רפז): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם צן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור צדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג):

(2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטא (מכות כז): לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שמים, מכאן אמרו, מלקין אותו שמי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שם): במספר. ואינו נקוד צמקסר, למד שהוא דבוק לומר צמספר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שם), אלא מנין שהוא סוכס ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת:

(3) לא יוסיף. מכאן אזהרה למכה את חצירו (סנהדרין פה): ונקלה אחיך. כל היום קוראו רשע, ומשלקה קראו אחיך:

(4) לא תחסום שור בדישו. דבר הכתוב צהויה, והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים צמלאכה שהיא צדצר מאכל (צבא מניעא פט), איכ למא נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמנו מצחוך, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיין שם ז:), ולמה נאמר דיש, לומר לך, מה דיש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיצא צו, יצא החולצ והמגנן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יצא הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יצא הצודל צממרים וצגרוגרות, שנגמרה מלאכתו למעשה (שם פט):

- 6 And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.
- 7 And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'
- 8 Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';
- 9 then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'
- 10 And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.
- 11 When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;
- 12 then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.
- וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוֹם עַל-שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא-יִמָּחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
- וְאִם-לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לִקְחַת אֶת-יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָהּ יְבִמְתּוֹ הַשְּׂעִרָה אֶל-הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי:
- וְקָרְאוּ-לּוֹ זִקְנֵי-עִירוֹ וְדִבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לִקְחָתָהּ:
- וְנִגְשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעֲלָו מֵעַל רַגְלוֹ וִירָקָה בַּפָּנִים וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִבְנֶה אֶת-בֵּית אָחִיו:
- וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלּוּץ הַנָּעֹל: (ס)
- כִּי-יִנָּצוּ אַנְשִׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אִשְׁתּוֹ הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת-אִשְׁתּוֹ מִיַּד מַכֶּהָ וּשְׁלַחָהּ יָדָהּ וְהִחֲזִיקָהּ בְּמַבְשָׁיו:
- וְקָצַחְתָּ אֶת-כַּפְּהָ לֹא תַחֹס עֵינְךָ: (ס)

- (5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו (יבמות יז): יחדו. המיוחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם (שם): ובן אין לו. עיין עליו (בבא מציעא כז), בן או בנת, או בן הבן, או בנת הבן, או בנת הבנת:
- (6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייצג אותה: אשר תלד. פרט לאילוניות שאינה יולדת (בבא מציעא כד): יקום על שם אחיו. זה שייצג את אשתו, יכול נחלת המת בנכסי אציו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סרים, ששמו מחוי (שם):
- (7) השערה. כתר גומו לקרע צית דינא:
- (8) ועמד. בעמידה: ואמר. כלשון הקודש, ואף היא דבריה כלשון הקודש (שם קל):
- (9) וירקה בפניו. על גבי קרקע (שם): אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור ויבנה, דלא כמיז אשר לא בנה אלא
- אשר לא יבנה, כיון שלא בנה שוב לא יבנה (שם י):
- (10) ונקרא שמו וגו'. מזה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל (שם קו):
- (11) כי ינצו אנשים. סופן לנצל לידי מכות, כמו שנאמר מיד מכהו, אין שלום יוצא מתוך ידי מלות (ספרי רכז):

13	Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסֶּךָ אֲבָן וְאֲבָן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: וּמִתְקָל רַב וְזָעִיר:	13
14	Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אִיפָה וְאִיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: וּמִכִּילָא רַבְתָּא וְזָעִירְתָּא:	14
15	A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	אֲבָן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לְךָ אִיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לְךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: מִתְקָלִין שְׁלֵמִין דְּקָשׁוּט יִהְיוּ לְךָ מִכִּילִין שְׁלֵמִין דְּקָשׁוּט יִהְיוּ לְךָ בְּדִיל דִּי־יִרְכּוּ יוֹמֶךָ עַל אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ:	15
16	For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.	כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֶׂה אֱלֹה כָּל עֲשֵׂה עוֹל: (פ) אֲרִי מְרַחֵק קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ כָּל עֶבֶד אֱלִין כָּל עֶבֶד שָׁקֵר:	16
17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: הוּי דְּכִיר יֵת דְּעֵבֵד לְךָ עַמְלֵק בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקִין מִמִּצְרָיִם:	מפטיר
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: דְּעָרַעַךְ בְּאוֹרְחָא וְקָטִיל בְּךָ כָּל דִּהְיוּ מִתְאַחֲרִין בְּתַרְךָ וְאַתָּה מְשֻׁלֵּי וְלֹא דְחִיל מִן קֳדָם יי:	18
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בְּאַרְצֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ) וַיְהִי כִּד יֵנִיחַ יי אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִסְחוֹר סְחוֹר בְּאַרְעָא דִּי־אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יֵת דִּיכְרְנִיהּ דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא תִתְנָשִׁי:	קי פסוקים

(12) וקצתה את כפה. ממון דמי בשחו, הכל לפי המדייש והמטצייש, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן בעדים וזממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון:
(13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשמכששת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי רנז):
(14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:
(15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרצה:
(17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמשקלות, הוי דואג מגרוי האויז, שנאמר מאזני מקמה תועצת ה' (משלי יא, א), וכתיב צתריה צא ודון ויבא קלון (שם ב):
(18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן צמשכז זכור. דבר אחר, לשון קור וחוס, נגנך והפשיך מרתחתך, שהיו האומות יראים להלחם צכס, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי רותחת שאין כל צריה יכולה לירד בתוכה, צא צן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחרך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיף ויגע. עיף צלמא, דכתיב ויגמא שם דקסם למים (שמות יז, ג), וכתיב אחריו, ויבא עמלק (שם ח): ויגע. בדרך: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:

The Haftarah is Isaiah 54:1 - 54:10 on page 174. If the Haftarah from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftarah.

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and dost possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְיָרַשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ:	כִּי תָבֹא כא
2	that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וְלָקַחְתָּ מִרְאשֵׁיתוֹ כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרֹא מֵאֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמְתָּ בַטֶּנָא וְהֵלַכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:	2
3	And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'	וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:	3
4	And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.	וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	לוי
5	And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.	וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה וַיֵּגֶר שָׁם בְּמִתֵּי מַעַט וַיְהִי-שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרַב:	5

(19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שֶׁה (שמואל"א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה:

(1) והיה כי תבוא. וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נחייצו צדיקורים, עד שכבשו את הארץ וחלקוה (קידושין לו:).
(2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייצין צדיקורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן אֶרֶץ סָטָה וּשְׁעָרָה וגו' (לעיל ח, ט), מה להלן משבעת המינין שנשתצחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שצח ארץ ישראל, שהן שבעה מינין (מנחות פד:). זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור צחוכו (צרכות לט:). ודבש. הוא דבש תמרים: מראשית. אדם יורד לפוך שדהו ורואה תאנה שצכרה, כורך עליה גמל לסימן, ואומר הרי אלו ציכורים (צכורים פ"ג מ"א):
(3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצימין כמו שהוא: ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה (ספרי רטט:).
הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שם):

(4) ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו (ספרי ש), כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז:).
(5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אויבד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אויבד אבי, לכן בקש לעקור את הכל

<p>6 And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.</p>	<p>וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנִינוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: וַיִּהְיוּ עָלֵינוּ כְּעֹלָא פוֹלְחָנָא קִשְׁיָא:</p>	<p>6 וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנִינוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:</p>
<p>7 And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.</p>	<p>וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת־עַנְיָנוּ וְאֶת־עֲמָלֵנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ: וַצִּלָּנוּ יְיָ אֱלֹהָּ דְּאֲבֹתָנוּ וַקְבִּיל יְיָ צְלוֹתָנוּ וּגְלִי קַדְמוֹהִי עַמְלָנָא וְלִיאוֹתָנָא וְדוֹחֲקָנָא:</p>	<p>7 וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת־עַנְיָנוּ וְאֶת־עֲמָלֵנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ:</p>
<p>8 And the LORD brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.</p>	<p>וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמָאָה גָּדֹל וּבִאֲתוֹת וּבְמוֹפְתִים: וַאֲפָקָא יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד תְּקִיפָא וּבִזְרֹעַ מְרֻמָּם וּבְחֻזָּא רַבָּא וּבְאֲתוֹת וּבְמוֹפְתִין:</p>	<p>8 וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמָאָה גָּדֹל וּבִאֲתוֹת וּבְמוֹפְתִים:</p>
<p>9 And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.</p>	<p>וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ: וַאֲיִתֵּינָא לְאַתְרָא הָרִין וַיִּהְיֶה לָּנוּ יֵת אֶרְעָא הָדָא אֶרְעַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>	<p>9 וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:</p>
<p>10 And now, behold, I have brought the first of the fruit of the land, which Thou, O LORD, hast given me.' And thou shalt set it down before the LORD thy God, and worship before the LORD thy God.</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה הֵבִיאֹתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנַּחְתּוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְכַעַן הָאֵ אֵיִתִּיתִי יֵת רֵישׁ אֲבָא דְּאֶרְעָא דִּיהִבְתָּ לִּי יְיָ וְתַחֲתִינִי קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְתִסְגֹּד קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>10 וְעַתָּה הִנֵּה הֵבִיאֹתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנַּחְתּוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>11 And thou shalt rejoice in all the good which the LORD thy God hath given unto thee, and unto thy house, thou, and the Levite, and the stranger that is in the midst of thee.</p>	<p>וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתְּךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: (ס)</p>	<p>11 וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתְּךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: (ס)</p>
<p>12 When thou hast made an end of tithing all the tithe of thine increase in the third year, which is the year of tithing, and hast given it unto the Levite, to the stranger, to the fatherless, and to the widow, that they may eat within thy gates, and be satisfied,</p>	<p>כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיְתוֹם וְלָאֵלֶמְנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשִׂבְעוּ:</p>	<p>12 כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיְתוֹם וְלָאֵלֶמְנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשִׂבְעוּ:</p>

כשרדף אחר יעקב, ובשציל שחשצ לעשות, חשצלו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עוזדי אלילים חושצ להם הקצ"ה מחשצה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים צאו עלינו לבלותנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במותי מעט. שצעים נפש:

(9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו:
 (10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו צידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי ש"א):
 (11) ושמוחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא צבורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמןו, אכל מהחג ואילך, מציא ואינו קורא (צבורים פ"א מ"ו): אתה והלוי. אף הלוי חייב צדיקורים אם נטעו צמח עריסה: והגר אשר בקרבך. מציא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותינו (שם מ"ד):

then thou shalt say before the
LORD thy God: 'I have put away the
hallowed things out of my house,
13 and also have given them unto the
Levite, and unto the stranger, to
the fatherless, and to the widow,
according to all Thy
commandment which Thou hast
commanded me; I have not
transgressed any of Thy
commandments, neither have I
forgotten them.

I have not eaten thereof in my
mourning, neither have I put away
14 thereof, being unclean, nor given
thereof for the dead; I have
hearkened to the voice of the LORD
my God, I have done according to
all that Thou hast commanded me.

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן-הַבַּיִת וְגַם
13 נָתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לְיִתְוָם
וְלָאֱלֻמָּנָה כְּכָל-מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר
צִוִּיתָנִי לֹא-עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ
וְלֹא שָׁכַחְתִּי:

לֹא-אֲכַלְתִּי בְּאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא-
14 בְּעֲרַתִּי מִמֶּנּוּ בְּטִמְאָה וְלֹא-
נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לָמֶת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר
צִוִּיתָנִי:

(12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קצב זמן הדיעור והוידוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מקצה שלש שנים תזיח וגו' (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע שנים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין זו, וזה פסח, שהרבה חילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הנריכו הכחוז לצערו מן הצית: שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, ששנה ראשונה ושניה של שמטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר כי תקחו מאת צני ישראל את המעשר (במדבר יח, כו), ומעשר שני, שנאמר וְאֶכְלֶנּוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ מִעֵשֶׂר דָּגָןךָ תִּירָשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, וצא ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שצנען, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

(13) ואמרת לפני ה' אלהיך. הקדשה שנחת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רבעי (ספרי שג), ולמדך, שאם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שנריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון, וגם, לרבות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזכוריס: ולגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחמס כסדרך. לא הקדמתי תרומה לזכוריס, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משעשה דגן, וכתיב מְלֶאכֶתךָ וְדִמְעָךָ לֹא תִסָּר (שמות כב, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן התלוש על המחוזר ולא מן המחוזר על התלוש): ולא שכחתי. מלכרך על הפרשת מעשרות:

(14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא. צין שאני טמא והוא טהור, צין שאני טהור והוא טמא, והיכן הוזהר על כך, לא חוכל ללכלל צִעְעִיךָ (דברים יב, יז) זו אכילת טומאה, כמ"ש צפסולי המוקדשים צִעְעִיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטָּהוֹר וגו' (שם טו, כב), אצל זה לא חוכל לאכול דרך אכילת שערין האמור במקום אחר (יצמות עג: מכות יט): ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון ותכריכין (מעשר שני פ"ה מ"ב): שמעתי בקול ה' אלהי. הציאותיו לצית הצחירה (שם): עשיתי ככל אשר צויתני. שְׁמַעְתִּי וְשָׁמַעְתִּי זו (שם):

<p>15 Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.'</p>	<p>אֶסְתַּכִּי מִמְּדוֹר קֹדֶשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ יִתְּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ו)</p>	<p>הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קֹדֶשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ו)</p>
<p>16 This day the LORD thy God commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul.</p>	<p>יִזְמַא הַדִּין יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִפְּקֻדֶּיךָ לְמַעַבְדּוֹ יִתְּ קִוּמָא הָאֵלִין וְיִתְּ דִּינָא וְתִטֵּר וְתַעֲבִיד יְתְּהוֹן בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:</p>	<p>הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְצִוְיָה לַעֲשׂוֹת אֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>
<p>17 Thou hast avouched the LORD this day to be thy God, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice.</p>	<p>יִתְּ יְיָ חֲטָבְתָּ יִזְמַא דִּין לְמַהוּי לָךְ לְאֵלֶּה וּלְמַהוּי בְּאוֹרְחֵן דִּתְקַנֵּן קְדֻמוֹהֵי וּלְמַטֵּר קִימוֹהֵי וּפְקוּדוֹהֵי וְדִינוֹהֵי וּלְקַבְּלָא לְמִימְרֵיהּ:</p>	<p>אֶת-יְהוָה הָאֵמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיְוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשָׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ:</p>
<p>18 And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments;</p>	<p>וְיִי חֲטָבְךָ יִזְמַא דִּין לְמַהוּי לִיָּה לְעַם חֲבִיב כְּמָא דְמַלִּיל לָךְ וּלְמַטֵּר כָּל פְּקוּדוֹהֵי:</p>	<p>וַיְהוָה הָאֵמַרְךָ הַיּוֹם לְהִיְוֹת לֹא לְעַם סֻגְלָה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לָךְ וּלְשַׁמֵּר כָּל-מִצְוֹתָיו:</p>
<p>19 and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.</p>	<p>וּלְמַתְנָךְ עֲלָאי עַל כָּל עַמְּמִיָּא דַּעֲבַד לְתוֹשְׁבַחָא וּלְשׁוֹם וּלְרִבּוֹ וּלְמַהוּי עִם קְדִישׁ קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּמָא דְמַלִּיל:</p>	<p>וּלְתַתָּךְ עֲלִיוֹן עַל כָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת וּלְהִיתָךְ עִם-קֹדֶשׁ לִיְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבַּר: (ז)</p>

(15) השקיפה ממעון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות (שם מ"ג), שאמרת אם צחקסי תלכו וגו' ונחסי גשמיכם צעקם (ויקרא כו, ג-ד): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. למת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:

(16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו צעניך חדשים, כאילו צו ציוס נצטוית עליהם: ושמרת ועשית אותם. צת קול מצרכמו, הצאת זכורים היום תשנה הצאת:

(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח צמקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והצדלה, הצדלתי לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומנאמי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יתאמרו קל פגעלי און (תהלים נד, ד):

(18) כאשר דבר לך. וקייטם לי סגולה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. וקייטם לי קדשים (ויקרא כ, כו):

XXVII	And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.	וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הָעָם לֵאמֹר שְׁמַר אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם:	רביעי
2	And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.	וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְנִתְּמַתָּ לָּךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּת אֹתָם בַּשִּׂיד:	2
3	And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.	וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּעֲבָרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תִּבְּאֵא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי-אַבְרָהָם לָךְ:	3
4	And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.	וְהָיָה בַּעֲבָרְכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן תִּקְיִמוּ אֶת-הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשִׁדַּת אוֹתָם בַּשִּׂיד:	4
5	And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.	וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא-תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרִזָּל:	5
6	Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.	אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	6
7	And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.	וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	7

- (1) שמור את כל המצוה. לשון הווה, גרדנ"ט בלע"ז:
(2) והקמות לך. צירדן, ואחר כך תולאו משם אחרות ומצנו מהן מזבח זהר עיבל, נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים
היו, שנים עשר צירדן, וכנגדן צנגלל, וכנגדן זהר עיבל, כדאיחא במסכת סוטה (דף לה:):

8 And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.'	וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיָּסָב: (ס)	8 וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיָּסָב: (ס)
9 And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.	וּמִלִּיל מֹשֶׁה וְכֹהֲנָיִם לִיְיָ עִם כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵמִימָר אֲצִיֵּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל יוֹמָא הַדִּין הַיּוֹמָא לְעַם קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:	9 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסָּכֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
10 Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.'	וְהִקְבִּיל לִמִּימָרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְהִתְעַבֵּד יְתָּ פְקוּדוֹתֵי וִיתָ קִיּוּמֵי דְאֵנָּא מִפְּסִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:	10 וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה הַיּוֹם: (ס)
11 And Moses charged the people the same day, saying:	וּפְסִיד מֹשֶׁה יְתָ עָמָא בְּיוֹמָא הַהוּא לִמִּימָר:	חמישי וַיִּצַּו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
12 'These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin;	אֵלֶּיךָ יָקוּמוּן לְבָרְכָא יְתָ עָמָא עַל טוֹרָא דְגִרְזִיִּין בְּמַעְפְּרָכֹן יְתָ נִרְדָּנָא שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר וַיֹּסֶף וּבִנְיָמִין:	12 אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גִּרְזִים בְּעֶבְרָכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר וַיֹּסֶף וּבִנְיָמִין:
13 and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali.	וְאֵלֶּיךָ יָקוּמוּן עַל לְוִטָּא בְּטוֹרָא דְעִיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאֲשֶׁר וְזִבְלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי:	13 וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּהַר עִיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאֲשֶׁר וְזִבְלוּן דָּן וְנַפְתָּלִי:
14 And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice:	וְיִתְּבוּן לִיְיָ וַיִּמְרוּן לְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: (ס)	14 וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: (ס)
15 Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen.	לִיט גּוֹבְרָא דִּיעֲבִיד צִילָם וּמִתְקָא מִרְחָק קָדָם יי עוֹבֵד יְדִי אֹמְנָא וַיִּשְׁי בְּסִתְרָא וְיִתְּבוּן כָּל עָמָא וַיִּמְרוּן אָמֵן:	15 אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֵּכָה תוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׁם בְּסִתֵּר וְעָנוּ כָּל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: (ס)

(8) באר היטב. בשצעים לשון (שס לז):

(9) הסכת. כתרגומו: היום הזה נהיית לעם. כלל יום יהיו צעיניך כאילו היום באת עמו בצרית:

(12) לברך את העם. כדאיחא במסכת סוטה (דף לז). ששה שצטים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלוים והאזרחים למטה באמנע, הפכו לויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בצרכה, צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו עונין אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל וגו', וכן כולם עד ארור אשר לא יקיים:

16	Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַקְלֶה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר לֵיט דִּינְקְלִי אָבוּהִי וְאִמִּיהִי כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	16
17	Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר לֵיט דִּישְׁנֵי תְּחוּמָא דְּחֻבְרִיהִי וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: (ס)	17
18	Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַשְׁגֶּה עוֹר בְּדַרְךְ וְאָמַר לֵיט דִּישְׁעֵי עוֹרָא בְּאוֹרְחָא וְיִימַר כָּל עַמָּא אָמֵן: (ס)	18
19	Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַטֵּה מִשְׁפָּט גֵּר־יִתּוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ספּק פּרשׂה סתומה בכּתּר ארם צובה)	19
20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנָף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	20
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	21
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אָחֳתוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ בֶּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	22
23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חֻתְנָתּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	23
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַכֶּה רֵעֵהוּ בְּסִתְרָא וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	24
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר לִקַּח שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (ס)	25

(16) מקלה אביו. מזלזל, לשון ונקלה קסיף (לעיל כה, ג):

(17) מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונז את הקרקע, לשון והסג אחור (ישעיה נט, יד):

(18) משגה עור. הסומא צדק, ומשיאו ענה רעה:

(24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ציטודו של רבי משה הדרשן, "א ארורים יש כאן כנגד י"א שצטים, וכנגד שמעון לא כתז ארור, לפי שלא היה צלצו לצרכו לפני מותו כשצרך שאר השצטים, לכך לא רצה לקללו:

26 Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.

אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)

26

XXVIII And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.

וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וְנִתְּנָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:

כב

2 And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.

וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁגִּיחַ כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְנִתְּנָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:

2

3 Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.

בָּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּשָׂדֶה:

3

4 Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.

בָּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ וּפְרִי־בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֶלְפֶיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶיךָ:

4

5 Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.

בָּרוּךְ טֵבֵאלְךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ:

5

6 Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.

בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרֹדֶף אַתָּה בְּצֵאתְךָ:

6

7 The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.

יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד וַיֵּצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יִנּוּסוּ לְפָנֶיךָ:

שז

(26) אשר לא יקים את כל המורה כולה, וקבלה עליהם צאלה וצצועה:

(4) שגר אלפיך. ולדום בקרך, שההמה משגרת ממעה: ועשתרות צאנך. כמרגומו, ורבותינו אמרו (חולין פד): למה נקרא שם עשתרות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם, כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים:

(5) ברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאתה מסנן בסלים: ומשאריתך. דבר יבש, שנשאר בכלי ואינו זב:

(6) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. שמהא יציאתך מן העולם בלא חטא כציאתך לעולם (בבא מציעא קז):

(7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הנזהלים לצרות, להיות מתפורין לכלל:

<p>8 The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou putteth thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>יִצְּוֵה יְהוָה אֶתְּךָ אֶת־הַבִּרְכָּה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְבִרְכְּךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>	<p>8 יִצְּוֵה יְהוָה אֶתְּךָ אֶת־הַבִּרְכָּה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְבִרְכְּךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>
<p>9 The LORD will establish thee for a holy people unto Himself, as He hath sworn unto thee; if thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, and walk in His ways.</p>	<p>יְקִימֶנּוּ יְהוָה לְךָ לְעַם קָדוֹשׁ כְּמָא דְקִנִּים לָךְ אֲרִי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:</p>	<p>9 יְקִימֶנּוּ יְהוָה לְךָ לְעַם קָדוֹשׁ כְּמָא דְקִנִּים לָךְ אֲרִי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:</p>
<p>10 And all the peoples of the earth shall see that the name of the LORD is called upon thee; and they shall be afraid of thee.</p>	<p>וְיַחְזִיּוּ כָּל עַמֵּי אֶרֶץ אֲרִי שְׁמָא דִּי אֶתְקַרִי עָלֶיךָ וַיִּדְחֲלוּ מִנֶּךָ:</p>	<p>10 וְרָאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וַיִּרְאוּ מִמֶּךָ:</p>
<p>11 And the LORD will make thee over-abundant for good, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, in the land which the LORD swore unto thy fathers to give thee.</p>	<p>וַיִּוְתַרְנֶנּוּ יְהוָה לְטָבָא בְּוֹלְדָא דְמַעֲךָ וּבְוֹלְדָא דְבְעִירְךָ וּבְאֵבָא דְאֶרְעֶךָ עַל אֶרֶץ דְקִנִּים יְהוָה לְאַבְהֶתָּךְ לְמַתָּן לָךְ:</p>	<p>11 וַהּוֹתַרְנֶךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי בְהִמָּתֶךָ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֶּיךָ לָתֵת לָךְ:</p>
<p>12 The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.</p>	<p>יִפְתַּח יְהוָה יְהוָה לָךְ ית אוֹצְרֵיהּ טָבָא ית שְׁמַיָא לְמַתָּן מַטֵּר אֶרְעֶךָ בְּעֵדְנֵיהּ וּלְבִרְכָא ית כָּל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתַחֲזִיף לְעַמְּמִין סְגִיאִין וְאַתָּה לֹא תִזְיֹף:</p>	<p>12 יִפְתַּח יְהוָה לָךְ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מַטֵּר־אֶרְצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבִרְכָּךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְתַחֲלִיף גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה:</p>
<p>13 And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them;</p>	<p>וַיִּתְּנֶנּוּ יְהוָה יְהוָה לְךָ לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רֶק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:</p>	<p>13 וַיִּתְּנֶנּוּ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְהָיִיתָ רֶק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:</p>
<p>14 and shalt not turn aside from any of the words which I command you this day, to the right hand, or to the left, to go after other gods to serve them. .</p>	<p>וְלֹא תִסְטוּן מִכָּל פְּתֻגְמֵי דְאֲנָא מִפְּסִיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא לְמַהֲךָ בְּתַר טַעוֹת עַמְּמֵי לְמַפְלַחְהוֹן:</p>	<p>14 וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמָאוֹל לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעַבְדָּם: (פ)</p>

<p>But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.</p>	<p>וְהָיָה אִם-לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקָּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַקְלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגוּךָ:</p>	<p>15</p>
<p>Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.</p>	<p>אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בַּשָּׂדֶה:</p>	<p>16</p>
<p>Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.</p>	<p>אָרוּר טַנְיָנְךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ:</p>	<p>17</p>
<p>Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.</p>	<p>אָרוּר פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֶר אֲלֶפֶיךָ וְעֹשֶׂתֶלֶת צֹאנֶיךָ:</p>	<p>18</p>
<p>Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.</p>	<p>אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶיךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֹאתְךָ:</p>	<p>19</p>
<p>The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou putteth thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.</p>	<p>יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת-הַמָּאֲרָה אֶת-הַמְּהוּמָה וְאֶת-הַמּוֹעֵרָת בְּכָל-מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמָדָךְ וְעַד-אַבְדְּךָ מִיָּד מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עָזַבְתָּנִי:</p>	<p>20</p>
<p>The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.</p>	<p>יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת-הַדָּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>	<p>21</p>
<p>The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.</p>	<p>יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבִקְדָּחַת וּבִדְלִקָּת וּבְחִרְחָל וּבְחִרְב וּבְשֹׁדֶפֶן וּבִיִּרְקָן וּבִדְפוּף עַד אַבְדְּךָ:</p>	<p>22</p>

(20) המארה. חסרון, כמו נרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. שגשג, קול צהלות: (22) בשחפת. שגשגו נשקף ונפוח: ובקדחת. לשון פִּי אֵשׁ קָדְשָׁה צֶאֱפִי (דברים לב, כז), והוא אש של חולי מלווה "צלע" שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף ולמא תמיד למים, וצלע"ז אשירינמנט, לשון ועָמִי קָדָה מִנִּי חֶרֶב (איוב ל, ל), נָסַר מִפֶּחַ מֵאֵשׁ (ירמיה ו, כט): ובחרב. יציא עליך גייסות: ובשדפון וביִרְקָן. מכות תצוה שגשגות. שדפון. רוח קדים אשילד"ה צלע"ז. ירקון. יוצג, ופני התצוה

23	And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.	וַיְהִי־שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר-עַל-רָאשֶׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר-תַּחְתֶּיךָ בְּרֹזָל: וַיִּהְיוּ שָׁמַיִךְ וְהָאָרֶץ חֲסִינִין כְּנָחָשׁ מְלֹאחָתָא מִטָּרָא וְאֶרֶץ דְּתַחוּתָךְ תְּקִיפָא כְּבִרְזָלָא מְלֻמָּעָבָד פִּירִין:	23
24	The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.	יִתֵּן יְהוָה אֶת-מִטְרֵךְ אֲרָצְךָ אֲבָקָא וְעָפָר מִן-הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ: וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת-מִטְרֵךְ אֲרָצְךָ אֲבָקָא וְעָפָר מִן-הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד דְּתַשְׁתִּיבִי:	24
25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	יִתְּנֶךָ יְהוָה לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדַרְךָ אֶחָד תֵּצֵא אֵלֵיוֹ וּבִשְׁבָּעָה דְּרָכִים תָּנוֹס לִפְנֵיו וְהָיִיתָ לְזִעּוּזָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ: וַיִּתְּנֶךָ יְהוָה לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדַרְךָ אֶחָד תֵּצֵא אֵלֵיוֹ וּבִשְׁבָּעָה דְּרָכִים תֵּצֵא אֵלֵיוֹ וְהָיִיתָ לְזִעּוּזָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:	25
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְהָיִיתָ נְבִלָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל- עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחְרִיד: וְהָיִיתָ נְבִילָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל- עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחְרִיד:	26
27	The LORD will smite thee with the boil of Egypt, and with the emerods, and with the scab, and with the itch, whereof thou canst not be healed.	יַכְכָּה יְהוָה בְּשַׁחֲתֵין מִצְרַיִם (כ' וּבַעֲפָלִים) [ק' וּבַטְחָרִים] וּבִגְרָב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפָּא: יַחְיֶיךָ יְהוָה בְּשַׁחֲתֵין מִצְרַיִם וּבַטְחָרִין וּבִגְרָבָא וּבַחֲרָס וּבִישׁ דִּלָּא תַכּוּל לְאַתְסָאָה:	27
28	The LORD will smite thee with madness, and with blindness, and with astonishment of heart.	יַחְיֶיךָ יְהוָה בְּשַׁחֲתֵין מִצְרַיִם וּבַטְחָרִין וּבִגְרָבָא וּבַחֲרָס וּבִישׁ דִּלָּא תַכּוּל לְאַתְסָאָה: יַחְיֶיךָ יְהוָה בְּשַׁחֲתֵין מִצְרַיִם וּבַטְחָרִין וּבִגְרָבָא וּבַחֲרָס וּבִישׁ דִּלָּא תַכּוּל לְאַתְסָאָה: יַחְיֶיךָ יְהוָה בְּשַׁחֲתֵין מִצְרַיִם וּבַטְחָרִין וּבִגְרָבָא וּבַחֲרָס וּבִישׁ דִּלָּא תַכּוּל לְאַתְסָאָה: יַחְיֶיךָ יְהוָה בְּשַׁחֲתֵין מִצְרַיִם וּבַטְחָרִין וּבִגְרָבָא וּבַחֲרָס וּבִישׁ דִּלָּא תַכּוּל לְאַתְסָאָה:	28

מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א בלע"ז: עד אבדך. תרגום עד דסיקד, כלומר עד אצוד אותך, שתכלה מאליו:
(23) והיו שמך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושזהר סיני מפי הקב"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד), ואם תלכו עמי קרי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך, יכבה ה'. הקל משה בקלותו לאחמך בלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שזרשאונו הוא אומר את שמך כדכחך ואת ארצך כדכחך (שם יט), שלא יהיו השמים מויעין כדרך שאין הצרול מויע, וממוך כך יהא חורב צעולם, והארץ תהא מויעה כדרך שהנחשת מויע והיא מרקצת פירותיה, וכאן הוא אומר שמך נחשת וארצך צרול, שיהיו שמים מויעין, אע"פ שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורב של אצדון צעולם, והארץ לא תהיה מויעה כדרך שאין הצרול מויע, ואין הפירות מרקצין, ומכל מקום קללה היא, בין שהיא כנחשת בין שהיא כצרול לא תוסיף פירות, וכן השמים לא יריקו מטר:
(24) מטר ארצך אבק ועפר. זיקא דצמר מטר (תענית ג:), מטר יורד ולא כל זכרו ואין צו כדי להרצין את העפר, והרוח צאה ומעלה את האבק, ומכסה את עש הצרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט, ומתייבש ומרקצין:
(25) לזעודה. לאימה ולזיע, שיועו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו שלא יבא עלינו כדרך שצא על אלו:
(27) בשחין מצרים. רע היה מאד, לח מצפנים ויבש מצחון, כדאיתא בצבורות (מא:). גרב. שחין לח: חרס. שחין יבש כחרס:
(28) ובתמהון לבב. אותם הלז, אשטורדישו"ן בלע"ז:

<p>29 And thou shalt grope at noonday, as the blind gropeth in darkness, and thou shalt not make thy ways prosperous; and thou shalt be only oppressed and robbed alway, and there shall be none to save thee.</p>	<p>והָיִיתָ מִמְשֵׁשׁ בַּצֹּהֲרִים כְּאִשֹּׁר וְיִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְ עֲשׂוּק וְגָזוּל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>29 והָיִיתָ מִמְשֵׁשׁ בַּצֹּהֲרִים כְּאִשֹּׁר וְיִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְ עֲשׂוּק וְגָזוּל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:</p>
<p>30 Thou shalt betroth a wife, and another man shall lie with her; thou shalt build a house, and thou shalt not dwell therein; thou shalt plant a vineyard, and shalt not use the fruit thereof.</p>	<p>אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבָנָהּ בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטָּע וְלֹא תִחַלְלֶנּוּ:</p>	<p>30 אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבָנָהּ בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטָּע וְלֹא תִחַלְלֶנּוּ:</p>
<p>31 Thine ox shall be slain before thine eyes, and thou shalt not eat thereof; thine ass shall be violently taken away from before thy face, and shall not be restored to thee; thy sheep shall be given unto thine enemies; and thou shalt have none to save thee.</p>	<p>שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָזוּל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>31 שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָזוּל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:</p>
<p>32 Thy sons and thy daughters shall be given unto another people, and thine eyes shall look, and fail with longing for them all the day; and there shall be nought in the power of thy hand.</p>	<p>בָּנֶיךָ וּבָתְּיֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וְכָלוּת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לָאֵל יָדָּךְ:</p>	<p>32 בָּנֶיךָ וּבָתְּיֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וְכָלוּת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לָאֵל יָדָּךְ:</p>
<p>33 The fruit of thy land, and all thy labours, shall a nation which thou knowest not eat up; and thou shalt be only oppressed and crushed away:</p>	<p>אֲבָא דְאֶרֶעְךָ וְכָל לִיאֻחֶךָ יִיכּוֹל עִם דְּלֹא יָדַעְתָּא וְתִהְיִי כְּכֶרֶם עֲשׂוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים:</p>	<p>33 פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֶךָ יֹאכַל עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְהָיִיתָ כֶּק עֲשׂוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים:</p>
<p>34 so that thou shalt be mad for the sight of thine eyes which thou shalt see.</p>	<p>וְתִהְיִי מִשְׁתַּטִּי מִחִיּוֹ עֵינֶךָ דִּתְהִי חֲזוּ:</p>	<p>34 וְהָיִיתָ מִשְׁגָּע מִמֶּרְאֶה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>
<p>35 The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.</p>	<p>וּמַחֲנֶנְךָ יִי בְּשַׁחֲנָא בִישָׁא עַל רַכּוּבִין וְעַל שִׁקָן דְּלֹא תִפּוּל לֹא־תִסְאָה מִפֶּרֶסַת רַגְלֶךָ וְעַד מוֹחֶךָ:</p>	<p>35 וּכְכַה יִהְיֶה בְּשַׁחֲתִין רַע עַל־הַכְּרָבִים וְעַל־הַשְּׁקִים אֲשֶׁר לֹא־תִכַּל לְהִרְפֹּא מִכָּף רַגְלֶךָ וְעַד קֶדְקֶדְךָ:</p>

(29) עשוק. כלל מעשיך יהיה ערעור:

(30) ישגלנה. לשון שגל, פילגש, והכחז כינהו לשבח ישכננה, (מגילה כה:) ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. צשנה הרביעית לאכול פרי:

(32) וכלות אליהם. מפנות אליהם שישונו ואינם שנים, כל מוחלת שאינה צאה קרויה כליון עינים:

<p>36 The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.</p>	<p>יֹאמַר יְהוָה אֶתְּךָ וְאֶת־מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תָּקַים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאֶבְתִּיךָ וְעַבַּדְתָּ שָׂם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן:</p>	<p>36 יֹאמַר יְהוָה אֶתְּךָ וְאֶת־מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תָּקַים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאֶבְתִּיךָ וְעַבַּדְתָּ שָׂם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן:</p>
<p>37 And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.</p>	<p>וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־יַהֲגִיד יְהוָה שָׁמָּה:</p>	<p>37 וְהָיִיתָ לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־יַהֲגִיד יְהוָה שָׁמָּה:</p>
<p>38 Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.</p>	<p>זָרַע רַב תּוֹצִיאַה הַשָּׂדֶה וּמַעַט תִּאָסֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבֹה:</p>	<p>38 זָרַע רַב תּוֹצִיאַה הַשָּׂדֶה וּמַעַט תִּאָסֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבֹה:</p>
<p>39 Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.</p>	<p>כַּרְמִים תִּטַּע וְעַבַּדְתָּ וַיֵּין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִאָסֹף אֲרֵי הַתִּבְלָנִיה תֹולֵעָתָא:</p>	<p>39 כַּרְמִים תִּטַּע וְעַבַּדְתָּ וַיֵּין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִאָסֹף אֲרֵי הַתִּבְלָנִיה תֹולֵעָתָא:</p>
<p>40 Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.</p>	<p>זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־תְּחוּמֶיךָ וְשִׁמֶן לֹא תִסּוּךְ כִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ:</p>	<p>40 זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמֶן לֹא תִסּוּךְ כִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ:</p>
<p>41 Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.</p>	<p>בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ בָּנִין וּבָנוֹת תִּלְדוּ וְלֹא יִהְיוּ לְךָ אֲרֵי יִהְיוּ בְּשִׁבְיָא:</p>	<p>41 בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לְךָ בָּנִין וּבָנוֹת תִּלְדוּ וְלֹא יִהְיוּ לְךָ אֲרֵי יִהְיוּ בְּשִׁבְיָא:</p>
<p>42 All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.</p>	<p>כָּל־עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצַל:</p>	<p>42 כָּל־עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצַל:</p>
<p>43 The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.</p>	<p>הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמָּוֶה וְאַתָּה תִרְדַּ מִּמָּוֶה:</p>	<p>43 הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמָּוֶה וְאַתָּה תִרְדַּ מִּמָּוֶה:</p>

(37) לשמה. אש"ו אשטורדישו"ן כל הרואה אותך ישום עליך: למשל. כשתצא מכה רעה על אדם, יאמרו וז דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון וְשִׁנְיָה (דברים 1, 1), ידברו בך, וכן מרגומו וְלִשְׁוֵעִי, לשון ספור, ואשמעני: (38) יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ירושלמי מעניית פ"ג ה"ו): (40) כי ישרל. ישיר פירומיו, לשון וְשִׁל הַצִּלְצַל (שם יט, ה): (42) יירש הצלצל. יעשנו הארצה רש מן הפרי: יירש. יעני: הצלצל. מין ארצה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הִקְשָׁה וגרושין, שא"כ היה לו לכתוב יוריש:

- 44 He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail. הוא יִלְוֶנָה וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנָה הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב: הוא יִזְכֵּנֶנְךָ וְאַתָּה לֹא תִזְכֵּנֶנְהוּ הוּא יְהִי תַקִּיף וְאַתָּה תִּהְיֶה חֲלָשׁ:
- 45 And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee. וְכָאֵלֶּה כָּל-הַקְּלָלוֹת עָלֶיךָ וְרִדְפוֹנָה וְהִשְׁגִּיחוּ עָדְךָ וְהִתְחַבְּצוּ אֵרֶץ לֹא קִבִּילְתָּא הַשְׁמָדָה כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: וְיִתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל לִנְטָא הָאֵלִין וְיִרְדְּפוּנֶנְךָ וְיִתְחַבְּצוּנֶנְךָ עַד דְּתִשְׁתַּיְצִי אֶרֶץ לֹא קִבִּילְתָּא לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטֵּר פְּקוּדֵיהּ וּקְיָמוּהִי דְּפִקְדָּךְ:
- 46 And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever; וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזִרְעֶךָ עַד-עוֹלָם: וַיְהִי בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְבִנְךָ עַד עַלְמָא:
- 47 because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things; תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל: חֲלָף דְּלֹא פִלְחִתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּחֵדָנָא וּבְשִׁפְיוֹת לְבָא מִסְּגִי כוֹלָא:
- 48 therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee. וְעֲבַדְתָּ אֶת-אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחנָה יְהוָה בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחִסָּר כָּל וְנָתַן עָל בְּרִזְל' עַל-צִוְּאָרְךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתְךָ: וְתַפְלַח יֵת בְּעַלִּי דְּבִבְךָ דִּיגְרִינוּן יי בָּךְ בְּכַפְנָא וּבְצָהוּתָא וּבְעִרְטָלְיוּתָא וּבְחִסְרוֹת כּוֹלָא וְיִתִּין נִיר דְּבִרְזֵל עַל צִוְּרְךָ עַד דִּישְׁיִצִי יִתְךָ:
- 49 The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand; יֵשָׁא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יֵדָאָה הַנָּשֹׂר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: יִיְתִי יי עָלֶיךָ עִם מִרְחִיק מְסִיפִי אֲרַעָא כְּמָא דְּמִשְׁתַּדִּי נִשְׂרָא עִמָּא דְּלֹא תִשְׁמַע לִישְׁנִיה:
- 50 a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young. גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יֶחֱזַן: עִם תַּקִּיף אַפִּין דְּלֹא נָסִיב אַפִּי סְבָא וְעַל יִנְקָא לֹא מִרְחִים:
- 51 And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish. וְאָכַל פְּרִי בְהֵמָתְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמָדָךְ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוֹשׁ וַיְצָהָר שֶׁגֶר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַד הָאֲבִידוֹ אֹתְךָ: וְיִכּוֹל וּלְדָא דְּבִעִירְךָ וְאֲבָא דְּאֲרַעָךְ עַד דְּתִשְׁתַּיְצִי דְּלֹא יִשְׁאִר לָךְ עֲבוּרָא חִמְרָא וּמִשְׁחָא בִּקְרִי תוֹרְךָ וְעִדְרֵי עֲאנָךְ עַד דִּיבִיד יִתְךָ:

(47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב:

(49) כאשר ידאה הנשר. פתאום, ודרך מלחמה ויקלנו פסויו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע פלוס לפלח חמו (צראשית מא, טו), וכן פי שמע יוסף (שם מז, כג), אינטיגנדר"י בלע"ו:

<p>And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>וְהָצַר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמֹלֶיךָ תִּגְבְּהוּ וְתִבְצָרוּת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטָח בָּהֶן בְּכָל-אַרְצֶךָ וְהָצַר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ בְּכָל-אַרְצֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>	<p>וְהָצַר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמֹלֶיךָ תִּגְבְּהוּ וְתִבְצָרוּת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטָח בָּהֶן בְּכָל-אַרְצֶךָ וְהָצַר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ בְּכָל-אַרְצֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>
<p>And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.</p>	<p>וְתִכּוֹל וּלְדָא דְמַעַךְ בָּשָׂר בֶּנְךָ וּבִתְּךָ דִּיהֵב לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּצִירָא וּבַעֲקָתָא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאֵךְ:</p>	<p>וְאָכַלְתָּ פְרִי-בִטְנְךָ בָּשָׂר בְּנֶיךָ וּבִתְּיָךְ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר-יָצִיק לָךְ אִיבְךָ:</p>
<p>The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;</p>	<p>גוֹבֵרָא דְרַפִּיךָ בֶּן דְּמִפְּנֵי לְחָדָא תִּבְאָשׁ עֵינֵיהּ בְּאַחֵיהּ וּבְאִתָּת קִימָהּ וּבְשָׂאָר בְּנוֹהֵי דִישָׂאָר:</p>	<p>הָאִישׁ הַרַךְ בֶּן וְהַעֲנָג מֵאֵד תִּרְעַ עֵינָיו בְּאַחֵיו וּבְאִשְׁתּוֹ חֵיקוֹ וּבְיָתֵר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:</p>
<p>so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.</p>	<p>מִלְּמַתָּן לְחָד מִבְּשָׂר בְּנוֹהֵי דִיכּוֹל מִדְּלָא אֲשֶׁתֹּאֵר לֵיהּ כּוֹלָא בְּצִירָא וּבַעֲקָתָא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאֵךְ בְּכָל קְרוֹךְ:</p>	<p>מִמֶּתָּ לֹא תֵּת מֵהֶם מִבְּשָׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר-לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לָךְ אִיבְךָ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ:</p>
<p>The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;</p>	<p>דְּרַפִּיכָא בֶּן דְּמִפְּנֵי דְלָא נְסִיאַת פְּרָסַת רַגְלָהּ לְאַחְתָּא עַל אַרְעָא מִמְּפּוֹנָקוֹ וּמִרַפִּיכּוֹ תִּבְאָשׁ עֵינֵיהּ בְּגִבְרָא קִימָהּ וּבְבָרָהּ וּבְבִתָּהּ:</p>	<p>הַרַכָּה בֶּן וְהַעֲנָנָה אֲשֶׁר לֹא-נִסְתָּה כַף-רַגְלָהּ הֵצֵג עַל-הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנָג וּמִרַךְ תִּרְעַ עֵינֶיהָ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבָנָהּ וּבְבִתָּהּ:</p>

(52) עד רדת חמולתך. לשון רדוי וכנוש:

(53) ואכלת פרי בטנך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו זרים על העיר, ויהיה שם מזון עקת רעבון:

(54) הרך בך והענוג. הוא הרך הוא הענוג, לשון פינוק, ומהמענג ומרד מוכיח עליהם ששניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעתו קלה צדצר מאוס, ימתק לו לרעבונם צער בניו וצנותיו, עד כי תרע עינו צבניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו, אחיהם אשר יאלץ. דבר אחר הרך בך, הרחמני ורך הלצב, מרוב רעבנות יתאכזרו, ולא יתנו מבשר צניהם השחוטטים לצניהם הנותרים:

(56) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

<p>and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.</p>	<p>וּבְשִׁלִּיתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי-תֹאכְלֶהּ בַּחֲסֵר-כָּל בִּסְתָר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצֵק לָךְ אֵיבֶךָ בְּשֻׁעְרֶיךָ: וּבְזַעֲרֵךְ בִּנְהָא דִּיפְקוֹן מִנָּה וּבְבִנְהָא דִּתְלִיד אַרִי תִיכְלִנּוּן בַּחֲסִירוֹת כּוֹלָא בְּסִתְרָא בְּצִירָא וּבְעֻקְתָּא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנַאָךְ בְּקִרְנֶךָ:</p>	<p>57 וּבְשִׁלִּיתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי-תֹאכְלֶהּ בַּחֲסֵר-כָּל בִּסְתָר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצֵק לָךְ אֵיבֶךָ בְּשֻׁעְרֶיךָ:</p>
<p>If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;</p>	<p>אִם-לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת- כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בִּסְפָר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת-הַשֵּׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אִם לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת- כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בִּסְפָר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת-הַשֵּׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>58 אִם-לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת- כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בִּסְפָר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת-הַשֵּׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.</p>	<p>וַיַּפְרִישׁ יְיָ יֵת מַחֲתָךְ וַיֵּת מַחֲתָךְ בְּנֶךְ מִחֵן רַבְּרָבָן וּמִהִמְנִין וּמִכְתָּשִׁין בִּישִׁין וּמִהִמְנִין: וַיַּפְרִישׁ יְיָ יֵת מַחֲתָךְ וַיֵּת מַחֲתָךְ בְּנֶךְ מִחֵן רַבְּרָבָן וּמִהִמְנִין וּמִכְתָּשִׁין בִּישִׁין וּמִהִמְנִין:</p>	<p>59 וַיַּפְלֵא יְהוָה אֶת-מַכְתָּךְ וְאֵת מַכּוֹת זֶרְעֶךָ מִכּוֹת גְּדֹלָת וְנֶאֱמָנוֹת וַחֲלִים רַעִים וְנֶאֱמָנִים:</p>
<p>And He will bring back upon thee all the diseases of Egypt, which thou wast in dread of; and they shall cleave unto thee.</p>	<p>וְהָשִׁיב בָּךְ אֶת כָּל-מִדְּוָה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָךְ: וְהָשִׁיב בָּךְ אֶת כָּל-מִדְּוָה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָךְ:</p>	<p>60 וְהָשִׁיב בָּךְ אֶת כָּל-מִדְּוָה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֹת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָךְ:</p>
<p>Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.</p>	<p>אִף כָּל מָרַע וְכָל מַחָא דְלֹא כְּתִיב בִּסְפָר אֲוִרִיתָא הָדָא יִתִּינּוּ יְיָ עָלֶיךָ עַד דִּתְשְׁתַּיֵּצִי: אִף כָּל מָרַע וְכָל מַחָא דְלֹא כְּתִיב בִּסְפָר אֲוִרִיתָא הָדָא יִתִּינּוּ יְיָ עָלֶיךָ עַד דִּתְשְׁתַּיֵּצִי:</p>	<p>61 גַּם כָּל-חֲלִי וְכָל-מָכָה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בִּסְפָר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יָעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ:</p>
<p>And ye shall be left few in number, whereas ye were as the stars of heaven for multitude; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God.</p>	<p>וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעֲט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעֲט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>62 וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעֲט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>

(57) ובשלייתה. צנייה הקטנים, צולן מהא עינה צרה כשתאכל את האחד, מליחתן לאשר אכלה מן הצער:
(59) והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומוצלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותך:
(60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הצאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יצאו גס עליהם, מדע, שכן כתיב וְהָיָה אִם שָׁמַעַע וְגו' כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר שָׁמַעַע בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ (שמות טו, כו),
אין מִיִּרְאָהִין את האדם אלא דצד שהוא יגור ממנו:
(61) יעלם. לשון עלייה:
(62) ונשארתם במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלוק מרובין:

And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר-שֵׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיָּיֵב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יֵשִׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסְחַתְּם מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-אַתֶּם בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר-שֵׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיָּיֵב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יֵשִׁשׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְנִסְחַתְּם מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-אַתֶּם בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

63

And the LORD shall scatter thee among all peoples, from the one end of the earth even unto the other end of the earth; and there thou shalt serve other gods, which thou hast not known, thou nor thy fathers, even wood and stone.

וַיִּבְדָּרְנָךְ יְיָ בְּכָל עַמֻּמִּיּוֹת מִסִּפֵּי אֶרֶץ וְעַד סִפֵּי אֶרֶץ וְתִפְלַח תַּמָּן לְעַמֻּמִּיּוֹת פְּלִחִי טַעֲוֹתָא דְלֹא יָדַעְתָּ אֵת וְאַבְהֶתֶךָ אֲעָא וְאַבְנָא:

וַיִּבְדָּרְנָךְ יְיָ בְּכָל-הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַּדְתָּ שֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ אֵתָּה וְאַבְהֶתֶךָ עֵץ וְאָבֶן:

64

And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.

וּבְעַמֻּמִּיּוֹת הָאֵלֶּה לֹא תִנּוּחַ וְלֹא יְהִי מְנוּחַ לַכֶּף-רַגְלֶךָ וְנָתַן יְיָ לְךָ תַמָּן לֵב דָּחוּל וְחֹשֶׁכוֹת עֵינַיִם וּמִפְּחָן נֶפֶשׁ:

וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגִּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לַכֶּף-רַגְלֶךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדֹאֲבֹן נֶפֶשׁ:

65

And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.

וַיְהִי חַיֶּיךָ תְלִין לְךָ מִקְבִּיל וְתִהְיֶה תָנוּה בְּלִילִיָּא וּבִימָמָא וְלֹא תִהְיִימִין בַּחַיֶּיךָ:

וַיְהִי חַיֶּיךָ תְלִיָּה מִנְגִּיד וּפְחָדָה לַיְלָה וַיּוֹמָם וְלֹא תִאֲמִין בַּחַיֶּיךָ:

66

In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.

בַּצֶּפְרָא תִימַר מִן וְתִין רַמְשָׁא וּבִרְמָשָׁא תִימַר מִן וְתִין צֶפְרָא מִתּוֹחַת לְבָד דְתִהִי תָנוּה וּמַחֲזִיז עֵינַיִךְ דְתִהִי חֲזִי:

בַּבֶּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבְעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחָד לְבָבְךָ אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

67

(63) בן ישיש ה'. את אויביכם (מגילה י:): עליכם להאזיד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן צית גאים יסח' (משלי טו, כה):

(64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרומו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי עבודת אלילים: (65) לא תרגיע. לא תנוח, כמו וזאת המרעפה (ישעיה כה, יז): לב רגז. לצ חרד, כתרומו דְחִיל, כמו שאל מפתח רגזה לך (שם יד, ט), שְמַעו עַמִּים יִרְגְּזוּן (שמות טו, יד), מוסדות השמים יִרְגְּזוּ (שמואל-ב כב, ח): וכליון עינים. מנפה לישועה ולא תנא:

(66) חייך תלואים לך. על הספק. כל ספק קרוי תלוי, שמא אמות היום צחרצ הבאה עלינו. ורבותינו דרשו, (מנחות קג:) זה הלוקח תצואה מן השוק: ולא תאמין בחיידך. זה הסומך על הפלט (שם): (67) בבוקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערצ של אמש (סוטה מט:). ובערב תאמר מי יתן בוקר. של שמרית, שהנרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרובה קללתה משלפניה (שם):

<p>And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: 'Thou shalt see it no more again'; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.</p>	<p>וְהֵשִׁיבְךָ יְהוָה אֶל־מִצְרָיִם בַּאֲנִיּוֹת בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא־תָסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרְתֶּם שָׁם לְאִיבֵיךָ לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת וְאֵין קִנְיָה: (ס)</p>	<p>68</p>
<p>These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.</p>	<p>אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְכַתֹּב אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּתַת אֹתָם בְּחֹרֵב: (פ)</p>	<p>69</p>
<p>XXIX And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ:</p>	<p>סע</p>
<p>2 the great trials which thine eyes saw, the signs and those great wonders;</p>	<p>נִסִּין רַב־רָבִן וְחֲזָאָה עֵינֶיךָ אֲתִיָּא וּמוֹפְתֵיָא רַב־רַבִּיָּא הָאֲנִין:</p>	<p>2</p>
<p>3 but the LORD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day.</p>	<p>וְלֹא־נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לָדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנִים לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:</p>	<p>3</p>
<p>4 And I have led you forty years in the wilderness; your clothes are not waxen old upon you, and thy shoe is not waxen old upon thy foot.</p>	<p>וְאֵלֶּכֶם אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא־בָלוּ שְׁלִמְתֵיכֶם מִעַלְיֶכֶם וְנַעֲלֶיךָ לֹא־בָלְתָה מֵעַל רַגְלֶיךָ:</p>	<p>4</p>

(68) באניות. נספניות נשזיה: והתמכרתם שם לאויביך. אתם מנזקים להיות נמכרים להם לעזדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגזרו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. נלע"ז איפורוונדרי"ן ווי"ש. ולא יתכן לפרש והתמכרתם כלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה:

(69) לברות את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה צאלה ונשזועה: מלבד הברית. קללות שנמכרתם כהנים שנאמרו נסניי:

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקצ"ה ולהדקק צו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמ"ש ויטקנה אל הפהגנים צני לוי (לקמן לא, ט), צאו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדתו נסניי וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה, ושמת משה על הדבר, ועל זאת אמר להם, היום הזה נהיית לעם וגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם דבקים וחפזים במקום:

<p>5 Ye have not eaten bread, neither have ye drunk wine or strong drink; that ye might know that I am the LORD your God.</p>	<p>לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיֵּינוּ וְשָׁכָר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>5 לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיֵּינוּ וְשָׁכָר לֹא שָׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>
<p>6 And when ye came unto this place, Sihon the king of Heshbon, and Og the king of Bashan, came out against us unto battle, and we smote them.</p>	<p>וַתָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לַמִּלְחָמָה וַנִּכֵּם:</p>	<p>מפטיר וַתָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לַמִּלְחָמָה וַנִּכֵּם:</p>
<p>7 And we took their land, and gave it for an inheritance unto the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of the Manassites.</p>	<p>וַנִּסְבְּנָה יְת אֶרְעָהוֹן וַיְהַבְנָה לְאֶחָסָנָה לְשִׁיבְט רְאוּבֵן וּלְשִׁיבְט גָּד וּלְפִלְגֹת שְׁבֹט דְּמַנַּשֶּׁה:</p>	<p>7 וַנִּקַּח אֶת-אֶרְצָם וַנִּתְּנָה לְנַחֲלָה לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֻצֵי שְׁבֹט הַמְנַשִּׁי:</p>
<p>8 Observe therefore the words of this covenant, and do them, that ye may make all that ye do to prosper.</p>	<p>וְתִטְּרוּן יְת פִתְגָמֵי קִיּוֹמָא הָדִין וְתַעֲבִדוּן יְתָהוֹן בְּדִיל דְּתַצְלָחוּן יְת כָּל דְּתַעֲבִדוּן:</p>	<p>קכז סוקיס וְשִׁמְרְתֶם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכְּלוּ אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: (פ)</p>

The Haftarah is Isaiah 60:1 – 60:22 on page 175.

<p>9 Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,</p>	<p>אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רְאִישֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם וְקְנִיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>נצבים כג אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רְאִישֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם וְקְנִיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;</p>	<p>טַפְּכֶם וְנָשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מִיְמֶיךָ:</p>	<p>10 טַפְּכֶם וְנָשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מִיְמֶיךָ:</p>
<p>11 that thou shouldest enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;</p>	<p>לְעַבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:</p>	<p>11 לְעַבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:</p>

(6) וַתָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה. עַתָּה אַתֶּם רוֹאִים עַצְמְכֶם בְּגִדּוּלָה וּכְזוּד, אֵל תַּצְעֲטוּ בַּמָּקוֹם וְאֵל יְרוּס לְצַדִּיק, וְשִׁמְרַתֶּם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת. דָּבָר אַחֵר וְלֹא נִתֵּן ה' לָכֶם לִצְדָעָה, שְׂאִין אִדֶּם עוֹמֵד עַל סוֹף דַּעְתּוֹ שֶׁל רָצוֹ וּחְכָמָה מִשְׁנֵמוֹ עַד אֲרָצֵים שְׁנֵי (עֲזוּדָה זֶרֶה ה:), וּלְפִיכָךְ לֹא הִקְפִּיד עֲלֵיכֶם הַמָּקוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֲזַל מִכָּאן וְאֵילֶךְ יִקְפִּיד, וּלְפִיכָךְ: וְשִׁמְרַתֶּם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו':

(9) אַתֶּם נִצָּבִים. מִלְמַד, שְׂכִינְסָם מִשֶּׁה לִפְנֵי הַקִּצָּה בְּיוֹם מוֹתוֹ לְהַכְנִיסָם צִנְרִית: רְאִישֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם. רְאִישֵׁיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם: זְקִינֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם. הַחֲשׂוֹן חֲשׂוֹן קוֹדֶשׁ, וְאַחֵר כֵּךְ כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:

(10) מִחֹטֵב עֵצֶיךָ. מִלְמַד שֶׁזָּכָר כְּנַעֲנִים לְהַחֲגִיר צִימֵי מִשֶּׁה כְּדָרְךְ שֶׁזָּכָר גְּזַעְנִים צִימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְזוֹה הָאִמּוֹר בְּגִזְעוֹנִים, וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵמָּה צִקְרָמָה (יְהוֹשֻׁעַ ט, ד), וְנִתְּנָם מִשֶּׁה חוֹטְבֵי עֵצִים וְשׂוֹאֲבֵי מֵיִם (תְּנַחֲמוּ אֶל נִצָּבִים פ"ב, יִצְמוֹת עַט):

12	that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.	לִמְעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם ׀ לִי לְעַם וְהוּא יְהִי־לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיְעֶקֶב:	שני
13	Neither with you only do I make this covenant and this oath;	וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִי כֹרֵת אֶת־הַבְרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:	13
14	but with him that standeth here with us this day before the LORD our God, and also with him that is not here with us this day—	כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עַמֵּד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:	14
15	for ye know how we dwelt in the land of Egypt; and how we came through the midst of the nations through which ye passed;	כִּי־אַתֶּם יֹדְעִתֶם אֵת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֶת אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:	שלישי
16	and ye have seen their detestable things, and their idols, wood and stone, silver and gold, which were with them—	וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֶת גִּלְלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:	16

(11) לעברך. להיות עוזר צריתי. ולא יתכן לפרשו כמו להעזיך, אלא כמו לעשותך אדם (דברים ד, יד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי צריתות עושין, מחיה מכלן ומחיה מכלן ועוצרים בנתיים, כמו שנאמר וְעָגַל הָאֶשֶׁר קָרַח לְשֹׁנָיו וַיַּעֲרֹב צִין בְּקָרְיוֹ (ירמיה לד, יח):

(12) למען הקים אותך היום לוי לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח, למען קיים אותך לפני לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאצותיך שלא להחליף את זרעם בצאומה אחרת, לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להזדל מכס, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נזכים פ"א), למה נסמכה פרשת אתם נזכים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבמורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נזכים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מפיל ומאיר, כך האיר לכם וכן עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומציין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אתם ראיתם את כל וגו'. דבר אחר אתם נזכים, לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממש ליהושע, לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרזם. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקטן וְאִשְׁפָּטָה אֶתְכֶם (שמואל א יב, ז), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול:

(14) ואת אשר איננו פה. ואף עס דורות העתידים להיות:

(15) כי אתם ידעתם וגו' ותרואו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עובדי אלילים, ושמא השיא לז אחד מכם אותו ללכת אחריהם:

(16) ותרואו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים: גלוליהם. שמוסרחים ומאוסין כגללי: עץ ואבן. אותן של עמים ושל אצנים ראיתם בגלוי, לפי שאין העובדי אלילים יראים שמא יגנבו, אצל של כסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנבו:

<p>lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, 17 whose heart turneth away this day from the LORD our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that beareth gall and wormwood;</p>	<p>דְּלִמָּא אֵית בְּכוּן גִּבְר אוֹ אִתָּא אוֹ זְרַעִי אוֹ שְׁבֵטָא דְּלִבְיָה פְּנִי יוֹמָא דִּין מִדְּחִלְתָּא דִּי אֵלֹהֵנָא לְמַחֲדָּ לְמַפְלַח יָת טַעוֹת עַמִּמֵּינָא הָאֵנוּן דְּלִמָּא אֵית בְּכוּן גִּבְר מִהֲרִיר חֲטִין אוֹ זָדוֹן:</p>	<p>פֶּן־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־שְׁבֵט אֲשֶׁר לִבּוֹ 17 פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הֵם פֶּן־יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פִּרְיָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה:</p>
<p>and it come to pass, when he heareth the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying: 18 'I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart—that the watered be swept away with the dry';</p>	<p>וַיְהִי בְּמִשְׁמַעִיהָ יָת פִּתְגָמִי מוֹמְתָא הָדָא וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבְיָה לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אֲרִי בְּתַרְהוּר לִבִּי אָנָּא אֲזִיל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לִיה חֲטָאִי שְׁלוֹתָא עַל זִידְנוּתָא:</p>	<p>וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וַתְּהַבֵּרָךְ בְּלִבְכוֹ לֵאמֹר 18 שְׁלוֹם יִהְיֶה־לִּי כִּי בַשָּׂדֵרוֹת לִבִּי אֵלֶּךְ לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת־הַצִּמְאָה:</p>
<p>the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven; 19</p>	<p>לֹא יִיבִי יְיָ לְמַשְׁבֵּק לִיה אֲרִי בְּכוֹ יִחְשַׁף רִגְזָא דִּי וְחַמְתִּיהָ בְּגוֹבְרָא תְּהוּא וַיִּדְבְּקוּן בִּיה כָּל לְוִטִּיא דְּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין וַיִּמְחִי יְיָ יָת שְׁמִיהָ מִתַּחַת שָׁמַיָא:</p>	<p>לֹא־יֵאבֹהַ יְהוָה סִלֵּחַ לוֹ כִּי אִזּוֹ יַעֲשֶׂן אַף־יְהוָה וּקְנָאתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וּרְבִצָּה בּוֹ כָּל־הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וַיִּמְחָה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>
<p>and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law. 20</p>	<p>וַיַּפְרִשְׁנִיהָ יְיָ לְבִישָׂא מַכַּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֵלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְרָא הַתּוֹרָה הַזֶּה:</p>	<p>וַתְּבַדִּילּוּ יְהוָה לַרְעָה מִכָּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֵלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְרָא הַתּוֹרָה הַזֶּה:</p>

(17) פֶּן יֵשׁ בְּכֶם גּוֹי. לְפִיכָן אֲנִי צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַכֶּם: פֶּן יֵשׁ בְּכֶם. שְׂמָא יֵשׁ בְּכֶם, אֲשֶׁר לִבּוֹ פָּנָה הַיּוֹם מִלִּקְבֹּל עֲלֵינוּ

הַצְרִית: שְׂרַשׁ פִּרְיָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה. שְׂרַשׁ מְגַדֵּל עֵשׂוֹ מִרְכִּישׁ מֵרִים, כְּלוּמַר מִפְּרִיהָ וּמִרְצֵהָ רָשָׁע בְּקִרְבָּכֶם:

(18) וַתְּהַבֵּרָךְ בְּלִבְכוֹ. לְשׁוֹן צִרְכָּה, יַחֲסוֹז צִלְצוֹ צִרְכַּת שְׁלוֹם לְעַמּוֹ לְאִמְרָה, לֹא יִבְאֲרוּ קִלְלוֹת הַלֵּלוּ, אֲךָ שְׁלוֹם יִהְיֶה לִּי:

וַתְּהַבֵּרָךְ. צִנְדִּירִ"א שׁוֹי"א צִלְצוֹ כְּמוֹ וְהַתְּגַלְתָּ, וְהַתְּפַלְלָה: בְּשִׂרְיֹת לִבִּי אֵלֶיךָ. צִמְרָאוֹת לִבִּי, כְּמוֹ אֲשֶׁרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹז (צִמְדָּר כִּד, יז), כְּלוּמַר מִה שֶׁלִּבִּי רוֹאֶה לַעֲשׂוֹת: לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה. לְפִי שְׂאוּסִיף לוֹ פּוֹרְעָנוֹת עַל מֵה שֶׁעָשָׂה עַד הֵנָּה בְּשׁוֹגֵג, וְהִיִּיתִי מַעֲבִיר עֲלֵיהֶם, וְגוֹרֵם עֲתֵה שְׂאוּסִיף עִם הַמּוֹדֵד וְאִפְרַע מִמֶּנּוּ הַכֹּל, וְכֵן תִּרְגַּם אֲוִנְקָלוֹס צָדִיל לְאוֹסְפָא לִיה חֲטָאִי שְׁלוֹתָא עַל זִידְנוּתָא, שְׂאוּסִיף לוֹ אֲנִי הַשְׁגָּגוֹת עַל הַזְדוּנוֹת: הַרְוָה. שׁוֹגֵג, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כְּאִדָּם שְׂפּוֹר, שְׂעוֹשֶׂה שְׂלֹא מַדְעָה: הַצִּמְאָה. שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מַדְעָה וְצִמְאָה:

(19) יַעֲשֶׂן אַף־ה'. ע"י כַּעַס הַגּוֹף מִתַּחַסֵּם, וְהַעֲשֵׂן יוֹאֵל מִן הָאֵף, וְכֵן עָלָה עֶשֶׂן צָאפוֹ (שְׂמוּאֵל-ב' כב, ט), וְאֵע"פ שֶׁאֵין זוֹ לְפִנֵּי הַמִּקְדָּשׁ, הַכְּמוֹז מִשְׁמִיעַ אֶת הָאוֹזֵן כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא רְגִילָה וְיִכּוֹלָה לְשַׁמְעוֹת כְּפִי דֶרֶךְ הָאָרֶץ: וְקִבְּלָתָהּ. לְשׁוֹן חֲמָה אֲנִפְרַטְמִנִּי"ט אֲחִיזֹת לְבִישַׁת נִקְמָה, וְאִינוּ מַעֲבִיר עַל הַמַּדָּה:

(20) הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה. וְלַמַּעֲלָה הוּא אֲמוּרָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, גַּם כָּל תְּלִי וְכָל מִפְּהָ וְגו' (לְעִיל כַּח, סא), הַזֹּאת לְשׁוֹן נִקְבָּה מוֹסַב עַל הַתּוֹרָה, הַזֶּה לְשׁוֹן זִכָּר מוֹסַב עַל הַסֵּפֶר, וְע"י פִּיטוּק הַטַּעֲמִים הֵן נִחְלָקִין לְשִׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת, בְּצִרְכַּת הַקִּלְלוֹת הַטַּפְחָא נִתְּנָה תַּחַת בְּסֵפֶר, וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת דְּבוּקִים זֶה לָזֶה, לִכְךָ אִמְרָה הַזֹּאת, וְכֵאֵן הַטַּפְחָא נִתְּנָה תַּחַת הַתּוֹרָה, נִתְּנָה סֵפֶר הַתּוֹרָה דְּבוּקִים זֶה לָזֶה, לְפִיכָן לְשׁוֹן זִכָּר נִפְלָא אַחֲרָיו, שֶׁהִלָּשׁוּ נִפְלָא עַל הַסֵּפֶר:

- 21 And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;
- 22 and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;
- 23 even all the nations shall say 'Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?'
- 24 then men shall say: 'Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;
- 25 and went and served other gods, and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;
- 26 therefore the anger of the LORD was kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written in this book;
- 27 and the LORD rooted them out of their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day'.
- וַאֲמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם
אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנֹּכְרִי
אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְצָא רְחוֹקָה וְרָאוּ
אֶת־מִפְּנוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־
תַּחֲלָאִיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:
- גּוֹפְרִיתָא וְנֶחֱלֹץ שְׂרָפָה כָּל־
אֲרָצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמָח
וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב
כַּמִּהְפֹּכֶת סֹדֶם וְעִמְרָה אֲדָמָה
וְצִבּוֹיִם אֲשֶׁר הִפָּךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ
וּבִחְמָתוֹ:
- וַאֲמָרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה
יְהוָה כֹּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מָה
חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:
- וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת
עִמָּם בְּהוֹצִיאֹם אֹתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם:
- וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר
לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:
- וַיַּחֲרֹאֶף יְהוָה בְּאַרְצָא הַהִוא
לְהִבִּיאַ עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה
הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה:
- וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאֵף
וּבִחְמָה וּבִקְצָף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם
אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּיּוֹם הַזֶּה:
- וַיִּמָּר וַיֵּמַר דָּרָא בְּתַרְיָא בְּנֵיכֹן
דִּיקוּמוּן מִבְּתַרִּיכֹן וּבִר
עִמְמִין דִּינִיתִי מֵאַרְעֵי רְחִיקָא
וַיַּחֲזִין יָת מַחֲתָה דְאַרְעָא
הַהִיא וְיָת מַרְעָה דְאַמְרַע יי
בָּהּ:
- גּוֹפְרִיתָא וּמִלְחָא תַּחֲיִי יִקְדָּא
כָּל אֲרָעָה לֹא תִזְדַּרַע וְלֹא
תִצְמַח וְלֹא יִסַּק בָּהּ כָּל עֵשֶׂב
כַּחֲפִיכְתָּא דִּסְדוּם וְעִמְרָה
אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם דִּחְפָּךְ יי
בְּרוּגְזִיהָ וּבִחְמָתֶיהָ:
- וַיִּמָּרוּן כָּל עַמְמָא עַל מָא
עֲבַד יי בְּדִין לְאַרְעָא הַדָּא מָא
תִּקְוָא רִיגְזָא רַבָּא הַדִּין:
- וַיִּמָּרוּן עַל דִּשְׁבָּקוּ יָת קִימָא
דִּי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְהוֹן דִּגְזִר
עִמָּהוֹן בְּאַפְקוּתֵיהָ יִתְהוֹן
מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:
- וַאֲזָלוּ וּפְלַחוּ לְטַעֲנוֹת עַמְמָא
וּסְגִידוּ לָהֶן דִּחְלָן דִּלֹּא
יַדְעִינִן וְלֹא אוֹשִׁיבָא לָהֶן:
- וַתִּסְרִי רִיגְזָא דִּי בְּאַרְעָא
הַהִיא לְאַיְתָאָה עָלֶיהָ יָת כָּל
לְוִיטָא דְכְּתִיבִין בַּסֵּפֶרָא
הַדִּין:
- וַתִּסְרִי רִיגְזָא דִּי בְּאַרְעָא
הַהִיא לְאַיְתָאָה עָלֶיהָ יָת כָּל
לְוִיטָא דְכְּתִיבִין בַּסֵּפֶרָא
הַדִּין:
- וַאֲזָלִינוּן מֵעַל אֲרָעָהוֹן
בְּרִגְזָא וּבְחִמָּא וּבְתִקְוָא רַב
וַאֲזָלִינוּן לְאַרְעֵי אוֹחֲרֵי כִיּוֹמָא
הַדִּין:

(25) לא ידעום. לא ידעו צהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס מרגם ולא אוטיצא להון,
לא הטיצו להם שום טובה, ולשון לא חלק, אומו אלוה שצמחו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק:
(27) ויתשם ה'. כמרגמו וטלטלינו, וכן הנני נתשם מעל אדמתם (ירמיה יב, יד):

ע"כ צחול

28 The secret things belong unto the LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.

הַסִּתְּרוֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)

XXX And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,

וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל-לִבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:

רביעי (שני)

2 and shalt return unto the LORD thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;

וְשָׁבַתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ כְּכָל אֲשֶׁר-אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:

3 that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.

וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:

4 If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.

אִם-יְהִיגָה נִדְחֶךָ בְּקִצְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:

5 And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers. .

וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְהִיטִבֶּךָ וְהָרְבִּיךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:

(28) הנסתרות לה' אלהינו. ואם תאמרו מה צידנו לעשות, אתה מעניש את הרצים על ההורי היחיד, שנאמר (לעיל כא) פן יש צבא איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חבירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לצער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין צדק, יענוש את הרצים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרצים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השצועה צהר גרזים וצהר עיזל, ונעשו ערבים זה לזה:

(3) ושב ה' אלהיך את שבוחך. היה לו לכתוב והשיב את שבוחך, רצוננו למדו מכאן (מגילה כט.), כזיכול שהשכינה שרויה עם ישראל צדקת גלותם, וכשנגאלין הקציב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יוס קצוץ גליות, וצקושי, כאילו הוא עצמו נריך להיות אחוז צידיו ממם איש איש ממקומו, כענין שנאמר וְאִתָּם תִּלָּקְטוּ וְאִתָּם תִּלָּקְטוּ וְאִתָּם תִּלָּקְטוּ (ישעיה כז, יב), ואף בגליות שאר האומות מנינו כן, וְשָׁבַתָּ אֶת שְׁבוּת מִכָּרִים (יחזקאל כט, יד):

<p>6 And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.</p>	<p>וַיְעַד יי אֱלֹהֶיךָ יְת טַפְשׁוֹת לְבָבְךָ וְיִת טַפְשׁוֹת לְבָב דְּבָנְךָ לְמַרְחָם יְת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ בְּדִיל חַיִּיךָ:</p>	<p>וּמִל יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לְבָבְךָ וְאֶת-לְבָב זֶרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיִּיךָ: 6</p>
<p>7 And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.</p>	<p>וַיִּתֵּן יי אֱלֹהֶיךָ יְת כָּל לְוִטְיָא הָאֵלִין עַל בְּעָלֵי דְבָבְךָ וְעַל שְׂנָאֵיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:</p>	<p>וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֲלֹת הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שְׂנְאֵיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ: תמישי (שלישי)</p>
<p>8 And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.</p>	<p>וְאַתָּה תָּשׁוּב וּתְשָׁמְעָה בְּקוֹל יְהוָה דִּי וְתַעֲבִיד יְת כָּל פְּקוּדוֹהֵי דְאַנָּא מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין:</p>	<p>וְאַתָּה תָּשׁוּב וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַעֲשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: 8</p>
<p>9 And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;</p>	<p>וַיִּוְתַרְנֶנּוּ יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ בְּוֹלְדָא דְמַעֲךָ וּבְוֹלְדָא דְבַעֲרֶיךָ וּבְאִכְלָךָ לְטָבָא אֲרִי יְתוֹב יי לְמַחְדֵּי עַלְךָ לְטָב כְּמָא דְחֲדֵי עַל אֲבֹתֶיךָ:</p>	<p>וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יָדְךָ בְּפִלִי בְטָנְךָ וּבַפָּרִי בְהִמָּתֶךָ וּבַפָּרִי אֲדָמָתְךָ לְטָבָה כִּיּו יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כְּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבֹתֶיךָ: 9</p>
<p>10 if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.</p>	<p>אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטְר פְּקוּדוֹהֵי וּקְיֻמוֹהֵי דְכְּתִיבִין בְּסִפְר אֲוִרִיתָא הַדִּין אֲרִי תְתוּב לְדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:</p>	<p>כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַפְּתוּכָה בְּסִפְר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: (ס) 10</p>
<p>11 For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.</p>	<p>אֲרִי תִפְסִידָתָא הָדָא דְאַנָּא מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מִפְּרָשָׁא הִיא מִנָּה וְלֹא רַחֲקָא הִיא:</p>	<p>כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאוֹת הִוא מִמֶּנּוּ וְלֹא רַחֲקָה הִוא: טז</p>
<p>12 It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'</p>	<p>לֹא בְּשָׁמַיָא הִיא לְמִימַר מִן יִסַּק לָנָא לְשָׁמַיָא וְיִסְבִּיה לָנָא וְיִשְׁמַעְנָא יְתָה וְנַעֲבֹדָהּ:</p>	<p>לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׁמַיִמָּה וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנו אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: 12</p>

- (11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), אֲרִי יִפְסָסִי, וְתִקְרָד פְּלָאִים (איכה א, ט), וְתִרְדַּד בְּמַטְמוֹנוֹת, מְכֻסָּה, חֲזוּשָׁה בְּטֻמּוֹן;
 (12) לא בשמים היא. שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה.).

<p>Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?' 13</p>	<p>וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וַיִּקְחֶתָּ לָנוּ וַיִּשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: וְלֹא מֵעֵבֶרָא לִימָא הִיא לְמִימַר מִן יַעֲבֹר לָנָא לְעִיבֹר יִמָּא וַיִּסְבֵּה לָנָא וַיִּשְׁמַעְנָנָא יִתָּה וְנַעֲבֹדְנָה:</p>	<p>13</p>
<p>But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it. 14</p>	<p>כִּי־קְרוֹב אֵלַיְךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: (ס) אַרִּי קָרִיב לָךְ פְּתִיחָא לְחַדָּא בְּפִימָךְ וּבִלְבָבְךָ לְמַעֲבֹדֶיהָ:</p>	<p>14</p>
<p>See, I have set before thee this day life and good, and death and evil, 15</p>	<p>רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע: חַי וְיִתְּהִיבִית גְּדָמָךְ יוֹמָא דִּין יֵת חַי וְיֵת טַבָּתָא וְיֵת מוֹתָא וְיֵת בִּשְׂתָּא:</p>	<p>שניעי (רביעי) 15</p>
<p>in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His statutes and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it. 16</p>	<p>אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לֵאמֹר כֹּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻיֹּת וּרְבִית וּבִרְכָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דִּנְנָא מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יֵת יְיָ אֱלֹהֶךָ לְמַהֲרָךְ בְּאוֹרְחָן דִּתְקַנֵּן גְּדָמֹהִי וּלְמַטָּר פְּקוּדֹתָי וּקְיֻמוֹתָי וְדִינוֹתָי וְחֻיֹּתִי וְחֻסְנִי וַיְבָרְכְךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּאֶרֶעָא דְאַתָּה עָלִיל לְחֻמֵּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>16</p>
<p>But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them; 17</p>	<p>וְאִם יִפְגַּע לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם: וְאִם יִתְפַּנִּי לָבָד וְלֹא תִקְבִּיל וְתִטְשֵׁי וְתִסְגֹּד לְטַעֲוֹת עַמְּמִיָּא וְתִפְלַחְנִין:</p>	<p>17</p>
<p>I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it. 18</p>	<p>הַגִּדַתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדְּ תִאֲבְדוּן לֹא־תֵאָרִיכּוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חַוִּיתִי לָכֹן יוֹמָא דִּין אַרִּי מִיבַד תִּיבְדוּן לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עַל אֶרֶעָא דְאַתָּה עֹבֵר יֵת יִרְדְּנָא לְמִיעַל לְחֻמֵּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>18</p>
<p>I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed; 19</p>	<p>הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבִבְחָרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תֵּחִיָּה אֹתָהּ וְזָרַעָהּ: אַסְתִּידִית בְּכֹן יוֹמָא דִּין יֵת שְׂמִיָּא וְיֵת אֶרֶעָא חַי וּמוֹתָא יִתְבִּית גְּדָמָךְ בְּרָכָן וּלְוִשׁוֹן וְתִתְרַשֵּׁי בַחַי בְּדִיל דְּתִיחִי אֹתָּהּ וּבְנֶךְךָ:</p>	<p>19</p>

(14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לנס צמחצ ונעלפה:

(15) את החיים ואת הטוב. זה מלוי צוה, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכחוז מפרש והולך היאך:

(16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי הטוב וצו מלוי: וחיית ורביית. הרי החיים:

(17) ואם יפנה לבבך. הרי הרע:

(18) כי אבד תאבדון. הרי המות:

(19) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני

to love the LORD thy God, to
hearken to His voice, and to cleave
unto Him; for that is thy life, and
the length of thy days; that thou
mayest dwell in the land which the
LORD swore unto thy fathers, to
Abraham, to Isaac, and to Jacob, to
give them.

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמַע בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיֵּיךָ וְאַרְצְךָ יְמֶיךָ לְשִׁבְתְּ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם (פ)
וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם (פ)
לְמַחֲרָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְקַבֵּלָא
לְמִימְרֶיהָ וּלְאַתְחָרְבָא
לְדַחֲלִתֶיהָ אֲרִי הוּא חַיֵּיךָ
וְאַרְכּוֹת יוֹמֶיךָ לְמַתָּב עַל
אֲרֶעָ דְּקִנִּים יְיָ לְאַהֲבָתְךָ
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
לְמַתָּן לָהֶן:

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמַע בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיֵּיךָ וְאַרְצְךָ יְמֶיךָ לְשִׁבְתְּ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם (פ)
וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם (פ)
לְמַחֲרָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְקַבֵּלָא
לְמִימְרֶיהָ וּלְאַתְחָרְבָא
לְדַחֲלִתֶיהָ אֲרִי הוּא חַיֵּיךָ
וְאַרְכּוֹת יוֹמֶיךָ לְמַתָּב עַל
אֲרֶעָ דְּקִנִּים יְיָ לְאַהֲבָתְךָ
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
לְמַתָּן לָהֶן:

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9 on page 177. This Haftarah is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

XXXI And Moses went and spoke these
words unto all Israel.

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

And he said unto them: 'I am a
hundred and twenty years old this
day; I can no more go out and come
in; and the LORD hath said unto
me: Thou shalt not go over this
Jordan.

וַיֹּאמֶר לָהֶן בַּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין
שָׁנִין אֲנִי יוֹמָא דִּין לִית אֲנָא
יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמִיעַל נִי
אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר יְת יַרְדֵּנָא
הַדִּין:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד
לְצֵאת וּלְבֹא וַיְהִינָה אָמַר אֵלַי
לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

The LORD thy God, He will go over
before thee; He will destroy these
nations from before thee, and thou
shalt dispossess them; and Joshua,
he shall go over before thee, as the
LORD hath spoken.

יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ
הוּא־יִשְׁמָד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ
הוּא־יִשְׁמָד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

And the LORD will do unto them as
He did to Sihon and to Og, the
kings of the Amorites, and unto
their land; whom He destroyed.

וַיַּעֲבִיד יְיָ לָהֶן כְּמֹא דַעֲבַד
לְסִיחֹן וּלְעוֹג מְלָכֵי אַמּוֹרֵא
וּלְאַרְצָהֶן דְּשִׁינִי יְתִהוֹן:

וַיַּעֲשֶׂה יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְסִיחֹן וּלְעוֹג מְלָכֵי הָאֲמֹרִי
וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

הַחֲרִיתִי כֹכַם בְּכָל זֹאת. דְּבַר אַחַר הַעִידוּתִי כֹכַם הַיּוֹם אֵת הַשְּׂמִים וְגו', אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ לְיִשְׂרָאֵל, הַסְתַּכְלוּ בַּשְּׂמִים שֶׁצִּרְאִיתִי לְשֵׁם אַחֲכֶם, שֶׁמָּא שֶׁנֹּא אֵת מִדַּתְכֶּם, שֶׁמָּא לֹא עָלָה גִלְגָּל חֲמָה מִן הַמִּזְרָח וְהֵאֵר לְכָל הָעוֹלָם, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר וְנָחַשׁ יִצְחָק הַשָּׁמַשׁ וְצָא הַשָּׁמֶשׁ (קֹהֵלֶת א, ה), הַסְתַּכְלוּ בַּזָּרֶךְ שֶׁצִּרְאִיתִי לְשֵׁם אַחֲכֶם, שֶׁמָּא שֶׁנֶּחֱמָה מִדַּתְכֶּם, שֶׁמָּא זֶרַעְתֶּם אֶחָדָה וְלֹא כְּמַחֲהָ, אוֹ שֶׁמָּא זֶרַעְתֶּם חֲטָיִים וְהַעֲלַתֶּם שְׂעוּרִים, וְמָה אִלּוּ שֶׁנֶּעֱשׂוּ לֹא לְשֹׂכֵר וְלֹא לְהַפְסֵד, אִם זֹכִין אֵין מִקְבָּלִין שֹׂכֵר וְאִם חוֹטְאִין אֵין מִקְבָּלִין פּוֹרְעֵנוֹת, לֹא שֶׁנֹּא אֵת מִדַּתְכֶּם, אִם, שֶׁאִם זִכִּיתֶם תִּקְבְּלוּ שֹׂכֵר וְאִם חוֹטְאִים תִּקְבְּלוּ פּוֹרְעֵנוֹת, עַל אֶחָד כְּמָה וְכְמָה: וּבַחֲדָת בַּחֲדִים. אֲנִי מוֹרָה לְכֶם שֶׁתִּצְחָרוּ בַּחֲלָק הַחַיִּים, כְּאִדָּם הָאוֹמֵר לְצַנּוּ בַּחֲרָ לֶךְ חֲלָק יִפֶּה בַּנְּחֻלָּתִי, וּמַעֲמִידוֹ עַל חֲלָק יִפֶּה, וְאוֹמֵר לוֹ אֵת זֶה צִרְוֹר לֶךְ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר ה' מִקֵּץ קִלְקִי וְכֹסֵי אֶסֶף פּוֹמִיךְ גּוֹרְלִי (תְּהִלִּים טז, ה), הַנַּחֲת יָדִי עַל גּוֹרֵל הַטּוֹב לֹמַר אֵת זֶה קָח לִךְ:

(2) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְגו' אֲנִכִּי הַיּוֹם. הַיּוֹם מִלְּאוֹ יְמֵי וְשָׁנוֹת, צִיּוֹם זֶה נִוְלַדְתִּי וְצִיּוֹם זֶה אָמוֹת (סוּטָה יג:): וְדו' אָמַר אֵלַי. זֶה פִּירוֹשׁ לֹא אוּכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא לְפִי שֶׁה' אָמַר אֵלַי: לֹא אוּכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא. יְכִיל שֶׁתִּשָּׂא כְחוֹ, תִּלְמוּד לֹמַר לֹא קָהֶסָה עֵינָיו וְלֹא נָם לָהֶם (דְּבָרִים לד, ז), אִלָּא מֵהוּ לֹא אוּכַל, אִינִי רִשְׁאִי, שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנִּי הַרְשׁוּת וְנִתְּנָה לַיהוֹשֻׁעַ. דְּבַר אַחֵר, לֹאֵת וּלְבֹא דְּבָרֵי תוֹרָה, מִלְּמַד שֶׁנִּסְתַּחֲמוּ מִמֶּנּוּ מִסּוּרוֹת וּמַעֲנִיּוֹת הַחֲכָמָה (שם):

<p>And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.</p>	<p>וַיִּמְסְרוּנוּ יְיָ קְדָמֶיכוֹן וְתַעֲבֹדוּן לְהוֹן כָּכָל תַּפְקִידָתָא דְּפַקִּידַת יִתְכוּן:</p>	<p>וַיִּתְּנֵם יְהוָה לְפָנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם:</p>
<p>Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.</p>	<p>תִּקְפוּ וְעִלְמוּ לֹא תִדְחִלּוּן וְלֹא תִתְּבֹרִין מִן קְדָמֵיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא הַחֲלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ:</p>	<p>חֲזָקוּ וְאַמְצּוּ אֶל-תִּירְאֹו וְאֶל- תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַחֲלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ: (ס)</p>
<p>And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.</p>	<p>וַקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לִיה לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל תִּקְרָא וְעִלְם אֲרִי אֶת תִּיעוּל עַם עִמָּא הָדִין לְאַרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְהֵתָהוֹן לְמַתָּן לְהוֹן וְאַתָּה תַּחֲסִנְנָה לְהוֹן:</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאַמֶּץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילָנָה אוֹתָם:</p>
<p>And the LORD, He it is that doth go before thee; He will be with thee, He will not fail thee, neither be dismayed.</p>	<p>יְיָ הוּא מְדַבֵּר קְדָמָךְ מִיִּמְרֵיהָ יְהִי בְסַעֲדָךְ לֹא יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְּבֹר:</p>	<p>וַיְהוָה הוּא הַחֲלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִיָה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ לֹא תִירָא וְלֹא תִחַת:</p>
<p>And Moses wrote this law, and delivered it unto the priests the sons of Levi, that bore the ark of the covenant of the LORD, and unto all the elders of Israel.</p>	<p>וַכָּתַב מֹשֶׁה יֵת אוֹרֵיתָא הָדָא וַיַּחֲבֶה לְכַהֲנָיָא בְּנֵי לֵוִי דְּנִשְׁלִין יֵת אֲרוֹן קִימָא דִּי וְלָכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָה אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And Moses commanded them, saying: 'At the end of every seven years, in the set time of the year of release, in the feast of tabernacles,</p>	<p>וּפָקִיד מֹשֶׁה יְתָהוֹן לְמִימַר מִסּוּף שְׁבַע שָׁנִין בְּזִמָּן שְׁתָּא דְּשִׁמְשָׁתָא בְּחִגָּא דְּמִטְלָיָא:</p>	<p>וַיִּצֹו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחִג הַסִּכּוֹת:</p>

שלישי
(חמישי)

רביעי

(6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:
(7) כי אתה תבוא את העם הזה. גרי חס תעול עס עמא דדין, משה אמר ליהושע, זקנים שדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועמלן, אכל הקציה אמר ליהושע כי חסא פציה את גרי ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם (לקמן פסוק כג), תצא על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן, דצר אחד לדור ולא שני דצרים לדור (סנהדרין ח).
(9) ויכתוב משה וגו' ויחתה. כשנגמרה כולה נחתה לבני שצטו:
(10) מקץ שבע שנים. בשנה ראשונה של שמטה שהיא שנה שמינית, ולמה קורא אותה שנת השמטה, שעדיין שציעית נהגת בה, בקציר של שציעית היואל למואל שציעית (ראש השנה יב):

<p>when all Israel is come to appear before the LORD thy God in the place which He shall choose, thou shalt read this law before all Israel in their hearing.</p>	<p>בְּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:</p>	<p>בְּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:</p>
<p>Assemble the people, the men and the women and the little ones, and thy stranger that is within thy gates, that they may hear, and that they may learn, and fear the LORD your God, and observe to do all the words of this law;</p>	<p>הַקָּהָל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>	<p>הַקָּהָל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>
<p>and that their children, who have not known, may hear, and learn to fear the LORD your God, as long as ye live in the land whither ye go over the Jordan to possess it.</p>	<p>וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>	<p>וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, that I may give him a charge.' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּנִי יִמּוֹךְ לְמוֹת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיִּגְלֹךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּנִי יִמּוֹךְ לְמוֹת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיִּגְלֹךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>
<p>And the LORD appeared in the Tent in a pillar of cloud; and the pillar of cloud stood over the door of the Tent.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Behold, thou art about to sleep with thy fathers; and this people will rise up, and go astray after the foreign gods of the land, whither they go to be among them, and will forsake Me, and break My covenant which I have made with them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְהוּ אַחֲרָיו אֵלֹהֵי גֹכֶר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בֹא־שָׁמָּה בִקְרָבוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפְלֵ אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְהוּ אַחֲרָיו אֵלֹהֵי גֹכֶר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בֹא־שָׁמָּה בִקְרָבוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפְלֵ אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>

(11) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיתא במסכת סוטה (דף מא.), על צימה של עץ שהיו עושין צעורה:
(12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה צאו, למה שכר למציאיהם (חגיגה ג).
(14) ואצוננו. ואזרזנו:

17 Then My anger shall be kindled against them in that day, and I will forsake them, and I will hide My face from them, and they shall be devoured, and many evils and troubles shall come upon them; so that they will say in that day: Are not these evils come upon us because our God is not among us?

וַיִּתְקַף רוּגְזֵי בְּהוֹן בְּעֶדְנָא
הַהוּא וְאַרְחִיקֵנוּן וְאַסְלִיק
שְׂכִינְתִּי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לִמְבִּי
וַיַּעֲרֵץ יְתָהוֹן בִּישָׁן סִגְיָאן
וַעֲקֹן וַיִּמָּר בְּעֶדְנָא הַהוּא
הֶלֶא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי
בְּיָנִי עֲרַעְנִי בִּישְׁתָּא הָאֱלֹהִי:

וַתֵּרָא אִפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא
וַעֲבֹבָתִים וַהֲסִתֵּרֵתִי פָנַי מֵהֶם
וַהֲיָה לְאֹכֶל וּמִצָּאָהוּ רַעוּת
רִבּוּת וּצְרוּת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא
הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי
מִצְאוֹנֵי הָרַעוּת הָאֵלֶּה:

18 And I will surely hide My face in
that day for all the evil which they
shall have wrought, in that they are
turned unto other gods.

וַיֵּאָמֶר סֶלְקָא אֲסֻלִּיק שְׂכִינְתִּי
מִנְהוֹן בְּעֵדְנָא הִהוּא עַל כָּל
בִּשְׁתָּא דְעֵבְדוּ אֲרִי אֲתַפְּנִיאוּ
בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמִיָּא:

וְאֶנֶכִי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם
הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה
בִּי פְנֵה אֶל־אֱלֹהִים אַחֲרַיִם:

19 Now therefore write ye this song for
you, and teach thou it the children
of Israel; put it in their mouths,
that this song may be a witness for
Me against the children of Israel.

וַיִּכְעַן כְּתוּבוֹ לִכּוֹן יֵת
תּוֹשֵׁב־בְּחֶמֶת הָהָא וְאַלְפָּה לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל שׁוּיָה בְּפִימָהוֹן בְּדִיל
דִּתְהִי קֳדָמִי תּוֹשֵׁב־בְּחֶמֶת הָהָא
לְסַחֲדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַעֲתָה כְּתֹבִי לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה
הַזֹּאת וּלְמַדָּה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
שִׁמְרָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־
לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּכֹנִי
יִשְׂרָאֵל:

For when I shall have brought
them into the land which I swore
unto their fathers, flowing with
milk and honey; and they shall
have eaten their fill, and waxen fat;
and turned unto other gods, and
served them, and despised Me, and
broken My covenant;

אָרִי אַעֲלֵנוּ לָאָרֶץ דְּקִיּוּמִית
לִאֲבֹקֶתָהוֹן עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבֵשׁ
וְיִיכָלֵן וְיִסְבְּעוּן וְיִתְפַּנְּקוּן
וְיִתְפַּנְּנוּן בְּתֹר שְׂעוֹת עֲמֻמָּא
וְיִפְלַחוּן לַהוֹן וְיִרְגְּזוּן קִדְמִי
וְיִשְׁנֹנוּ יַת קִמִּי:

כִּי־אֵבְרָאנוּ אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
נִשְׁפָּעְתִּי לֵאבֹתָיו וְזֶבֶת חֵלֶב
וְיֶדְכֶשׁ וְאָכַל וְשָׁבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה
אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבְדִּים
וְנֹאצִּינִי וְהִפָּר אֶת־בְּרִיתִי:

ששי
(שביעי)

then it shall come to pass, when
many evils and troubles are come
21 upon them, that this song shall
testify before them as a witness; for
it shall not be forgotten out of the
mouths of their seed; for I know
their imagination how they do
even now, before I have brought
them into the land which I swore.

וַיְהִי אֲרִי יֵרָעַן יִתְּחוּן בִּישָׁן
סִיגִיאַן וְעֶקֶן וְתַתִּיב תוֹשְׁבֵיחָא
הֶדְא קְדֻמוֹתֵי לִסְהִיד אַרִי לֹא
תִתְנָשׁ מִפֶּם בְּנִיחוֹן אַרִי גְלִי
קְדָמִי יִצְרָחוֹן דְּאִמּוֹן עֲבָדִין
וַיּוֹמַר דִּין עַד לֹא אֲשִׁילֻנוּ
לְאַרְעָא דְקִיּוּמִית:

וְהָיָה כִּי־תִמְצָאן אֹתוֹ רְעוּת
רְבוּת וְצָרוֹת וְעֲנָתָה הַשִּׁיחָה
הַזֹּאת לִפְנֵי לֵעָד כִּי לֹא תִשְׁכַּח
מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעָתִי אֹתִי
יֵצְרוּ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם
בְּטָרֶם אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי:

22 So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.

וּכְתַב מֹשֶׁה יָת תּוֹשַׁבְחָתָא
הָדָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְאֵלְפָה
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת
בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּלְמְדֶהָ אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

(16) נכר הארץ. גויי הארץ:

(17) והסתרתי פני. כמו שאיני רואה בצרתם:

(19) את השירה הזאת. האזינו השמים (להמן לז, א), עד וכפר אדמתו עמו (שם מג):

(20) ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל גאון לשון כעס:

(21) וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהמרימי צו צמוכה על כל המוצאות אומרו: כי לא תשכח מפי זרעו. הרי

זו הצטקה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי (שבת קלח:):

<p>23 And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'</p>	<p>וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֶתָּה תְּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵהְיֶה עִמָּךְ:</p>	<p>23 וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֶתָּה תְּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵהְיֶה עִמָּךְ:</p>
<p>24 And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,</p>	<p>וַהֲנִיחָהּ כִּד שִׁיבִי מֹשֶׁה לְמַכְתָּב יֵת פִּתְגָמָיו אוֹרֵיתָא הָדָא עַל סִפְרָא עַד דְּשְׁלִימוֹ:</p>	<p>24 וַיְהִי כַכְּלוֹת מֹשֶׁה לְכָתֵב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תַּמּוּם:</p>
<p>25 that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:</p>	<p>וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:</p>	<p>שְׂבִיעִי 25 וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:</p>
<p>26 'Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.</p>	<p>סִבּוּ יֵת סִפְרָא דְּאוֹרֵיתָא הַדִּין וְתַשּׁוּנוֹן יִתִּיה מִסְטֵר אֲרוֹן קִימָא דִּיִּי אֱלֹהֵכּוֹן וַיְהִי תַמּוֹן בְּךָ לְסִהֲד:</p>	<p>26 לָקַח אֶת־סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׁמַּתָּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד:</p>
<p>27 For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?</p>	<p>אֲרִי אֲנִי יָדַעְנָא יֵת סִרְבּוּתְךָ וַיְהִי קִדְלָךְ קִשְׁיָא הָא עַד דְּאֲנָא קַיִּים עִמָּכּוֹן יִזְמָא דִּין מִסִּרְבִּין תְּוִיתוֹן קִדָּם יִי וְאַף בְּתֵר דְּאֲמוּת:</p>	<p>27 כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מְרִיבְךָ וְאֶת־עֲרֻפְךָ תִּקְשָׁה תָּן בְּעוֹדִנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמְּרִים הָיִתָּם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אֲחֲרַי מוֹתִי:</p>
<p>28 Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.</p>	<p>כְּנוּשׁוּ לְוֹתִי יֵת כָּל סִבֵּי שְׁבִטֵיכּוֹן וְסִרְכִּיכּוֹן וְאַמְלִיל קְדָמִיהוֹן יֵת פִּתְגָמָא הָאֵלִין וְאַסְהִיד בְּהוֹן יֵת שָׁמָיָא וַיְהִי אֲרֻעָא:</p>	<p>מַפְטִיר 28 הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זְקֵנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאַדְבַּרְתִּה בְּאָזְנֵיהֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:</p>

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם: (26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלך: מצד ארון ברית ה'. נחלקו צו חכמי ישראל צבצב צחרא (יד:), יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מצחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח צחוץ הארון: (28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום צחצחורות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עשה לך (צמד צר י, ז), ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגזזו קודם יום מותו (ס"א ציוס מותו), לקיים מה שנאמר, ואין שלטון ציוס הענות (קהלת ח, ח): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם חאמר הרי כבר העיד למעלה העידתי בָּכֶם הַיּוֹם וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל אמר, אכל לשמים ולארץ לא חמר, ועכשיו צא לומר האזינו השמים וגו':

<p>For I know that after my death ye will in any wise deal corruptly, and turn aside from the way which I have commanded you; and evil will befall you in the end of days; because ye will do that which is evil in the sight of the LORD, to provoke Him through the work of your hands.'</p>	<p>כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי-הַשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וְסָרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקָלָאת אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי-תַעֲשׂוּ אֶת-הָרָעָה בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם:</p>	<p>29</p>
<p>And Moses spoke in the ears of all the assembly of Israel the words of this song, until they were finished:</p>	<p>וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל-קָהָל יִשְׂרָאֵל אֶת-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תִּמָּם: (פ)</p>	<p>קיי פסוקים</p>

The Haftarah is Isaiah 55:6 - 56:8 on page 179. This Haftarah is read on Shabbat Shuva.

For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage, see page 161.

<p>XXXII Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth.</p>	<p>הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמַרְיִי-פִי:</p>	<p>האזינו כו</p>
<p>2 My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb.</p>	<p>יֵבֶסֶם כַּמָּטָר אֹלְפָנִי וְתִקְבֹּל כַּטָּל מִיְמָרִי כְרוּחִי מִטָּרָא דְנִשְׁבִּין עַל דְּתָאָה וְכִרְסִיסִי מִלְקוּשָׁא דְעַל עֵשְׂבָא:</p>	<p>2 יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחֵי תִגֵּל כַּטָּל אֲמַרְתִּי כְשֶׁעִירָם עַל־דָּשָׁא וְכִרְבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:</p>
<p>3 For I will proclaim the name of the LORD; Ascribe ye greatness unto our God.</p>	<p>אֲרִי בִשְׁמָא דִּי אֲנָא מְצַלִּי הָבו רַבּוּתָא קֳדָם אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>3 כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבו גְּדֹל לְאֵלֵינוּ:</p>

(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר ויַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע כד, לא), מכאן שתלמידיו של אדם חציב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי: (1) האזינו השמים. שאני מתרה זהם בישראל, ומהיו אחס עדים בדבר שכן אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד זהם שמים וארץ, אמר משה, אני בשר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הזרית מי בל ומכחישם, לפיכך העיד זהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יצאו העדים ויתנו שכרם, הַגָּפֶן תִּפְּסֶן פְּרִיָּה וְהָאֶרֶץ תִּפְּסֶן יְבוּלָהּ וְהַשָּׂמַיִם יִתְּנוּ טֶלֶם (זכריה ח, יז), ואם יתחייבו, תהיה זהם יד העדים תחלה, וְעָנָה אֶת הַשָּׂמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מְטָר וְהַשֶּׁלֶקֶמָה לֹא תִפֶּן אֶת יְבוּלָהּ (דברים יא, יז), ואח"כ וַיִּבְרָכֶם מִמֶּלְכָּה (שם) על ידי האומות: (2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שמעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתי ישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי שו) כאשר יערפו השמים טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן יַעֲפֹפֶן דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יַעֲרֹפוּ טַל (לקמן לג, כח): תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצמים לצריות (ס"א יש עצמים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין (ספרי שו): כשעירם. לשון רוח סערה, כתרומתו פְּרוּקִי מִטָּרָא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם שורה כחץ נקרא רביב, כמה דאמר לְכָה קֶשֶׁת (צראשית כא, כ): דשא. ארצרי"ץ. עטיפת הארץ מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:

<p>4 The Rock, His work is perfect; For all His ways are justice; A God of faithfulness and without iniquity, Just and right is He. .</p>	<p>תִּקְיָא דְשְׁלָמִין עֻבְדוּהִי אֲרִי כָּל אֲוִרְחָתֶיהָ דִּינָא אֱלֹהָא מְהִימְנָא דִּמֶן קִדְמוּהִי עֻלָּא לֹא נָפִיק מִן קֳדָם דְּזַכָּאי וְקָשִׁיט הוּא:</p>	<p>לוי הַצֹּרֶר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי כָל־ דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין עֹל צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא:</p>
<p>5 Is corruption His? No; His children's is the blemish; A generation crooked and perverse.</p>	<p>חֲבִילו לְהוֹן לֹא לִיה בְּנֵיָא דְּפִלְחוּ לְטַעֲנוּתָא דִּרְא דְאַשְׁנִי עֻבְדוּהִי וְאַשְׁתַּנִּי:</p>	<p>5 שַׁחַת לוֹ לֹא בָנָיו מוֹמָם דּוֹר עָקֹשׁ וּפְתִלְתֵּל:</p>
<p>6 Do ye thus requite the LORD, O foolish people and unwise? Is not He thy father that hath gotten thee? Hath He not made thee, and established thee?</p>	<p>הָא קֳדָם יִי אַתּוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְקִבְּלִי אֲוִרְיָתָא וְלֹא חֲכִימוּ הָלֹא הוּא אָבוּךְ אַתָּה דִּילִיָּה הוּא עָבְדְךָ וְאַתְקַנְךָ:</p>	<p>6 ה' לִיְהוָה (בספרי תימן הִלִּיהוָה בתיבה אחת) תִּגְמְלוּ־אֹתָת עִם נָבֹל וְלֹא חָכָם הִלּוּ־הוּא אָבִיךָ קִנְךָ הוּא עָשָׂךְ וַיְכַנְנֶךָ:</p>
<p>7 Remember the days of old, Consider the years of many generations; Ask thy father, and he will declare unto thee, Thine elders, and they will tell thee.</p>	<p>אַדְכֵּר יוֹמִין דִּמֶן עֲלָמָא אַסְתַּפֵּל בְּשָׁנֵי דֶּר וְדֶר שְׁאֵל אָבוּךְ וַיַּחֲזִי לְךָ סִבְךָ וַיִּמְרִין לְךָ:</p>	<p>שני זְכוֹר יָמוֹת עוֹלָם בֵּינוּ שָׁנוֹת דֶּר־ וְדֶר שְׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדְּךָ וְקִנְךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ:</p>
<p>8 When the Most High gave to the nations their inheritance, when He separated the children of men, He set the borders of the peoples according to the number of the children of Israel.</p>	<p>בְּאַחְסָנָא עֲלָאָה עַמֵּמֵיָא בְּפִרְשִׁיתֶיהָ בְּנֵי אָנְשָׁא כְּמִים תַּחֲוֵמֵי עַמֵּמֵיָא לְמִנְנִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>8 בְּהִנָּחַל עֲלֵיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יָצַב גְּבֻלַת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

(3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו פי קצאזו אל קאקץ (ויקרא כג, י), כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הצו גדל לאלהינו וזכרו שמו (יומא לז), מכאן אמרו, שעוין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש (תענית טז):

(4) הצור חמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוצרי רצונו, לא בשטף הוא מציא, כי אם דקין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לנדיקים נדקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר נדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מנדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, נדיק מפי הצריות, וישר הוא וראוי להנדיקו:

(5) שחת לו וגו'. כתרגמו סבילו להון לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומו: דור עקש. עקום ומעוקל, כמו ואת כל הישרה יעקשו (מיכה ג, ט), ובלשון משנה, חולדה ששיניה עקומות ועקשות: ופתלתל. אנטורטי"ליש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן המצות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל:

(6) ה' לך תגמלו זאת. לשון חימה, וכי לפניו אתם מעציבין, שיש צידו להפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות: עם נבל. ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להצין את הנולדות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך בן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויכנך. אחרי כן בכל מיני בסיס ופן. מכם כהנים, מכם נביאים, ומכם מלכים, כרך שהכל תלוי בו:

(7) זכור ימות עולם. מה עשה צראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר, לא נתחם לצדכם על שעבר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר באליהו אבי אבי רכב ישראל (מלכים"ב, יז): זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

<p>9 For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.</p>	<p>כִּי חֶלֶק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל עַד אַחֲסֹנְתִיהֶ: אֲרִי חֹלָקָא דִּי עַמִּיהָ יַעֲקֹב</p>	<p>9 כִּי חֶלֶק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:</p>
<p>10 He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.</p>	<p>סוֹפִיק צִרְכִּיהוֹן בְּאַרְעַ מְדַבֵּרָא וּבֵית צְהוֹנָא אֲתֵר דְּלִית מִיָּא אֲשֶׁרִינוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְנִיתִיהָ אֵלִיפֻנוֹן פִּתְגָמִי אוֹרִיתִיהָ נִטְרָנוֹן כְּבֻכַת עֵינָהוֹן:</p>	<p>10 יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְץ מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יִלָּל יִשְׁמֹן יִסְבֶּבְנָהוּ יְבוֹנְנָהוּ יִצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָו:</p>
<p>11 As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—</p>	<p>כְּנִשְׂרָא דְּמַחֲשִׁי לְקִנְיָהּ עַל בְּנוֹתֶיהָ מִתְחַפֵּף פְּרִיס גְּדֻפּוֹתֶיהָ מִקְבִּילָהוֹן מְנַטִּילָהוֹן עַל תְּקוּף אֲבִירוֹתֶיהָ:</p>	<p>11 כְּנִשְׂרָא יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ יִשְׂאֵהוּ עַל-אֲבִירָתוֹ:</p>
<p>12 The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.</p>	<p>יְיָ בִּלְחֹדִידָהוֹן עֲתִיד לְאֲשֶׁרִייתָהוֹן בְּעַלְמָא דְּהוּא עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקִיִּים קְדָמוֹתֵיהּ פּוֹלְחֵן טַעֲנוֹן:</p>	<p>יְהוָה בִּדְדוֹ יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכֵר:</p>

(8) בהנחל עליון גויים. כשהנחיל הקד"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפס ושטפס: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה צידו להעבירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצג גבולות עמים, קיימם ולא אבדם: למספר בני ישראל. כשציל מספר בני ישראל שעתידין לאחת מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציג גבולות עמים. שבעים לשון:

(9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבדו צנייהם, ועמיד לאחת, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי באצות, המשולש בשלש זכות, זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו, הרי ג', כחצל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא ובניו היו לו נחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק:

(10) ימצאנו בארץ מדבר. אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וְנָחַם מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מֶהָרַץ פֶּאֶרְוֹן (לקמן לג, ז): ובתהו ילל ישמן. ארץ זיה ושממה, מקום יללת חנינים וצנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נאל למדצרות מקום זיה ושמונו, כענין שנאמר לְקַדֵּשׁ אֶתְרֵי צִמְדָּר (ירמיה ז, ז): יסבבנהו. שם סבבם והקיפם בענגים, וסבבם צדגלים לארבע רוחות, וסבבם צמחיתם הנהר שפיהו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם צמורה וצינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין שהמאור יוצא הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאנו, יספיקו כל צרכו צמדצר, כמו ומָלָא לָהֶם (צמדצר יא, כז), לא ימָלָא לָנו הָהָר (יהושע יז, טז). יסבבנהו. אֲשֶׁרֵנוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְנִיתִיהָ, אוהל מועד צאמנע וארבעה דגלים לארבע רוחות:

(11) כנשר יעיר קנו. נהגם צרחמים וצחמלה, כנשר הזה, רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו כנפיו צין אילן, צין שוכה לצמחתה, כדי שיעורו בניו ויהא בהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר בניו: על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקצ"ה שדי לא מְלָאָהוּ שָׁגִירָא כח (איוב לו, כג), כשצא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מְסִינִי צִמְדָּר וְנָחַם מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מֶהָרַץ פֶּאֶרְוֹן וְאֶתְהָ מְרֻצָּת קָדֵשׁ (לקמן לג, ז), אֵלֹהֵי מִסְיָנוֹן יָצָא (חזקוני ג, ג) וזו רוח רביעית: יפרוש כנפיו יקחהו. כשצא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן צרגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורה עליהם, לפיכך נושאן צרגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס צבני, אף הקצ"ה, וְאֶשָׁא אֶתְהָם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים (שמות יט, ד), כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים בהם חצים ואבני בליסטראות, מיד וישע מִלָּךְ הָאֵלֹהִים וגו' ויָצָא צִין מִתְּהָה מְרִירָה וגו' (שם יד, יט-כ):

(12) ה' בדד. ה' צדד וצטמ נהגם צמדצר: ואין עמו אל נכר. לא היה כח צאחד מכל אלהי הגויים להראות כמו

- 13 He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock; יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ) בְּמוֹתַי אֲשֶׁרֵינוּן עַל תּוֹקֵפֵי אֶרֶץ אֹכִילֵנוּן בְּזֹת שְׁנֵאִיהוֹן יִהְיֶה לְהוֹן בְּזֹת שְׁלִישֵׁי קְרוּיִן וְנִכְסֵי יִתְבִּי פֶרֶכִין תִּקְיִפִין: מַחְלִמִישׁ צוֹר:
- 14 Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine. יִהְיֶה לְהוֹן בְּזֹת מִלְכִּיהוֹן וְשְׁלִישִׁיהוֹן עִם עוֹתֵר רִבְרִבִּיהוֹן וְתִקְיִפִיהוֹן עִמָּא דְאַרְעֵהוֹן אֲחִסְנֵהוֹן עִם בְּזֹת חִילִיהוֹן וּמִשְׁרִיתֵהוֹן וְדָם גְּבִרִיהוֹן אֲתֹאשֵׁד כְּמִיָּא: חֲמֹאת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן עִם- חֵלֶב כְּרִים וְאֵילִים בְּנֵי-בָשָׁן וְעֵתוּדִים עִם-חֵלֶב כְּלִיֹּת חֲטָה וְדָם-עֵנֵב תִּשְׁתֶּה-חֲמֹר:
- 15 But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation. וַיִּשְׁמָן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׁמֹנֶת עֲבִית כְּשִׁית וַיִּטַּשׁ אֱלֹהֶת עֲשֵׂהוּ וַיִּבְבֵּל צוֹר יִשְׁעוֹ: עֵתֵר יִשְׂרָאֵל וּבְעֹט אֲצִלָּה תִקּוֹף קָנָא נִכְסִין שָׁבַק פּוֹלְחָן אֱלֹהֵא דְעַבְדִּיהּ אֲרִגִּיז קִדְם תִּקְיָפָא פְּרָקִיָּה:
- 16 They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him. יִקְנֵאֵהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת אֲקִנְיָאוֹ קִדְמוֹהִי בְּפוֹלְחָן טַעוֹן יִכְעִיסֵהוּ: בְּתוֹעֵבֹת אֲקִנְיָאוֹ אֲרִגִּיזוֹ קִדְמוֹהִי:

ולהלחם עמהם. ורבותינו דרשוהו על העמיד (ספרי שט"ו), וכן תרגם אוגנקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ומהא השירה להם לעד, שסופן לגדוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם. לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם כינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבהו על במותי ארץ. כל המקרא כתרגומו: ירכבהו וגו'. על שם שארץ ישראל גבוה מכל הארצות (ספרי שט"ו): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שנקלים לנוז ולהתצטל מכל פירות הארצות: ויגקהו דבש מסלע. מעשה צאחד שאמר לצנו צסיכני, הצא לי קציעות מן החצית, הלך ומצא הדבש כף על פיה, אמר לו ו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה (ספרי שטו): במותי ארץ. לשון גוצה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של סלע. כשאניו דבוק לחיצה שלאחריו נקוד חלמיש, וכשהוא דבוק נקוד חלמיש: ושמן מחלמיש צור. אלו יחיתים של גוש חלב:

(14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה צימי שלמה, שנאמר עֲשֶׂהָ בָקָר צֹרֵאִים וְעֲשֶׂרִים צֹקֵר רָעִי וּמִאָּה צֹאן (מלכים"א ה, ג): עם חלב כרים. זה היה צימי עשרת השצטים, שנאמר וְאֶכְלִים כְּרִים מִצֹּאן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה צימי שלמה, שנאמר וַיְהִי לָקֶס שְׁלֹמֶה וְגו' (מלכים"א ה, ג): ודם ענב תשתה חמר. צימי עשרת השצטים השמים צמון קי יין (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גצי הקלצ: וחלב צאן. קלצ של צאן, וכשהוא דבוק נקוד חלב, כמו צחלב צמו: כרים. כצטים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. היה שותה יין טוב, וטעם יין חסוב: חמר. יין צלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משוזה צטעס, ווי"ש צלע"ו, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אוגנקלוס, אשכנזין על סקפי ארץ אגו:

(15) עבית. לשון עובי: כשית. כמו פסיק, לשון פי קסה פניו צחלב (איוב טו, כז), כאדם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מצחוץ, וכן הוא אומר וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלַי קָסֶל (שם): כשית. יש לשון קל צלשון כסוי, כמו וְקָסֶה קְלוֹן עָרוֹם (משלי יב, טז), ואם כתב פִּשִׁית דגוש היה נשמע פסיק את אחרים, כמו פי קסה פניו (איוב טו, כז): ויבבל צור ישועתו. גנהו וצוהו, כמו שנאמר וְאַחֲרֵיהֶם אֵל הַיָּבֵל ה' וגו' (יחזקאל ח, טז), אין נבול גדול מזה:

<p>17 They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not.</p>	<p>יִזְבְּחוּ לַשְׂדִּים לֹא אֱלֹהִים אֱלֹהִים בְּהוֹן צָרוּךְ דְּחָלָן דְּלֹא יִדְעוּנִין חֲדָתִין דְּמִקְרִיב אֲתַעֲבִידָא דְלֹא אֲתַעֲסִקוּ בְהוֹן אֲבֹהֵתְכֹן:</p>	<p>17 יִזְבְּחוּ לַשְׂדִּים לֹא אֱלֹהִים אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּנִין חֲדָשִׁים מִקְרִיב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם:</p>
<p>18 Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee. .</p>	<p>צוּר יִלְדָךְ תָּשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחֲלָלְךָ: דְּחִלַת תְּקִיפָא דִּי בְרָאךְ אֲתַנְשִׁיתָא שְׁבִקְתָּא פּוֹלְחִין אֱלֹהָא דְעִבְדָךְ:</p>	<p>18 צוּר יִלְדָךְ תָּשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחֲלָלְךָ:</p>
<p>19 And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבָנָתָיו: וְגַלִּי קָדָם יְיָ וְתִקְיָא רִוּגָתָא מִדְּאֲרָגִיו קָדְמוֹתֵי בָנִין וּבָנִין:</p>	<p>רצעי 19 וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבָנָתָיו:</p>
<p>20 And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוֹר תַּהֲפֹכֹת הֵמָּה בָנִים לֹא-אֱמֵן בָּם: וְאָמַר אֲסִלִּיק שְׁכִינָתִי מִנְהוֹן גַּלִּי קָדְמִי מָא יְהִי בְּסוֹפָהוֹן אֲרִי דְרָא דְאֲשֵׁנִי אֲנֹן בְּנִיָּא דְּלִית בְּהוֹן חֵימְנוּ:</p>	<p>20 וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאָה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוֹר תַּהֲפֹכֹת הֵמָּה בָנִים לֹא-אֱמֵן בָּם:</p>
<p>21 They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.</p>	<p>הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כַּעֲסוּנִי בַּהֲבִלֵיהֶם וְאֲנִי אֲקִיְיָם בְּלֹא- עַם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעֲסֵם: אֲנֹן אֲקִיְיָו קָדְמִי בְּלֹא דְחִלָּא אֲרָגִיו קָדְמִי בְּטַעוֹתֵהוֹן וְאֲנָא אֲקִיְיָנִין בְּלֹא עַם בַּעֲמָא טַפְשָׂא אֲרָגִיוֹנִין:</p>	<p>21 הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כַּעֲסוּנִי בַּהֲבִלֵיהֶם וְאֲנִי אֲקִיְיָם בְּלֹא- עַם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעֲסֵם:</p>
<p>22 For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.</p>	<p>כִּי-אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וְתִיקַד עַד-שְׂאוֹל תַּחֲתוֹת וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וְתִלְחַט מוֹסְדֵי הָרִים: אֲרִי קָדָם תְּקִיף כְּאִישָׁא נִפְק מִן קָדְמִי בְּרִגְזִי שִׁיבִי עַד שְׂאוֹל אֲרַעֲתָא אֲסִיף אֲרַעָא וְשַׁלְלָתָהּ שִׁיבִי עַד סִפְי שׁוּרְיָא:</p>	<p>22 כִּי-אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וְתִיקַד עַד-שְׂאוֹל תַּחֲתוֹת וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וְתִלְחַט מוֹסְדֵי הָרִים:</p>

(16) יקנאדו. הצעירו חמתו וקנאתו: בתועבות. צמעשים תעוצים, כגון משכב זכור וכשפים שנאמר צהם תועבה:
(17) לא אלה. כתרגמו דלית צהון צרוך, אילו היה צהם צרוך לא היה קנאה כפולה כמו עכשיו: חדשים מקרוב
באו. אפילו האומות לא היו רגילים צהם (ספרי שח), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה כלם יהודי: לא שערות
אבותיכם. לא יראו מהם, לא עמדה שערקס מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש צספרי (שס). ויש
לפרש עוד, שערות, לשון ופעירים ירקדו קס (ישעיה יג, כא). שערות הם שדים, לא עשו אבותיכם שערות הללו:
(18) תשי. תשכח. ורבותינו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אחס מכעיסין לפניו ומתישים כחו מלהיטיב לכם (ספרי ש"ט):
אל מחוללך. מוסיף מרחם, לשון וחולל חללות (תהלים כט, ט), חיל פיו לך (שם מח, ז):
(20) מה אחריתם. מה תעלה צהם צסופס: כי דור תהפוכות המה. מהפכין רצוני לכעם: לא אמון בם. אין
גדולי נקרים צהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה: אמון. לשון ויהי אמון (אסתר ז, ז), נודריתור"ה צלע". דבר אחר
אמון, לשון אמונה כתרגומו, אמרו צסיני נעשה ונשמע, וצשעה קלה צטלו הצמחתם ועשו העגל:
(21) קנאוני. הצעירו חמת: בלא אל. צצבר שאינו אלוה: עם. צאומה שאין לה שם, שנאמר הן ארץ פקדים
זה קסם לא קיה (ישעיה כג, יג), וצעשו הוא אומר צזוי חספה מאל (עוצדיה א, צ): בגוי נבל אכעיסם. אלו הכופרים, וכן
הוא אומר אמר נצל צצצו צין אלהים (תהלים יד, א):
(22) קדחה. צערה: ותיקד. צכס עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארצכם ויבולה: ירושלים
המיוסדת על ההרים, שנאמר ירושלים הרים קציצ לה (שם קכה, צ):

23	I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;	אֶסְפֶּה עֲלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֶסִּיף עֲלֵיהֶן בִּישׁוֹן מִכְתָּשִׁי אֲשִׁיצי בָּהֶן: אֶכְלֶה-בָּם:	23
24	The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.	מִזֵּי רָעֵב וּלְחָמִי רָשָׁף וְקֶטֶב מִרִירִי וְשׁוֹן-בְּחַמַּת אֲשֶׁלַח-בָּם עִם-חַמַּת זֹחֲלֵי עֹפָר: נִפְחִי כֶפֶן וְאֶכִּיל עוֹף וְכִתִּישִׁי רוֹחִין בִּישׁוֹן וְשׁוֹן חֲזַת בָּרָא אֲגִירִי בָהֶן עִם חַמַּת תַּנִּינִיָּא דִּזְחָלִין בַּעֲפָרָא:	24
25	Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.	מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אֵימָה גַם-בְּחוּרִי גַם-בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה: מִבָּרָא תִּתְּכִיל חֶרֶבָא וּמִתּוֹנִיָּא חֲרָגַת מוֹתָא אַף עוֹלִימִיהֶן אַף עוֹלִימִתְהֶן יִנְקִיהֶן עִם סְבִיהֶן:	25
26	I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men;	אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ מֵאֲנוֹשׁ זְכָרָם: אֲמַרְתִּי יְחוּל רוֹגְזִי עֲלֵיהֶן וְאֲשִׁיצינֶן אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אֲנָשָׁא דּוֹכְרִנְהֶן:	26
27	Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.	לֹא־לִי כְּעַס אוֹיֵב אֲגִיד פֶּן-יִנְכָּרוּ צָרֵינוּ פֶּן-יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת: אֵלֹהִי לֹא פֹן רוֹגְזָא דְשִׁנְאָה כְּנִישׁ דְּלָמָא יִתְרַבֵּב בְּעִיל דְּבָבָא דְּלָמָא יִימְרוּן יִדְנָא תִּקְיַפַת לָנָא וְלֹא מִן קָדָם יִי הָיָה כָּל דָּא:	27

(23) אספה עלימו רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספי שנה על שנה (ישעיה כט, א), קפות הקנה (לעיל כט, יח), עלותיקס ספו על זנתיקס (ירמיה ז, כא). דבר אחר, אספה, אכלה, כמו פן תספה (בראשית יט, טו): חצי אכלה בם. כל חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לזכרה היא, חצי קלים והם אינם קלים:

(24) מזי רעב. אונקלוס תרגם פסיחי קפן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על נשרו: מזי. לשון ארמי שער מנא, דהוה מהפך צמנא (מגילה יח): ולחומי רשף. השדים נלחמו זהם, שנאמר וצני קשף יגדיהו עוף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מרירי. וכריתות שד ששמו מרירי (פסחים קיא): קטב. כריתתו, כמו אהי קטקצ קאל (הושע יג, יד): ושן בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שפא): חמת זוחלי עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפסף על העפר והולך:

(25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכל חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשצורח ונמלט מן החרב, חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דבר אחר, ומחדרים אימה, שבצית תהיה אימת דבר, כמו שנאמר פי עליה מנות צלוגינו (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בחורות, שנאמר ומקשר קלות ורשלים שמקם מן צחות לצפת (שם יא, יג ספרי שם): ומחדרים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר חשך זקני בית ישראל עשים צחשך איש צחצחי מפיתו (יחזקאל ח, יג):

(26) אמרתי אפאיהם. אמרתי בלבי אפאיהם אותם, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודוגמתו מצינו בעזרא, וספן להם ממלכות ועממים וספן להם לפאה (נחמיה ט, כג), להפקר, וכן חזרו מנחם. ויש פותרים אותו כחרגומו, יחול רוגזי עליהן, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתוב אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו חלצק (ישעיה מה, ה), חלצקם צמו פי (איוב טו, ה), והאלף התיכונה אינה ראויה בו כלל, ואונקלוס תרגם אחר לשון הצרייתא השנויה בספרי (שפא), החולקת תיבה זו לשלשה תיבות, אמרתי אף אי הם, אמרתי באפי חתנם כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

(27) לולי כעס אויב אגור. אם לא שכעס אויב כנום עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הגזלה בו וצאלהו

28	For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them.	כִּי־גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:	אֲרִי עִם מְאֹבְדֵי עֵינָהּ אֲנִי וְלִית בְּהֵן סוּכְלָתָנִי:
29	If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end.	לֹא חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם:	אִלּוּ חֲכִימוֹ אִסְתַּכְּלוּ בְּדֵא סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוּפָהוֹן:
30	How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except their Rock had given them over And the LORD had delivered them up?	אֵיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יִנָּסוּ רִבְבָּה אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהִי־הוּא הַסִּגִּירָם:	אֵיכָדִין יִרְדֹּף חֹד לְאַלְפָּא וּתְרִין יַעֲרִקוּן לְרִבּוֹתָא אֱלֹהִין תַּקִּיפָהוֹן מְסֻרֵּנִין וַיִּי אֲשְׁלִימֵנִין:
31	For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges.	כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֵיבֵינוּ פְּלִילִים:	אֲרִי לֹא כְתוּקַפְנָא תוּקַפְהוֹן וּבַעֲלֵי דְבִכְנָא הוּוּ דִּינָנָא:
32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדֵּמַת עֲמֹרָה עֲנַבְמֹל עֲנַב־רוֹשׁ אֲשַׁכֵּלַת מִרְרַת לָמוֹ:	אֲרִי כְפּוּרְעָנוֹת עֵמָא דְסֹדֶם כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וּלְקוּתָהוֹן כְּעַם עֲמֹרָה מִתְהוֹן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חוּין וְתוֹשְׁלָמַת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרוֹתָהוֹן:
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹזֵר:	הָא כְּמִרְתַּת תַּנִּינָא כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וּכְרִישׁ פְּתָנֵי חוּין אֲכֹזְרָאִין:
34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasures?	הֲלֹא־הוּא כְּמָס עִמָּדִי חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי:	הֲלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלְן קְדָמִי גְנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרֵי:

ולא יתלה הגִּדְלָה בִּי, וזהו שנאמר פֶּן יִנְכָרוּ צָרִימוֹ. יִנְכָרוּ הַדָּבָר לַתּוֹת גְּבוּרַתם צִנְכֵי שֶׁאֵין הַגְּדוּלָה שֶׁלּוֹ. פֶּן יִנְכָרוּ צָרִימוֹ.

(28) פֶּן יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רַמָּה וְגו'. כִּי אִתּוֹ גּוֹי אֲוֹצֵד עֲשׂוֹת הֵמָּה. וְאֵין זֶה סִגְיוֹן. שֶׁאֵלּוּ הֵיוּ חֲכָמִים, יִשְׁכִּילוּ זֹאת אֵיכָה יִרְדֹּף וְגו'.

(29) יָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם. יִתְנוּ לֵב לְהִתְצַוֵּן לְסוּף פּוּרְעָנוֹתם שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

(30) אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד. מִמֶּנּוּ לֵאמֹר מִיִּשְׂרָאֵל: אִם לֹא כִי צוּרָם מִכְרָם וְהִי הַסִּגִּירָם. מִכְרָם וּמִסְרָם צִידֵנוּ דִּלְצַר־רִצָּנוֹ:

(31) כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם. כֹּל זֶה הִיא לֵהם לְאוֹיְצִים לְהַצִּין, שֶׁהֵם הַסִּגִּירָם וְלֹא לֵהם וְלֹאֵיהֶם הַנִּצְחָן, שֶׁהֵי עַד הֵנָּה לֹא יִכְלוּ כְּלוֹס אֱלֹהִים כְּנֹגֶד צוּרֵנוּ, כִּי לֹא כְּפִלְעָנוּ סִלְעָם, כֹּל צוּר שֶׁמִּקְרָא לְשׁוֹן סִלְעָה: וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים. וְעַכְשֵׁי אוֹיְצֵינוּ שׁוֹפְטִים אֲתוֹנוֹ, שֶׁהֵי צוּרֵנוּ מִכְרָנוּ לֵהם. (ס"א הֵי שֶׁצוּרֵנוּ מִכְרָנוּ לֵהם):

(32) כִּי מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם. מוֹסֵד לְמַעֲלָה, אֲמִרְתִּי צִלְצִי אֲפִיָּהּ וְשִׁנְיָהּ זִכְרָם, לְפִי שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם מַעֲשֵׂה סֹדֶם וְעֲמֹרָה: שְׂדֵמוֹת. שֶׁהִיא מְצוּרָה, כִּמוֹ וְשִׁנְיָהּ לֹא עָשָׂה אֶלָּא (חֲצוּקָה ג', יז), אֲשֶׁר מִצְוָה קְדָרִין (מִלְכִּים-צ כג, ד): עֲנַב־רוֹשׁ. עֵשׂ צִמָּה: אֲשֶׁכְּלוֹת מִרְרוֹת לָמוֹ. מַשְׁקָה מִרְרָה לֵהם, לְפִי מַעֲשִׂיהֶם פּוּרְעָנוֹתם, וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס וְשֶׁלָּמַת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרוֹתָהוֹן:

(33) חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם. כְּתַרְגוּמוֹ הֵיאָה קְמִרְתַּת תַּנִּינָא כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן, הֵנָּה כְּמִרְרוֹת נַחֲשִׁים כּוֹס מַשְׁתֵּה פּוּרְעָנוֹתם: וְרֹאשׁ פְּתָנִים. כּוֹס, שֶׁהוּא אֲכֹזֵר לְנִשְׁךְ, אוֹיֵב אֲכֹזֵרִי יֵבֵא וּפְרַע מֵהֶם:

(34) הֲלֹא הוּא כְּמָס עִמָּדִי. כְּתַרְגוּמוֹ, כְּסֻזְרִים הֵם שֶׁמִּכְחַת מַעֲשִׂיהֶם, כּוֹלֵס גְּזוּזִים וְשִׁמּוּרִים לְפָנָיו: הֲלֹא הוּא. פְּרִי גִפְנֵם וְתוֹצֵאת שְׂדֵמוֹתם כְּמוֹס עִמָּדִי:

- 35 Vengeance is Mine, and recompense, Against the time when their foot shall slip; For the day of their calamity is at hand, And the things that are to come upon them shall make haste.
- 36 For the LORD will judge His people, And repent Himself for His servants; When He seeth that their stay is gone, And there is none remaining, shut up or left at large.
- 37 And it is said: Where are their gods, The rock in whom they trusted;
- 38 Who did eat the fat of their sacrifices, and drank the wine of their drink-offering? Let him rise up and help you, Let him be your protection.
- 39 See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand.
- לִי נָקָם וְשָׁלֹם לַעֲתַת תְּמוּט רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם וְחֹשׁ עֲתִידָת לָמוֹ:
- כִּי־יִדְּיוֹן יִהְיֶה עִמּוֹ וְעַל־עַבְדָּיו יִתְּנָהֶם כִּי יֵרָאֶה כִּי־אָזְלֹת יָד וְאָפֶס עֲצוּר וְעָזוֹב:
- וַיֹּאמֶר אֵין אֱלֹהֵימוֹ צוּר חֲסִיו בּוֹ:
- אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵיִן נְסִיכָם יְקוּמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
- רְאִינוּ עֲתָה כִּי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֶחֱיָה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל:
- קָדְמִי פוֹרְעָנוּתָא וְאֵנָּה אֲשֵׁלִים לַעֲדוֹן דִּיגְלוֹן מֵאַרְעֵהוֹן אֲרִי קָרִיב יוֹם תִּבְרָהוֹן וּמִבַּע דַּעֲתִיד לְהוֹן:
- אֲרִי יָדִין יִי דִינָא דַּעֲמִיָּה וּפּוֹרְעָנוּת עַבְדֵּיהִי צַדִּיקָיָא יִתְפָּרַע אֲרִי גְלִי קָדְמוּהִי דִּבְעָדוֹן דַּתְתַּשְׁקַף עַלְיָהוֹן מַחַת שְׁנָאָה יְהוֹן מְשׁוּלָּטָלִין וְשִׁבְיָקִין:
- וַיֹּאמֶר אֵין דִּחְלָתְהוֹן תִּקְיָפָא דִּתְהוֹן רַחֲיִצִין בֵּיתָה:
- דַּתְרַב נִכְסְתְּהוֹן הוּוּ אֲכָלִין שִׁתְּן חֲמֵר נִסְפִיָּהוֹן יְקוּמוּן כָּעַן וְיַסְעִדּוּנִכּוֹן יְהוֹן עַל־יִכּוֹן לְמִגִּין:
- חֲזוּ כָּעַן דַּאֲנָא אֲנָּה הוּא וְלִית אֱלֹהִים בְּרַ מְנִי אֲנָּה מְמִית וּמְחִי מְחִינָא וְאַף מְסִינָא וְלִית מִן יָדִי מְשִׁיב:

(35) לִי נָקָם וְשָׁלֹם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלום, והוא מגזרת וְהִצֵּר אֵין צָהָם (ירמיה ה, יג), כמו וְהִצֵּר. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט רגלם. כְּשֶׁתֵּפֵס זְכוֹת אֲבוֹתָם שֶׁהֵם סְמוּכִין עֲלָיו: כי קרוב יום אידם. כשארצה להציא עליהם יום אידם, קרוב ומזומן לפני להציא על ידי שלוחים הרבה: וחש עתדות למו. ומהר יצאו העמידות להם: וחש. כמו יְמָרָה נְסִיכָה (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתצא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיצאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, וְהִיא כִּי יֵצֵאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַדְּבָרִים וְהִקְלָלָהּ וְגו' (לעיל ל, א) וְשָׁז ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת עֲבוֹתֶיךָ וְגו' (שם ג):

(36) כי ידיו ד' עמו. כשישפוט אותם בִּסְרוּרִין הִלְלוּ הָאֱמוּרִים עֲלֵיהֶם, כמו כִּי צָם יָדִין עַמִּים (איוב לו, לא), כי זה אינו משמש בלשון דהא, לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו כִּי תֵצֵאוּ אֶל הָאָרֶץ (ויקרא כה, ז), כשיצאו עליהם משפטים הִלְלוּ, ויתנחם הקב"ה על עֲבָדָיו לְשׁוֹב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם: יתנחם. לשון הפך מחשבה, להיטיב או לרעה: כי יראה כי אזלת יד. כשיראה כי יד האויז הולכת וחוזקת מאד עליהם, ואפס זהם עזור ועוז: עזור. נושע ע"י עזר ומושל שיעזור זהם: עזור. ע"י עוז. עזר, הוא המושל העוזר בעם שלא ילכו מפוזרים בלחץ על האויז, בלשון לע"ז מיינטינדו"ר. עזר, הוא הנושע במעור המושל. עזר, מחזק, כמו וַיַּעֲזֹר יְרוּשָׁלַם עַד הַחֹמָה (נחמיה ג, ח), אֵיךְ לֹא עֲזָה עִיר תְּהִלָּה (ירמיה מט, כה). עזר, מייטונד"ר. עזר, אינפורצ"ר:

(37) ואמר. הקב"ה עליהם: אי אלהימו. עבודת אלילים שעבדו: צור חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והאנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה:

(38) אשר חלב זבחימו. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריצין לפניהם ושותין יין נסיכס: יהי עליכם סתרה. אותו הנזר יהיה לכם מחסה ומסתור:

(39) ראו עתה. הבינו מן הפורענות שהצחתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני

40	For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	אֲרִי אֶתְקִינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאֶמְרִית קִים אֲנָא לְעָלְמִין:	כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יְדִי וְאֶמַּרְתִּי חַי אֲנֹכִי לְעָלָם:	שס
41	If I whet My glittering sword, And My hand take hold on judgment; I will render vengeance to Mine adversaries, And will recompense them that hate Me.	אִם עַל חֵד תַּרְיִן כְּחִיזוּ בִּרְקָא מְסוּף שְׁמַיָא וְעַד סוּף שְׁמַיָא תַּתְּגִּילִי חֲרָבִי וְתַתְּקֶה בְּדִינָא יְדִי אֶתִּיב פּוֹרְעָנוּתָא לְשָׁנְאִי וּלְבַעַלִי דְּבָבִי אֲשֵׁלִים:	אִם־שְׁנוּתִי בִּרְק חֲרָבִי וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יְדִי אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי וּלְמִשְׁנְאִי אֲשֵׁלִים:	41
42	I will make Mine arrows drunk with blood, And My sword shall devour flesh; With the blood of the slain and the captives, From the long-haired heads of the enemy.'	אֲרוּי גִּרְרִי מִדָּמָא וְחֲרָבִי תִּקְטִיל בְּעַמְּמַיָא מַדָּם קְטִילִין וּשְׁבָן לְאַעְדָּאָה כְּתִרִין מְרִישׁ שְׁנָאָה וּבַעִיל דְּבָבָא:	אֲשְׁכִּיר חֲצִי מַדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר מַדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה מִרָאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:	42
43	Sing aloud, O ye nations, of His people; For He doth avenge the blood of His servants, And doth render vengeance to His adversaries, And doth make expiation for the land of His people.	שִׁבְּחוּ עַמְּמַיָא עַמִּיָּה אֲרִי פּוֹרְעָנוֹת עֲבָדוֹהִי צְדִיקִיָּא יִתִּיב יִתְּפָרַע וּפּוֹרְעָנוּתָא יִתִּיב לְשָׁנְאוֹהִי וּיְכַפֵּר עַל אֶרְעִיהָ וְעַל עַמִּיָּה:	הֲרַנִּינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם־עֲבָדָיו יָקוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֹּר אֶדְמָתוֹ עַמּוֹ: (פ)	43

אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידתי מציל. הפושעים צי:

(40) כי אשא אל שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עממי בשזועה: ואמרתי חי אנכי. לשון שזועה הוא, [כמו חי אני נאם ה' אם לא פאשר דצקסם צאני (במדבר יד, כח), אף כאן] אני נשבע חי אנכי: (41) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להב חרבי, כמו למען ה'יה לה צדק (יחזקאל כא, טו) פלנדו"ר: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים באויבי שהרעו לכם, אֲשֶׁר אֲנִי קֹדֶשׁ מִקֵּץ וְהָיָה עֲזָרוֹ לְרַעָה (זכריה א, טו). ד"א, ותאחז ידי את מדת המשפט, להחזיק זה ולנקום נקם: אשיב נקם וגו'. למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי, לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, מדת בשר ודם וזרק חן ואינו יכול להשיבו, והקב"ה וזרק חציו ויש צידו להשיבן כאילו אוחזן צידו, שהרי צדק הוא חלו, שנאמר כאן צדק חרבי ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא בלע"ז יושטיאל"ה:

(42) אשכיר חצי מדם. האויב: וחרבי תאכל בשר. נפרס: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי (ס"א חללי דם) ישראל ושזיה ששזו מהם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרעות האויב, כי כשהקב"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרעה שפרצו בישראל:

(43) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל, ראו מה שצחה של אומה זו, שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו צטובו וצשצחו: כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר מַזְרִים לְשָׁמְמָה תִּהְיֶה וְאֶדְוֹם לְמַדְבָּר שְׁמָמָה תִּהְיֶה מִתְּמָס צָנִי יְהוּדָה (יואל ד, יט), ואומר מִתְּמָס אֲחִידָה יַעֲקֹב וגו' (עובדיה א, י): וכפר אדמתו עמו. ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב: וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו אֶכְפֶּרָה פָּנָיו (בראשית לז, כא), אֶכְפִּינָה לְרוּחִיָּה: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר רָצִיתָ ה' אֶרְצָךְ (תהלים פה, ז), צמה רצית ארצך, שָׂבָרָה רָצִיתָ יַעֲקֹב (שם). צפנים אחרים היא נדרשת בספרי (שכו), ונחלקו זה רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורבי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רבי יהודה דורש כלפי ישראל, אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אוצד עזות המה, אצדו תורתי שהיא להם עצה נכונה. ואין בהם תבונה, להצבונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלף מהם, אם לא כי צורם מכרם. כי לא כצורנו צורם, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורבי נחמיה דורש כלפי האומות עובדי אלילים, כי גוי אוצד עזות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויבינו פלילים: כי מגופן סדום גפנם. של אומות עובדי

- 44 And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun. וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נֹון:
- 45 And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel, וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:
- 46 he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁמּוּ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
- 47 For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it.' כִּי לֹא־דָבָר רֶק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבְדַבְּרֵי הַזֶּה תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)

אלילים: ומשדמת עמורה וגו'. ולא ישימו לבם למלות הגדולה זו: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לוֹלִי כעס אוֹיֵב אגור על ישראל, להרעילם ולהמריסם, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לִבִּי: חמת חנינים ייבם. מוכן להשקותם על מה שעושים להם: כמס עמדי. אותו הכוס שנאמר כִּי כוֹס צִיד ה' וגו' (תהלים עה, ט): לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר תִּרְמָסָהּ רָגְלָא (ישעיה כו, ו): כִּי יִדִּין ה' עמו. כלשון זה משמש כִּי יִדִּין כלשון דהא, ואין יִדִּין לשון יסורין, אלא כמו כִּי יִרִיב את ריבם מיד עושיקיהם, כִּי יִרְאֶה כִּי אֵלֶּה יִדִּי וגו': ואמר אִי אֱלֹהֵימו. האֵלֶּה יֹאמֶר אִי אֱלֹהֵימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכת (גיטין נו): כענין שנאמר וְתָרָא אֵינִצִּי וְתִכְסֶּה בּוֹשָׁה הָאִמְרָה אֵלֵי אִי ה' אֱלֹהֵיךָ (מכה ז, י): ראו עתה כִּי אֵנִי וגו'. אז יגלה הקב"ה ישועתו ויאמר, ראו עתה כִּי אֵנִי הוּא, מאתי זאת עליהם הרעה, ומאתי תצא עליהם הטובה: ואין מִיִּדִּי מִצִּיל. מי שיציל אתכם מן הרעה אשר אציל עליכם: כִּי אִשָּׁא אֶל שָׁמַיִם יִדִּי. כמו כִּי נִשְׁאַתִּי, תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים, כתרומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור למעלה וחלש למטה: יִדִּי. מקום שכינתי, כמו אִישׁ עַל דָּוָד (במדבר ז, יז), והיה יִדִּי להפרע מכס, אצל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממנהר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר, כִּי אֵנִי חַי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת יִדִּי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך בשר ודם שהוא הולך למות ממנהר נקמתו להפרע בחייו, כִּי שִׁמָּא ימות הוא או אוֹיֵבוֹ, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אצל אֵנִי חַי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע במוותם: אם שנותי ברק חרבי. הרבה אם יש שאינם תלויין, כשאשנן ברק חרבי ותאחו במשפט יִדִּי וכו', כמו שפירשתי למעלה: (44) הוא והושע בן נון. שנת של דיון־גי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג), העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להריס ראש, ולמה קוראו כאן הושע, לומר שלא זזה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גְּדֻלָּה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד):

(46) שימו לבבכם. זריך אדם שיהיו עיניו ואוזניו ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בְּן אָדָם לֹאֶה צְעִינִיךָ וּבְאָזְנִיךָ שָׁמַע וְשִׁים לִבְךָ וגו' (יחזקאל מ, ד), הרי דברים קל וחומר, ומה תזנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, זריך אדם שיהיו עיניו ואוזניו ולבו מכוונים להזין, דברי תורה שהן כהררין התלוין בשערה על אחת כמה וכמה: (47) כִּי לֹא דָבָר רֶק הוּא מִכֶּם. לא לחנם אחס יגעוים זה, כי הרבה שכר תלוי זה, כִּי הֵיא חֵיכֶם. דבר אחר, אין לך דבר

48 And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:	ומליל יי עם משה בכרן יומא הדין למימר:	וידבר יהוה אל-משה בעצם היום הזה לאמר:	מפטיר
49 'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;	סג לטורא דעבראי הדין לטורא דנבו דבארעא דמואב דעל אפי יריחו ורחו ית ארעא דכנען דאנא יהיב לבני ישראל לאחסנא:	עלה אל-הר העברים הזה הר-נבו אשר בארץ מואב אשר על-פני יריחו וראה את-ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה:	49
50 and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.	ומות בטורא דאת סליק לתמן ואתכניש לעמך קמא דמית אחרון אחוהך בהור טורא ואתכניש לעמיה:	ומת בקר אשר אתה עלה שמה והאסף אל-עמך כאשר-מת אחרון אחיך בקר החר נאסף אל-עמיו:	50
51 Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.	על דשקרתון במימרי בגו בני ישראל במי מצות רקם מדברא דצין על דלא קדישתון יתי בגו בני ישראל:	על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי-מריבת קדש מדבר-צין על אשר לא-קדשתם אותי בתוך בני ישראל:	51

ריקן בתורה שאם תדרשנו שאין צו מתן שכר, תדע לך שכן אמרו ונאחות לוטן תמנע (צראשית לו, כב). ותמנע היסע פילגש וגו' (שם יז). לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה, הלא היא והיא פילגשו, וכל כך למה, להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לידבק בזרעו:

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח צעקס היום הזה צא נח וגו' (שם ז, יג), במראית אורו של יוס, לפי שהיו בני דורו אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בחיבה, ולא עוד, אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומצקעין את החיבה, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יצא וימחה, במצרים נאמר צעקס היום הזה הוציא ה' (שמות יז, נא), לפי שהיו מצרים אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישין בהם אין אנו מניחין אותם לנאת, ולא עוד, אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין בהם, אמר הקב"ה, הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו כח למחות יצא וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום וכו'.

(50) כאשר מת אהרן אחיד. באותה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה בנו כבודו, אל משה, אהרן אחי, עלה למטה, ועלה, פשוט ידיך, פשוט רגליך, ופשוט, עזום עיניך, ועצם, קמוץ פיך, וקמוץ והלך לו, אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו:

(51) על אשר מעלתם בי. גרמחם למעול בי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמחם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם ודצקסם אל הסלע (במדבר כ, ח), והם הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות בוראו, אנו לא כל שכן:

For thou shalt see the land afar off;
52 but thou shalt not go thither into
the land which I give the children
of Israel.'

כִּי מִמָּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ
וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: (פ)

פסוקים
33

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 181. This Haftarah is read on the Shabbat between
Yom Kippur and Sukkot, if there is one.

XXXIII And this is the blessing wherewith
Moses the man of God blessed the
children of Israel before his death.

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי מוֹתוֹ:

וזאת
הברכה
כז

2 And he said: The LORD came from
Sinai, And rose from Seir unto
them; He shined forth from mount
Paran, And He came from the
myriads holy, At His right hand
was a fiery law unto them.

וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בְּאֶרֶץ
מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִתֵּר פָּאָרָן
וְאֶתָּה מִרְבַּבֶּת קֹדֶשׁ מִימִינִי (כ)
אֲשֶׁר־אֵשׁ דָּת לָמוֹ:
וַיֹּאמֶר יְיָ מְסִינִי אֶתְּגִל וַיִּהְיֶה
יְקָרִיה מִשְׁעִיר אֶתְחַזִּי לָנָא
אֶתְגִּל בְּגִבּוֹרֶתֶיךָ עַל טוֹרָא
דְּפִאָרָן וְעַמִּיךָ רַבּוֹת קִדְיָשִׁין
כְּתָב יְמִינֶיךָ מְגוֹ אִישְׁתָּא
אוֹרֶיךָ יִתָּב לָנָא:

2

3 Yea, He loveth the peoples, All His
holy ones—they are in Thy hand;
And they sit down at Thy feet,
Receiving of Thy words.

אֵף חֲבִיבֵנוֹן לְשִׁבְטֵיָא כָּל
קִדְיָשׁוֹי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא
אֲפִיק מִמְצָרֵיהֶם וְאֶנּוּן מִדְּבָרִין
תַּחֲתוֹת עֲנֻךְ נְטָלִין עַל מִימָרְךָ:
אֵף חֲבִיב עַמִּים כָּל־קִדְשָׁיו
בִּידְךָ וְהֵם תָּכּוּ לְרִגְלֶךָ יֵשָׁא
מִדְּבַר־תִּיךָ:

3

(52) כי מנגד תראה וגו'. תראה וגו'. כי אם לא תראה עכשיו לא תראה עוד בחיך: ושמך לא תבוא. וידעתי כי
חציה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

(1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו (ספרי שמצ), שם לא עכשיו אימתי:
(2) ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ושבחו שפתח צו יש
צו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצון הוא, כלומר, כדאי הם אלו שחול עליהם צרכה: מסיני בא. יאל לקראתם כשצאו
להתיצב תחתית ההר, כחתן היואל להקביל פני כלה, שנאמר לקראת ה' (שמות יט, יז) למדנו שיאל כנגד: וזרח
משעיר למו. שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו (ספרי שמג): הופיע. להם: מזהר פארן. שהלך שם ופתח
לבני ישמעאל שיקבלו ולא רצו (שם): ואתה. לישראל: מרובבות קדש. ועמו מקצת רצונות מלאכי קדש, ולא כולם ולא
רוצם, ולא כדרך אשר ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כחוצה מאז לפניו צאש שחורה
על גבי אש לבנה, נתן להם בלחות כח יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כתרומה, שנתנה להם מתוך האש:
(3) אף חובב עמים. גם חנה יתירה חצב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עס, שהרי בנימין לבדו היה עתיד להוולד
כשנאמר הקצ"ה ליעקב גוי וקהל גוים יקיה מן (צראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הדדיקים גנוזות אחר, כענין
שנאמר, וקיה נפש חלדי צרורה צרור הסיים את ה' חלדי (שמואל א-כה, כט): והם תכו לרגלך. והם ראויים
לך, שהרי תכו עזמן לתוך תחתית ההר לרגלך בסיני, תכו לשון פועלו, והתופו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו
עליהם עול תורתך: מדברתיך. המ"ם צו קרוב ליסוד, כמו וישמע את הקול מדבר חליו (צמד צו, פט), וישמע את מדבר
חליו (יחזקאל צ, צ), כמו מתדבר אלי, אף זה מדברתיך, מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טיפורפלידור"ש בלע"ז,
ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דברך, והמ"ם צו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חצב עמים, אף בשעת חצנת של
אומות העולם, שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל צידם: כל קדשיו בידך. כל נדיקיהם ועוציהם דקנו בך

<p>4 Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.</p>	<p>אֲוֹרִיתָא יְהִי לְנָא מֹשֶׁה מִסֵּרָה יְרוּתָא לְכַנְשֵׁת יַעֲקֹב:</p>	<p>4 תּוֹרָה צִוְּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה קִהְלֵת יַעֲקֹב:</p>
<p>5 And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.</p>	<p>וַהֲוָה בְּיִשְׂרָאֵל מֶלֶךָ בְּאַתְכַּנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא כַּחֲדָא שְׁבִטָא דְיִשְׂרָאֵל:</p>	<p>5 וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסַּף רָאשֵׁי עַם יַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>6 Let Reuben live, and not die In that his men become few.</p>	<p>יִיחִי רְאוּבֵן בְּחַי עַלְמָא וּמוֹתָא תִּנְיָנָא לֹא יָמוּת וְיִקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחֲסִנְתָּהוֹן בְּמִנְיָנָהוֹן:</p>	<p>6 יִחִי רְאוּבֵן וְאֵל־יָמָת וַיְהִי מָתָיו מִסֵּפֶר: (ס)</p>
<p>7 And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.</p>	<p>וְדָא לְיִהוּדָה וְאָמַר קִבִּיל יְיָ צְלוּתִיה דְיִהוּדָה בְּמִפְקִיָּה לְקַרְבָּא וּלְעִמּוּיָה תְּתִיבְנִיה בְּשָׁלֵם יְדוּתֵיהּ יַעֲבֹדֵן לִיהּ פּוֹדְעָנוּתָא מִשְׁנֹאוּתֵיהּ וְסָעִיד מִבְּעִיל דְּבָבָא הָוִי לִיהּ:</p>	<p>7 וְזֹאת לְיִהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאֵל־עַמּוּ תְּבִיאֵנּוּ יְדִידֵי רַב לּוֹ וְעֹזֶר מִצָּרָיו תִּתֶּיָּה: (פ)</p>
<p>8 And of Levi he said: Thy Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;</p>	<p>וּלְלֵוִי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא אֵלֵיבִישְׁתָּא לְגִבְר דְּאַשְׁתַּכַּח חֲסִיד קְדָמָךְ דְּנִסִּיתָהּ בְּנִסִּיתָא וַהֲוָה שְׁלֵים בְּחִנְתָּהּ עַל מִי מַצּוֹתָא וְאַשְׁתַּכַּח מִהִימָן:</p>	<p>שני וּלְלֵוִי אָמַר תְּמִידָה וְאוּרִיָּה לְאִישׁ חֲסִידָךְ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תִרְיָבָהוּ עַל־מִי מִרִיבָה:</p>

ולא משו מאחריו, ואתה שומרם: והם תבו לרגלך. והם מתמנעים ומתכנסים לתחת נלך: ישא מדברותיך. מקבלין גורותיך ודמותיך בשמחה. ואלה דבריהם:

(4) תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה:

(5) ויהי. הקצ"ה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו כי תשא את ראש (שמות ל, יז), ראיון אלו שאזכרם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאסף יחד באגודה אחת ושלוס ציניהם, הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ציניהם:

(6) יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימות. שלא יזכר לו מעשה בזה: ויהי מתיו מספר. נמנין צמנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישפכ את בלעה, ויהיו צני יעקב עגים עשר (בראשית לה, כב), שלא יאח מן המנין:

(7) וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני שניהם הודו על קלקול שצידם שנאמר אשר תכמים יגידו וגו' (איוצ טו, יח) לכה לצדס וגו' ולא עבר זך פחוקס (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צבא קמא צב) שכל מ' שנה שהיו ישראל צמדצר, היו עממות יהודה מתגלגלין בארון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וקטאתי לאצי כל הימים (בראשית מד, לב), אמר משה, מי גרם לראובן שידה, יהודה וכו': שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלוס מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצדיו תדיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד ויזעק יהושפט וה' עזרו (דברי הימים ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמו צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשהלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מקבל צני יהודה נחלת צני שמעון (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו צרכה צני עממו, שהיה צלבו עליו על מה שעשה בשטים, כ"ב באגדת תהלים (מדרש תהלים ז, ג)):

(8) וללוי אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכינה הוא מדצר: אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם שאר המלנינים: תריבהו וגו'. כתרוממו. דבר אחר תריבהו על מי מריבה, נקפאקפס לו לצוא בעלילה, אם משה אמר שקמו

<p>Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; 9 Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.</p>	<p>הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הֵכִיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ: לֹא אֲשַׁנְאוּ:</p>	<p>9 הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הֵכִיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ: לֹא אֲשַׁנְאוּ:</p>
<p>They shall teach Jacob Thine ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar. .</p>	<p>כְּשֶׁרִין אֵלֶּיךָ דִּילְפֹּון דִּינָךְ לִיעֲקֹב וְאֹרִיתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁוֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין קִדְמָךְ וּגְמִיר לְרַעְנָא עַל מִדְבָּחֶךָ:</p>	<p>10 יִוְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמֹו קְטֹרֶת בְּאַפְךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:</p>
<p>Bless, LORD, his substance, And accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.</p>	<p>בְּרִיךְ יי נִכְסֹוהִי וְקִירְבִּי יְדוּהִי קַבִּיל בְּרַעְנָא תַּבַּר חֲרָצָא דְשִׁנְאוּהִי וְדִבְעֵלֵי דִקְבֹוהִי דִלָּא יִקוּמוּן:</p>	<p>11 בְּרִיךְ יְהוָה חֵילֹו וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְנַיִם קִמְיוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוּמוּן: (ס)</p>
<p>Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.</p>	<p>לְבִנְיָמִן אָמַר רַחֲמָא דִּיי יִשְׁרִי לְרוּחָךְן עֲלוּהִי יְהִי מְגִין עֲלוּהִי כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעִיהָ תִשְׁרִי שְׁכִינְתָּא:</p>	<p>12 לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטָּח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כַּתְפָּיו שָׁכֵן: (ס)</p>
<p>And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרָכָא מִן קֳדָם יי אֲרִעִיהָ עֲבָדָא מְגִדְנִין מִטְּלָא דְשָׁמַיָא מִלְּעִילָא וּמִמַּבְוֵי עֵינָנוּן וּתְהוֹמִין דִּנְגְדִין מִמַּעַמְקֵי אֲרַעָא מִקְרַע:</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרַכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת: שלישי</p>

נָא הַמְלִיכִים (צמד צר כ, י) אהרן ומרים מה עשו:
(9) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו צעגל ואמרתי מי לה' אֵלֵי (שמות לז, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וזויתים להרוג את אביאמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו או בן צתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אצוי ממש ואחיו מאציו וכן בניו ממש, שהרי לויים הם, ומשצט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר קָל צָגִי לֹוי (שם): כי שמרו אמרתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה, שאותם שנוולדו צמד צר, של ישראל לא מלו את בנייהם, והם היו מולין ומלין את בנייהם, (ס"א) אותם שנוולדו צמד צר, שישאל לא מלו את בנייהם והם היו מולין):
(10) יורו משפטיך. ראויין אלו לך: וכליל. עולה (יומא כו).
(11) מחץ מתנבים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנבים, כענין שנאמר וּמִתְנַבִּים פְּמִיד הַמַּעַד (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי וצניו להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רצבות, לכן נאמר צרך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: וּמִשְׁנָאִיו מִן יְקוּמוּן. מחץ קמיו ומשנאיו מהיוות להם תקומה:
(12) לבנימן אמר. לפי שצרכת לוי צעצודת הקרצנות, ושל בנימין צננין צית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר וַיֵּמָאֵס בְּאֶחָל יוֹסֵף וגו' (שם עח, סז), ולפי שצית עולמים חצי משילה, לכן הקדים צנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצורה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. בגובה ארצו היה צית המקדש בנוי, אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם (יומא לא), ושם היה דעמו של דוד לצנותו, כדאימא בשחטת קדשים (וצחים נד:), אמרי נחתי ציה פורתא משום דכתיב וצין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו:

<p>14 And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,</p>	<p>וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יִרְחִים: עֲבָדָא מְגִדִּין וְעַלְלָן מִיָּבֹול שְׁמֶשׁא עֲבָדָא מְגִדִּין מִרִישׁ יֶרֶח בִּירַח:</p>	<p>14 וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יִרְחִים:</p>
<p>15 And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,</p>	<p>וּמִרִישׁ טוֹרֵיָא בְּכִירֵיָא וּמִטוֹב רָמָן דְּלֵא פִסְקֵן:</p>	<p>15 וּמִרִישׁ הַרְרֵי־קָדֶם וּמִמֶּגֶד גְּבְעוֹת עוֹלָם:</p>
<p>16 And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.</p>	<p>וּמִטוֹב אֶרֶעָא וּמִלְאָהּ רֵעִי לֵיהּ דְּשְׁכִינְתִּיהּ בְּשִׁמְיָא וְעַל מֹשֶׁה אֲתִגְלִי בְּאַסְנָא יִיתֵן כָּל אֱלֹן לְרִישָׁא דְיוֹסֵף גּוֹבְרָא בְּרִישָׁא דְאַחֻוּהִי:</p>	<p>16 וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמִלְאָהּ וּרְצוֹן שְׁכֵנִי סִנָּה תְּבוּאֹתָהּ לְרִישׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקֹד נָזִיר אֲחִיו:</p>
<p>17 His firstling bullock, majesty is his; And his horns are the horns of the wild-ox; With them he shall gore the peoples all of them, even the ends of the earth; And they are the ten thousands of Ephraim, And they are the thousands of Manasseh.</p>	<p>רְבֵא דְבְנוֹהִי זֵינָא לֵיהּ וּגְבוּרָן אֲתַעְבִּידָא לֵיהּ מִן קָדָם דְּתוֹקֶפָא וְרוּמָא דִּילֵיהּ בְּגִבּוּרְתִּיהּ עִמְמִיָא יִקְטִיל כַּחֲדָא עַד סִיפֵי אֶרֶעָא וְאַנּוֹן רַבּוּתָא דְּבֵית אֲפֹרִים וְאַנּוֹן אֲלִפֵּיָא דְּבֵית מְנַשֶּׁה:</p>	<p>בְּכוֹר שׁוֹרׇוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רִאִם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַּח יַחְדּוֹ אֲפֹסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֲפֹרִים וְהֵם אֲלִפֵּי מְנַשֶּׁה: (ס)</p>
<p>18 And of Zebulun he said: Rejoice, Zebulun, in thy going out, And, Issachar, in thy tents.</p>	<p>וּלְזִבּוּלֹן אָמַר חֲדִי זְבוּלֹן בְּמִפְקֶדָ לְאַנְחָא קֶרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִקְבָד וְיִשְׁשַׁכָּר בְּמַחְקָד לְמַעַבְד זְמַנִּי מוֹעֲדֵיָא בִּירוּשָׁלַם:</p>	<p>וּלְזִבּוּלֹן אָמַר שִׂמְחָ זְבוּלֹן בְּצֵאתָהּ וְיִשְׁשַׁכָּר בְּאֵהָלָיֶד:</p>

(13) מברכת ה' ארצו. שלא הייתה צנחלת השצטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממגד. לשון עדנים ומקט: ומתהום. שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אחת מוצא בכל השצטים צרכתו של משה מעין צרכתו של יעקב: (14) וממגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מצלמתן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש: (15) ומראש הררי קדם. ומצורכת מראשית צישול הפירות, שהרריה מקדימין לצכר צישול פירותיהם. דבר אחר, מגיד שקדמה צריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואין פוסקות מעורר הגשמים: (16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מצורכת מרצונו ונחת רוחו של הקב"ה, הנגלה עלי תחלה צסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון שצמקרא: תבואתה. צרכה זו לראש יוסף: בזיר אחיו. שהופרש מאחיו צמכירתו: (17) בכור שורו. יש צכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אָנִי צְכוֹר אֶפְנֶהוּ (תהלים פט, כח), וכן צָנִי צְכוֹרִי אֶפְנֶהוּ (שמות ד, כז): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכוו קשה כשור לכבוש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִמְשָׁה מִהוֹדֶךָ עָלָיו (צמדצ כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כמו קשה ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כמו קשה, נתן ליהושע כמו של שור ויפני קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרינ ואחוזה בארץ ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נָתַתְּ לָצִי גְבָלוֹת גּוֹיִם (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגמים הם הרצצות שהרג יהושע שצא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון צמדין, שנאמר וְצִבְחָ וְלִמְנָע בְּקֶקֶר וְגו' (שופטים ח, י): (18) וליבולן אמר. אלו חמשה שצטט שצרך צאחרונה, וצולון גד דן נפתלי ואשר, כפל שמומיהם לחוקם ולהגצירם, לפי שהיו חלשים שצכל השצטים, הם הם שהולין יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמִקְנֶה אֶחָיו לָקַח מִמֶּשֶׁה אֶנְשֵׁים (צראשית מז, כ), לפי

<p>19 They shall call peoples unto the mountain; There shall they offer sacrifices of righteousness; For they shall suck the abundance of the seas, And the hidden treasures of the sand.</p>	<p>שְׁבִטֵי־יִשְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְּכַנְשׁוּן תָּמֶן יִכְסֹון נִכְסֵת קִידָשִׁין לְרַעְוָא אֲרִי נִכְסֵי עַמְמֵיָא יִיכְלוּן וְסִימֶן דְּמִטְמֶרֶן בְּחָלָא מְתַגְלִין לְהוֹן:</p>	<p>19 עַמִּים הֶרְ-יִקְרְאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי-צֶדֶק כִּי שֹׁפַע יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל: (ס)</p>
<p>20 And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head.</p>	<p>וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ דִּאֲפִתִי לְגַד כְּלִיתָא שְׂרִי וְקִטִּיל שְׁלִטֹנִין עִם מַלְכִין:</p>	<p>20 וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מֵרְחִיב גֹּד כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶפְרָקֶד:</p>
<p>21 And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel. .</p>	<p>וְאֶתְקַבֵּל בְּקִדְמִיתָא דִּילִיָּה אֲרִי תָמֶן בְּאַחֲסָנִיתִיה מִשָּׁה סָפְרָא רַבָּא דִּי־יִשְׂרָאֵל קָבִיר הוּא נַפֵּק וְעָאֵל בְּרִישׁ עֲמָא זְכוּן קֳדָם יְיָ עֲבַד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>21 וַיִּרְא רֹאשִׁית לֹא כִי-שָׁם חִלְקֶת מִחֶקֶק סָפֹון וַיִּתֵּא רֹאשֵׁי עַם צִדְקַת יְהוָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם-יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>
<p>22 And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan.</p>	<p>וּלְדָן אָמַר דָּן תִּקִּיף כְּגֹוֹר אֲרִיָּן אֲרַעֲיָה שְׂתִיָּא מִן נַחְלִיָּא דִּנְגַדִין מִן מַתְנֵן:</p>	<p>חמשי וּלְדָן אָמַר דָּן גֹּוֹר אֲרִיָּה יִנָּק מִן-הַבָּשָׁן:</p>

שנאים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולן ויששכר עשו שותפות, זבולן לחוף ימים ישכון ויואל לפרקמטיא בספינות, ומשחכר ונותן לתמן פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים צמורה, לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שחורתו של יששכר על ידי זבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הנלח בצאתך לסחורה: ויששכר. הנלח בשיצת אהליך לתורה ליסד ולעצר שנים ולקצוע חדשים כמו שנאמר ומצני יצשכר יודעי צינה לעתים לאשיתם מִתִּים (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך. ועל פי קציעות עתיהם ועזריהם: (19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אסיפה ע"י קריאה היא, ושם יזבחו צְרָגִלִים זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק צמורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טְרִית וחלון וחוכית לצנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולן היה, כמ"ש במסכת מגילה (ו), זָלוּן עִם חֶרֶף נִפְשׁוּ לְמוֹת (שופטים ה, יח), משום דנפְּסָלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה (שם), שהיה מתרעס זבולן על חלקו, לאחי נחת שדות וכרמים וכו': ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר וַיִּסְפֹּן אֶת הַצִּית (מלכים א ו, ט), וַסְּפֵן צֶאֱכָז (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל בכיורי (ס"א בכסוי) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של זבולן, תגרי אומות העולם צאים אל ארצו, והוא עומד על הַסָּפֶר, והם אומרים, הואיל ונִטְעַרְנוּ עַד כֹּאן, נֵלֵךְ עַד יְרוּשָׁלַם ונראה מה יראה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כללוהו של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגייירין שם, שנאמר שם יזבחו זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. זבולן ויששכר, הים נותן להם ממון בשפע:

(20) ברוך מרחיב גד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לַסָּפֶר, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לַסָּפֶר צריכים להיות גזורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע צמכה אחת:

(21) וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק צאֶרֶךְ סִיחוּן ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל צריה, שנאמר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קֶצְתּוֹ (לקמן לד, ו): ויתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלון בכבוש הארץ לפי שהיו גזורים, וכן הוא אומר וְאֶסֶם שְׁעָרֵי חִלּוּיִם לִפְנֵי אֲחֵיקֶם וגו' (לעיל ג, יח): צדקת ד' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו הצטחם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה, ראשי עם. צדקת ה' עשה. על משה אומר:

156

<p>And of Naphtali he said: O 23 Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south.</p>	<p>וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שִׁבְעַ רְצוֹן וּמָלֵא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם וְדְרוֹמוֹהִי יִירֶת:</p>	<p>וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שִׁבְעַ רְצוֹן וּמָלֵא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם וְדְרוֹמוֹהִי (ס) יִירֶת:</p>
<p>And of Asher he said: Blessed be 24 Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.</p>	<p>וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי בְנֵי אֶשֶׁר יְהִי רַעְיָא לְאַחֵהִי וַיִּתְרַבֵּא בְּחַנְנוּקֵי מֶלֶכִּין:</p>	<p>וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי בְנֵי אֶשֶׁר יְהִי רַעְיָא וְטָבֵל בְּשֶׁמֶן רַגְלֹו:</p>
<p>Iron and brass shall be thy bars; 25 And as thy days, so shall thy strength be.</p>	<p>תַּקִּיף כְּבָרְזֵלָא וְכַנְזָא בֵּית מוֹתָבָד וְכִיּוֹמֵי עוֹלָמּוֹתָד תּוֹקֶפָד:</p>	<p>בְּרִזָּל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָד וְכִיּוֹמֵי דְּבִאָד:</p>
<p>There is none like unto God, O 26 Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies.</p>	<p>לֵית אֱלֹהִי אֱלֹהִי אֱלֹהִי דִּישְׂרָאֵל דְּשָׁכְנִיתִיה בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָד וְתוֹקֶפִיה בְּשָׁמַיָא שְׁמַיָא:</p>	<p>אֵין כָּאֵל יִשְׁרָאֵל רַבֵּב שָׁמַיִם בְּעִזָּרָד וּבְגִאּוּתָד שְׁחָקִים:</p>

(22) דין גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות: יונק מן הבשן. כתרוממו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשֶׁס, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָא לָשֶׁס דָּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום ופָּלָה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּלֶךְ גִּבּוֹל בְּנֵי דָן מִהָם וַיַּעֲלֵי בְנֵי דָן וַיִּלָּחֲמוּ עִם לָשֶׁס וְגו' (שם), יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחול בו:

(23) שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל תָּרָם בדרומה (צ"ק פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון צווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו יָרַשׁ, יָדַע, לָקַח, שָׁמַע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שָׁמַעָה, יָדַעָה, סָלַסָה, לָקַסָה, אף כאן ירשה לשון צווי, ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל:

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך בכל השבטים שנתצרך בצנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוני אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אֶנְפִּיקִינוֹן וצֶקֶקְלָאוֹת, והם מרצין לו בתצואה. דבר אחר, יהי רצוי אחיו, שהיו צנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים (ח"א ז, לא) הוא חָצִי בְּרִצְוֹת, שהיו צנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: וטובל בשמן רגליו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פוֹלְמוֹסְטוֹס אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיתא במנחות (פה):

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים וצריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה בהרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימין דבאך. וכימין שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואצים וצים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימין דבאך, וכימין שהם טובים לך כמנין ימין, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מצורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף והזהב קָלָה מהם שהם מציבות אותם לארצכם:

(26) אין כאל ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כנורח נורס: רוכב שמים. הוא אותו אלוה שצערך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

<p>27 The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.'</p>	<p>מְעוֹנָה אֱלֹהִי קֹדֶם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֵּׁמֶד:</p>	<p>שעי</p>
<p>28 And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew.</p>	<p>וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן בְּטָח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:</p>	<p>28</p>
<p>29 Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.</p>	<p>טוֹבָךָ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכוּתְךָ עַמָּא דְּפוּרְקָנִיה מִן קֳדָם יי תְּקוּף בְּסַעֲדָךָ וּדְמִן קְדְמוּהִי נִצְחִין גְּבוּרָתְךָ וַיִּתְּכֵדְבִין סְנָאֲךָ לְךָ וְאַתָּה עַל פִּרְקַת צוּרֵי מַלְכֵיהוֹן תִּדְרוּךְ:</p>	<p>29</p>
<p>XXXIV And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה מִמִּישְׁרֵי דְמוֹאֵב לְטוֹרָא דְּנִבּוֹ רִישׁ רְמָתָא דְּעַל אֲפִי יְרִיחוֹ וַאֲחֻזִּיָּה יי יֵת כָּל אֶרֶעָ יֵת גִּלְעָד עַד דָּן:</p>	<p>29</p>
<p>2 and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;</p>	<p>וְיֵת כָּל נַפְתָּלִי וְיֵת אֶרֶע אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיֵת כָּל אֶרֶע יְהוּדָה עַד יָמָא מַעַרְבָא:</p>	<p>2</p>

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וזכיר לו שחקים לשצמו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל צעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגזרתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזעזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגזרה על הנמוך, והוא שהכח והגזרה שלו צעור: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל תיבה שזריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה (יצמות יג):

(28) בטח בדד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גופו ותחת תלבוטו מפוזרין, ואין צריכין להחלסף ולישז יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו וְעֵינוּ פְּעִין הַבָּלָל (צמדכר יא, ז), כעין הצרכה שצרכים יעקב, לא כדד שאמר ירמיה צָדָד יִשְׁצָפִי (ירמיה טו, יז), אלא כעין הצטחה שהצטיחם יעקב, וְהָיָה לְאֵלֵים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב לְאֶתְכֶם כָּל אֲרָץ כְּנָעִיכֶם (צראשית מח, כא): יערפו. יטיפו: אף שמיו יערפו טל. אף צרכתו של יצחק נוספת על צרכתו של יעקב, וְיִסָּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וגו' (שם כז, כח):

(29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הצרכות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, קָלָל דְּבַר הַכֹּל שְׁלָכֶם: אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך צה' אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרצ גאותך: ויבחושו איביך לך. כגון הגזעונים שאמרו מִאֲרָץ כְּחוֹקָה מֵאֵד צָאוּ עֲצָדֶיךָ וגו' (יהושע ט, ט): ואתה על במוותימו תדרוך. כענין שנאמר שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל גְּזָאֲרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה (שם י, כד):

(1) מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה צפסיעה אחת (סוטה יג): את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל צִלְנוֹקָה, והמציקין העמידים להיות מציקין לה: עד דן. הראהו בני דן עוצדים עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ל), והראהו שמשון שעמיד לנאת ממנו למושיע:

- 3 and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar. וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּכָר בְּקַעַת יִרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צֹעַר:
- 4 And the LORD said unto him: 'This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither.' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנֶנָּה הֲרֵאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:
- 5 So Moses the servant of the LORD died there in the land of Moab, according to the word of the LORD. וַיָּמָת מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:
- 6 And he was buried in the valley in the land of Moab over against Beth-peor; and no man knoweth of his sepulchre unto this day. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדָע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
- 7 And Moses was a hundred and twenty years old when he died: his eye was not dim, nor his natural force abated. וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהָתָה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחָה:
- 8 And the children of Israel wept for Moses in the plains of Moab thirty days; so the days of weeping in the mourning for Moses were ended. וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעַרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְכֵי אֲבֵל מֹשֶׁה:

(2) ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו דבורה וצרק מקדש נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שזא מאפרים, וגדעון שזא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלומה וחורבנה, והראהו מלכות דוד ונחמנוס: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלומה וחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקצ"ה כל המאורעות שעתידין לישראל עד שיחיו המתים:

(3) ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר ויעלו בגג ויצא עד קצרון (במדבר יג, כה): ואת הכבר. הראהו שלמה יונק כלי צית המקדש, שנאמר צכפר היצדן ילקס המלך צמעצה האדמה (מלכים א' ו, מו):

(4) לאמר לזרעך אתננה הראיתך. כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב, שזעה שנשבע לכם הקצ"ה קיימה, וזהו לאמר, לכך הראיתיה לך, אצל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימן עד שתראה אותם נטועים וקבועים זה, ותלך ותגיד להם:

(5) וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקצ"ה אומר, ומשה כותב צדמע (צצא צמרא טו). על פי ה'. צנשיקה (שס יז):

(6) ויקבור אותו. הקצ"ה צכודו (סוטה יד). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאכת ימי נזרו יצא אחרו (במדבר ו, יג), הוא מביא את עצמו, כיוצא בו והשילאו אוקס עון אשמה (ויקרא כג, טו), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פעור. קצרו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור (שס), וזה אחד מן הדברים שנזכרו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו):

(7) לא כהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחלוטית שזו, לא שלט בו רקצון ולא נהפך תואר פניו:

<p>9 And Joshua the son of Nun was full of the spirit of wisdom; for Moses had laid his hands upon him; and the children of Israel hearkened unto him, and did as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון אֲתָמְלִי רוּחַ חֵכְמָה אֲרֵי סִמְךָ מֹשֶׁה יְתִידוֹהִי עָלָיו וְקִבְּלוּ מִנִּיהַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמֹא דְפִקִּיד יְתִי מֹשֶׁה:</p>	<p>9 וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון מְלֵא רוּחַ חֵכְמָה כִּי-סִמַּךְ מֹשֶׁה אֶת-יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:</p>
<p>10 And there hath not arisen a prophet since in Israel like unto Moses, whom the LORD knew face to face;</p>	<p>וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה דָּאֲתָגְלִי לִיהּ יְתִי אִפִּין בְּאִפִּין:</p>	<p>10 וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל-פָּנִים:</p>
<p>11 in all the signs and the wonders, which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;</p>	<p>לְכָל-הָאֲתָת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחֵהּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדֹּהִי וּלְכָל אֶרְעֶיהָ:</p>	<p>11 לְכָל-הָאֲתָת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחֵהּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדָּיו וּלְכָל-אֶרְצוֹ:</p>
<p>12 and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.</p>	<p>וּלְכָל יָדָא תְּקִיפָתָא וּלְכָל חֲזוֹנָא רַבָּא דְּעַבְדַּי מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>מא פסוקים 12 וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמֹּרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל-יִשְׂרָאֵל:</p>

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18 on page 184. Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

(8) בני ישראל. הזכרים, אצל צאהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו וצין אשה לבעלה, נאמר כל צית יִשְׂרָאֵל (צמד צר כ, כט), זכרים ונקבות:
(10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לצוגס צו ומדצר אליו כלל עת שרונה, כענין שנאמר וְעָשָׂה אֵלָהּ (שמות לב, ל), עמדו וְאֶשְׁמָעָה מֶה יְהוָה ה' לָכֵס (צמד צר ט, ח):
(12) ולכל היד החזקה. שקבל את המורה כלומות צידיו: ולכל המורא הגדול. נקיס וגבורות שצמד צר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנאמר לצוגס צו ומדצר לעיניהם, שנאמר וְאֶשְׁמָעָה לְעֵינֵיכֶם (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקצ"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצַרְפָּ (שמות לד, א), יישר כחך שצרת (שבת פז):

עשרת הדברות והאזינו

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל-פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא פֶקֶד עֵין אַבּוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבָּעִים לְשֹׂאֵי וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה
אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ: יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֹׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעֲשִׂיתָ כָל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה
אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאֹמְתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לַמֶּעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאֹמְתְךָ כַּמּוֹד וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדּוֹ
אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַמַּעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לְךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא-תַעֲנֶה בְּרַעְיָךְ עֵד שׁוּא: וְלֹא תַחֲמוֹד אֶשֶׁת רַעְיָךְ (ס) וְלֹא תַתְּאוּהָ בֵּית רַעְיָךְ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
וְאֹמְתוֹ שׁוֹרְוֹ וַחֲמֹרְוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיָךְ: (ס)

האזינו

Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:	הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרֹתַי	יַעֲרֶף כַּמָּטָר לְקֹחֵי
וְכִרְבִּיבִים עָלֶי-עֹשֶׁב:	כְּשֹׁעִירִם עָלֶי-דָּשָׁא
הָבוּ גִדְל לֹאֲלֵהֵינוּ:	כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא
כִּי כָל-דֶּרֶכֶיךָ מִשְׁפָּט	הַצִּוֹר תָּמִים פָּעֵלֹ
צִדִּיק וְיֹשֶׁר הוּא:	אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עֹל

שחת לו לא בניו מומם
 ה' ליהנה תגמלו זאת
 תלוא הוא אביך קנה
 זכר ימות עולם
 שאל אביך ויגדך
 בהנחל עליון גוים
 יצב גבלת עמים
 כי חלק יהנה עמו
 ימצאו בארץ מדבר
 יסבכנהו יבוננהו
 כנשר יעיר קנו
 יפרש כנפיו יקחהו
 יהנה בדר ינחנו
 ירבהו על- (כ' במותי) [ק' במתי] ארץ
 וינקהו דבש מפלע
 חמאת בקר וחלב צאן
 ואילים בני-בשן ועתודים
 ודם-עגב תשתה-חמר:
 שמנת עבית כשית
 וינבל צור ישעתו:
 בתועבת יכעיסהו:
 אלהים לא ידעם
 לא שערם אבתיכם:
 ותשבח אל מחללה:
 מכעס בניו ובנתיו:
 אראה מה אחרייתם
 בנים לא-אמן בם:
 כעסוני בהבליהם
 בגוי נבל אכעיסם:
 ותיקד עד-שאול תחתית
 ותלהט מוסדי הרים:
 חצי אכלה-בם:
 וקטב מריגי

דור עקש ופתלתל:
 עם נבל ולא חכם
 הוא עשך ויכננה:
 בינו שנות דר-נדר
 זמניך ויאמרו לך:
 בהפרידו בני אדם
 למספר בני ישראל:
 יעקב חבל נחלתו:
 ובתחו ילל ישמן
 יצרהו כאישון עינו:
 על-גוזליו ירחף
 ישאהו על-אברתו:
 ואין עמו אל נכר:
 ויאכל תנובת שדי
 וישמן מחלמיש צור:
 עם-חלב כרים
 עם-חלב כליות חטה
 וישמן ישראל ויבעט
 ויטש אלוה עשהו
 יקנאהו בזרים
 יזבחו לשדים לא אלה
 חדשים מקרב באו
 צור ילדה תשי
 וירא יהנה וינאץ
 ויאמר אסתירה פני מהם
 כי דור תהפכת חמה
 הם קנאוני בלא-אל
 ואני אקניאם בלא-עם
 כי-אש קדחה באפי
 ותאכל ארץ ויבלה
 אספה עלימו רעות
 מזי רעב ולחמי רשף
 ושן-בהמת אשלח-בם

עם־חַמַּת זַחְלִי עָפָר:
 וּמַחְדָּרִים אִימָה
 יוֹנֵק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:
 אֲשֶׁר־בֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:
 פֶּן־יִנְכְּרוּ צָרֵימוֹ
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת:
 וְאִין בָּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְּנוּ לְאַחֲרֵיתָם:
 וּשְׁנַיִם יִנִּסּוּ רִבְבָּה
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:
 וְאִיבִינוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדָּמַת עֲמָרָה
 אֲשֶׁר־לֹת מִרְרַת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכָזָר:
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתֵי:
 לַעֲת תִּמְוֹשׁ רִגְלָם
 וְחֹשׁ עֲתָדַת לָמוֹ:
 וְעַל־עֲבָדָיו יִתְּנָחֶם
 וְאָפֶס עֲצוֹר וְעָזוֹב:
 צוֹר חֲסִיוֹ בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאִין אֱלֹהִים עֲמָדִי
 מִחֲצֵתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא
 כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי
 אִם־שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי
 אֲשֶׁכִּיר חֲצִי מִדָּם
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרִיו

מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֲרָב
 גַּם־בַּחּוּר גַּם־בְּתוּלָה
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם
 לִוְלִי כָּעַס אוֹיֵב אֲגוֹר
 פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה
 כִּי־גֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה
 לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת
 אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף
 אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם
 כִּי לֹא כְּצוּרָנוֹ צוּרָם
 כִּי־מִגֶּפֶן סֶדֶם גִּפְנָם
 עֲנִיבְמוֹ עֲנִיב־רוּשׁ
 חַמַּת תִּנְיָנִים יִינָם
 הֲלֹא־הוּא כָּמֶס עֲמָדִי
 לִי נָקָם וְשָׁלָם
 כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם
 כִּי־יִדְּיוּ יִהְיֶה עִמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלֹּת יָד
 וְאֲמַר אִי אֱלֹהִימוֹ
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזֹרְכֶם
 רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֶמִית וְאַחִיָּה
 וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֲמַרְתִּי חִי אֲנֹכִי לְעָלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלָם:
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:
 כִּי דָם־עֲבָדָיו יִקּוּם
 וְכִפֹּר אֶדְמָתוֹ עִמּוֹ:

הפטרות

הפטרות דברים

The Haftarah is Isaiah 1:1 – 1:27.

חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן־אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אֲחִזָּה
יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:

1:1

The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uzziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.

שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהִאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר
בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:

2

Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.

יָדַע שׁוֹר קִנְיָהּ וְחֲמֹר אֲבוֹס בְּעָלָיו
יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עָמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן:

3

The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.

חַוּיוֹ גּוֹי חָטָא עִם כָּבֵד עוֹן זָרַע מְרֻעִים
בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת־יְהוָה נֶאֱצָו אֶת־
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אָחוֹר:

4

Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.

עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ
לְחָלִי וְכָל־לֵבָב דָּוִי:

5

On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;

מִכַּף־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־כּוּ מָתָם פָּצַע
וְחִבּוּרָהּ וּמִכָּה טְרִיָּה לֹא־זָרוּ וְלֹא חִפְּשׁוּ
וְלֹא רָבְּכָה בַשָּׁמֶן:

6

From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.

אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה עֲרִיכֶם שְׂרָפוֹת אֵשׁ
אֲדַמְתְּכֶם לִנְגֻדְכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכֶּת זָרִים:

7

Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.

וְנוֹתָרָה בַּת־צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלּוּנָה
בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:

8

And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.

לֹאִלִּי יִהְיֶה צָבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד
כְּמַעֲט כְּסֻדָּם הָיִינוּ לַעֲמֻקָּה דְּמִינוּ: (פ)

9

Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.

שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה קִצְיָנֵי סֻדָּם הִאֲזִינוּ
תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמֻקָּה:

10

Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.

לְמַה־לִּי רַב־זִבְחֵיכֶם יֹאמֶר יְהוָה שְׁבַעֲתִי
עֹלֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים
וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חָפְצָתִי :

כִּי תֵבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם
רָמַס חֲצָרִי :

לֹא תוֹסִיפוּ הֵבִיא מִנְחַת־שָׁוְא קִטְרֶת
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ קָרָא מִקְרָא
לֹא־אוֹכֵל אֹנֶן וְעֹצְרָה :

חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נִפְשִׁי הֵיוּ עָלַי
לְטָרַח נִלְאִיתִי נָשָׂא :

וּבִפְרָשְׁכֶם כְּפִיכֶם אֲעֲלִים עֵינֵי מַמָּם גַּם
כִּי־תִרְבּוּ תַפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים
מָלְאוּ :

רַחֲצוּ הַזְּפוֹ הָסִירוּ רָע מֵעֲלֵיכֶם מִנְּגִיד
עֵינֵי חֲדָלוּ הָרָע :

לִמְדוּ הִיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁר־חֻמּוֹ
שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אֶלְמָנָה : (ס)

לְכוּ־נָא וְנִוְכַחְהָ יֹאמֶר יְהוָה אִם־יְהִיוּ
חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדְיִמוּ
כַּתּוֹלַע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ :

אִם־תֹּאבְדוּ וְשִׁמְעַתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ :

וְאִם־תִּמְאָנוּ וּמְרִיתֶם חָרֵב תֹּאכְלוּ כִּי פִי
יְהוָה דִּבֶּר : (פ)

אֵיכָה הִיְתָה לְיוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמָּה מְלֹאֲתִי
מִשְׁפָּט צָדֵק יָלִין בָּהּ וְעֵתָה מְרַצְחִים :

כַּסֶּפֶךָ הִנֵּה לְסִיגִים סָבָאךָ מִזְהוּל בְּמִים :

שְׂרֵיָד סוֹרְרִים וְחֻבְרֵי גִנְזִים כָּלֹא אֶתְּבָ
שֹׁחַד וְרֹדֶף שְׁלֹמֹנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבוֹא אֲלֵיהֶם : (ס)

To what purpose is the multitude of your sacrifices
unto Me? Saith the LORD; I am full of the
burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts;
And I delight not in the blood Of bullocks, or of
lambs, or of he-goats.

When ye come to appear before Me, Who hath
required this at your hand, To trample My courts?

Bring no more vain oblations; It is an offering of
abomination unto Me; New moon and sabbath, the
holding of convocations— I cannot endure iniquity
along with the solemn assembly.

Your new moons and your appointed seasons My soul
hateth; They are a burden unto Me; I am weary to
bear them.

And when ye spread forth your hands, I will hide
Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers,
I will not hear; Your hands are full of blood.

Wash you, make you clean, Put away the evil of your
doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed,
Judge the fatherless, plead for the widow.

Come now, and let us reason together, Saith the
LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as
white as snow; Though they be red like crimson, They
shall be as wool.

If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of
the land;

But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with
the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

How is the faithful city Become a harlot! She that was
full of justice, Righteousness lodged in her, But now
murderers.

Thy silver is become dross, Thy wine mixed with
water.

Thy princes are rebellious, And companions of
thieves; Every one loveth bribes, And followeth after
rewards; They judge not the fatherless, Neither doth
the cause of the widow come unto them.

לְכֵן נֹאם הָאֲדֹנָי יְהוֹנָה צָבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:	24	Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine adversaries, And avenge Me of Mine enemies;
וְאֶשְׂיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאֶצְרֶךָ כַּבֵּר סִיגֶיךָ וְאֶסִּירָה כָּל-בְּדִילֶיךָ:	25	And I will turn My hand upon thee, And purge away thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;
וְאֶשְׂיבָה שְׁפָטֶיךָ כַּבְּרָאשְׁנָה וְיַעֲצִיךָ כַּבְּתֻחֲלָה אַחֲרֵי-כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נְאֻמָּה:	26	And I will restore thy judges as at the first, And thy counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt be called The city of righteousness, The faithful city.
צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיהָ בַצֶּדֶקָה:	27	Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

הפסוק ואתחנן

The Haftarah is Isaiah 40:1 – 40:26.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם:	XL:1	Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.
דַּבְּרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מִלְאָהּ צָבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לִקְחָהּ מִיַּד יְהוָה כָּפָלִים בְּכָל-חַטֹּאתֶיהָ: (ס)	2	Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that her time of service is accomplished, that her guilt is paid off; that she hath received of the LORD'S hand double for all her sins.
קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פִּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יִשְׁרוּ בְּעֶרְבָה מִסְלָה לְאַלְהֵינוּ:	3	Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the LORD, make plain in the desert a highway for our God.
כָּל-גֵּיא יִנָּשָׂא וְכָל-הַר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהַיָּה הֶעָקֵב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה:	4	Every valley shall be lifted up, and every mountain and hill shall be made low; and the rugged shall be made level, and the rough places a plain;
וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי כִּי יְהוָה דִּבֶּר: (פ)	5	And the glory of the LORD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the LORD hath spoken it.'
קוֹל אֹמֵר קָרָא וְאֹמֵר מֶה אֶקְרָא כָּל- הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל-חֲסִדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:	6	Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness thereof is as the flower of the field;
יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבְלָה צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְׁפָּח בּוֹ אֶכֶן חֲצִיר הָעֵם:	7	The grass withereth, the flower fadeth; Because the breath of the LORD bloweth upon it— Surely the people is grass.
יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבְלָה צִיץ וְדִבְרֵ-אַלְהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: (ס)	8	The grass withereth, the flower fadeth; But the word of our God shall stand for ever.'

עַל הַר-גִּבְתָּה עָלֶי-לָךְ מִבְשָׁרֶת צִיּוֹן
הָרִימִי בְכֹחַ קוֹלְךָ מִבְשָׁרֶת יְרוּשָׁלַם
הָרִימִי אֶל-תִּירְאִי אֲמַרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם:

9 O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up into the high mountain; O thou that tellest good tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength; Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah: 'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנִי יְהוָה בָּחוּק יָבֹוא וְזָרְעוֹ מִשְׁלָה
לֹו הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנָיו:

10 Behold, the Lord God will come as a Mighty One, And His arm will rule for Him; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.

כְּרֹעֶה עֹדְרוֹ יִרְעֶה בְּזֹרְעוֹ יִסְבֵּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהֶל: (ס)

11 Even as a shepherd that feedeth his flock, That gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי-מָדַד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם וּשְׁמַיִם בַּזָּרֶת תִּפֹּן
וְכָל בְּשָׁלֹשׁ עֶפְרָה הָאָרֶץ וּשְׁקָל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנִים:

12 Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

מִי-תִפֹּן אֶת-רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ
יִדְּעֵנִי:

13 Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת-מִי נִוְעֵץ וּבִינָהוּ וְיִלְמְדֵהוּ בְּאֶרֶחַ
מִשְׁפָּט וְיִלְמְדֵהוּ דֹעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת
יִדְּעֵנִי:

14 With whom took He counsel, and who instructed Him, And taught Him in the path of right, And taught Him knowledge, And made Him to know the way of discernment?

תֵּן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים
נַחֲשָׁבוּ תֵן אִיִּם כְּדָק יִשׁוּל:

15 Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are counted as the small dust of the balance; Behold the isles are as a mote in weight.

וּלְכִבְנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר וְחִיתוֹ אֵין דֵּי
עוֹלָה: (פ)

16 And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל-הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדוֹ מֵאַפָּס וְתֵהוּ נַחֲשָׁבוּ-
לֹו:

17 All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאֶל-מִי תִדְמִינוּ אֵל וּמַה-דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
לֹו:

18 To whom then will ye liken God? Or what likeness will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסַּךְ חָרָשׁ וְצֹרֵף בְּזָהָב יִרְקַעְגּוּ
וּרְתָקוֹת כֶּסֶף צוּרֵף:

19 The image perchance, which the craftsman hath melted, And the goldsmith spread over with gold, The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא-יִרְקַב וּבַחֲרָ
חָרָשׁ חָכֵם יִבְקֹשׁ-לֹו לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא
יָמוּט: (ס)

20 A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To set up an image, that shall not be moved.

הֲלֹא תִדְעוּ הֲלֹא תִשְׁמְעוּ הֲלֹא הִגֵּד
מֶרֶאשׁ לָכֶם הֲלֹא הִבִּינוּתֶם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

הַיֹּשֵׁב עַל-חֻג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבֶּיהָ כַּחֲגָבִים
הַנוֹטֶה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֶם כְּאַהֲל
לְשֶׁבֶת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And the inhabitants thereof are as grasshoppers; That stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth them out as a tent to dwell in;

הַנוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שְׁפָטִי אֶרֶץ כְּתוּחוֹ
עֲשֵׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל-נִטְעוּ אֶף בַּל-זָרְעוּ אֶף בַּל-שָׂרַשׁ
בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם-נִשָּׂף בָּהֶם וַיִּכְשׁוּ וַסְעֶרָה
כִּקְשׁ תִּשָּׂאֻם: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce hath their stock taken root in the earth; When He bloweth upon them, they wither, And the whirlwind taketh them away as stubble.

וְאֶל-מִי תִדְמִיוּנִי וְאִשׁוּהָ יֹאמַר קְדוֹשׁ:

25 To whom then will ye liken Me, that I should be equal? Saith the Holy One.

שְׂאוּ-מַרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-בָרָא אֱלֹהִים
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם
יְקָרָא מְרֹב אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא
נִפְעָר: (ס)

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created these? He that bringeth out their host by number, He calleth them all by name; By the greatness of His might, and for that He is strong in power, Not one faileth.

הפטרת עקב

The Haftarah is Isaiah 49:14 – 51:3.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וַאֲדֹנִי שָׁכַחְנִי:

XLIX:14 But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָהּ מִרְחֶם בֶּן-בִּטְנָהּ גַּם-
אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחנָה וְאַנְכִי לֹא אֲשַׁכַּחךָ:

15 Can a woman forget her sucking child, That she should not have compassion on the son of her womb? Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל-כַּפַּיִם חֲקַתִּיךָ חוֹמַתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד:

16 Behold, I have graven thee upon the palms of My hands; Thy walls are continually before Me.

מִחֲרִי בְנֵיךָ מִחֲרֹסֶיךָ וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמֶּנִּי
יֵצְאוּ:

17 Thy children make haste; Thy destroyers and they that made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאֵי-סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָל־שֶׁם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ-
לֶךְ חַי-אַנִּי נֹאם-יְהוָה כִּי כָל־שֶׁם כְּעַבְדִּי
תִּלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כְּכֶלֶה:

18 Lift up thine eyes round about, and behold: All these gather themselves together, and come to thee. As I live, saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee with them all as with an ornament, And gird thyself with them, like a bride.

כִּי חָרַבְתִּיךָ וְשָׁמְמָתִיךָ וְאֶרֶץ הַרְסָתְךָ כִּי
עָתָה תִּצְרֶי מִיּוֹשֵׁב וְרָחֲקוּ מִבְּלָעֶיךָ:

19 For thy waste and thy desolate places And thy land
that hath been destroyed— Surely now shalt thou be
too strait for the inhabitants, And they that
swallowed thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאָזְנוֹיךָ בְּנֵי שְׁפָלֶיךָ צֹר-לִי
הַמָּקוֹם גִּשָּׁה-לִּי וְאַשְׁבָּה:

20 The children of thy bereavement Shall yet say in
thine ears: 'The place is too strait for me; Give place
to me that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ מִי יָלַד-לִי אֶת-אֵלֶּה וְאֲנִי
שְׁכוּלָה וְגִלְמוּדָה גִּלְהוּ וְסוֹרָה וְאֵלֶּה מִי
גִּדַּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֵלֶּה אִיפָּה
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten
me these, Seeing I have been bereaved of my children,
and am solitary, An exile, and wandering to and fro?
And who hath brought up these? Behold, I was left
alone; These, where were they?'

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם
יָדַי וְאֶל-עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְּנוֹיךָ
בְּחִצָּן וּבִנְתֶיךָ עַל-כַּתְּף תִּנָּשָׂאנָה:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My
hand to the nations, And set up Mine ensign to the
peoples, And they shall bring thy sons in their bosom,
And thy daughters shall be carried upon their
shoulders.

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וּשְׂרוּתֵיהֶם מִיְּנִיקֶיךָ
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעֹפֶר רִגְלֶיךָ
יִלְחֲכוּ וְיִדְעוּלָּךְ כִּי-אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא-יִבָּשׁוּ
קָנָי: (ס)

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their
queens thy nursing mothers; They shall bow down to
thee with their face to the earth, And lick the dust of
thy feet; And thou shalt know that I am the LORD,
For they shall not be ashamed that wait for Me.

הִיָּקַח מִגְבוּר מְלָקוֹת וְאִם-שָׁבִי צָדִיק
יִמְלֹט: (ס)

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the
captives of the victorious be delivered?

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוֹה גַּם-שָׁבִי גִבּוֹר יִקָּח
וּמְלָקוֹת עָרִיץ יִמְלֹט וְאֶת-יְרִיבֶךָ אֲנִכִּי
אֶלִּיב וְאֶת-בְּנֶיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ:

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the
mighty shall be taken away, And the prey of the
terrible shall be delivered; And I will contend with
him that contendeth with thee, And I will save thy
children.

וְהֵאכַלְתִּי אֶת-מוֹנִיךָ אֶת-בְּשָׂרָם וְכַעֲסִים
דָּמָם יִשְׁכְּרוּן וְיִדְעוּ כָּל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה
מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

26 And I will feed them that oppress thee with their own
flesh; And they shall be drunken with their own
blood, as with sweet wine; And all flesh shall know
that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer,
the Mighty One of Jacob.

כֵּהוּ אָמַר יְהוֹה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת
אִמְכֶם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מְנוּשֵׁי אֲשֶׁר-
מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבַפְשָׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אִמְכֶם:

L:1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your
mother's divorcement, Wherewith I have put her
away? Or which of My creditors is it To whom I have
sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And
for your transgressions was your mother put away.

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה
הַקְצֹר קִצְרָה יְדִי מִפְדּוּת וְאִם-אֵין-כִּי
כָח לְהַצִּיל תֵּן בְּגַעְרָתִי אֲחַרְיֵב יָם אֲשִׁים
נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְאֵשׁ דִּגְתָּם מָאִין מִים
וְתָמַת בְּצָמָא:

אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים
כְּסוּתָם: (פ)

אֲדַנִּי יְהוָה נָתַן לִי לְשׁוֹן לַמּוֹדִים לְדַעַת
לְעוֹת אֶת-יָעַף דְּבַר יַעִיר בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר
יַעִיר לִי אֲזֵן לִשְׁמֹעַ כְּלַמּוֹדִים:

אֲדַנִּי יְהוָה פָּתַח-לִי אָזֶן וְאֲנֹכִי לֹא מְרִיתִי
אֲחֹזֵר לֹא נִסְוֹגְתִּי:

גּוֹי נָתַתִּי לַמַּכִּים וּלְחַתִּי לַמַּרְטִים פָּנִי לֹא
הִסְתַּרְתִּי מִכָּלמוֹת וָרָק:

וְאֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר-לִי עַל-כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי
עַל-כֵּן שָׁמַתִּי פָנִי כַח-לְמִישׁ וְאֲדַע כִּי-לֹא
אֲבוֹשׁ:

קָרוֹב מִצַּדִּיקִי מִי-יָרִיב אֶתִּי נִעְמָדָה יַחַד
מִי-בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגֹּשׁ אֵלַי:

תֵּן אֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר-לִי מִי-הוּא יִרְשִׁיעֵנִי
תֵּן כָּלָם כַּבֵּד וּבָלוּ עַשׂ יֹאכְלָם: (ס)

מִי בָכֶם יִרָא יְהוָה שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר
הִלְךְ חֹשְׁכִים וְאֵין נֹגֵה לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם
יְהוָה וְיִשָּׁעַן בְּאֱלֹהָיו: (ס)

תֵּן כָּלְכֶם קִדְחֵי אֵשׁ מֵאֲזֵרֵי זִיקוֹת
לָכוּ בְּאֹר אֲשַׁכֶּם וּבְזִיקוֹת בַּעֲרֹתָם
מִיָּדֵי הִיתָה-נָאֵת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכְּבוּן: (ס)

שִׁמְעוּ אֵלַי רְדָפִי צַדִּיק מִבִּקְשֵׁי יְהוָה
הַבִּיטוּ אֶל-צֹר חֲצִבְתָּם וְאֶל-מַקְבֵּת בּוֹר
נִקְרְתָם:

Wherefore, when I came, was there no man? When I
called, was there none to answer? Is My hand
shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no
power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the
sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become
foul, because there is no water, And die for thirst.

I clothe the heavens with blackness, And I make
sackcloth their covering.

The Lord GOD hath given me The tongue of them
that are taught, That I should know how to sustain
with words him that is weary; He wakeneth morning
by morning, He wakeneth mine ear To hear as they
that are taught.

The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not
rebellious, Neither turned away backward.

I gave my back to the smiters, And my checks to
them that plucked off the hair; I hid not my face
from shame and spitting.

For the Lord GOD will help me; Therefore have I not
been confounded; Therefore have I set my face like a
flint, And I know that I shall not be ashamed.

He is near that justifieth me; Who will contend with
me? let us stand up together; Who is mine adversary?
let him come near to me.

Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that
shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a
garment, The moth shall eat them up.

Who is among you that feareth the LORD, That
obeyeth the voice of His servant? Though he walketh
in darkness, And hath no light, Let him trust in the
name of the LORD, And stay upon his God.

Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves
with firebrands, Begone in the flame of your fire, And
among the brands that ye have kindled. This shall ye
have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye
that seek the LORD; Look unto the rock whence ye
were hewn, And to the hole of the pit whence ye were
dug.

LI:1

הִבִּיטוּ אֶל־אַבְרָהָם אָבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה
תְּחוּלָלְכֶם כִּי־אֶחָד קָרָאתִיו וְאַבְרָכָהוּ
וְאַרְבָּהוּ:

2 Look unto Abraham your father, And unto Sarah
that bore you; For when he was but one I called him,
And I blessed him, and made him many.

כִּי־נָחַם יְהוָה צִיּוֹן נָחַם כָּל־חֲרָבֶתֶיהָ
וַיַּשֶּׁם מִדְבָּרָהּ כַּעֲדֵן וְעֲרֵבְתָהּ כַּגֶּן־יְהוָה
שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל
זִמְרָה: (ס)

3 For the LORD hath comforted Zion; He hath
comforted all her waste places, And hath made her
wilderness like Eden, And her desert like the garden
of the LORD; Joy and gladness shall be found therein,
Thanksgiving, and the voice of melody.

הפסרת ראה

*The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 187. Most read the Haftarah for Rosh
Hodesh when that occurs, but read this Haftarah even on Erev Rosh Hodesh.*

עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנִי מַרְבִּיץ
בִּפְנֵיךָ אֲבָנֶיךָ וְיִסְדֵּיתִיךָ בַּסַּפִּירִים:

LIV:III O thou afflicted, tossed with tempest, and not
comforted, behold, I will set thy stones in fair colours,
And lay thy foundations with sapphires.

וְשִׁמְתִי כְּדָכָד שְׁמֹשֶׁתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי
אֶקְדָּח וְכָל־גְּבוּלְךָ לְאַבְנֵי־חַפְצִים:

12 And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates
of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל־בְּנֶיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֶיךָ:

13 And all thy children shall be taught of the LORD; and
great shall be the peace of thy children.

בְּצִדְקָה תִּכּוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂיךָ כִּי־לֹא
תִירָאִי וּמִמַּחְתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלַיךָ:

14 In righteousness shalt thou be established; be thou far
from oppression, for thou shalt not fear, And from
ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גֹּזֵר יִגְוֹר אֶפְסֵי מְאוֹתַי מִי־גֵר אֶתְּךָ עָלֶיךָ
יִפּוֹל:

15 Behold, they may gather together, but not by Me;
Whosoever shall gather together against thee shall
fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנִכִּי בָרָאתִי חֶרֶשׁ נִפְחֵ
בָּאֵשׁ פָּחֶם וּמוֹצִיא כְּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנִכִּי
בָרָאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

16 Behold, I have created the smith That bloweth the
fire of coals, And bringeth forth a weapon for his
work; And I have created the waster to destroy.

כָּל־כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל־
לְשׁוֹן תִּקּוּם־אֶתְּךָ לְמַשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת
נַחֲלַת עֲבָדֵי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נָאֻם־
יְהוָה: (ס)

17 No weapon that is formed against thee shall prosper;
And every tongue that shall rise against thee in
judgment thou shalt condemn. This is the heritage of
the servants of the LORD, And their due reward from
Me, saith the LORD.

הוֹי כָּל־צִמְאֹל לָכוּ לַמַּיִם וְאִשָּׁר אֵין־לוֹ
כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאִכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא־
כֶּסֶף וּבְלוֹא מִחִיר גֵּין וְחֵלֶב:

LV:I Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And
he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea,
come, buy wine and milk Without money and
without price.

לָמָּה תִשְׁקֹלוּ כֶסֶף בְּלוֹא לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם
בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאִכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשָׁן נַפְשְׁכֶם:

2 Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Harken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחֲיִי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3 Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּנִי נָגִיד וּמִצְוָה
לְאֻמִּים:

4 Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גּוֹי לֹא-תִדְעַתְּ תִקְרָא וְגוֹי לֹא-יֵדְעוּךָ
אֱלֹהֶיךָ יִרְצוּ לַמֶּלֶךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקָדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פָאֲרָךְ: (ס)

5 Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטרת שופטים

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12.

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אֶת וּתִירָאִי
מֵאֲנֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן-אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן:

LI:12 I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשֵׂךְ נוֹטָה שָׁמַיִם וַיִּסַּד
אֶרֶץ וַתִּפְתָּח תְּמִיד כָּל-הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת
הַמַּצִּיק כְּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיהָ חֲמַת
הַמַּצִּיק:

13 And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִתָּר צִעָה לְהַפְתֵּחַ וְלֹא-יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לַחֲמוֹ:

14 He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רִגַע הַיָּם וַיִּהָמּוּ גִלְיוֹ
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

15 For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבִצֵּל יָדִי כִסִּיתִיךָ
לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וּלְאמֹר לְצִיּוֹן
עֲמִי־אֵתָהּ: (ס)

16 And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת-כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת-
קִבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17 Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

אין־מִנְהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָּה וְאֵין
מִחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ:

18 There is none to guide her Among all the sons whom
she hath brought forth; Neither is there any that
taketh her by the hand Of all the sons that she hath
brought up.

שְׁתֵּים הֵנָּה קָרְאתֶיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשָּׂדֶה
וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶךָ:

19 These two things are befallen thee; Who shall
bemoan thee? Desolation and destruction, And the
famine and the sword; How shall I comfort thee?

בָּנֶיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת
כִּתּוּא מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעִרַת
אֵלֶיךָ:

20 Thy sons have fainted, they lie at the head of all the
streets, As an antelope in a net; They are full of the
fury of the LORD, The rebuke of thy God.

לִכֶּן שָׁמְעִי־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכָרַת וְלֹא
מִיָּין: (פ)

21 Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken,
but not with wine;

כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאַל־תִּיָּד יָרִיב עִמּוֹ
הִנֵּה לָקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעִילָה
אֶת־קִבְעֶת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לִשְׁתוֹתָה עוֹד:

22 Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that
pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken
out of thy hand The cup of staggering; The beaker,
even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it
again;

וּשְׁמִתִּיהָ בְּיַד־מוֹלִיךְ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ
שְׁחִי וְנַעֲבֶרָה וְתִשְׁמִי כְּאֶרֶץ גִּוּד וּכְחוּץ
לְעִבְרִים: (פ)

23 And I will put it into the hand of them that afflict
thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we
may go over'; And thou hast laid thy back as the
ground, And as the street, to them that go over.

עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׂי עֲזוֹךְ צִיּוֹן לְבָשִׂי בְּגָדֵי
תַּפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקִּדְּשׁ כִּי לֹא
יוֹסִיף יְבֹאֲבֶךָ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא:

LII:1 Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on
thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city;
For henceforth there shall no more come into thee
The uncircumcised and the unclean.

הַתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ)
הַתַּפְתַּח־[ק] הַתַּפְתַּח־[ח] מוֹסְרֵי צִנְאוֹךָ
שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן: (ס)

2 Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O
Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck,
O captive daughter of Zion.

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא
בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)

3 For thus saith the LORD: Ye were sold for nought;
And ye shall be redeemed without money.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מִצְרַיִם יֶרֶד־עַמִּי
בְּרֹאשֹׁנָה לְגוֹר שָׁם וְאַשּׁוּר בְּאַפֶּס עֲשָׂקוֹ:

4 For thus saith the Lord God: My people went down
aforetime into Egypt to sojourn there; And the
Assyrian oppressed them without cause.

וְעַתָּה מַה־לִּי־כֹה נֹאם־יְהוָה כִּי־לָקַח עַמִּי
חֲנֹם מִשָּׁלוֹ וַיְהִלִּילוּ נֹאם־יְהוָה וַתִּמְדֵּם
כָּל־חַיִּים שְׁמִי מִנְּאֻץ:

5 Now therefore, what do I here, saith the LORD,
Seeing that My people is taken away for nought? They
that rule over them do howl, saith the LORD, And My
name continually all the day is blasphemed.

לִכֶּן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לִכֶּן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־
אֲנִי־הוּא הַמְדַּבֵּר הַגָּדִי: (ס)

6 Therefore My people shall know My name; Therefore
they shall know in that day That I, even He that
spoke, behold, here I am.

מִה־נָּאוּ עַל־הַהָרִים רִגְלֵי מְבַשֵּׁר מִשְׁמִיעַ
שְׁלֹם מְבַשֵּׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר
לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיהָ:

7

How beautiful upon the mountains Are the feet of the messenger of good tidings, That announceth peace, the harbinger of good tidings, That announceth salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְיָךְ גָּשָׁאוּ קוֹל יַחֲדוּ יִרְגְּנוּ כִּי עֵין
בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD returning to Zion.

בִּצְחֹו רִנְנוּ יַחֲדוּ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נָתַם
יְהוָה עֲמֹו גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9

Break forth into joy, sing together, Ye waste places of Jerusalem; For the LORD hath comforted His people, He hath redeemed Jerusalem.

חָשַׁף יְהוָה אֶת־זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־אֲפֹסֵי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10

The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation of our God.

סֹוֹרוֹ סֹוֹרוֹ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל־תִּגְעֹו צֵאוּ
מִתּוֹכָה הַבָּרוּ נִשְׂאֵי כָלִי יְהוָה:

11

Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye clean, Ye that bear the vessels of the LORD.

כִּי לֹא בַחֲפֹזוֹן תִּצָּאוּ וּבְמִנְסָחָ לֹא תִלְכוּן
כִּי־הִלָּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאֲסָפְכֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12

For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by flight; For the LORD will go before you, And the God of Israel will be your rearward.

הפטרת כי תצא

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 54:10. If the Haftarah from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftarah.

רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה בְּצִחִי רִנָּה וְצִהְלִי
לֹא־חֲלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי
בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה:

LIV:1

Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הַרְתִּיבִיו מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירִיעוֹת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וְטוּ אֶל־תַּחֲשָׁכִי הֶאֱרִיכִי
מִיתְרֶיךָ וַיִּתְּדֵיךָ תִּנְקִי:

2

Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזֶרְעֶךָ גּוֹיִם יִירָשׁ
וְעָרִים נִשְׁמֹות יוֹשִׁיבוּ:

3

For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אַל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאַל־תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תַחֲפִירִי כִּי בִשְׁתַּ עַל־מִוֶּדְ תִּשְׁכַּחִי
וְחִרְפַּת אֶלְמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4

Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֵאֲלֶךָ קִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא:	5	For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.
כִּי-כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ יְהוָה וְאִשָּׁת נְעוּרַיִם כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ:	6	For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.
בְּרִגְעַ קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶךָ:	7	For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.
בְּשַׁעַף קָצָף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֵּאֲלֶךָ יְהוָה: (ס)	8	In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.
כִּי-מִי נָחַ נְאֻת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבָר מִי-נָח עוֹד עַל-הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר-בָּךְ:	9	For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.
כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה וְחִסְדֵּי מֵאֲתָךְ לֹא-יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מֵרַחֲמֶיךָ יְהוָה: (ס)	10	For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

הפטרת כי תבוא

The Haftarah is Isaiah 60:1 – 60:22.

קוּמִי אֲרֻרִי כִּי בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה עָלֶיךָ זָרַח:	LX:1	Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.
כִּי-הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה-אֶרֶץ וְעֲרָפֹל לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ יִרְאָה:	2	For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.
וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זֶרְחֶךָ:	3	And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.
שְׂאִי-סְבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָלֵם נִקְבְּצוּ בָאוּ- לְךָ בְּנֵיךָ מִרְחוֹק יָבֹאוּ וּבְנוֹתֶיךָ עַל-צֵד תֵּאֱמָנָה:	4	Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.
אֲזִי תִרְאִי וְנִתְהַרְתְּ וּפֶתַח וּרְחֹב לְבָבְךָ כִּי- יִתְפַּד עָלֶיךָ תִּמְזוֹן יָם תֵּיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לָךְ:	5	Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שִׁפְעַת גַּמְלִים תִּכְסֹּף בְּכָרִי מִדִּין וְעִיפָה
כָּלֶם מִשֶּׁבַּא יָבֹאוּ זָהָב וְלִבְנָה וְשֵׁאוּ
וְתִהְיֶה יְהוָה יְבַשְּׂרוּ:

6 The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כָּל־צֹאן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נִבְיֹת
יִשְׂרָתוּנְךָ יַעֲלוּ עַל־רִצּוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית
תַּפְאֲרָתִי אֶפְאֵר:

7 All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מִי־אֵלֶּה כְּעָב תַּעֲוִיפֶינָה וְכִיוֹנִים אֶל־
אֲרֻבְתֵּיהֶם:

8 Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כִּי־לִי אֵיִים יִקְוּ וְאֲנִיֹת תַּרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁינָה
לְהָבִיא בְנֵיךָ מִרְחֹק כֶּסֶףם וְזָהָבם אִתָּם
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי
רַפָּאָךְ:

9 Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

וּבְנֵי בְנֵי־נֹכַר חֲמַתֶּיךָ וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוּנְךָ
כִּי בְקִצְפִי הִכִּיתִיךָ וּבְרַצּוֹנִי רַחֲמַתֶּיךָ:

10 And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee.

וּפְתָחוֹ שַׁעְרֶיךָ תָּמִיד יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא
יִסָּגְרוּ לְהָבִיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם
נְהוֹגִים:

11 Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כִּי־הִגּוּי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ
יֵאבְדוּ וְהַגּוֹיִם חָרֵב יִחָרְבוּ:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כְּבוֹד הַלְבָנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹא בְרוֹשׁ תִּדְהָר
וּתְאֲשׁוּר יַחְדָּו לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם
רַגְלֵי אֲכַבֵּד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

וְהָלְכוּ אֵלֶיךָ שְׁחוֹת בְּנֵי מַעֲפִיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּ
עַל־כַּפּוֹת רַגְלֶיךָ כָּל־מִנְאֲצֶיךָ וְקִרְאוּ לָךְ
עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תַּחַת הַיּוֹתֵד עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵד
וּשְׁמִתֶּיךָ לְגִאֲזוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דּוֹר וָדוֹר:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וַיִּנָּקֶת חֶלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מַלְכִּים תִּינָקִי
וַיֵּדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶיךָ אֲבִיר
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

17	תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֲצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וְשִׁמְתִי פָקֶדֶתְךָ שְׁלוֹם וְנִשְׁיֶךְ צְדָקָה:	For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.
18	לֹא-יִשְׁמַע עוֹד חֲמָס בְּאַרְצֶךָ שָׂד וְשִׁבְר בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאֵת יְשׁוּעָה חוֹמֹתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ תִּהְיֶה:	Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.
19	לֹא-יִהְיֶה-לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְלַלַּיְלָה הַיָּרֵחַ לֹא-יָאִיר לְךָ וְהָיָה-לְךָ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וְאֱלֹהֶיךָ לְתִפְאָרֶתְךָ:	The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.
20	לֹא-יָבוֹא עוֹד שֶׁמֶשׁךָ וַיִּרְחֹק לֹא יֵאָסֵף כִּי יְהוָה יְהִי-לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוֹ יָמֶי אָבְדָה:	Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.
21	וְעַמּוֹךָ כָּל־צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נָצָד (כ' מַטְעוֹ) [ק' מַטְעִי] מַעֲשֵׂה יָדַי לְתִפְאָרֶת:	Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.
22	הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְפָּה וְהַצָּעִיר לְגוֹי עַצוֹם אָנֹכִי יְהוָה בְּעֵתָהּ אַחִישָׁנָה: (ס)	The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.

הפטרת נצבים

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9. This Haftarah is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

LXI:10	שׂוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי-יִשְׁע מַעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כַּחַתָּן יִכְתֵּן פָּאֵר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה:	I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.
11	כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְכַגְנָה זְרוּעֶיהָ תִּצְמִיחַ כִּן אֲדֹנֶי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָה וְתִהְיֶה נִגַּד כָּל-הַגּוֹיִם:	For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.
LXII:1	לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׂה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט עַד-יֵצֵא כְנָגְהָ צְדָקָה וְיִשׁוּעָתָהּ כָּל-פִּיד יִבְעֹר:	For Zion's sake will I not hold My peace, And for Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go forth as brightness, And her salvation as a torch that burneth.

וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָךָ וְכָל־מַלְכִים כְּבוֹדְךָ
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings
thy glory; And thou shalt be called by a new name,
Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִיתָ עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת בְּיַד־יְהוָה (כ)
וּצִנּוֹרָה [ק' וּצִנּוֹרָה] מְלוּכָה בְּכַף־אֱלֹהֶיךָ:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of
the LORD, And a royal diadem in the open hand of
thy God.

לֹא־יֵאמָר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאֶרֶצְךָ לֹא־
יֵאמָר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לְךָ יִקְרָא חֲפִצִּי־
בָּהּ וּלְאֶרֶצְךָ בְּעוֹלָה כִּי־חֲפֶץ יְהוָה בָּךְ
וְאֶרֶצְךָ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither
shall thy land any more be termed Desolate; But thou
shalt be called, My delight is in her, And thy land,
Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy
land shall be espoused.

כִּי־יִבְעַל בַּחֹרֶל בְּתוּלָה וּבְעָלוֹךָ בְּנִיךָ
וּמִשּׁוֹשׁ חָתָן עַל־כָּלָה יִשָּׂשׁ עָלֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy
sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth
over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל־חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שְׁמָרִים
כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יִחָשׂוּ
הַמִּזְכָּרִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem,
They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye
that are the LORD'S remembrancers, Take ye no rest,

וְאַל־תִּתְּנוּ דָמִי לוֹ עַד־יִכּוֹנֶן וְעַד־יִשָּׂא
אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He
make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוֹעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן
אֶת־דִּגְלֶךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאִיבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ
בְנֵי־נֹכַר תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ:

8

The LORD hath sworn by His right hand, And by the
arm of His strength: Surely I will no more give thy
corn To be food for thine enemies; And strangers
shall not drink thy wine, For which thou hast
laboured;

כִּי מֵאֲסָפָיו יֵאכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה
וּמִקְבְּצָיו יִשְׁתּוּ בְּחִצְרוֹת קֹדֶשׁ: (ס)

9

But they that have garnered it shall eat it, And praise
the LORD, And they that have gathered it shall drink
it In the courts of My sanctuary.

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בַשְּׁעָרִים פָּנוּ הַרְדּוֹ הָעָם סִלּוּ
סִלּוּ הַמַּסְלָה סִקְלוּ מֵאֲבֵן הָרִימוּ גֹס עַל־
הָעָמִים:

10

Go through, go through the gates, Clear ye the way
of the people; Cast up, cast up the highway, Gather
out the stones; Lift up an ensign over the peoples.

הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְתָּהּ הָאָרֶץ אָמְרוּ
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעָךְ בָּא הִנֵּה שְׁכָרוֹ אִתּוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵיו:

11

Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of
the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy
salvation cometh; Behold, His reward is with Him,
And His recompense before Him.'

וְקָרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי יְהוָה וְלְךָ
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזְבָה: (ס)

12

And they shall call them The holy people, The
redeemed of the LORD; And thou shalt be called
Sought out, A city not forsaken.

מִי־יָהּ בָּא מֵאֶדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מְבַצֵּלָה
זֶה הַדָּוִד בְּלְבוּשׁוֹ צִעָה בָּרָב כְּחוֹ אֲנִי
מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

LXIII:1

'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned garments from Bozrah? This that is glorious in his apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I that speak in victory, mighty to save.'—

מִדּוּעַ אָדָם לְלְבוּשׁוֹ וּבְגָדָיו כְּדָרָךְ בְּגֵת:

2

'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments like his that treadeth in the winevat?'—

פִּוְרָהוּ דִּרְכָתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אִין־אִישׁ
אֲתִי וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וְנִזְ
נָצַחַם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מְלִבוּשִׁי אֶגָּאֵלִיתִי:

3

'I have trodden the winepress alone, and of the peoples there was no man with Me; yea, I trod them in Mine anger, and trampled them in My fury; and their lifeblood is dashed against My garments, and I have stained all My raiment.

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וְשָׁנַת גְּאוּלִּי בָּאָה:

4

For the day of vengeance that was in My heart, and My year of redemption are come.

וְאֶבִּיט וְאִין עֹזֵר וְאֶשְׁתַּוְּמָם וְאִין סוֹמֵךְ
וְתוֹשָׁע לִי זֶרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִי:

5

And I looked, and there was none to help, and I beheld in astonishment, and there was none to uphold; therefore Mine own arm brought salvation unto Me, And My fury, it upheld Me.

וְאֶבֹּס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכַּרֶם בְּחַמְתִּי
וְאֶזְרִיד לְאֶרֶץ נָצַחַם: (ס)

6

And I trod down the peoples in Mine anger, and made them drunk with My fury, and I poured out their lifeblood on the earth.'

חֲסִדֵי יְהוָה | אֶזְכִּיר תִּהְיֶה יְהוָה כְּעֹל כָּל
אֲשֶׁר־גִּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־גִּמְלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסִדָּיו:

7

I will make mention of the mercies of the LORD, and the praises of the LORD, according to all that the LORD hath bestowed on us; and the great goodness toward the house of Israel, which He hath bestowed on them according to His compassions, and according to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֶדְ-עַמִּי תִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי
לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8

For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל־צָרָתָם (כ' לֹא) (ק' לֹא) צָר וּמִלְאָךְ
פָּנִיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הָיָה
גְּאֻלָּם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל־יְמֵי עוֹלָם:

9

In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old. .

הפסרת וילך

The Haftarah is Isaiah 55:6 – 56:8. This Haftarah is read on Shabbat Shuva.

דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קִרְאוּהוּ בְּהִיּוֹתוֹ
קָרוֹב:

LV:6

Seek ye the LORD while He may be found, Call ye upon Him while He is near;

יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מִחֲשַׁבְתּוֹ
וַיָּשָׁב אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ
כִּי־יִרְבֶּה לְסֻלּוֹת:

7

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the LORD, and He will have compassion upon him, And to our God, for He will abundantly pardon

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא
דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם יְהוָה:

8 For My thoughts are not your thoughts, Neither are
your ways My ways, saith the LORD.

כִּי־גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוּ דַּרְכֵי
מִדְרָכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם:

9 For as the heavens are higher than the earth, So are
My ways higher than your ways, And My thoughts
than your thoughts.

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם
וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ
וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם
לַאֲכָל:

10 For as the rain cometh down and the snow from
heaven, And returneth not thither, Except it water
the earth, And make it bring forth and bud, And give
seed to the sower and bread to the eater;

כֵּן יִהְיֶה דְבַרִּי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב
אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו:

11 So shall My word be that goeth forth out of My
mouth: It shall not return unto Me void, Except it
accomplish that which I please, And make the thing
whereto I sent it prosper.

כִּי־בִשְׂמֹחָה תֵּצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּזְכְּלוּ
הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה
וְכָל־עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ־כַף:

12 For ye shall go out with joy, And be led forth with
peace; The mountains and the hills shall break forth
before you into singing, And all the trees of the field
shall clap their hands.

תַּחַת הַנֶּעְצוּץ יֵעָלֶה בְּרוֹשׁ (כ' תַּחַת) [ק'
וְתַחַת] הַסַּרְפֵּד יֵעָלֶה הַדָּס וְהָיָה לַיהוָה
לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: (פ)

13 Instead of the thorn shall come up the cypress, And
instead of the brier shall come up the myrtle; And it
shall be to the LORD for a memorial, For an
everlasting sign that shall not be cut off.

כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ
צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבוֹא וְצְדָקָתִי
לְהַגְלוֹת:

LVI:1 Thus saith the LORD: Keep ye justice, and do
righteousness; For My salvation is near to come, And
My favour to be revealed.

אֲשֶׁר־יִאֲנֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק
בָּהּ שְׁמֹר שַׁבָּת מִחֻלָּו וְשָׁמַר יָדוֹ מִעֲשׂוֹת
כָּל־רָע: (ס)

2 Happy is the man that doeth this, And the son of
man that holdeth fast by it: That keepeth the sabbath
from profaning it, And keepeth his hand from doing
any evil.

וְאֶל־יֹאמֵר בֶּן־הַנֶּכֶר הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר הִבְדֵּל יִבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ
וְאֶל־יֹאמֵר הַסֵּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: (פ)

3 Neither let the alien, That hath joined himself to the
LORD, speak, saying: 'The LORD will surely separate
me from His people'; Neither let the eunuch say:
'Behold, I am a dry tree.'

כִּי־כֵהוּ אָמַר יְהוָה לְסֹרִיסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבָּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי
וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

4 For thus saith the LORD Concerning the eunuchs
that keep My sabbaths, And choose the things that
please Me, And hold fast by My covenant:

וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב
מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לָוּ אֲשֶׁר לֹא
יִכָּרֵת: (ס)

5 Even unto them will I give in My house And within
My walls a monument and a memorial Better than
sons and daughters; I will give them an everlasting
memorial, That shall not be cut off.

וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ
וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ
לְעֲבָדִים כָּל־שְׁמֵר שַׁבַּת מִחֻלָּל
וּמִחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

6

Also the aliens, that join themselves to the LORD, to minister unto Him, And to love the name of the LORD, To be His servants, Every one that keepeth the sabbath from profaning it, And holdeth fast by My covenant:

וְהִבֵּיאֹתִים אֶל־הַר קֹדֶשׁי וְשִׂמְחָתִים
בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלִתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן
עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא
לְכָל־הָעַמִּים:

7

Even them will I bring to My holy mountain, And make them joyful in My house of prayer; Their burnt-offerings and their sacrifices Shall be acceptable upon Mine altar; For My house shall be called A house of prayer for all peoples.

נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה מִקְבֶּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד
אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצָיו:

8

Saith the Lord GOD who gathereth the dispersed of Israel: Yet I will gather others to him, beside those of him that are gathered.

הפטרת האזינו

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftarah is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one.

וַיִּדְבֹּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת (ס) בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף
כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: (ס)

XXII:1

And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סֶלַעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְלִטִי־לִי:

2

and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;

אֱלֹהֵי צוּרִי אֲחֻסֶּה־בּוֹ (ס) מִגִּנִּי וּקְרוֹן
יִשְׁעֵי מִשְׁגַּבִּי וּמִנוֹסִי (ס) מִשְׁעֵי מַחֲמָס
תִּשְׁעֵנִי:

3

The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.

מִהֲלֵל אֶקְרָא יְהוָה (ס) וּמֵאֹיְבֵי אֲנִישֵׁעַ:

4

Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.

כִּי אֶפְפְּנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת (ס) נַחֲלִי בְלִיעַל
יַבֵּעֲתָנִי:

5

For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.

חֲבִלֵי שְׂאוֹל סָבְנוּ (ס) קִדְמָנִי מִקְשֵׁי
מָוֶת:

6

The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.

בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי
אֶקְרָא (ס) וַיִּשְׁמַע מִהִיכָלֹו קוֹלִי
וְשׁוֹעֲתִי בְּאָזְנוֹי:

7

In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.

8	Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.	(כ' ותגעש) [ק' נִתְגַּעַשׁ] וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ (ס) מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְגַּעֲשׂוּ כִּי־חָרָה לוֹ:
9	Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.	עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּי הִתְאֲכַל (ס) גִּחְלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ:
10	He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.	וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרְד (ס) וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו:
11	And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.	וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעֵף (ס) וַיֵּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ:
12	And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.	וַיַּשֵּׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סָכּוֹת (ס) חֲשֻׁרֹת־מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:
13	At the brightness before Him coals of fire flamed forth.	מִנְהָה נִגְדוּ בָּעֲרוּ גִחְלֵי־אֵשׁ: (ס)
14	The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.	יָרַעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: (ס)
15	And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.	וַיִּשְׁלַח חֲצִצִּים וַיִּפְּצֵם בָּרָק (כ' ויהמם) [ק' ויהם]:
16	And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.	וַיִּבְרָא אֶפְקֵי יָם וַיִּגְלוּ מוֹסְדוֹת תִּבְלָה (ס) בַּגְּעֵרַת יְהוָה מִנְּשֻׁמַּת רוּחַ אָפּוֹ:
17	He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;	יִשְׁלַח מִמָּרוֹם וַיִּקְחֵנִי (ס) וַיִּמְשְׁנֵי מַמַּיִם רַבִּים:
18	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.	וַיַּצִּילֵנִי מֵאִיְבֵי עָז (ס) מִשֹּׂנְאָי כִּי אִמְצָו מִמֶּנִּי:
19	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.	וַיִּקְדְּמוּנִי בְּיוֹם אִיְדִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי: (ס)
20	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.	וַיֹּצֵא לְמִדְבָּר אֶתִּי וַיַּחֲלֵצֵנִי כִּי־חִפְּץ בִּי: (ס)
21	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.	וַיִּמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּכֹר יְדֵי יֹשִׁיב לִי: (ס)
22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.	כִּי שִׁמְרָתִי דִּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי מֵאַלְהֵי: (ס)
23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.	כִּי כָל־מִשְׁפָּטוֹ לִנְגִדִי וְחֻקָּתָיו לֹא־אֲסוּר מִמֶּנּוּ:

וְאַהֲבָה תָּמִים לוֹ (ס) וְאַשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנִי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כְצִדְקָתִי (ס) כְּבָרִי לְנֹגֵד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם-חֲסִיד תִּתְחַסֵּד (ס) עִם-גִּבּוֹר תָּמִים תִּתְמָם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,
עִם-נָבֵר תִּתְבָּר (ס) וְעִם-עֲקֹשׁ תִּתְפָּל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת-עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ (ס) וְעֵינֶיךָ עַל-רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי-אַתָּה נִירִי יְהוָה (ס) וַיְהִי יְגִיה חֲשָׁכִי:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בְכָה אֲרוּץ גִּדּוּד (ס) בְּאַלְהֵי אֲדָלָג-שׁוֹר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דְּרָכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה (ס) מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֲסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי-אֵל מִבְּלָעַדִּי יְהוָה (ס) וּמִי צוֹר מִבְּלָעַדִּי אֱלֹהֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?
הָאֵל מֵעוֹנֵי חֵיל (ס) וַיִּתֵּר תָּמִים (כ') דְּרָכּוֹ [ק' דְּרָכִי]:	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
מְשֻׁנָּה (כ' רַגְלִיו) [ק' רַגְלִי] כְּאַיָּלוֹת (ס) וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִדֵנִי:	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
מְלִמֵּד יָדַי לְמִלְחָמָה (ס) וְנִחַת קֶשֶׁת-נְחוּשָׁה זְרַעְתִּי:	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
וַתִּתֵּן-לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וַעֲנִתָּה תְּרַבְּנִי: (ס)	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תְּרַחֵב צַעְדִּי תַחְתָּנִי וְלֹא מָעַדוּ קַרְסָלָי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.
אֲרִדְפָּה אֹיְבֵי וְאַשְׁמִידֵם (ס) וְלֹא אָשׁוּב עַד-כְּלוּתָם:	38	I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.
וְאֶכְלֵם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקּוּמוּן (ס) וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלִי:	39	And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.

וַתְּהַנֵּי חֵיל לַמִּלְחָמָה (ס) תִּכְרִיעַ קָמִי תַּחְתָּנִי:	40	For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.
וְאֵיבֵי תַתָּה לִי עָרַךְ מִשְׁנְאֵי וְאֶצְמִיתֵם: (ס)	41	Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.
יִשְׁעוּ וְאֵין מֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם:	42	They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.
וְאֶשְׁחַקֵּם כַּעֲפַר־אֲרָץ (ס) כְּשִׁיט־חוֹצוֹת אֲדָקֵם אֲרָקֵם:	43	Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.
וַתַּפְלִטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם (ס) עַם לֹא־יָדַעְתִּי יַעֲבֹדֵנִי:	44	Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.
בְּנֵי נֹכַר יִתְכַחֲשׁוּ־לִי לְשִׁמוֹעַ אֲזִן וְיִשְׁמְעוּ לִי: (ס)	45	The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.
בְּנֵי נֹכַר יִבָּלּוּ וַיִּנְחָרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:	46	The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.
חֵי־יְהוָה וּבְרִיךְ צוּרִי (ס) וַיִּלֵּם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי:	47	The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation; .
הָאֵל הַגִּתֵּן נִקְמַת לִי (ס) וּמָרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:	48	Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,
וּמוֹצִיאֵי מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי תַרְוָמָנִי (ס) מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי:	49	And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.
עַל־כֵּן אוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם (ס) וְלִשְׁמֶךָ אֶזְמָר:	50	Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD, among the nations, And will sing praises unto Thy name.
(כ' מגדיל)ק' מַגְדוֹל] יְשׁוּעוֹת מִלְּפִו וְעִשָׂה־חֶסֶד לְמֹשִׁיחוֹ (ס) לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם: (פ)	51	A tower of salvation is He to His king; And showeth mercy to His anointed, To David and to his seed, for evermore.

הפסרת וזאת הברכה

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18.

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן מִשְׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר:	1:1	Now it came to pass after the death of Moses the servant of the LORD, that the LORD spoke unto Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:
---	-----	--

<p>מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבַר אֶת־ הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־ הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>2 'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over this Jordan, thou, and all this people, unto the land which I do give to them, even to the children of Israel.</p>
<p>כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְךָם בּוֹ לָכֶם נָתַתִּיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:</p>	<p>3 Every place that the sole of your foot shall tread upon, to you have I given it, as I spoke unto Moses.</p>
<p>מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִיטִּים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְּבוּלְכֶם:</p>	<p>4 From the wilderness, and this Lebanon, even unto the great river, the river Euphrates, all the land of the Hittites, and unto the Great Sea toward the going down of the sun, shall be your border.</p>
<p>לֹא־יִתְצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֲהִיָּה עִמָּךְ לֹא אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ:</p>	<p>5 There shall not any man be able to stand before thee all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.</p>
<p>חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֶת לָהֶם:</p>	<p>6 Be strong and of good courage; for thou shalt cause this people to inherit the land which I swore unto their fathers to give them.</p>
<p>רַק חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־ הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יְמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן תִּשְׁכִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ:</p>	<p>7 Only be strong and very courageous, to observe to do according to all the law, which Moses My servant commanded thee; turn not from it to the right hand or to the left, that thou mayest have good success whithersoever thou goest.</p>
<p>לֹא־יִמּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תַצְלִיחַ אֶת־ דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל:</p>	<p>8 This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success.</p>
<p>הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־ תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: (פ)</p>	<p>9 Have not I commanded thee? Be strong and of good courage; be not affrighted, neither be thou dismayed: for the LORD thy God is with thee whithersoever thou goest.'</p>
<p>וַיִּצַּו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שָׂטְרֵי הָעָם לֵאמֹר:</p>	<p>10 Then Joshua commanded the officers of the people, saying:</p>
<p>עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְעוֹדוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>	<p>11 'Pass through the midst of the camp, and command the people, saying: Prepare you victuals; for within three days ye are to pass over this Jordan, to go in to possess the land, which the LORD your God giveth you to possess it.'</p>

וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

12 And to the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of Manasseh, spoke Joshua, saying:

זְכוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה
עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ
לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת:

13 'Remember the word which Moses the servant of the LORD commanded, you, saying: The LORD your God giveth you rest, and will give you this land.

נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
תַּעֲבְדוּ חֲמֹשִׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כָּל גִּבּוֹרֵי
הַחֵיל וְעֲזָרְתֶם אוֹתָם:

14 Your wives, your little ones, and your cattle, shall abide in the land which Moses gave you beyond the Jordan; but ye shall pass over before your brethren armed, all the mighty men of valour, and shall help them;

עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאֲחֵיכֶם כָּכֶם
וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבָתָם לָאָרֶץ
יִרְשְׁתֶּם וַיִּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶחַ
הַשָּׁמֶשׁ:

15 until the LORD have given your brethren rest, as unto you, and they also have possessed the land which the LORD your God giveth them; then ye shall return unto the land of your possession, and possess it, which Moses the servant of the LORD gave you beyond the Jordan toward the sunrising.

וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ
נַעֲשֶׂה וְנִאֲלֶה־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ בָּלָד:

16 And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמָעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כֵּן נִשְׁמָע
אֲלֵיךָ רַק יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם־מֹשֶׁה:

17 According as we hearkened unto Moses in all things, so will we hearken unto thee; only the LORD thy God be with thee, as He was with Moses.

כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמָע
אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוּמָת רַק
חֲזָק וַאֲמִץ: (פ)

18 Whosoever he be that shall rebel against thy commandment, and shall not hearken unto thy words in all that thou commandest him, he shall be put to death; only be strong and of good courage.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השבת שני־כבשים בני־שנה
תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד
ונסקה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה
פרים בני־בקר שנים ואיל אחד כבשים
בני־שנה שבעה תמימם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת
מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן
לכבש האחד עלה בית נידח אשה
ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונסכיהם חצי תהין יהיה לפר ושלישת
תהין לאיל ורביעת תהין לכבש יין זאת
עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על־עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftarah is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ תַּדֹּם
רִגְלִי אֵי־זָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זָה
מָקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת־כָּל־אֲלֹהֵי יָדַי עָשָׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֲלֹהֵי
נֶאֱמַר־יְהוָה וְאֵל־זָה אֶפְשִׁי אֶל־עָנִי
וְנִכְחֵ־רוּחַ וְחָרָד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחַח דֶּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲנֹן גַּם-הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יַעַן קִרְאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכָּבֵד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאִיבָיו:

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹוא תֵּבֵל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בָּנֶיהָ:

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲהֻבֶיהָ
שִׂישׂוּ אִתָּהּ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

כִּי-כֵּן אֲמַר יְהוָה הִנְנִי נֹתֶה אֶלֶיָּהּ כְּנָחַר
שְׁלוֹם וּכְנָחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכַּבְתָּיו לְהָשִׁיב בְּחִמָּה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלֹה־בִיאֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חָלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְנוֹת אַחֵר
(כ' אַחֵר) [ק' אַחֵת] בַּתְּנוּךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֵּר יַחְדָּו יִסָּפוּ
נָא־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְיָוָן וְיָוָן
הַבֵּל וְיוֹן הָאֵיִים הָרְחָקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּבִּיִּם
וּבַפָּרָדִּים וּבַכִּרְכֹּת עַל הָרָקִיעַ קִדְשֵׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹוִים אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נָא־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זִרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מְדֵי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מְדֵי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24

And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תִּהְיֶה מָאֹד וּבֹאֲתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָ
אֶצֶּל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19

And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתָּ הַחֲצִים צִדָּה אֲוֶרָה
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20

And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצָא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְתָּ אֲמַר לַנָּעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנִי וּנְבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23

And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24

So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם בַּפְּעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנֵּר
מִצַּד שְׁאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25

And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמְהָ בִּינוֹם הָהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיִּים
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
יִמְעָמְדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמְרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמִּי:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוֹמַת מָוֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַרְיֹאף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֲדָשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעֱר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעֱר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר מִהֵרָה חֲוָשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעֱר יְהוֹנָתָן אֶת־
(כ) הַחֲצִי (ק' תַּחֲצִים) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעֱר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעֱר אֲשֶׁר־לּוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻן אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'